

Станіслав Янчуков
Олександр Березан

ДО СПОРТИВНИХ ВЕРШИЧ

**Станіслав Янчуков
Олександр Березан**

ДО СПОРТИВНИХ ВЕРШИН

**нарис з історії фізичної культури
і спорту на Кіровоградщині**

**Кіровоград
2015**

ББК 84(4УКР) 6-5
УДК 82-1

Я 24

Янчуков С., Березан О.

Я 24 До спортивних вершин. Нариси з історії фізкультури і спорту на Кіровоградщині- Кіровоград: Центрально-Українське видавництво, 2015. - 288 с.

ISBN 978-966-130-082-7

У цій книзі – вперше в історії області – зроблена спроба систематизовано викласти історію розвитку в наших краях фізичної культури від початків до сьогодні.

Досліджено і висвітлено діяльність добровільних спортивних товариств, відомих спортивних клубів та дитячо-юнацьких шкіл. Відслідковується історія розвитку найбільш популярних в області видів спорту.

Окремий розділ книги розповідає про людей, які зробили внесок у розвиток фізкультури і спорту на наших теренах.

**ББК 84(4УКР) 6-5
УДК 82-1**

ISBN 978-966-130-082-7

© Янчуков С., Березан О., 2015

Від авторів

Спорт і фізкультуру люблять усі: один змагається і ставить рекорди, другий його навчає і тренує, третій не прагне до рекордів, зате з задоволенням робить зарядку чи пробіжку, четвертий організовує фізкультурно-спортивні заходи, п'ятий просто активно вболіває. Тобто, немає байдужих, і ми дуже сподіваємось, що незалежно від того, кому потрапить до рук ця книжка - першому чи п'ятому, – вона буде цікавою, а для когось і повчальною, бо у ній вперше в історії нашого краю зроблена спроба систематизовано (а не фрагментарно, як вдавалося раніше) викласти інформацію про кіровоградські фізкультуру і спорт, їх творців та героїв.

Зрозуміло, що перш ніж викласти, треба заглибитися в історичне минуле, тож готуючи цю книгу, ми прагнули якомога глибше вивчити і дослідити історичні корені і факти, зосередились на уважному, а часом – прискіпливому аналізі передусім архівних джерел. Звичайно, був опрацьований газетний фонд Державного архіву Кіровоградської області (далі – ДАКО). Та найважливішим стало дослідження зібраних в ДАКО офіційних документів епохи.

Перш за все були уважно досліджені:

- фонд 429 – партійних органів, у якому зберігаються документи організаційно-директивного характеру;
- фонд 2860 – обласної ради, в якому зосереджені всі ухвали, постанови, рішення сесій та виконкому, зокрема й ті, що регламентують діяльність фізкультурно-спортивних управлінських структур;
- фонд 2345 – Олександрійського повітового військового комісаріату, в якому зберігаються деякі документи про організацію Всевобучу в двадцяті роки;
- фонд 5208 - обласного управління фізкультури і спорту, яке діяло від 1939 року (і хоч цьому управлінню за час його діяльності разів сім міняли «згори» назву, суть його залишалася незмінною - управляти фізкультурно-спортивною галуззю області).

Багатий і цікавий матеріал дало вивчення фондів добровільних спортивних товариств, зокрема Р7072 ДСТ «Авангард», Р4929 ДСТ «Спартак», Р4947 ДССТ «Буревісник», Р7457 ДСТ «Зеніт», Р5089 ВДСТ «Трудові резерви» та ін.

В уточненні низки відомостей з історії спорту вищих досягнень допомогло вивчення спеціальної літератури про спорт, зокрема енциклопедичних видань – тритомної «Энциклопедии спорта», щорічників «Спортивный ежегодник», що видавалися в Радянському Союзі з 1951 року, довідника «Все о спорте» (в трьох томах) та ін.

У процесі підготовки книги ми провели десятки, а може й сотні зустрічей з ветеранами спорту, керівниками спортивних федерацій (колишніми і нинішніми), відомими тренерами і спортсменами, директорами, викладачами і тренерами спортивних шкіл, вчителями фізвиховання, спортивними журналістами. Це дало змогу значно розширити обсяг інформації, за що ми щиро вдячні цим нашим добровільним помічникам. Персонально назвати всіх, хто вніс свою лепту в книгу, неможливо, та все ж хочеться особливо виділити інформаційний внесок В.А. Жученка, К.К. Мартишевського, В.А. Грінберга, В.О. Ковальова, М.Г. Цибульського, Н.М. Тітенка, О.З. Андрєєва, Ю.І. Махна, М.М. Бондаря, В.А. Безсмертного, І.П. Ліподата, В.М. Боська, І.І. Чорнокнижного, У.В. Соколенка, В.Г. Черняховського. Значною мірою допомогли також документи, що зберігаються в народному музеї спортивної слави Кіровоградщини.

Звичайно, ми розуміємо, що нам не вдалося охопити і висвітлити все, якась частина інформації залишилася “за кадром”, проте ми впевнені, що найбільш важливі й суттєві події і факти місцевої історії фізичної культури і спорту знайшли відображення у цих нарисах. І, безсумнівно, вони можуть послужити новою, відправною точкою для подальших досліджень цієї воістину невичерпної теми.

ЧАСТИНА I

**ЗАГАЛЬНИЙ
ІСТОРИЧНИЙ
НАРИС**

Фізкультура - і засіб виживання, і предмет захоплення, і напрям діяльності. Її початки в нашому краї.

Вся історія людства – це, власне, історія боротьби за виживання. Скажімо, первісна людина – мисливець, щоб вижити, мала переважати звіра у силі або спритності, наступник мисливця землероб, щоб вижити і добути свій шматок хліба, змушений був тяжко обробляти землю й долати стихії, а з розвитком виробничих сил і розшарування суспільств виникли війни і додалася військова боротьба за виживання. Подібне було й у наступні епохи: щоб вижити й самоутвердитись, людина мала бути мужньою й витривалою, сильною і спритною, кмітливою і винахідливою, тож саме життя, суспільство формували в ній такі риси й навички. Підтвердження цього дають нам відомості про тих, зокрема, хто колись жив на наших землях: трипільців, скіфів, сарматів, слов'ян, які утворили першу державу на наших теренах – Русь, а пізніше – наших прямих предків-українців, котрим упродовж століть притаманні були і мужність, і сила, і витривалість, і спритність, і сміливість, і вправність.

Такі властивості формувалися мимоволі, самі по собі у доланні труднощів, часом підсвідомо, інтуїтивно, а згодом – уже й усвідомлено вироблялися й натреноувалися ті чи інші вміння та навички. **Отже, резюмуючи, можна сказати, що упродовж усієї історії людства фізична культура – як рух, як фізична вправа, як вироблення певних навичок, як, врешті-решт, гра, розвага – цей дещо специфічний «супровід**

людини був настільки природним і органічним, що вона, певно, й не усвідомлювала: діючи, рухаючись – вона займається фізкультурою!

Але поступово, з плином часу, з того «супроводу», малопомітного «придатка» фізична культура перетворилася на самостійну специфічну функцію, стала і предметом захоплення і напрямом діяльності. І нинішні енциклопедії так узагальнюють це явище: фізична культура – частина загальної культури суспільства, що включає систему фізичного виховання та сукупність спеціальних наукових знань і матеріальних засобів, необхідних для розвитку фізичних здібностей людини відповідно до потреб суспільної практики; одна із сфер соціальної діяльності, спрямована на зміцнення здоров'я та розвиток фізичних здібностей людини.

Ті ж енциклопедії стверджують, що у самостійну функцію вона (фізична культура) почала виділятися ще у давніх народів: головним чином – як засіб військової підготовки. Що, до речі, стосовно наших країв підтверджується літописними матеріалами часів давньокіївської держави: дружинник князя – чи київського, чи меншого (удільного) – мав володіти різними способами боротьби, стріляти з лука, кидати спис та метати дротик, володіти мечем, їздити верхи, плавати і веслувати. Водночас натреноувалися витривалість і спритність, стриманість, уміння переносити холод і спеку, голод і незручності походів. А наскільки вдавалося

дружинникам оволодіти цим арсеналом знань, навичок, умінь та властивостей, перевірялося – за свідченням літописів – на «ігрищах» – свого роду спортивних змаганнях чи оглядах.

Ще більш високим був рівень фізичного розвитку і загартованості наших ближчих предків – козаків. Їхня республіка – Запорозька Січ була на сторожі незалежності наших теренів, тож кожний козак мав бути готовим і вирощувати хліб, і ставати до бою, а значить мати відповідну тренуваність. Якого рівня була ця тренуваність і фізична підготовка, демонструє нам сьогоднішній гопак – танець з величезною енергетикою, емоційною експресією, з цілою низкою складних акробатичних елементів і трюків, що потребують неабиякої фізичної сили і вправності. А трансформувався цей танець із однойменного виду традиційного українського бойового мистецтва, тобто гопак для наших предків був тим самим, що карате для японців.

У Російській імперії, до складу якої входила й Україна, фізична культура спочатку теж була запроваджена як засіб поліпшення військового вишколу. Це

сталося ще в кінці 17 століття, а в наших краях - аж на ціле століття пізніше, коли виникла фортеця Св. Єлисавети. У ній дислокувався спершу Слобідський козацький полк, а пізніше – сформовані на його основі два гусарські та один пікінерний полки. Цікаво, що вояки цих полків, як і козаки на Січі, займалися, крім військової підготовки і несення служби, ще й господарською діяльністю: землеробством, тваринництвом та риболовлю. Зрозуміло, що така організація війська вимагала й відповідної підготовки, фізичної сили, витривалості, швидкісної реакції, спритності тощо.

Засобами вироблення та натренованості цих якостей були вправи на шестах, мотузяних та дерев'яних драбинах, вертикальних та горизонтальних линвах. Звичайно ж, вправлялися в різних видах метання, фехтування, верхової їзди. Досягнуте у фізичних вправах демонструвалося на різних оглядах та парадах. Відомо, що на деяких парадах були О.Суворов, М.Кутузов, Г.Потьомкін.

Слід зауважити, що в народному побуті того часу збереглися й продовжували розвиватися й не пов'язані з військовою підготовкою низка видів ігор і вправ: боротьба, кулачний бій, біг наввипередки, стрибки, плавання, веслування, ігри з м'ячем, городки тощо. У 18-19 століттях у Єлисаветграді проводилися на рік 4 ярмарки, вони супроводжувалися народними забавами й гуляннями, чільне місце на яких займали лазіння по шесту, боротьба, ходіння на ходулях, верхова їзда тощо. Значним поштовхом для розвитку фізичної культури стало відкриття в нашому місті (в січні 1859 року) першого в

Бойовий гопак

Кавалерійське училище

Російській імперії офіцерського кавалерійського училища (5 років потому його статус змінили – стало юнкерським). Програма навчання в училищі, крім військово-прикладних видів, передбачала гімнастичні вправи, вольтижування (акробатика на коні під час його руху), а також велосипедний спорт. Дещо пізніше при училищі було створено товариство стрільців з вогнепальної зброї та велосипедистів, до якого приймали не тільки курсантів, а й міську молодь. Для занять цими видами були обладнані стрілецький тир та велодром.

Новим, ще вагомішим, кроком для розвитку в місті фізичної культури стало відкриття у 1870 році реального училища (нинішній машинобудівний технікум національного техуніверситету), утвореного й утримуваного на кошти земства. Воно не було державним, тож мало демократичніший (порівняно з

урядовими школами) устрій і, – що для нас особливо важливо, – мало чудовий на ті часи гімнастичний зал з багатьма спортивними снарядами, окрім того – у дворі був обладнаний спортивний майданчик з тенісними кортами та пристосуваннями для гри в кеглі й скраклі (городки). Дуже важливо й те, що заняття фізкультурою прирівнювалися до всіх інших предметів, тож ті учні, що мали незадовільні оцінки з фізкультури, не одержували документ про освіту. На жаль, як свідчать документи і преса тих часів, така організація була винятком, а, як правило, у більшості навчальних закладів фізвиховання не практикувалося взагалі або велося на примітивному рівні.

На кінець 19 століття припадає виникнення в Єлисаветграді перших неучнівських спортивних гуртків і товариств, їхніми учасниками були представники чиновництва, інтелігенції, рідше -робітничої молоді. Популярним був велоспорт, тож зрозуміла була поява в Єлисаветграді товариства велосипедистів та облаштування велодрому. Тоді ж на Сугоклеї була влаштована купальня.

Традиційні, народні спортивні ігри та розваги підтримувалися спонтанно і були неодмінним атрибутом ярмарків або гулянь тощо, в тих же спорттовариствах, що тепер

Реальне училище

На карті міста початку ХІХ ст. показано циклодром (велодром)

створювалися, або у фізичному вихованні в навчальних закладах перевага надавалася різним закордонним системам, зокрема, так званим сокольським, шведським чи німецьким гімнастикам. До цього було прихильним і військове відомство, що мало значні можливості для організації фізкультурної та спортивної роботи.

На рубежі 19-20 століть набув поширення скаутський рух. Скаути вважалися «слугами суспільства», натреновувалися надавати допомогу людям в екстремальних ситуаціях.

Будівництво в Єлисаветграді заводу братів Ельворті викликало приїзд до міста значної кількості іноземців, які дали поштовх для розвитку футболу, який щойно почав зароджуватися. Виникло спортивно-пожежне товариство.

На базі згадуваного велодрому відбувалися вже й змагання, причому не лише місцевого рівня, а й за участю спортсменів з інших міст. З документів та преси того часу видно, що в місті уже діяла низка спортспоруд, зокрема манеж

юнкерського училища, іподром, циклодром, кілька футбольних майданчиків та дитячих ігрових майданчиків. Найпоширенішими з видів спорту були гімнастика й легка атлетика, поскільки вони входили до програми фізвиховання навчальних закладів, популярними були також велоспорт, боротьба, футбол та фехтування. Як свідчить тогочасна преса, у 1909 році в місті діяло гімнастичне товариство «Сокіл», що мало свій статут.

На завершення розповіді про дорадянський період в історії спорту краю слід згадати трьох легендарних наших земляків, чиї імена вписані в історію світового спорту: Захара Ялова – чемпіона світу з боротьби 1902 року, Микити Сокура – силача, члена олімпійської збірної Росії 1912 року, Данила Посунька – чемпіона світу з боротьби 1916 року. До речі, як дослідив спортивний журналіст М.Цибульський, у 1930 році відомий цирк «гігант» провів у тодішнього Зінов'євську чемпіонат з боротьби, учасниками якого були всі названі наші богатири.

На світлині: у верхньому ряду крайній справа З.Ялов, третій справа М. Сокур, а в середньому ряду крайній справа Д. Посунько.

Організаційне становлення ФіС

Елементи організації та організованості в постановці фізкультурно-спортивної роботи з'явилися з встановленням радянської влади. Взагалі ця влада завжди прагнула до порядку, організованості, жорсткого регламентування – часом аж до диктатури і не завжди праведними засобами – у будь-якій діяльності. Тож і в організації фізичної культури і спорту з перемогою більшовиків і створенням органів влади негайно була здійснена спроба ввести державне регулювання: уже в 1918р. з'явився декрет ВЦВК «Про обов'язкове навчання військового мистецтву», яким було встановлено орган державного управління розвитком фізичної культури і спорту, а першим органом, що здійснював державне керівництво галуззю стало Головне управління Всевобучу. На місці керівництва цією роботою здійснювали відділи Всевобучу при Єлисаветградському та Олександрійському військових комісаріатах та місцеві органи освіти.

Як свідчать архівні документи, влітку 1919 року в Херсоні проходив губернський з'їзд організаторів Всевобучу, в якому брали участь і представники Єлисаветградського та Олександрійського повітів. У червні 1920 відділ Всевобучу відкрив 1-й Єлисаветградський спортивно-гімнастичний клуб. Метою діяльності клубу був «розвиток тіла й духу шляхом проведення в життя всіх видів спорту»...

Тогочасна преса систематично сповіщала про утворення все нових і нових структур для занять фізичною культурою. Наприклад, у червні 1919р. газета «Ізвестія» повідомляла:

– відкриті перший і другий клуби для підлітків товариства «Праця і відпочинок»;

– з 9 червня починають діяти 11 місцевих майданчиків для дітей віком 4-12 років;

– 13 червня відкривається клуб для підлітків 13-16 років у саду «Альгамбра».

Ті ж газети свідчать, що такі новації відбувалися і в провінції.

Друга річниця Всевобучу на Єлисаветградщині була відмічена проведенням військово-спортивного свята. Таке ж свято пройшло і в Олександрії.

Цікаво, що інструктором Всевобучу в Єлисаветграді певний час працював Данило Посулько, уродженець с. Лелеківки, чемпіон світу 1916 р. з французької боротьби.

На розвиток фізкультурно-спортивного руху активно впливали комсомольські організації, особливо ж, коли почався поступовий перехід від загального військового навчання до розширення фізкультурно-оздоровчої роботи.

У 1923 р. в країні почалося створення громадських рад фізичної культури. В Єлисаветграді окружна рада з фізичної культури утворена в червні 1924 р., тоді ж було засноване товариство «Спартак» і почало діяти його окружне бюро. Цікаво та, власне, для того часу й характерно, що перша окружна рада складалася винятково з чиновників партійних, комсомольських і профспілкових органів, освіти, охорони здоров'я тощо. Попри це, користь від її створення для організаційної роботи з фізкультури і спорту була безсумнівною.

Проведена 1923 року Всеросійська нарада профспілок дала старт активному

1939 рік. Колектив першого обласного комітету спорту.
У центрі голова – Зац.

повсюдному створенню фізкультурних гуртків, а згодом і добровільних спортивних товариств (ДСТ) профспілок. **Завдяки всім цим організаторським заходам у I кварталі 1926 року в окрузі діяли 32 низові колективи фізкультури, які об'єднували більше 4 тисяч юнаків і дівчат, і кількість їх у подальшому ще зростала. Зрушення відбулися й у сільській місцевості.** Тогочасні газети сповіщали про це з Аджамки, Новгородки, Новоукраїнського й Маловисківського районів.

Зверталася увага й на методичний бік справи. Так, уперше в 1923 році Вища рада фізичної культури затвердила основні положення методики фізичного виховання як самостійного предмета. Відповідно посилювалася увага до підготовки викладачів, повідомлення в пресі того часу доносять нам інформацію про різноманітні курси для

викладачів та інструкторів фізкультури. Збереглися й відомості про інструкторів, які працювали в школах у 1925 році: школа №1 – Корон, №3 – Комов, №4 – Семенов, №5 – Звержховський, №6 – Штерніштейн, №7 – Володарський, №8 – Петров, №9 – Яшин, №10 – Авражков, №11 – Макієвська, №13 – Торговицький.

Більшість з названих перших провідників фізкультурно-спортивного руху працювала, крім шкіл, також у робітничих спортивних гуртках, що діяли при I і II районних робітничих клубах, у цехах «Червоної зірки» та «Червоного Профінтерну», окружних, спілках «Металіст», «Харчосмак», «Харчоторг», «Медсантруд», клубах будівельників, кавшколи, Сивашської дивізії. Представники цих колективів складали основу учасників загальноміських змагань, які почали практикуватися все ширше,

волейбол, баскетбол, гандбол робили в цей час тільки перші кроки, то футбол уже мав справжню популярність, у всякому разі наші історики «Зірки» знайшли в архівах, що футбольні матчі проходили ще в 1911 році. А в 1924 році в окрузі вже існувала футбольна ліга, яка об'єднувала 16 команд і проводила змагання в трьох групах. Великий інтерес викликали міжміські футбольні

особливо ж з часу створення управлінських структур у фізкультурі й спорті.

Для прикладу варто розповісти про II окружну спартакіаду, що проводилася у 1924 році за програмою, розрахованою на цілий тиждень. Вона передбачала змагання в десяти дисциплінах легкої атлетики, п'яти – гімнастики, велопробіг, підняття ваги, боксу, боротьби, фехтування на еспадронах, а також футбольний турнір (у трьох категоріях!). Примітно, що на цих змаганнях 2 спортсмени - Шелаков і Булатов з команди «Желдорбата» - пробігли стометрівку за 11 секунд.

Головна ж цінність цієї спартакіади в тому, що це було перше по-справжньому масове змагання. Вона дала поштовх до розвитку масовості: з 1928 року в окрузі (тоді він називався Зінов'євським) почали систематично проводитися шкільні спартакіади, 1929 року відбулася перша сільська спартакіада (у Бобринецькому районі), а вслід за нею – й загальноокружна сільська спартакіада.

Найбільш поширеними видами спорту в 20 роки XX століття були гімнастика, легка атлетика, велосипедний та стрілецький спорт, шахи, боротьба, бокс, а також спортивні ігри. Причому, якщо, скажімо,

поєдинки.

1928 року футбольна збірна Зінов'євська брала участь у Всеукраїнській першості. Того ж року участь у Всеукраїнських змаганнях взяли збірні команди з легкої атлетики та стрілецького спорту. При цьому команда стрільців виборола призове місце, а стрільці-стендовики І.Дичков та Г.Дзюрович стали чемпіонами України 1928 року.

Як уже зазначалося, влада послідовно вела лінію на організаційне забезпечення розвитку галузі. Черговим проявом цього була ухвала 1 квітня 1930 року ЦВК СРСР «Про заснування Всесоюзної ради фізичної культури», відповідно такі ради створювалися на місцях. Вони діяли вже не на громадських, а на державних засадах і на них покладалося здійснення керівництва та контролю за роботою всіх відомств і організацій, причетних до фізкультурно-спортивної роботи. З того ж року професійні спілки замість гуртків фізкультури, що існували при клубах, почали безпосередньо на підприємствах, в установах та навчальних закладах створювати колективи фізичної культури, що стало помітним кроком у розвитку її масовості.

Невдовзі на все-союзному рівні було ви-роблено єдині державні норми та вимоги, затверджені 1931 року в спеціальному комплексі ГПО (готовий до праці і оборони). Це якраз і були єдині норми і вимоги підготовки людей.

Для запровадження цього комплексу проводилася величезна організаторська робота, до якої залучалися, крім спортивних функціонерів, комсомольські та громадські організації, на підприємствах розгорталася масова підготовка до складання нормативів, водночас велася систематична і послідовна роз'яснювально-агітаційна робота в пресі, наочній агітації, спеціальних пропагандистських акціях. Наприклад, 1932 року першим 20 особам, які успішно виконали нормативи ГПО, значки були урочисто – як нагороди – вручені на святкуванні чергової річниці утворення товариства «Динамо» в Україні.

Були, звичайно, й елементи заорганізованості, коли до колективів доводилися плани підготовки значківців або влаштовувалися змагання за дострокове

виконання цих планів. Та незважаючи на такі огріхи, це нововведення зіграло неоціненну роль у розвої фізичної культури і спорту та їх впливу на здоров'я і фізичний розвиток людей, особливо молоді.

Популярним у 30 роки було проведення всіляких спартакіад – як з видів спорту (приміром, гімнастика, легка атлетика, футбол), так і комплексних спортивних свят, у тому числі загальноміських з залученням великої кількості учасників.

Посилено розвивалася фізкультурно-спортивна база: у липні 1933 відбулося урочисте відкриття парку фізичної культури і відпочинку, а наступного року в Єлисаветграді з'явився стадіон. Одним з ініціаторів його будівництва та активним організатором цієї роботи був Дмитро Медведєв – начальник окружного відділу ДПУ і водночас голова ради ДСТ «Динамо», та ще й – на громадських засадах – голова міської ради фізкультури і спорту.

Для подальшого розвитку фізкультурно-спортивної та оздоровчої роботи велике значення мало запровадження у 1935 році фізкультури як навчального предмета в загальноосвітній школі.

Певні зрушення відбулися в розвитку фізкультури і спорту на селі. Щорічно влаштовувалися змагання між сільськими колективами фізкультури. А дещо пізніше (у 1939) 6 колективів краю вибороли право на участь у ВДНГ СРСР, в тому числі – 2 з Новомиргородського, 2 з Підвисоцького (нині – в складі Новоархангельського), 2 з Єлисаветградського районів.

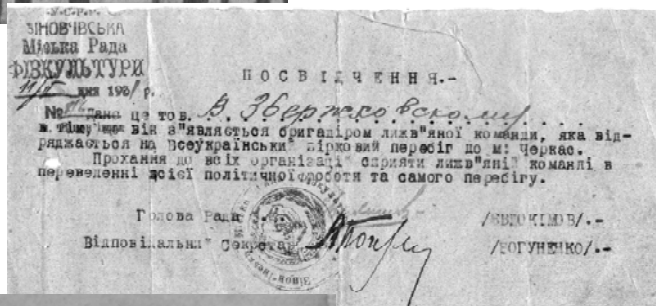
У тому, що радянська влада завжди і у всьому (в тім числі - й у фізкультурно-

При виконанні спеціальних вправ у комплексі громадянину вручався спеціальний значок «ГПО», який мав кілька ступенів з урахуванням віку людини та рівня її фізичного розвитку.

Учасники лижного переходу
1931 року. Перший зліва
В.Л. Звержовський

Будівництво стадіону
"Зірка"

Свято на
стадіоні "Зірка"

спортивній галузі) прагнула до організованості, структурованості та суворого порядку, безперечно, був позитив, бо навіть з тієї невеликої кількості прикладів, що тут наведені, видно, як організація сприяла прогресу, розвою цієї галузі людської діяльності. Проте часом цій організованості не вистачало послідовності, що виливалося в численні реорганізації. Скажімо, лише в 1930 році була створена Всесоюзна рада фізичної культури, а вже у 1936 її ліквідували і створили Комітет у справах фізичної культури і спорту (КФКіС).

У такому статусі цей орган управління проіснував аж до 1953 року, коли раптом комусь «на горі» спало на думку віддати керівництво фізкультурою і спортом міністерству охорони здоров'я. Не минуло й року, як стало зрозумілим, що це була помилка і КФКіС відродили. Щоправда, ще через п'ять років (у січні 1959) ЦК КПРС та Радмін СРСР прийняли постанову «Про керівництво фізичною культурою і спортом у країні», якою знову ліквідували комітет, утворивши Союз спортивних товариств і організацій СРСР. Подібні пертурбації тривали й у подальшому...

Та повернемося до 30-х років, коли новостворені комітети саме почали діяти і ця діяльність була доволі плідною, що можна побачити на прикладах з нашого краю. Як сповіщала у квітні 1939 року «Кіровоградська правда», Кіровоградський міський комітет у справах фізичної культури і спорту посів 6 місце у всесоюзному змаганні на краще виконання державного плану підготовки значківців ГПО та БГПО у 1938 році, за що був відзначений почесною грамотою Всесоюзного комітету у справах ФіС.

Наступного року міський комітет ще більше активізував свою організаторську роботу і вийшов на 1 місце в державі за обсягом та результативністю масових спортивних заходів.

Як уже відмічалось, ще з 1923 року в країні, в т.ч. і у нас, стали з'являтися добровільні спортивні товариства. Враховуючи позитивний досвід їхньої роботи, ВЦРПС у 1936 році ухвалив рішення про створення в державі 64 ДСТ при центральних комітетах галузевих профспілок. Кількість ДСТ зростала й надалі, що, як пізніше стало ясно, не було корисним і вони реорганізовувались. Це було характерно й для нашої області, де товариств було то більше, то менше, відповідно й їхній внесок у розвиток фізкультурно-спортивного руху був різним. *Про ті з них, які існували довше і зробили більше - розповідь у другій частині книги.* Але хоч багато з ДСТ проіснували недовго, все ж утворення цієї системи сприяло посиленню уваги профспілок до проблем розвитку фізкультурного й оздоровчого руху, значному зміцненню колективів фізкультури, встановленню твердого членства та залучення нових мас молоді до фізичної культури і спорту. Досить сказати, що по країні число фізкультурників профспілок зросло (на 1940 рік) удвічі. Те ж саме можна сказати й про Кіровоградщину, де відбулося помітне збільшення як колективів фізкультури профорганізацій, так і числа учасників у них, а відповідно й зростання спортивної майстерності. Для прикладу можна навести результати кіровоградського легкоатлета Новікова, показані ним на першості області 1939 року - 11,9 сек. на стометрівці та

1940 рік. Команда - переможець з важкої атлетики. Тренер Г.Змачинський

1939 рік. Чемпіони України із стендової стрільби: Т. Нікітюк, Д.Дегтярьова, В. Бойко

стрибок у довжину на 6м 17см (на той час - рекорд області). До речі, низка обласних рекордів довоєнного часу, зокрема із стрибків з місця (3 м 20см, І.Павлюкевич), метання гранати (42м) та диска (34м) (обидва В.Яковова), штовхання ядра (10,24, Л.Трипольська) протрималися до кінця 50х - початку 60х років. Високі результати мали й інші спортсмени. А кращим серед колективів став колектив фізкультури заводу «Червона зірка» відзначений почесною грамотою ВЦРПС.

Стимулюючим для розвитку спорту фактором стало запровадження у 1935 році звання майстра спорту СРСР. З одного боку це було найвищим спортивним розрядом, а з другого – це звання присвоювалося пожиттєво і мало характер почесного, тобто підкреслювало особливі заслуги спортсмена. Першим з кіровоградців, хто здобув звання майстра спорту СРСР, був шахіст Олексій Крюков. Щоправда, норматив майстра він виконав уже в Москві, куди переїхав на постійну роботу в ЦР товариства «Темп». Але, як свідчать спогади його сучасників, він

періодично приїздив у Кіровоград і брав участь у шаховому житті краю.

10 січня 1939 року вийшов Указ президії ВР СРСР про утворення Кіровоградської області. В той же день було створено оргбюро ЦК КПБУ по Кіровоградській області, яке займалося керівництвом територією та становленням нових управлінських структур. **Уже на своєму другому засіданні 22.01.1939 року серед низки питань оргбюро затвердило головою обласного комітету у справах фізичної культури і спорту Заца Іллю Матвійовича (1907 р. народження, євреї, член ВКПб).** А пізніше, після проведення виборів обласної ради та утворення її виконкому на його засіданні 5.03.1940 р. постановою №260 було затверджено штатний розпис комітету фізкультури і спорту в складі 14 осіб і фондом зарплати 63,5 тис. крб.

Цікаво, що комітет звітував про свою роботу не перед облвиконкомом, а перед військовим відділом обкому партії. В державному архіві зберігається такий звіт за 1939 рік, з якого видно, що в перший рік

свого існування комітет провів обласні змагання штангістів, направив команду на Республіканські змагання з боротьби,

важкої атлетики та боксу (яка здобула четверте місце у II групі), обласні змагання з гімнастики і навіть I обласну колгоспну спартакіаду, в якій взяли участь 16 районів, а переможцем стали Новомиргородський, Рівненський та Новоукраїнський райони. Тобто керівний орган фізкультурно-спортивної галузі почав активно діяти. До того ж, як свідчать архівні дані, мав постійну підтримку облвиконкому. Так, упродовж 1940 року облвиконком 4 рази розглядав питання діяльності КФіС, в тім числі, про проведення виборів КФ у колгоспах, проведення в області гімнастичного свята, додаткове зміцнення матеріальної бази тощо.

У лавах захисників Вітчизни

Коли у червні 1941 року гітлерівська Німеччина віроломно напала на нашу країну, то практично весь народ піднявся на священну боротьбу з загарбником. Наприклад, лише на Кіровоградщині, окрім тих, хто підлягав мобілізації, до військкоматів звернулися майже 2400 добровольців з проханням направити їх на фронт.

Зважаючи на масове охоплення громадян членством у колективах фізкультури, участь у змаганнях за програмою ГПО, масових заходах, можна зробити висновок, що основу діючої армії, як і партизанських загонів та підпільно-диверсійних груп, складали фізкультурники.

Наприклад, уже згадувався як дійовий і високоорганізований колектив фізкультури «Червоної зірки». Такось, коли читаєш біографії Героїв Радянського Союзу Григорія Куроп'ятникова, Антона Антонова, Олександра Повіреного, Григорія Гончара, Василя Галушкіна, то натрапляєш на запис про те, що кожен з них у свій час був активним учасником, а дехто – й організатором фізкультурно-спортивної роботи саме у червонозорівському колективі. І напевно здобутий тут у мирні дні спортивний гарт став у нагоді, коли ці люди звершували свої ратні подвиги.

Раніше ми вже згадували визначного спортивного діяча та організатора фізичної культури і спорту нашого краю, ініціатора спорудження міського стадіону Дмитра Медведєва.

Мабуть його динамівський гарт став запорукою того, що уже в перші дні війни

він був призначений командиром загону Окремої мото-стрілецької бригади особливого призначення, скомплектованої значною мірою з добровольців-спортсменів. *Дмитро Медведєв*

Пізніше, восени 1941, Дмитро Медведєв з групою добровольців перетнув лінію фронту і створив партизанський загін у Брянських лісах, а в червні 1942 року з іншою групою десантувався в Західну Україну, де створив ще один партизанський загін, що діяв під його керівництвом. Діяльність загону загально відома, поскільки його командир став Героєм Радянського Союзу, а про подвиги його партизан написано у низці книжок. Та не менш цікаво й те, що й у воєнний час, у перервах між боями та походами, Д. Медведєв любив організовувати спортивні змагання.

До лав захисників Вітчизни стали не тільки фізкультурники, а й спортсмени – визнані лідери спортивного руху в області. Серед них – чемпіони області, боксери Г. Змачинський, Ю. Голуб, І. Голуб, А. Бодашко, В. Ткаченко, В. Лук'яненко; футболісти С. Олешко, П. Капелян, А. Бурд, А. Черняк, А. Петренко; штангісти О. Водяник, Є. Кац; легкоатлети В. Войцехівський, І. Гірис; планеристка Є. Прохорова; лижниця Т. Хомінська; волейболіст С. Боринштейн; стрільці-стендовики Г. Юрченко та І. Вільний; гімнаст А. Маркітан та багато інших.

Г.Змачинський –
стрілець-радист

Стенд з музею,
присвячений
воїнам-
спортсменам

Пам'ятний знак воїнам-
спортсменам на стадіоні "Зірка"

Історія зберегла для нас трагічну інформацію про юного спортсмена Анатолія Маркітана, який разом з молодшим братом Юрієм воював у партизанському загоні С.Довженка. Спершу брати були зв'язковими, збирали зброю та боеприпаси на місцях боїв, доставляли в ліс продукти й медикаменти. Пізніше вони перейшли в розвідку, причому Анатолій її очолив. Саме вони дізналися про прибуття у Підлісне жандармського штабу й розробили операцію з його знищення. Біля цього ж села брати й загинули у нерівному бою восени 1943 року. Віддали свої життя в боротьбі з фашизмом спортсмени-партизани й підпільники Ю.Голуб, чемпіон області з боксу, І.Голуб, теж боксер, Г.Юрченко, стеновик, Кац Є., штангіст.

Багато патріотів-спортсменів не повернулися з гарячих фронтових доріг. Міжнародна рекордсменка-планеристка Євгенія Прохорова в час війни була командиром ескадрильї винищувачів. Загинула у квітні 1942 в районі Сталінграда.

С.Олешко, легкоатлет, футболіст, голова ДСТ «Сільмаш», загинув у 1941.

А.Бодашко, боксер-першорозрядник. У роки війни був бортмеханіком бомбардувальника. Загинув у 1944, звільняючи Білорусь.

А.Водяник, штангіст-першорозрядник, загинув у битві під Прохорівкою у 1942 році.

В.Войцеховський, легкоатлет, у березні 1944 не повернувся з бойового завдання.

І.Гірис, легкоатлет, футболіст, загинув у 1941.

Багато спортсменів-фронтовиків на щастя повернулися додому живими і з

високими нагородами за участь у боях. Серед них – кавалери ордена Червоної Зірки Т.Ф.Хомінська, Г.А.Змачинський, С.А.Шинкаревський; ордена Вітчизняної війни II ст. удостоїлися М.О.Поляновський, Б.М.Мішин, Б.М.Лосєв, а О.Л.Півня відзначено орденом Слави III ст. Нагородами відмічені ратні справи ще багатьох спортсменів-фронтовиків.

Важливо й те, що повернувшись з бойових доріг, вони продовжили свою улюблену справу – заняття спортом, а пізніше – організаторську, тренерську чи виховну роботу в фізкультурно-спортивних організаціях. Саме з ініціативи спортсменів-фронтовиків у Кіровограді, на стадіоні «Зірка» 8 травня 1985 року встановлено пам'ятний знак воїнам-спортсменам, які загинули в роки Великої Вітчизняної війни. У пам'ять про воїнів-героїв в області проводиться низка змагань на здобуття призів їхнього імені. Зокрема, відкриття футбольного сезону Бобринецького району проводиться на приз Героя Радянського Союзу Івана Індика, для переможців першості області з самбо, що відбувається щороку в квітні, встановлено приз Дмитра Медведєва.

Також щорічно проводяться змагання на призи ушанованих воїнів: Василя Порика – обласний легкоатлетичний крос, Івана Конька – першість м. Світловодська з волейболу, Олександра Терлецького – першість Добровеличківського району з футболу, Архипа Маніти – Ульяновський районний легкоатлетичний крос, а віднедавна став проводитись щорічний відкритий обласний турнір вихованців дитячо-юнацьких спортивних шкіл всіх типів на приз імені Валерія Верхоланцева.

Кроки відродження

Зі звільненням області від німецької окупації почалося поступове повернення населення до мирного життя, а водночас – відродження фізкультурно-спортивної роботи. Уже в квітні 1944 року облвиконком прийняв два доленосні для галузі рішення: про відновлення діяльності низки обласних установ, серед них – і комітет фізичної культури і спорту, а також про призначення головою цього комітету Віктора Георгійовича Язикова, відомого в області спортсмена й організатора фізкультурно-спортивного руху.

Комітет впритул зайнявся відновленням і налагодженням діяльності ДСТ і колективів фізкультури, залучив до цієї роботи демобілізованих фронтовиків-спортсменів, зокрема Бориса й Олександра Мішиних, Георгія Змачинського, Семена Шинкаревського, Івана Агеева, Тамару Хомінську, Бориса Лосева, Мелентія По'ляновського.

Перший успіх прийшов до кіровоградців уже восени 1945, коли область здобула I місце в республіканських змаганнях у другій групі областей і отримала перехідний Червоний прапор комітету в справах фізкультури і спорту України. Грамотами КФіС України (зауважимо, що тоді це була найвища відзнака) були нагороджені кіровоградські баскетболісти Білоус, Коломак, Притюпа, Тетерюк, Поляченко, Ушакова, Агеева, які посіли перше місце у своєму виді спорту.

У 1950 році обласний комітет ФіС за підтримки облвиконкому організував

соціалістичне змагання на кращу постановку роботи з фізкультури і спорту, першим переможцем у якому став Чигиринський район (був тоді в складі нашої області).

Умовами соцзмагання передбачалося також визначення кращих тренерів та викладачів. Того року такими були визнані тренер з боксу Г.Змачинський (ДСО «Трактор»), з баскетболу О.Ритор (ДСШ), з легкої атлетики В.Савченко (педінститут), з акробатики Г.Мироненко («Трактор»), вчителі шкіл № 19 та 4 м. Кіровограда О.Півень та Л.Леснова.

У подальшому умови соціалістичного змагання змінювалися і, наприклад, надалі підсумки його підбивалися серед

колективів фізкультури міст та окремо – серед КФК сільських районів. Та в будь-якому разі проведення цього соцзмагання сприяло дальшому розвитку фізкультурно-спортивного руху.

Сприяло цьому й відродження ДСТ та відновлення їхньої діяльності. Завдяки зусиллям обласного КФКіС та профспілкових об'єднань на початок 1952 року спортивно-масову роботу в колективах здійснювали 8 обласних рад ДСТ: «Колгоспник», «Урожай», «Спартак», «Трудові резерви», «Медик», «Іскра», «Динамо», «Буревісник», дві районні ради ДСТ «Локомотив» (у Знам'янці та Помічній), одна райрада ДСТ «Шахтар» (м. Олександрія), а також ДСТ «Трактор» на заводі «Червона зірка».

Відбудова стадіону

Водночас велася робота з відновлення матеріальної бази фізичної культури і спорту. Зокрема, у перші післявоєнні роки були побудовані спортивні зали в Кіровоградському ремісничому училищі № 1, Олександрійській спортшколі, а в Олександрійській гірничопромисловій школі – футбольне поле. Було обладнано 6 спортивних кімнат у школах - 2 в Кіровограді та по одній у Витязівці,

Онуфріївці, Малій Висці, Новоукраїнці. На кінець 1951 року в області було 29 стадіонів та баскетбольних майданчиків, 158 футбольних полів, 76 стрілецьких тирів, 56 спортивних залів. Звичайно, на той час це було помітним зрушенням.

Відповідно фізкультурно-спортивна та оздоровча робота набувала все більшої масовості і за свідченням статистики число фізкультурників на початку 50-х років перевищило 120 тисяч. Зросла й кількість змагань та якість їх проведення, водночас стали помітно поліпшуватися спортивні результати. Наприклад, та ж статистика свідчить про встановлення у 1952 році нових рекордів області: 21 у легкій атлетиці, 4 у плаванні, 3 у важкій атлетиці. Впевнено оновлювалися й міські та районні рекорди. Щоправда, ці рекорди були ще далекими від міжнародного чи загальнодержавного рівня: у післявоєнний час у нас ще не було жодного майстра спорту, тож спортивну славу краю складали 24 першорозрядники (в їхньому числі 2 акробати, 1 гімнастка, 12 футболістів, 4 шахісти, 3 шашкісти та 2 стрільці-стендовики), а першим в області майстром спорту СРСР став у 1951 році стрілець Григорій Хоменко.

Доволі посередніми були й виступи наших земляків на республіканській арені. Наприклад, 1952 року кіровоградці посіли загальнокомандне 18 місце в першості УРСР з легкої атлетики, сьомими були шахісти, шостими – шашкісти, 17 місце мали фехтувальники, лише футболісти стали першими в своїй зоні.

Подальший розвиток фізкультурно-спортивного руху гальмували низькі темпи нарощування матеріально-технічної бази, а ще більше – велика кадрова проблема.

Уявімо собі: У 1952 році в галузі фізичної культури і спорту було всього 18 спеціалістів з вищою освітою, 49 – з середньою спеціальною, а 416 працівників галузі (інструкторів, викладачів, тренерів) не мали системної спеціальної освіти.

Цей жорстокий кадровий дефіцит дуже непокоїв місцеву владу, і вона домоглася

створення у Кіровограді (1956) факультету фізичного виховання педагогічного інституту, який у подальшому зіграв визначальну роль у розвитку масової фізкультури та зробив дуже вагомий внесок у спортивні досягнення області. *(Про факультет – окрема розповідь).*

До масовості

До 1953 року обласний комітет фізичної культури і спорту очолював В.Г.Язиков, коли ж при черговій реорганізації галузь передали в управління органам охорони здоров'я, нею керував В.П.Твердоступ. Через рік комітет був відновлений і його очільниками нетривалий час були Б.К.Ігошин та В.Л.Звержховський. **1958 року галузь очолив учасник Великої Вітчизняної війни, ініціативний і здібний організатор В.А.Жученко і подальші 16 років як успіхи, так і невдачі в розвитку фізкультури і спорту в області пов'язані з його іменем.**

П'ятдесяті роки були позначені підготовкою та проведенням I (1956) та II (1959) Спартакіад народів СРСР. Рішення про проведення I Спартакіади було прийнято ще в 1954 році, і до її фіналів 1956 року йшла активна масова робота на місцях. Упродовж двох років відбувалися спартакіади колективів фізкультури, потім сільські, районні, міські, обласні старты спартакіади. Це сприяло залученню до занять фізкультурою і спортом нових тисяч

(а по країні – мільйонів) активістів і прихильників спорту.

Подібним чином проходила на місцях і підготовка до II Спартакіади. Своєрідними оглядами спортивних досягнень юних фізкультурників і спортсменів стали спартакіади школярів, що систематично проводилися з 1954 року.

У ході спартакіад потроху розвивалася фізкультурно-спортивна база; не лише у заняттях фізкультурою, а й у спортивних змаганнях брало участь все більше людей, зростали й спортивні досягнення. Наприклад, у період з 1954 до 1962 року було встановлено 84 нові обласні рекорди, у 1963 - 26 рекордів, 1964 - ще 34.

Дальшому піднесенню масовості занять фізкультурою і спортом у шістдесяті роки сприяло проведення спартакіади «Здоров'я» та зосередження уваги як керівних органів усіх рівнів, так і фізкультурно-спортивних організацій на оздоровчій роботі за місцем проживання. Наприклад, у спартакіаді «Здоров'я» 1964 року в області взяли участь 7740 осіб. У ході підготовки до її проведення в житлових

Масова зарядка

Водна станція на міському водосховищі. 1955 рік.

масивах та домоуправліннях було збудовано 15 волейбольних майданчиків, 3 баскетбольні та 2 футбольні поля, 2 городошні майданчики, 13 майданчиків для гри в бадмінтон. Кращих результатів у масовій оздоровчій роботі домоглися Кремгесівські (нині Світловодськ) домоуправління № 1 та № 2, а також домоуправління № 7 м. Кіровограда.

Тоді ж на державному рівні було прийнято кілька рішень, спрямованих на поживлення фізкультурно-спортивної роботи серед населення, особливо молоді, за місцем проживання. В обласному управлінні житлово-комунального господарства була введена штатна посада з цих питань, а в житлово-комунальних господарствах - посади інструкторів з фізичної культури. У містах області таким чином було встановлено 34 особи для організації фізкультурно-виховної роботи за місцем проживання. Їхніми помічниками стали громадські ради фізкультури і здоров'я, які створювалися з представників ЖЕКів, шкіл мікрорайону, ДСТ «Спартак», підприємств цього мікрорайону. Саме ці

ради поставили справу так, що для занять фізкультурою і спортом мешканці домогосподарства могли використовувати наявну (в школах, підприємствах) спортивну базу та водночас організовували людей на створення нових спортспоруд.

Приміром, Кіровоградський ЖЕК № 7 – один із кращих у цьому питанні – при активній участі населення та підприємств-шефів спорудив 2 комплексні спортмайданчики, 2 баскетбольні, 4 волейбольні та 2 футбольні майданчики, 3 тенісні корти та 50 бетонних столів для настільного тенісу. На цій базі був створений фізкультурно-оздоровчий клуб, в якому працювало 20 груп з 10 видів спорту.

Подібним чином організовувалася робота в інших домогосподарствах Кіровограда та інших міст області. Завдяки цьому виникли підліткові клуби «Юність», «Чайка та ін., а також 225 спортивних секцій.

Штатні працівники ЖЕКів та громадські ради фізкультури і здоров'я проводили огляди-конкурси оздоровчої роботи за місцем проживання, спартакіади парків та інших місць відпочинку, молодіжних гуртожитків. Проводячи різноманітні змагання, вони влаштовували перед стартами з того чи іншого виду спорту складання нормативів ГПО.

Надзвичайно популярними серед дітей та підлітків були футбольні турніри на приз клубу «Шкіряний м'яч» (а пізніше – хокейні на приз «Золотої шайби»). Наприклад, у дворових командах Кіровоградського ЖЕКу № 3 постійно брали участь близько 500 дітей та підлітків й упродовж кількох років юні футболісти з цього ЖЕКу були переможцями міських та обласних змагань

В центрі з кубком – чемпіон світу 1955 року кіровоградець Г. Гамарник

*Юні хокеїсти команди "Зірочка" –
бронзового призера України в
змаганнях з "Золотої шайби"*

«Шкіряного м'яча», а одного разу стали й чемпіонами України. Подібний успіх мали також команди ЖЕКа № 7 м. Кіровограда та Олександрійського УЖКГ. **Взагалі команди Кіровоградщини п'ять років потрапляли до фіналів України з «Шкіряного м'яча». Призерами першості України були наші підлітки також і в розіграшу призу «Золота шайба». Ми, звичайно, «літня» за кліматом область, але при бажанні - все можливо! І хіба можна забути, як у ЖЕКах Кіровограда у спеціальних хокейних «коробках» заливали з року в рік взимку щонайменше 10 ковзанок, де наші підлітки залюбки ганяли шайбу. І не тільки в Кіровограді це робилося.**

Багато було позитивного в цій роботі, приємно згадати, що область посідала чільні місця в Україні в щорічних оглядах фізкультурно-оздоровчої роботи за місцем проживання, а в окремих напрямках область вважалась еталонною. Тим прикріше, що внаслідок непослідовних або непродуманих реформ перших років незалежності (коли, наприклад, база залишилася в одних руках, фінансування на її утримання – в інших) все це надбання зійшло нанівець і донині залишилися подекуди лише його осколки. Щоправда, нині робляться спроби реанімувати підліткові клуби, створюються центри фізичного здоров'я населення «Спорт для всіх», метою яких є організація фізкультурно-оздоровчої роботи за місцем проживання населення та в місцях масового відпочинку.

На розвиток масовості впливали також системні заходи, що повсюдно проходили під девізами «Олімпійці серед нас» та «Від значка ГПО – до олімпійської медалі». У березні 1972 був запроваджений новий комплекс ГПО - з оновленими, більш обґрунтованими, нормативами для різних вікових груп. Він був зустрінутий з великою зацікавленістю і навіть ентузіазмом. Люди, в тому числі й старшого віку, охоче збиралися на спортмайданчиках, стадіонах, у спортзалах і тренувалися та «приміряли» свої можливості до нових нормативів. Це був справжній бум.

Звичайно ж, як було прийнято в ті часи, було оголошено соціалістичне змагання на кращу постановку роботи з підготовки і складання нормативів. Можна говорити про якісь елементи формалізму чи заорганізованості, які були притаманні соцзмаганням, проте незаперечним є те, що й ця форма роботи сприяла масовості і

зростанню майстерності. Переможцями цього соцзмагання були визнані колгоспи ім. Шевченка Ульяновського району, ім. Леніна Світловодського району, «Перемога» Маловисківського району, Йосипівська СШ Вільшанського району, Сазонівська СШ Кіровоградського району, ТУ № 4 м. Кіровограда, спортклуб «Машинобудівник» машинобудівного технікуму, завод чистих металів м. Світловодська, трест «Кіровоградсільбуд». Їхні показники засвідчують, що відзначена була саме творча і плідна робота в цих колективах.

Для піднесення фізкультурно-масової та спортивної роботи серед дітей та підлітків активно використовувалась нова (на той час) форма її організації «Старти надій» – старти, на які виходили спершу класи, потім – школи, потім – райони і міста і, зрештою, заключний етап, коли переможці попередніх етапів збиралися на обласні фінали. Найчастіше в обласних змаганнях перемагали Кіровоградські середні школи №№ 13, 5, 9, Сазонівська (Кіровоградський район) та Трепівська (Знам'янський район) школи.

Ще одна особливість 70-80 років та, що саме в цей час організаційно сформувався новий напрям фізкультурно-спортивної роботи – фізкультура і спорт людей з фізичними вадами, майбутній «Інваспорт», про який у цій книзі – окрема розповідь.

Зростанню масовості взагалі і зокрема кількості нових і збільшенню чисельності діючих груп загальнофізичної підготовки,

*Ветеран війни і спорту
Т.Хомінська з бригадою Попова (з "Червоної зірки") – переможцем спартакіади з багатоборства ГПО серед виробничих бригад області*

здоров'я, туризму тощо сприяли рухи «бригадою – на стадіон», «всією родиною – на старт». Організовано та з залученням великого числа учасників проходив у містах і районах області Всесвітній Тиждень здоров'я. Наслідком цих послідовних зусиль організаторів фізкультури і спорту став по-справжньому масовий характер фізкультурно-оздоровчої роботи на Кіровоградщині. **Уже відмічалось, що 1950 року число організованих фізкультурників в області перевищило 120 тисяч, через 15 років (1966) це число складало вже 325 тисяч, у 1980 – 362, а в 1985 – більше 416 тисяч.** На цей час кіровоградські любителі фізкультури і спорту вже мали 5536 спортивних майданчиків, 338 стрілецьких тирів, 27 стадіонів, 4 плавальні басейни, 463 спортивні зали.

До майстерності

Раніше зазначалося, що першим з наших земляків, удостоєних звання майстра спорту СРСР, став у 1951 році стрілець Гр.Хоменко. У 1956 році цього рівня досягли акробати В.Баркар і В.Курилов, а 1959 – гімнастка Т.Довженко. Це, так би мовити, крига скресла. А ось у 1964 році відбувся справжній «прорив» – рівня майстрів досягли відразу 20 спортсменів! Зрозуміло, що нормативи і вимоги не знижувались, а справа в іншому – у тому, що, як твердять філософи, кількість на певному етапі переходить у якість.

Зростання масовості сприяло приходу до спортивних лав усе більше здібної молоді, помітно зміцніла і при тому стала якіснішою спортивна база, а до навчально-тренувальної роботи прийшло нове, високопрофесійне покоління спеціалістів, притому прийшло озброєним новітніми (на той час) методиками і технологіями організації навчально-тренувального процесу – як за змістом, так і за інтенсивністю. Безумовно, все це дало поштовх до зростання майстерності і досягнення багатьма спортсменами майстрівського рівня. До цієї зіркової двадцятки-1964 входили двоє акробатів і троє гімнастів (2 – спортивної і 1 – художньої), борець і велосипедист, четверо стрільців, 2 шашкісти та 7 городошників. Ще через 2 роки, у 1966, лави майстрів поповнилися новими 25 спортсменами, серед яких, окрім «традиційних» акробатів, гімнастів, городошників і стрільців, з'явилися футболісти, фехтувальники, мотокросмени і парашутистка.

3 1972 року з ініціативи В.А.Жученка спортивні організації області стали визначати десятку кращих спортсменів та тренерів року, що минає. Тих, хто мав найвищі досягнення впродовж року, відзначали пам'ятною медаллю та відповідним посвідченням, вшановували на спеціальних урочистостях. Все це було, безсумнівно, важливим фактором морально-психологічної підготовки кращих, проявом їх соціального визнання.

Динаміку піднесення рівня майстерності наших спортсменів і примноження лав майстрів спорту у подальші роки показує така таблиця:

Розряд	1975	1976	1978	1979	1980	1981
МС	-	22	16	19	24	21
КМС	92	99	144	202	182	211
I розряд	600	655	1003	1120	1208	1284

Децю поліпшилися й показники участі спортсменів області у республіканських змаганнях (за винятком 1979 року, коли наша команда була останньою на VII спартакіаді УРСР):

1971	V спартакіада УРСР	2 місце (серед 9 команд областей III групи)
'1973	I спортивні ігри молоді	3 місце
1975	VI спартакіада УРСР	4 місце
1977	II спортивні ігри молоді	6 місце
1981	III спортивні ігри молоді	3 місце
1988	II республіканські юнацькі спортивні ігри	1 місце

10

ЛУЧШИХ СПОРТСМЕНОВ 1979 г.

САЗУК ВИКТОР - ДСО "Буковинский"
МС ССР по борьбе классической
III место на VII Спартакиаде
Народа СССР

ЛЕРМОНОВ ЛЕОНИД - ДСО "Авангард"
МС СССР по легкой атлетике
II и III место на
VII Спартакиаде УССР
Регордонская область,
член сборной СССР
тренер **ИВАНЕЦ В.К.**

МОШЕНКОВ СЕРГЕЙ - ДСО "Молодежь"
МС СССР по борьбе вольного
III место на VII Спартакиаде
УССР
победитель первенства СССР
среди молодежи
тренер по **ПОКОЩЕНКО В.Е.**

КУЧУК ОЛГА - ДСО "Авангард"
МС СССР по легкой атлетике
V место на VII Спартакиаде УССР
Регордонская область
Тренер по **КОТЕНКО А.И.**

САВЧЕНКО ЛЮБОВ - ДСО "Авангард"
МС СССР по легкой атлетике
III и IV место на
VII Спартакиаде УССР
Регордонская область
тренер **ИВАНЕЦ В.К.**

СОЛОВА АЛЕКСАНДРА - ДСО "Буковинский"
МС СССР по спортивной гимнастике
V место в составе сборной Украины
"Буковинский" на VII Спартакиаде УССР
тренер по **ГАСАН Т.И.**

УЛАНОВ АЛЕКСАНДР - ДСО "Авангард"
МС СССР по борьбе классической
VII место на VII Спартакиаде УССР,
победитель международного турнира
тренер по **ВЕНДАЛЬ Н.И.**

ТКАЧЕНКО СЕРГЕЙ - ДСО "Спартак"
МС СССР по борьбе вольного
V место на VII Спартакиаде УССР
тренер по **ПЕКОРОВА Н.С.**

СОЛОВА АЛЕКСАНДРА - ДСО "Буковинский"
МС СССР по спортивной гимнастике
V место в составе сборной Украины
"Буковинский" на VII Спартакиаде УССР
тренер по **ГАСАН Т.И.**

ЛЕМКА ОЛГА - ДСО "Авангард"
МС СССР по легкой атлетике
VII место на VII Спартакиаде УССР,
член сборной команды УССР,
рекордсменка области
тренер **КОТЕНКО А.И.**

**СПАРТАКИАДА
УССР 1979**

ПИТУЛИН ЮРИЙ - ДСО "Авангард"
МС СССР по фигурному катанию
IV место на VII Спартакиаде УССР
тренер по **РАСКОРНИКОВ А.И.**

Дальше удосконалення навчально-тренувального процесу, піднесення рівня і ефективності тренувань, а також підвищення професіоналізму тренерів дали змогу готувати в області спортсменів міжнародного рівня. У 1981 році першими майстрами спорту міжнародного класу стали борці грекоримського стилю Віктор Савчук і Олександр Ушаков та боксер Володимир Довгунь. Пізніше цього звання удостоїлися металник молота В.Решетников, стендовик К.Мандрик та гімнастка О.Дудник.

Але, на жаль, ці успіхи були поодинокими, а проглядалися вони на доволі непривабливому, сірому фоні загального стану фізкультурно-спортивної роботи в області. Скажімо, на кінець сімдесятих років, коли на посаді голови облспорткомітету облвиконком затвердив О.П.Березана (він змінив В.І.Галенка, який очолював комітет у 1974-1978 р.р.), область мала останнє місце в Україні за всіма показниками. І знадобилася не тільки організаційна перебудова діяльності, а й роки наполегливої праці, щоб домогтися зміни ситуації. Спочатку було 19 місце, згодом - 16, а вже з 1986 року область закріпилася в лідерах третьої групи областей України.

Зрушення відбувалися повільно, але послідовно. На той час припадає становлення в Кіровограді бейсболу і спорудження бейсбольного стадіону-комплексу, чотирьох плавальних басейнів у містах області, будівництво фізкультурно-спортивних комплексів у Вільшанському, Гайворонському, Знам'янському, Новоархангельському, Голованівському районах. Поліпшувалися й вдосконалювалися можливості для

Бейсбольний стадіон у Кіровограді

піднесення рівня тренувального процесу, а відповідно й зростання успіхів кіровоградських спортсменів. Вони все частіше потрапляють до складу збірних України і на міжнародні змагання.

Доволі вдало складався для спортсменів області олімпійський цикл 1988-1992 років. **Збірні області стали переможцями юнацьких та молодіжних спортивних ігор, а також X спартакіади України серед областей третьої групи. Кіровоградські спортсмени були запрошені і виступали в складах збірних команд тодішнього Союзу зі спортивної гімнастики, велотреку, плавання, вітрильного спорту, легкої атлетики, стендової стрільби, гандболу і футболу.** Саме тоді кіровоградка Олеся Дудник стала чемпіонкою світу зі спортивної гімнастики, а олександрієць Григорій Місютин – чемпіоном Олімпійських ігор (теж з гімнастики) у Барселоні.

А на наступній Олімпіаді – в Атланті Кіровоградщина була представлена вже трьома спортсменами – Олександром Симоненком (велоспорт), Ольгою Тесленою та Світлоною Зелепукіною (гімнастика).

Помітними успіхами того часу запам'яталася робота талановитих тренерів В. Іванця, Е.Нечая, Є.Ящук,

Зустріч чемпіонки О.Дудник

В.Шептицького, В.Жукова, В.Ханцевича, В.Кулешкова, В.Гуцу, А. Короля, С.Ольшевського, В.Рябухіна. До 42 зросла тоді кількість ДЮСШ, дві з них здобули статус шкіл олімпійського резерву, створилася школа вищої спортивної майстерності.

Важкі випробування випали на долю галузі на початку дев'яностих років, коли Україна здобула незалежність, але керівництво держави не зуміло налагодити нормальне функціонування управлінських структур та спокійний, поступовий і безболісний перехід на рейки ринкової економіки. Помилки було зроблено стільки, що все рухнуло, починаючи з економіки. Коли зупинились або збанкрутували підприємства, сільгоспоб'єднання, то, зрозуміло, припинили існування і спортклуби, більшість колективів фізкультури, безгоспними залишилися багато спортспоруд. Припинилося й будівництво в містах і районах раніше започаткованих фізкультурно-оздоровчих комплексів (ФОКів). Удвічі скоротилася кількість інструкторів-методистів зі спорту. Рівень забезпечення спортивною базою

сільських фізкультурників і спортсменів упав до 40 об'єктів на область – тобто склав один відсоток від нормативної потреби.

Звичайно, з часом ситуація в значній мірі стабілізувалася, але по-перше, не все втрачене вдалося відновити, а по-друге, титанічні зусилля довелося вкладати не для руху вперед, а в досягнення того, що вже було. Слід

зауважити, що організаційні структури галузі фізкультури і спорту отримали підтримку управлінських органів місцевого самоврядування, трудових колективів, громадських організацій, низки бізнесменів.

То ж у цих нарисах треба з вдячністю згадати ті зусилля, які на початку дев'яностих вкладали у збереження або розвиток спорту, фізичної культури та їхньої інфраструктури керівники підприємств М.Лавренко (Олександрійська «Поліграфтехніка»), В.Ігнатенко (Перегонівський цукрокомбінат), І. Кардаш («Кіровоградсільбудіндустрія»), Г.Гнатенко (облавтодор), Є.Бахмач («Кіровоградграніт»), підприємці Л.Онул, В.Ковальський, В.Шмідт, І.Гоцул, а особливо Олександр Нікулін, чийми зусиллями було не лише споруджено згадуваний уже бейсбольний стадіон, а й забезпечено навчально-тренувальний процес команд з бейсболу та силових единоборств.

Всі ці зусилля в комплексі допомогли і вийти зі скрути, і зробити нові кроки вперед.

До середини дев'яностих справжній прорив на міжнародні арени зробили О.Сухорук і В.Щербань (пауерліфтинг), П.Кондратенко і О.Буртник (велотрек), О.Корецький (боротьба самбо), Н. Євдокимова (легка атлетика), В. Аджамський (кульова стрільба), а також гандбольна і бейсбольна команди. Спортивний бік цих досягнень забезпечили високопрофесійні тренери С.Куценко, О.Сіренко, Н.Тимофєєва, В.Манько, О.Бойко, О.Яровінський, О.Глущенко.

Важливою ланкою в ланцюжку заходів з підготовки висококласних спортсменів, починаючи з юного віку, стала діяльність дитячих та юнацьких спортивних шкіл. Їхня історія іде від перших трьох спортивних шкіл 1952 року: ЮСШ Кіровоградського й Олександрійського міськвідділів народної освіти та Кіровоградського заводу «Червона зірка». Вони виконували надзвичайно важливу роботу як у сенсі оздоровлення дітей, так і з погляду підготовки нового покоління спортсменів. Це чітко розуміли в керівних структурах фізкультури і спорту, тому постійно і послідовно домагалися від органів місцевого самоврядування розвитку мережі спортивних шкіл. Як наслідок, у 1985 році в області вже діяли 32 дитячо-юнацькі спортивні школи і охоплювали вони близько 14 тисяч дітей.

На сьогодні мережа дитячо-юнацьких спортивних шкіл області складає 41 одиницю. Прослідковується прагнення місцевої виконавчої влади мати спортшколу в кожному районі, і в більшості з них це вдалося вирішити (за винятком – Світловодського району). Звичайно, не всім ДЮСШ вдається побудувати роботу на тому рівні,

якого хотілося б, бо часом бракує високопідготовлених кадрів, а ще частіше – якісної матеріальної бази: адже є такі школи, котрі навчально-тренувальний процес здійснюють на орендованій базі. Та незважаючи на це, ДЮСШ роблять дуже важливий внесок у розвиток фізичної культури і спорту. Примітно, що нині – відповідно до сучасних вимог – деякі з них настільки підвищили рівень навчально-тренувальної роботи, що це зумовило й зміну їхнього статусу.

Зокрема, 3 школи отримали статус структурного підрозділу управління фізичної культури і спорту, це: спеціалізована дитячо-юнацька школа олімпійського резерву (СДЮШОР) «Надія» (директор у той час О. Соколовський), СДЮШОР-2 ім. В.Верхоланцева (директор В.Винокуров) та обласна школа вищої спортивної майстерності (ОШВСМ, директор К.Колесник). *(Про кожну з цих шкіл – окрема розповідь).*

Помітно поліпшився й, так би мовити, людський ресурс для діяльності спортивних шкіл, точніше кажучи, - базова фізкультурна підготовка дітей у загальноосвітніх школах. Як уже зазначалося раніше, фізвиховання як самостійний навчальний предмет було

включене в навчальні плани шкіл ще у 1935 році. Це мало величезне значення для налагодження системності у фізичному вихованні дітей, зміцненні їхнього здоров'я тощо. Проте в довоєнний, та й тривалий час у післявоєнний період для повноцінної роботи шкільного виховання бракувало як бази, так і кадрів. Лише зі створенням факультету фізвиховання справа змінилася докорінно.

Порівняймо, до прикладу, статдані про кадри: у 1951 році фізкультуру в школі викладали 5 спеціалістів з вищою та 23 з середньою спеціальною освітою, інші викладачі (близько 400 осіб) були практиками, що пройшли які-небудь курси, а 1988 року з вищою освітою вчителів фізкультури було 563, з середньою спеціальною – 57. Водночас триває послідовне покращення матеріальної бази шкільного фізвиховання. З шістдесятих років загальноосвітні школи вже будуються за проектами, в яких передбачені спортзали. І таким чином до кінця вісімдесятих всі школи вже мали спортивні зали або кімнати, а в трьох школах (Кіровоградських № 20 та № 25 та Трепівській Знам'янського району) почали діяти плавальні басейни. Окрім того, майже у всіх школах області було встановлено нестандартне спортивне обладнання.

Безперечно, все це позначилося на піднесенні рівня фізичного виховання учнівської молоді, та все ж головна заслуга в цьому – учителів фізкультури, високопрофесійних і відповідальних знавців своєї справи. За творчу працю урядовими нагородами відзначені вчителі фізвиховання Б.К.Жураховський, Л.М.Коляда, А.Г.Григор'єв, велика група їхніх колег стали відмінниками народної освіти.

Однією з найбільш ефективних форм організації фізкультурно-спортивного руху були спортивні клуби, які створювалися на базі колективів фізкультури підприємств, великих сільських господарств, навчальних закладів. Вагомий внесок у піднесення фізкультурно-спортивної роботи в нашій області зробили спортивні клуби навчальних закладів, зокрема, технікуму механізації сільського господарства, машинобудівного технікуму, школи вищої льотної підготовки (нині - державна льотна академія), кількох великих колгоспів і радгоспів. А кращим серед спортивних клубів, ще задовго до затвердження цього звання Всесоюзною радою добровільних спортивних товариств, був, безперечно, *спортивний клуб «Зірка», про який – окрема розповідь.*

На рубежі тисячоліть

Низкою позитивних моментів позначений фізкультурно-спортивний рух області на рубежі тисячоліть. Завершував друге тисячоліття передолімпійський цикл 1997-2000 р.р. З початком цього циклу збіглася зміна керівництва облуправління фізкультури і спорту: О.П.Березан вийшов на пенсію, а на посаду начальника був призначений В.О.Ковальов. Він ініціював процес відновлення практики проведення комплексних спортивно-масових заходів: сільських спортивних ігор, міжгалузевої виробничої спартакіади, спортивних ігор школярів та ін. Це сприяло помітному збільшенню числа фізкультурників: на початок 1997 року фізкультурно-оздоровчою роботою було охоплено 83 тис. людей, а на кінець 2000 - майже 106 тисяч, у тому числі, у виробничій сфері 40,6 – 41,9 тис. відповідно. Покращилася реабілітаційно-оздоровча робота серед інвалідів.

Зросла кількість підготовлених спортсменів масових розрядів, а також кіровоградців, які завоювали місця в основних складах збірних команд України. 1997 року наші юні спортсмени перемогли у третій групі областей на II літніх юнацьких спортивних іграх, а молодь повторила їхній успіх у 1998 р. на II спортивних іграх молоді.

На 1999 рік прийшлася визначна перемога наших спортсменів у головному комплексному спортивному заході держави - I Всеукраїнських літніх спортивних іграх - перше місце і Кубок Президента в своїй групі команд, здобуто 12 золотих, 14 срібних та 17 бронзових медалей, 84

спортсмени були запрошені до складу збірних України, в тому числі, 74 – з олімпійських та 2 – параолімпійських видів спорту.

У цьому ж циклі спортсмени області вперше здобули олімпійські нагороди – срібні медалі у командних змаганнях з велотреку (Олександр Симоненко) та командних змаганнях зі спортивної гімнастики (Руслан Мезенцев), а в параолімпійських іграх Юрій Андрюшин став чемпіоном у плаванні, а Андрій Цуканов здобув срібло в складі футбольної команди України. Також уперше область посіла перше місце у Всеукраїнському огляді-конкурсі спорту вищих досягнень.

На більш високому рівні в олімпійському циклі 2001-2004 проходили комплексні спортивно-масові заходи, зокрема, обласні спортивні ігри, спартакіада на краще спортивне село, галузеві виробничі спартакіади. Залучення населення до фізкультурно-оздоровчих занять зросло майже на 20 тис. осіб, особливо це зростання помітне в містах та Новгородківському, Олександрівському, Олександрійському, Новоархангельському,

Компаніївському районах. Зросла в області й кількість учнів загальноосвітніх шкіл, охоплених фізкультурно-оздоровчими заходами.

Реформування агро-промислового комплексу спонукало фізкультурно-спортивні органи та організації всіх рівнів до пошуку нових форм збереження попередніх надбань у фізкультурно-масовій роботі. Найкращою виявилася форма фізкультурно-спортивного клубу при сільській (селищній) раді. Створення сільських ФСК почалося в дев'яностих, а в новому олімпійському циклі помітно активізувалося: за цей час створено 74 такі клуби, а загальна чисельність їх перевищила 210. Це, звичайно, сприяло певному зростанню кількості населення, залученого до фізкультурно-спортивних занять, зокрема, у Маловисківському, Новгородківському, Олександрійському, Олександрівському, Вільшанському та Компаніївському районах.

Зроблено деякі кроки до відродження фізкультурно-оздоровчої роботи за місцем проживання. На виконання постанови Кабміну від 18.01.2003 «Про утворення центрів фізичного здоров'я населення «Спорт для всіх» та відповідного розпорядження голови ОДА почалося формування мережі таких центрів у нашій області.

Обласний центр ФЗН діє з березня 2004, того ж року створені Олександрій-

ський міський, Олександрівський та Ульяновський районні центри, згодом почали роботу також міські центри в Кіровограді, Світловодську, Новомиргороді та районні – в

Добровеличківці й Новоукраїнці. Зусилля штатних працівників та активу «Спорту для всіх» зосереджуються на здійсненні таких основних заходів:

– «*Ти зможеш, якщо зміг я!*» – у грудні-січні, для вихованців спеціалізованих навчальних закладів;

– «*Спортивна зима*» - у лютому, для популяризації зимових видів;

– «*Спорт для всіх – спільна турбота*», – місячник у квітні для облаштування і впорядкування спортивних майданчиків за місцем проживання та у місцях масового відпочинку;

– «*Тато, мама, я – спортивна сім'я*» – теж у квітні до Міжнародного дня сім'ї;

– «*Веселі старту*» – у травні, до дня захисту дітей;

– «*Школа плавання*» - влітку на відкритих водоймах для навчання дітей плаванню;

– «*Олімпійський день*» – у червні, спортивно-видовищний масовий захід – як свято здорового способу життя;

– «*Олімпійське літо*» – влітку, обласні масові спортивні заходи в оздоровчих таборах та за місцем проживання дітей шкільного віку;

– «*Спорт для всіх – гармонія життя*» – у серпні до Дня незалежності України,

масові заходи спортивно-культурного і мистецького характеру за участі відомих спортсменів і митців;

– «Спорт для всіх єднає Україну» - у вересні, до Дня фізичної культури і спорту – всеукраїнська велосипедна естафета містами і селами України за трьома маршрутами;

– «Спорт для всіх - радість життя» – у жовтні, до міжнародного дня людей похилого віку.

Для прикладу можна навести дані про проведення місячника «Спорт для всіх – спільна турбота» у 2010 році. За цей час до належного стану приведено 1632 простіші спортивні споруди, в тому числі 999 спортивних майданчиків, 285 футбольних полів, 333 майданчики з тренажерним обладнанням, 15 тенісних кортів. У місячнику взяли участь більше 40 тис. людей - 4% населення області. Переможцями стали Гайворонський, Долинський і Новоукраїнський райони.

На початку нового тисячоліття продовжилася набута раніше традиція – перемагати в найбільших всеукраїнських змаганнях: 2001 та 2005 роки - перше місце в III групі областей у третіх та четвертих літніх юнацьких спортивних іграх України, 2002 і 2006 роки - перемоги на третіх та четвертих спортивних іграх молоді. На III

літніх Всеукраїнських спортивних іграх 2007 року кіровоградці виступали в 14 олімпійських видах спорту (76 спортсменів), вибороли 8 медалей, в тім числі 1 золоту, 5 срібних та 2 бронзові. В ігрових видах змагалися 7 наших команд у 5 видах, здобуто 2 призові місця (бейсбол - перше, софтбол - друге).

З 1999 року в Україні діє державна Цільова комплексна програма «Фізичне виховання - здоров'я нації». За час дії цієї програми в області збільшено:

– кількість осіб, охоплених всіма видами фізкультурно-оздоровчої та спортивної роботи, з 7,8% до 14%;

– витрати на фізичну культуру і спорт на 1 особу з 2,6 грн. до 5,9 грн.;

– кількість штатних фізкультурних працівників на 10 тис. населення до 16 осіб;

– кількість учнівської та студентської молоді, яка охоплена фізкультурно-оздоровчою роботою, – в середньому на 25%;

– кількість дітей, що навчаються в дитячо-юнацьких спортивних школах, на 1,9%.

Після завершення дії цієї програми було рекомендовано розробляти та реалізовувати за цим зразком регіональні програми.

Спортивні споруди області

У попередніх розділах розповідалось або згадувалось про те, як поступово розвивалася і зміцнювалася матеріально-технічна база фізичної культури і спорту. На жаль, кількість об'єктів ФіС та рівень їхнього оснащення завжди відставали від потреб. Найяскравіший приклад – будівництво спортшколи облспорткомітету (нинішня СДЮШОР «Надія»). Не будемо згадувати, скільки часу велися розмови про необхідність такого об'єкта, назовемо 1964 рік – рік, коли тодішній керівник спортивного відомства В.А.Жученко переконав, нарешті, керівництво області: треба будувати. Але перебої з фінансуванням, промахи чи хиби в організації будівельного процесу спричинилися до того, що ввели цю школу – потрібну в 1964 – аж у 1975 році. Та й то з низкою недоробок...

Основні корені цієї проблеми в тому, що як у радянські часи, так і в незалежній Україні ця галузь фінансується за залишковим принципом. Та ще більш прикро, що частенько втрачаємо й те, що маємо. Знову приклад – один з найяскравіших і найпечальніших. Світловодський завод чистих металів був свого часу одним з провідних підприємств оборонного комплексу СРСР. Крім авторитету, мав солідні кошти. А його мудрий очільник А.М.Тузовський – директор з державним рівнем мислення – при підтримці профкому активно розвивав соціальну сферу. Тож і мав завод кращий в області санаторій-профілакторій, дитячий оздоровчий табір, прекрасний спортивний комплекс з басейном. А коли СРСР не стало і водночас «ухнув» оборонний

комплекс, то ЗЧМ виявився нібито нікому не потрібним і, зрозуміло, без коштів. І на превеликий жаль, не знайшлося в Світловодську господаря, який зберіг би для людей надбану соціальну інфраструктуру. Тож і завмерло все на багато років, в тому числі й спорткомплекс. То який же за таких умов спорт, яка фізкультура, яке оздоровлення? І лише нині, через роки руїни, спортцентр знайшов господаря в особі міського управління у справах молоді і спорту, яке з допомогою місцевого теплоенерго потроху відроджує його. Втішає, що і перейменували його гарно – «міський спортивний комплекс імені А.Тузовського».

Ось і виходить, що хоч матеріально-технічна база фізкультури і спорту постійно розвивається і вдосконалюється, все ж рівень забезпеченості нею ще низький. Із 41 спортивної школи, що діють в області, лише 26 мають власну спортбазу, інші використовують спортивні об'єкти загальноосвітніх шкіл або орендують в інших структур, спеціалісти з гімнастики ремствують на те, що база для підготовки майстрів вищого класу відстає років на 15, а фахівці з легкої атлетики журяться, що в області немає жодного стадіону, на якому можна було б провести легкоатлетичні змагання загальноукраїнського рівня.

Нині розбудова спортивної інфраструктури ведеться відповідно до обласної програми «Центральний регіон - 2015». Наприклад, згідно з цією програмою у 2010 році в обласному бюджеті передбачалося 540 тис. грн., з яких 250 тисяч витрачені на капітальний ремонт

СЮШОР-2, а 290 тисяч – на ремонтні роботи в СДЮШОР «Надія».

В м. Олександрія на залучені кошти дообладнано стадіон «Ніка» (будинок футболу, прес-центр, міні-стадіон), і нині ця споруда відповідає всім вимогам УЕФА.

Значні ремонтні роботи здійснені на стадіонах «Колос» у Новомиргороді (350 тис. за кошти орендаря), Долинській (505 тис. з районного бюджету), а також часткові ремонтні роботи в Бобринці, Новгородці, Добровеличківці та ін.

А в цілому видатки на розвиток матеріально-технічної бази ФіС склали більше 6 млн. грн., в тому числі 92 тис. з держбюджету, майже 1,5 млн. грн. – з обласного, 3,0 млн. – з місцевих бюджетів, понад 1 млн. – з інших джерел фінансування.

В останні роки введена в дію значна кількість нових або відреставрованих спорспоруд, проте водночас багато об'єктів припинили своє існування. Головна причина – помітне скорочення мережі навчальних закладів: закрили школи, то й спортмайданчик став непотрібним.

У травні-червні 2012 року проведена чергова інвентаризація спортивних споруд – всіх споруд, незалежно від підпорядкування і форм власності. То ж станом на 1 січня 2013 року матеріально-технічна база галузі фізичної культури і спорту налічувала 21 стадіон, 1986 площинних спортивних споруд (406 майданчиків з тренажерним обладнанням, 13 тенісних кортів, 324 футбольні поля, 1243 ігрові та комплексні спортивні майданчики), 353 приміщення для фізкультурно-оздоровчих занять, 443 спортивні зали, 8 плавальних басейнів, 93 стрілецькі тири, 1 кінноспортивна база, 1

споруда зі штучним льодом, 1 веслувально-спортивна база та 1 водноспортивна база.

У 2010 році управління фізкультурно-спортивною галуззю очолив молодий енергійний організатор С.О.Колодяжний. З його приходом активізувалася організаторська робота, стали більш успішними виступи наших спортсменів, зокрема в дитячо-юнацькому та параолімпійському спорті. Вперше в історії області запроваджені стипендії для кращих спортсменів.

Вжито низку заходів до поліпшення стану спорспоруд, за підсумками проведеного в березні 2012 року місячника з упорядкування спорспоруд область увійшла в п'ятірку кращих в Україні. Тодішній голова облдержадміністрації С.М. Ларін посприяв у залученні до допомоги ФіС ряду інвесторів, з чією участю реконструйовано спортивний зал факультету фізвиховання КДПУ, де тепер грають баскетбольні команди майстрів; створені майданчики для популярних нині серед молоді скейтборду та воркауту. За участі спонсорів підсилюється підтримка бейсболу. Вживаються послідовні заходи для розвитку масового спорту.

Оновлений спортзал факультету фізвиховання

Повір у себе! (Впевнені кроки «Інваспорту»)

Наприкінці сімдесятих років минулого століття почав виділятися в окремий напрям фізкультурно-спортивний рух людей, сильних духом, але з певними фізичними вадами. Саме в цей час системні заняття фізкультурою для інвалідів почав проводити інструктор-методист товариства глухих, випускник факультету фізичного виховання педінституту Рафаїл Любарський. Причому, обласна організація УТОГ мала й певні успіхи. Гадаю, багато кіровоградців

Фінальна гра на першість УТОГ між командами Кіровоградської та Чернівецької областей. 1975 р.

ще пам'ятають О.Глейзера, який прекрасно грав у баскетбол, та ще й зріст мав 228см., і на початку сімдесятих був чемпіоном країни і членом збірної з баскетболу серед глухих спортсменів. У той же період кілька студентів факультету фізвиховання, які мали вади здоров'я, стали переможцями або призерами всеукраїнських змагань з легкої атлетики – Ф.Фомін у десятиборстві, О.Колесник у стрибках у довжину, В.Лукаш

у спринті. (Тренували їх викладачі факультету Анатолій Ровний та Анатолій Ковальов). І хоча між цими подіями нібито й не було прямого зв'язку, але вони стали поштовхом до реальних спроб надати організованості фізкультурно-оздоровчій і спортивній роботі серед інвалідів.

І вже у 80-ті роки група ентузіастів-інвалідів з ураженням опорно-рухового апарату звернулася до спорткомітету міста Кіровограда з клопотанням про утворення групи здоров'я для цієї категорії людей. Така група зусиллями заст. голови міськспорткомітету Т.Євстафієвої та голови міської організації інвалідів з вадами опорно-рухового апарату М.Сімухова була організована і почала діяти у вересні 1989 року в складі 12 осіб.

Як виявилось, подібні структури виникли на той час і в інших містах України, вони стали основою для створення національних федерацій спорту інвалідів з різними видами уражень. А як логічне завершення цих організаційних зусиль стало рішення уряду України 1993 року про створення Українського центру фізичної культури і спорту інвалідів «Інваспорт» та 11 його регіональних відділень – для спільного здійснення державної політики в питаннях фізкультури і спорту інвалідів. Так виникла унікальна і поки що єдина в світі державна система фізичної культури спорту інвалідів.

Кіровоградський обласний центр інвалідного спорту «Інваспорт» створений розпорядженням пред-

ставник Президента України в області

3 вересня 1993 року Першим керівником центру став уже згадуваний ентузіаст розвитку ФіС інвалідів Р.Р. Любарський. Уже того ж року кіровоградські інваліди взяли участь у чемпіонаті України з настільного тенісу, у першості з волейболу та змаганнях з легкої атлетики (м.Донецьк), де наш М.Сімухов посів 2 перші місця (ядро і диск) та був визнаний кращим спортсменом України і відзначений спеціальним призом, а О.Боришполь двічі переміг у спринті (100 та 200 м).

Наступного (1994) року в заходах «Інваспорту» в області взяли участь 394 спортсмени-інваліди, центр провів 7 обласних змагань та направив наших учасників на 16 чемпіонатів України. І надалі облцентр «Інваспорту» проводить щороку від 8 до 26 змагань загально-обласного рівня, всього з часу заснування центру таких змагань відбулося близько двохсот, а кількість учасників перевищила п'ять тисяч. Кіровоградські спортсмени-інваліди взяли участь у 342 всеукраїнських чемпіонатах, першостях і турнірах, причому показували, як правило, високі результати.

З 1995 року спортсмени-інваліди Кіровоградщини постійно беруть участь у міжнародних змаганнях. Того ж року на чемпіонаті Європи з плавання серед інвалідів з ураженням опорно-рухового апарату перший свій успіх – шосте місце – здобув Юрій Андрюшин (тренер В.Манько). Уже через рік на Х параолімпійських іграх в Атланті він став призером, здобувши

бронзову медаль, яка стала першою не тільки для нього, а й для України.

1998 року прославився інший наш земляк – інвалід Андрій Цуканов, який у складі збірної команди України став чемпіоном світу з футболу (Нідерланди). Він удостоєний звання заслуженого майстра спорту України та відзначений орденом «За заслуги» III ст.

Кінець минулого та початок нового тисячоліття для нас, кіровоградців, ознаменовані великими успіхами й досягненнями трьох видатних особистостей Юрія Андрюшина (плавання), Олега Мунца (лижні перегони) та Алли Мальчик (легка атлетика).

Ці талановиті й сильні духом спортсмени-інваліди ставали переможцями або призерами параолімпійських ігор, чемпіонатів світу і Європи, інших міжнародних змагань найвищого рівня. Без перебільшення можна сказати, що вони

прославили нашу державу у світі, тому стали кавалерами високих державних нагород України. Тренери цих спортсменів Анатолій Ковальов, Володимир Манько, Олег Соколовський по праву отримали звання заслужених тренерів.

Керівництву обласного центру «Інваспорту» (його у 1998-2013 р.р. очолював заслужений працівник фізичної культури і спорту В'ячеслав Черняхівський) вдалося оптимально поєднувати як зусилля, спрямовані на масовість, тобто залучення до фізкультурно-оздоровчої роботи якомога ширшого кола юнаків і дівчат з вадами здоров'я, так і заходи з удосконалення навчально-тренувального процесу заради досягнення високих спортивних результатів. З жовтня 2013 р. центр очолює О.М. Соколовський

Реалізації цих взаємопов'язаних завдань безумовно сприяє й діяльність створеної у 2003 році реабілітаційної дитячо-юнацької спортивної школи. Незважаючи на низку проблем і труднощів, у школу вдалось підібрати доволі кваліфікований склад тренерів-викладачів і налагодити змістовну роботу 27 навчальних груп з 9 видів спорту (баскетбол, греко-римська боротьба, волейбол, легка атлетика, плавання, настільний теніс, футбол, шахи, пауерліфтинг). **У школі тренуються 276 дітей, серед них уже є ЗМС, МСМК, майстри спорту, члени збірних команд України; більше 60 вихованців РДЮСШІ вже ставали переможцями та призерами чемпіонатів і першостей України, всеукраїнських молодіжних ігор.**

Їхні переможні традиції успішно підтримали в наступні роки інваспортівці Анна Товста й Ірина Терещенко (тренер

В.Манько), Ольга Свідерська (тренер О.Кузніцова), Сергій Фомін і Олександр Костик (тренер О.Ібрагімова) та ін. Зокрема, А.Товста на XXI літніх дефлімпійських іграх 2009 року здобула 3 золоті, 2 срібні та 1 бронзову медалі, потім ставала чемпіонкою і рекордсменкою світу і Європи, а в 2011 році на чемпіонаті світу в Португалії виборола 3 золоті, 4 срібні та 1 бронзову медалі. Її подруга І.Терещенко на цих же змаганнях мала 1 золоту, 4 срібні та 1 бронзову нагороди. О.Свідерська на берлінському чемпіонаті Європи 2011 року здобула 5 золотих та 1 срібну медалі, Стабільно високі (1-3) місця у найвищого рівня змаганнях 2008, 2009 та 2011 років посідав Євген Полтавський. Він та А.Товста поповнили список наших земляків-орденоносців.

Спортсмени-інваліди брали участь у п'яти літніх та трьох зимових параолімпійських та дефлімпійських іграх, у восьми чемпіонатах світу, десяти чемпіонатах Європи, двох всесвітніх іграх глухих спортсменів, чотирьох всесвітніх іграх ДЦП та трьох спеціальних олімпіадах. Успішно виступили наші представники і на параолімпіаді в Лондоні: срібні медалі здобули плавчиня О.Свідерська, легкоатлетка А.Мисник і футболіст Є.Зінов'єв, а п'яті місця вибороли А.Мальчик та Є.Полтавський. Нині триває робота з дальшого розвитку масового спорту, проведення міських, обласних спартакіад, участі у всеукраїнських змаганнях та у Всеукраїнській спартакіад серед дітей-інвалідів «Повір у себе», а також реабілітації інвалідів на базі Національного центру параолімпійської та дефлімпійської підготовки і реабілітації інвалідів у м. Євпаторія.

Спортивний клуб «ЗІРКА»

Цей спортивний клуб не тільки історично найдавніший в області, а й найбагатший традиціями та найкращий за змістом і результатами своєї діяльності.

Нинішню назву клуб носить з 1961 року, але історія його почалася майже на півстоліття раніше, коли виникли перші фізкультурні та спортивні гуртки й секції серед робітничої молоді машинобудівного заводу, заснованого братами-англійцями Томасом і Робертом Ельворті ще в кінці XIX століття. Першим поштовхом до розвитку фізичної культури і спорту стало будівництво (1907) першого заводського футбольного поля. Футбол був найпопулярнішим, але все активніше почали розвиватися й інші види спорту.

Першу свою назву клуб отримав у 1922 році: того року колишній ельвортівський завод рішенням Єлисаветградської міськради був найменований «Червона зірка», то так же нарекли і щойно створений робітничий клуб, у якому діяли гуртки: футболу, волейболу, гімнастики, легкої атлетики, боротьби, гирьового спорту та інші. А вже наступного року члени

робітничого клубу взяли участь у першому всесоюзному святі фізкультури.

У 1928 році робітничому клубові було передано прекрасне приміщення, збудоване ще 1900 року як робітничий театр. Тепер його переобладнали у фізкультурний центр з залами спортивних ігор, боротьби, боксу, гімнастики. Того ж року клуб перейменований у «Металіст», під цією назвою здобув низку перемог у футбольних та гандбольних турнірах.

У червні 1930 року клуб «Металіст» провів першу в історії підприємства заводську спартакіаду. В її програмі були легка атлетика, водний спорт,

стрільба, спортивні та народні ігри. Серед переможців спартакіади були ливарники К.Столяренко, брати Тимофій та Устим Луценки, інструментальник Г.Левашников, слюсар П.Гаркуша, токар

І.Іщенко та інші. Коли в наступні роки в країні запроваджувався перший комплекс ГПО, клуб «Металіст» організаційно забезпечив, щоб колектив червонозорівців з року в рік був кращим у місті в підготовці та складанні нормативів комплексу.

Збірна футбольна команда заводу 1923-1924 р.

Знаменною подією в житті колективу стало введення в дію у 1935 році стадіону. Взагалі-то стадіон був загальноміською будовою, а ініціював його будівництво голова товариства «Динамо» Д.Медведев, та поскільки внесок червонозорівців у його спорудження був найбільшим, то й на утримання він був переданий заводу, тож спортивний клуб (який з цього року став називатися «Сільмаш») мав змогу проводити тут всі свої заходи, а футбольна команда (з такою ж назвою) - приймати суперників з Києва, Одеси, Миколаєва, Харкова та інших міст.

У передвоєнний період робітничий спортивний клуб, хоч як би він називався, зробив величезну роботу для піднесення (не лише на заводі, а й у місті в цілому) фізкультурно-спортивної роботи – від запровадження «фізкультурних пауз» в цехах до перемог у різного роду змаганнях. А ще він багато зробив для зміцнення здоров'я і спортивного загартування молоді, що їй дуже знадобилося уже в скорому часі – у роки Великої Вітчизняної війни. Мужньо билися з ворогом червонозорівці як на

фронтах, так і в тилу – в партизанських загонах та підпільних групах, виявляючи не тільки патріотизм, хоробрість і силу духу, а й велику фізичну готовність, спортивний гарт. Примітно, що Герої Радянського Союзу Г.Куроп'ятников, А.Антонов, О.Повірений, Г.Гончар, В.Галушкін у передвоєнний час були або активними учасниками, або ж навіть організаторами фізкультурно-спортивної роботи у спортклубі «Металіст»

(«Сільмаш»). Під час війни завод був на 84% зруйнований, коли ж у січні 1944 році місто звільнили від загарбників, то відбудова виробництва й інфраструктури, в т.ч. спортбази, йшла одночасно: виробничі потужності - у робочий час, а будинок спорту і стадіон – на суботниках, які організовував пристрасний любитель фізкультури Ілля Павлюкевич. Роботу колективу фізкультури було відновлено у 1945, а уже в 1947 році відбулася перша повоєнна заводська спартакіада, в якій 260 заводчан змагалися в стрільбі, легкій атлетиці, плаванні, футболі.

Поскільки КФК «Червоної зірки» організаційно належав до всесоюзного спортивного товариства машинобудівників, то в 1949-1951 він носив назву «Трактор», а з 1951 до 1957 р.р. - «Торпедо». Ці роки в його діяльності ознаменовані значним розвитком масовості та помітними досягненнями в майстерності: в спортклубі з'явилися перші майстри спорту, неабияку популярність у місті мали акробати Г.Мироненко, А.Ярош, В.Курилов, гімнастки К. Трубка, І.Мельникова, Д.Мунтян, легкоатлети М. Артеменко,

Т.Белебеха, О. Олексієв, велосипедисти П.Іпатов, В. Кружинський та інші. Заводська футбольна команда ставала в той час володарем кубка Укрпрофради, бронзовим призером першості України, а кращі гравці Ю.Горожанкін, А.Литвинов та Ю.Калашников стали чемпіонами СРСР у складі збірної «Торпедо». З 1958 року футбольна команда «Зірка» – постійний учасник першостей країни.

До речі, в цей час уже й клуб мав назву «Зірка» – цього разу не в зв'язку з якоюсь черговою вказівкою «згори», а за рішенням

загальних зборів колективу фізкультури. Під новою назвою 1958 року клуб провів заводську спартакіаду, в якій було понад 1000 учасників. Взагалі фізкультурно-спортивна робота велась системно й дуже активно, постійно поліпшувалася спорт база та підвищувалися досягнення. Все це стало

підставою для присвоєння колективу звання «Спортивний клуб «Зірка». Таке рішення ухвалила 22 листопада 1961 року президія Всесоюзної Ради добровільних спортивних товариств.

Наступну заводську спартакіаду (12 видів спорту, більше 1200 учасників) у 1961 році вже проводив клуб з новим статусом. І тоді, і потім – **упродовж кількох десятиліть – СК «Зірка» був центром спортивного життя міста, вагомим спортивною базою для збірних міста і області з футболу, волейболу, баскетболу, шахів, шашок, акробатики, спортивної гімнастики, настільного тенісу, греко-римської боротьби, легкої атлетики, велоспорту,**

важкої атлетики. В різний час саме на базі секцій клубу готувалися ці збірні.

Завдяки зусиллям СК справжньої масовості й високої організованості на заводі та в місцях компактного проживання червонозорівців набували рухи «бригадою на стадіон», «від значка ГПО до олімпійської медалі», «олімпійці серед нас», «всією родиною – на старт», «шкіряний м'яч», «здоров'я» та інші. Всі ці масові заходи проходили на такому високому рівні, що були взірцем для спортивної громадськості всієї області.

Кращі фізкультурники- червонозорівці, 1937 р.

СК «Зірка» продовжував практику проведення своїх спартакіад, причому в спартакіаді 1967 року брали участь близько 3 тисяч заводчан, а 1990 – понад 4 тисячі. Члени спортклубу мали можливість тренуватися й оздоровлюватися у фізкультурно-спортивному таборі «Світлячок», розташованому на мальовничому березі озера в Чорному лісі поблизу Знам'янки.

У час свого найвищого розквіту (1961-1991 р.р.) СК «Зірка» підготував 65 майстрів спорту, 152 кандидати у майстри та 240 першорозрядників. Не лише рідний спортклуб, а й місто і область прославили своїми

Голова СК «Зірка» Д.І. Бадіян

досягненнями борці чемпіон Європи Олександр Ушаков, чемпіони СРСР Олег Коршунов і Володимир Зелінський, чемпіони України Станіслав Редозубов та Славик Іванов; велосипедист Федір Ярошук, призери чемпіонатів, спартакіад і першостей України легкоатлети Леонід Левченко, Любов Савенко, Павло Армашов, важкоатлети Іван Немов, Георгій Машнягуца, Володимир Іващишин, В'ячеслав Жуков та інші. В СК «Зірка» вихована ціла плеяда ушавлених футболістів, серед яких В.Поркуян, В.Веремєєв, С.Євсєєнко, І.Іщенко, М.Михайлов, М.Латиш, В.Самохвалов, О.Смиченко, О.Кацман. Висока майстерність цих та багатьох інших визначних спортсменів є свідченням плідної праці в СК «Зірка» заслужених тренерів України Миколи Романенка, Віктора Третьякова, Володимира Іванця, Олександра Заворітнього, тренерів М. Сушка, М.Бондаря, Ю.Горожанкіна та ін. Відповідно до статуту клубу його за посадою очолювали директори підприємства. Як правило, вони були уважними до проблем клубу

фінансово забезпечували його діяльність, та все ж основна робота з організації діяльності клубу лежала на їхніх штатних заступниках, а це були високопрофесійні організатори фізкультури і спорту, добре знані в широких колах громадськості Віктор Твердоступ (1961-1965), Валентин Мірошніченко (1966-1969), Григорій Шулькін (1970-1973), Геннадій Рудинський ((1974-1976), Онисим Гах (1977-1987), Віктор Андрющенко (1988-1996).

Успішні результати діяльності спортивного клубу багаторазово відмічалися нагородами Ради міністрів України, ЦК ЛКСМУ, Укрпрофради, Центральної ради ФСТ «Авангард», Кіровоградського облвиконкому, облпрофради.

Але глибока економічна криза, яка охопила Україну саме на початку її незалежності, не оминула «Червону зірку», а значить і спортивний клуб. У 1992 році через відсутність фінансування припинили роботу ДЮСШ та підліткові клуби за місцем проживання, а стадіон був переданий в обласну власність. Спортивне життя згорнулося або ледь жевріло.

Лише на рубежі нового тисячоліття, коли почала виборсуватися з кризи «Червона зірка», стало можливим відновлення і нове піднесення спортивного життя в СК. Вагомий внесок у цю справу зробив тодішній голова правління – генеральний директор ВАТ «Червона зірка» Олександр Саїнсус.

У 2000 році реанімовано дитячо-юнацьку спортивну школу, у липні 2002 року перереєстрований як громадська

Важкоатлети – переможці змагань, 1940 р.

Силова четвірка на змаганнях з акробатики

1970 р. Першість України з баскетболу. Суддя О.А. Гах.

організація «Спортивний клуб «Зірка-2002». Почалося поступове відродження усталеного спортивного центру. І нині нове покоління фізкультурників і спортсменів гартує здоров'я або підвищує свою майстерність у сучасно оснащених залах, тренажерах, реабілітаційних центрах. З 2002 року спортклуб очолює знаний в області організатор і знавець спорту Дмитро Бадіян.

СК «Зірка» культивує нині футбол, художню гімнастику, важку атлетику, бодібілдинг, шахи і шашки, дзюдо і кунфу, настільний теніс та ін. Плідно працюють групи здоров'я.

Хроніка розвитку спортклубу

1908 р. Томас і Роберт Ельворті привезли з Англії нові погляди на оздоровлення робітників. Побудовано футбольне поле.

1922 р. Організовано заводську футбольну команду «Металіст».

1930 р. Приміщення «обжорки», як робітники називали теперішню будівлю СК «Зірка», переобладнано в спортзал.

1931 р. Сформовано колектив фізичної культури.

1932 р. Заводську футбольну команду «Металіст» перейменовано в «Сільмаш».

1934 р. Під керівництвом Д.Медведева і Е.Додіна збудовано міський стадіон, який передано на утримання заводу «Червона зірка».

1939 р. Заводську футбольну команду «Сільмаш» перейменовано в «Трактор».

1940 р. Команду «Трактор» перейменовано в «Торпедо».

1948 р. Під керівництвом спорт організатора І.Павлюкевича відновлено роботу колективу фізичної культури.

1950 р. Проведено першу заводську спартакіаду.

1953-1955 р.р. Футбольна команда «Торпедо», тренер-викладач М.К.Заворотній, здобула Кубок України, Кубок ЦР «Торпедо», Кубок республіканської ради профспілок та бронзові медалі першості країни.

1957 р. Заводську футбольну команду «Торпедо» перейменовано в «Зірку».

1958 р. «Зірка» виборола право виступати в першості СРСР серед команд майстрів класу «Б».

1961 р. Відкрито дитячо-юнацьку спортивну школу.

1961 р. Футбольна команда «Зірка» – перший володар «Рубінового кубка» як найрезультативніша команда республіки.

1966 р. «Зірка» виборола право виступати в першості СРСР серед команд майстрів класу «А» (І ліга).

1973-1975 р.р. «Зірка» – володар Кубка України.

1992 р. Ліквідовано ДЮСШ.

1992 р. Заводську футбольну команду «Зірка» реорганізовано в самостійний футбольний клуб «Зірка».

2000 р. Відкрито ДЮСТШ «Зірочка».

2002 р. СК «Зірка» профкому реорганізовано в громадську організацію СК «Зірка-2002».

Факультет фізичного виховання педагогічного університету

Раніше вже йшла мова про те, як у середині п'ятдесятих років, коли відбулися помітні зрушення в масовості фізкультури і спорту, розвитку матеріально-технічної бази, розширенні мережі навчальних закладів, де викладалася фізкультура, фізкультурно-спортивна галузь області відчула катастрофічну нестачу кадрів. Нагадаємо, що на початок 50-х років у галузі працювали всього 16 спеціалістів з вищою освітою, 49-з середньою спеціальною, а 416 осіб були практиками без системної спеціальної освіти.

1956 рік. Навчальний корпус
факультету фізичного виховання.

Це спонукало місцеву владу до конкретних дій і врешті вона домоглася урядової ухвали про створення в педагогічному інституті ім. О.С.Пушкіна (нині пед-університет ім. В.Винниченка) факультету фізичного виховання. Наказом міністерства освіти УРСР від 1.10.1956 року його було створено «з метою здійснення підготовки фахівців зі спеціальності «фізичне виховання» на денній та заочній формах.

Факультет був створений на базі педагогічного училища фізичного виховання і отримав від нього у спадок дуже слабку матеріальну базу: невеличкий спортзал та спортивний майданчик біля приміщення. Перший декан факультету Федір Малюк однією з найболючіших турбот того часу мав розв'язати питання, де проводити практичні спортивні заняття. Завдяки порозумінню з міською владою заняття студентів нового факультету проводилися на стадіоні «Авангард», водно-спортивній базі «Спартак» та у спортивному залі «Червоної зірки». І лише згодом факультет почав розвивати власну базу. Так, у 1958 році актовий зал був перебудований і переобладнаний під спортивний, тоді ж спорудили й обладнали спортядро, у 60-ті роки здійснили добудову нового залу до навчального корпусу, ще пізніше зайнялися спорудженням стадіону на місці колишнього трамвайного парку.

Після від'їзду Ф.О.Малюка в Ленінградський інститут ім. П.Ф.Лесгафта обов'язки декана деякий час виконував

Розбудова стадіону

М.Я.Недоспелов, а потім факультет очолювали Л.М.Івакін (1958-1959), І.Я.Чистов (1959-1962), М.Й.Гасман (1962-1968, 1978-1980), М.М.Чернов (1968-1971), П.А.Рябий (1970-1973), В.Я.Ушаков (1973-1976), А.С.Ровний (1976-1978), В.С.Язловецький (1980-1990), М.М.Балан (1990-1993), В.В.Шерета (1993-1994), С.М.Воропай (1994-2003). Нині колектив очолює професор, кандидат педагогічних наук Анатолій Леонідович Турчак.

1985 р. Викладачі факультету фізвиховання.

Одні з цих керівників працювали довше, інші – короткий час, у когось з них більший, а в когось менший внесок у розвиток факультету, але об'єднує їх те, що ніхто з них не шкодував сил, енергії, часом і здоров'я, самовіддано трудився, по-спортивному «викладався» заради спільної справи – становлення і розвитку факультету як потужного центру підготовки високопрофесійних кадрів для фізичної культури і спорту області та й держави. І безсумнівно, що часточка їхньої праці, їхніх зусиль є в кожному з більше 8 тисяч тих, хто пройшов школу навчання і гарту в стінах цього факультету.

А перший набір на факультет 1956 року склав усього 50 осіб, в основному спортсменів високих розрядів, які вже «засвітилися» в спорті й багато з яких були членами збірних команд області з різних видів спорту. Водночас до занять приступили 120 юнаків і дівчат, які вже навчалися в педучилищі фізвиховання: вони були зараховані відразу на другий курс.

Найстарішою кафедрою факультету, яка веде свій початок з моменту його

створення в 1956 році, є кафедра теорії і методики фізичного виховання. Спочатку вона була єдиною для всього інституту і фактично поєднувала 2 кафедри, а очолював її М.Я.Недоспелов. 1958 року створена окрема кафедра факультету, першим її очільником був випускник Київського інституту фізкультури В.Й.Савченко. **Взагалі треба віддати належне Міносвіти України, яке на перших порах забезпечило кадрами своє новостворене дітище, направивши в Кіровоград цілу групу сильних випускників Київського, Львівського інститутів фізкультури, Ленінградського фізкультурного інституту ім. П.Лесгафта та інших вищих навчальних закладів. Серед них були М.Д.Купріянов, М.Й.Гасман, С.Г.Задорожний, О.Г.Циганенко, М.Є.Фукс, В.Я.Ушаков, М.М.Чернов, С.І.Ілючек, І.Я. Чистов, і кожен з них зробив важливий внесок у становлення факультету.**

Починаючи з 60-х років, кафедра стала поповнюватися кращими своїми випускниками. Першими були Т.М.Довженко, К.К.Мартишевський, В.С.Язловецький,

А.С.Ровний, В.В.Мунтянов, Г.В.Малка, В.В. Шерета, які в подальшому теж багато зробили для розвитку і самого факультету, і спорту в області.

У наступні роки на факультеті створилася ще низка кафедр, але ця – кафедра основ теорії і методики фізичного виховання – залишилася провідною в науково-педагогічній, навчально-методичній та організаційній діяльності факультету. У різні роки її очолювали М.Й.Гасман, Г.В.Малка, Ю.Г.Васін, В.С.Язловецький, В.А.Шерета. Високим рівнем професіоналізму, творчим ставленням до роботи, організацією самостійної діяльності відзначалися старші викладачі та доценти І.Я.Чистов, В.С.Бикова, М.Й.Гасман, В.А.Грінберг, В.І.Грицюк, Г.В.Малка, В.В.Мунтянов, В.В.Шерета, О.В.Шевченко, С.М.Кодацька. Плідна наукова робота на кафедрі була розгорнута у 70-80-х роках і пов'язувалася, насамперед, з діяльністю відомих науковців, кандидатів наук, доцентів та професорів К.Г.Плотнікова, В.М.Міхневича, Ю.Г.Васіна, В.В.Шерети, В.С.Язловецького.

Значних успіхів у підвищенні спортивно-технічної підготовки майбутніх фахівців фізичної культури, а також у підготовці висококласних спортсменів досягли заслужений працівник фізичної культури і спорту України М.Й.Гасман (підготував більше 40 майстрів спорту зі спортивної гімнастики), старший викладач С.В. Бикова (підготувала 35 майстрів спорту з художньої гімнастики), кандидат педагогічних наук, доцент В.В.Шерета підготував більше 10 майстрів спорту зі спортивної гімнастики). Збірні команди з цих видів спорту постійно ставали переможцями та призерами всесоюзних і всеукраїнських змагань, спартакіад й

універсіад ВНЗ України. У подальшому колектив кафедри поповнився вихованцями факультету – кращими випускниками кафедри теорії і методики фізичного виховання, майстрами спорту з гімнастики спортивної та художньої О.В.Шевченко та Л.С.Брехунцовою, С.М.Кодацькою, майстром спорту міжнародного класу Н.І.Щербатюк. Зокрема, кандидат педагогічних наук, доцент О.В.Шевченко підготувала більше 20 майстрів спорту з художньої гімнастики, а магістр фізичного виховання Н.І.Щербатюк стала чемпіонкою Європи, а згодом срібним призером чемпіонату світу зі спортивної радіопеленгації та майстром спорту України міжнародного класу.

* * *

Зі збільшенням контингенту студентів у 1960 році було створено спеціальну кафедру спорту і спортивних ігор. Керував нею М.Є.Фукс. Згодом вона була перейменована в кафедру спортивно-педагогічних дисциплін (працювали на ній: О.Г.Циганенко, С.І.Ілючек, А.С.Ровний, К.К.Мартишевський, В.Я.Ушаков, М.М.Чернов, Л.С.Юрченко та ін.), а нині – це кафедра теорії та методики олімпійського і професійного спорту (завідувач - кандидат педагогічних наук, доцент С.В.Бондаренко). У роки становлення основу кафедри складали відомі на Кіровоградщині і в Україні тренери: І.А.Павлюкевич - організатор легкоатлетичного спорту в області у повоєнні роки, О.Г.Циганенко – засновник і фундатор велосипедного спорту в регіоні (підготував більше 40 майстрів спорту з велошосе), знаний фахівець зимових видів спорту і плавання, Ю.Г.Калашников -

1974 р. Факультет на першотравневій демонстрації

тренер з футболу, О.Є.Янчук – тренер з жіночого волейболу, В.О.Дубін – тренер з жіночого та чоловічого баскетболу та інші.

У подальшому колектив кафедри поповнився випускниками факультету фізичного виховання КДПІ – кращими вихованцями кафедри спорту і спортивних ігор. Так, з 1960 року після закінчення факультету розпочав тут свій трудовий шлях К.К.Мартишевський, який пізніше впродовж 15 років очолював цю кафедру, нині професор кафедри; з 1964 року працював на кафедрі А.С.Ровний, згодом доктор наук, професор, проректор Харківської академії фізичної культури і спорту, голова спеціалізованої вченої ради із захисту докторських і кандидатських дисертацій; з 1969 року – В.І.Нечаєв, нині доцент ДЛАУ, з 1970 року – А.О.Тесленко, кандидат педагогічних наук, професор кафедри біомеханіки Київського інституту фізичної культури. Нині на кафедрі працюють заслужені тренери України, доценти А.О.Ковальов і В.Ф.Шептицький. До навчально-тренувальної роботи зі студентами факультету активно залучалися тренери добровільних спортивних товариств, зокрема, заслужені

тренери України Ю.М. Бойко, В.Г.Жуков, С.В.Куценко, О.І.Заворітний, І.М.Ібрагімов, О.В.Глуценко, В.К.Іванець, В.В.Манько, О.М.Соколовський, В.В.Савченко, І.О.Худяков та інші.

У різні роки кращими випускниками факультету були заслужений тренер СРСР, тренер збірних команд СРСР та Росії, а нині – голова федерації боксу України М.М.Зав'ялов, заслужений тренер України, тренер національної збірної

команди України Б.І.Гончар, заслужений тренер України, перший тренер Віталія та Володимира Кличків О.І.Поліщук. Заслужений тренер України О.О.Іщенко був одним із тренерів молодіжної збірної команди України з футболу, а заслужений тренер України О.В.Резоддинова є старшим тренером національної команди України з художньої гімнастики.

З 1958 року на факультеті діяла кафедра анатомії і фізіології людини, яку у різні роки очолювали А.В.Демченко, С.Н.Дідковський, А.Ю.Мартхуда, П.М.Левицький, В.С.Язловецький, Л.І.Бурдіян, Б.В.Согрін, Л.М.Лопатенко. У 2003 році кафедра реорганізована і носить назву «медико біологічних основ і фізичної реабілітації». Нині вона проводить цілеспрямовану навчальну та науково-дослідну роботу з основних дисциплін медико-біологічного циклу: анатомії та фізіології людини, біохімії спорту, основ медичних знань і валеології, фізичної реабілітації, спортивної медицини, гігієни, масажу та нетрадиційних засобів оздоровлення, біологічних методів

дослідження, фізіологічних основ фізичної культури та спорту. Сьогодні її очолює кандидат медичних наук професор В. М. Скороход.

* * *

Викладачі факультету активно займаються науково-дослідною роботою. для прикладу треба згадати про плідну діяльність на науково-дослідницькій ниві професора, заслуженого працівника освіти України К.К.Мартишевського. Він опублікував більше 80 наукових праць, у тому числі 14 навчальних посібників і монографій, з яких 3 мають гриф Міністерства України і не мають аналогів у державі. Окрім того, К.Мартишевський є одним із зачинателів в Україні (та й взагалі в СРСР) винайдення і виготовлення спеціальних спортивних тренажерів, дев'ять з яких зареєстровані як винаходи і відмічені міжнародними і все-союзними дипломами. Керівник кафедри теорії і методики фізичного виховання, професор В.С.Язловецький є науковим кореспондентом лабораторії фізичного виховання Інституту проблем проблем виховання АПН України. З тематикою його досліджень пов'язана держбюджетна

тема «Корекція та реабілітація дітей з порушенням інтелектуального та фізичного розвитку у спеціальних школах України» (керівник – директор Інституту спеціальної педагогіки АПН України, академік

В.І.Бондар). На факультеті створений еколого-валеологічний центр зі спеціалізовано-дослідним студентським наскрізним моніторингом за системою опанування основних фундаментальних дисциплін медико-біологічного циклу та використання набутих знань в експериментальних умовах спортивно-педагогічного удосконалення.

Працюють дві наукові лабораторії: діагностики обдарованості дітей (науковий керівник - професор В.С.Язловецький) та педагогіки здоров'я (керівник - професор А.Й.Григор'єв), де проводиться підготовка курсових, дипломних, магістерських робіт та дисертаційних досліджень. На перспективу передбачається створення діагностично-консультативного кабінету для розробки індивідуальних програм фізкультурно-оздоровчих занять зі

1980 р. Зимовий табірний збір почався

студентами та абітурієнтами, а також комп'ютерного банку даних їхньої фізичної підготовленості.

Нині наукову, методичну, навчально-тренувальну та спортивно-масову роботу

зі студентами здійснюють чотири кафедри: основ теорії і методики фізичного виховання (її очолює професор В.С.Язловецький), теорії та методики олімпійського і професійного спорту (завідувач – доцент С.В.Бондаренко), медико-біологічних основ і фізичної реабілітації (завідувач - професор

конференціях, підготовці та друкуванні наукових праць.

Викладачі факультету фізичного виховання постійно беруть участь у всеукраїнських, регіональних і обласних науково-практичних конференціях педагогічних читаннях та методологічних семінарах. Значна кількість таких заходів проведена на базі факультету фізичного виховання університету.

За час існування факультету 11 його викладачів захистили дисертації на здобуття вченого ступеня. Крім того, два викладачі, заслужені тренери України А.О.Ковальов та В.Ф.Шептицький отримали атестати доцента у ДАК України. Атестати професорів отримали заслужений працівник освіти України, кандидат педагогічних наук доцент А.Й.Григор'єв та доктор медичних наук доцент В.М.Самоходський.

Наявність висококваліфікованих викладачів дає можливість готувати високоосвічених фахівців для освітнянської і спортивної ниви України: вчителів фізичної культури; тренерів з окремих видів спорту; фахівців з фізичної реабілітації.

За роки навчання студенти набувають спеціальних знань з методики фізичної культури і спорту, оздоровчого і спортивного тренування, фізкультурно-масової роботи, спортивного менеджменту, лікувального масажу, валеології та ін. Вони не тільки підвищують спортивну майстерність в обраному виді спорту, а й набувають додаткових знань з іноземних мов, комп'ютерної підготовки, мають можливість продовжити навчання у закордонних закладах освіти або в

1980 р. Спортивно-оздоровча база
"Буревісник"

В.М.Скороход), фізичного виховання і оздоровчої фізичної культури (завідувач - доцент С.Г.Собко). За останні 5 років викладачі цих кафедр підготували й опублікували більше 80 навчальних і методичних посібників (у т.ч. 7 монографій) та понад 170 наукових статей.

* * *

На факультеті велика увага приділяється підвищенню рівня педагогічної та наукової кваліфікації викладачів. Це забезпечується їхньою участю в підвищенні кваліфікації або стажуванні у вищих навчальних закладах України, а також захистом дисертацій, участю в науково-практичних

аспірантурі.

Університет підтримує тісні зв'язки з провідними науковим центрами світу, зокрема – провінції Саскачеван Канади у галузі сучасного медичного контролю й валеології, а також Делаверським, Монтклерським, Вашингтонським університетами США, Стаффордським університетом Англії та ін.

* * *

Учительську славу факультету створюють його випускники, досвід яких визнаний не лише в Україні. Знаком "Відмінник освіти України" нагороджені вчителі фізичної культури Л.С.Бицюра, Л.М.Коляда, О.О.Мезенко, О.Л.Півень, Т.Ф.Хомінська. Предметом вивчення освітян є передовий досвід вчителів В.А.Авраменка, А.І.Андріяшина, Л.О.Хитрякової, С.С.Граждана, Т.І.Лисак, О.О.Левченко, В.А. Поповкіна, Л.Г.Сібек.

Окремим структурним підрозділом факультету є кафедра фізичного виховання і оздоровчої фізичної культури, яку заснував у 1960 році В.Й. Савченко. У різні роки її очолювали В.І.Нечаєв, М.М.Балан, С.В.Бондаренко, А.Л.Турчак, Г.А.Лещенко. Нині кафедра організовує навчально-виховну, фізкультурно-оздоровчу та спортивно-масову роботу серед студентів факультетів: історії та права, філології та журналістики, психолого-педагогічному, фізико-математичному, іноземних мов, мистецькому, природничо-географічному, фармації.

В університеті діє студентський спортивний клуб «Буревісник», який у різні роки очолювали М.М.Балан, М.В. Артеменко, В.Я.Новицький, С.К.

Коваленко, А.В.Ткаченко, а нині Л.В.Сиділо. Завдяки роботі клубу плідно працюють більше 50 відділень спортивного вдосконалення, а студенти-спортсмени гідно представляють університет на змаганнях різних рівнів – від міжвишівських до міжнародних.

Всі змагання з видів спорту систематизовані у спартакіаду факультету, в якій має можливість проявити себе кожний студент. По закінченні навчального року підбиваються підсумки та визначаються кращі студенти, академічні групи і курси, які за рейтингом досягнень отримують стипендію обласної державної адміністрації та стипендію імені Д.Посунька, нагороджуються грамотами, дипломами, цінними подарунками, туристичними й оздоровчими путівками.

* * *

До заслуг факультету слід віднести й виховання великої групи адміністраторів і організаторів спорту високого рівня. Зокрема, випускники факультету О.П.Березан і В.О.Ковальов очолювали обласне управління фізкультури і спорту, О.К.Касьяненко і О.П.Куценко - Кіровоградський міський відділ фізкультури і спорту, М.В.Артеменко, Ю.І.Махно, О.З.Андреєв, О.Є.Янчук керували обласними радами добровільних спортивних товариств. Абсолютну більшість керівників фізкультурно-спортивних структур у містах і районах (90 відсотків) теж складають випускники факультету, зрозуміло, що випускники є керівниками майже всіх спортивних шкіл області.

Тобто, резюмуючи, можна сказати, що з часу заснування в 1956 році

факультет успішно виконує свою функцію і покликання. За час своєї роботи він підготував понад 8000 фахівців, серед яких 7 заслужених працівників фізичної культури і спорту, 4 заслужені працівники освіти, 43 заслужені тренери України, 15 заслужених майстрів спорту, 30 майстрів спорту міжнародного класу, 402 майстри спорту, 849 кандидатів у майстри спорту, понад 5000 спортсменів I розряду. Серед студентів і випускників факультету 4 учасники Олімпійських ігор та 2 призери параолімпійських ігор, 65 чемпіонів світу, 105 чемпіонів Європи,

більше 200 чемпіонів та призерів України. Щорічно близько 30 студентів факультету є членами або кандидатами збірних команд України, майже 100 – членами збірних команд області з різних видів спорту.

На сьогоднішній день факультет фізичного виховання є сучасним навчально-методичним і науковим центром підготовки висококваліфікованих освітніх та фізкультурно-спортивних кадрів - вчителів фізичної культури, тренерів-викладачів, організаторів спортивно-масової, фізкультурно-оздоровчої, туристичної роботи та керівників галузевих органів управління.

2006 р. Представники всіх випусків на 50-річчі факультету фізичного виховання

СДЮШОР «НАДІЯ»

Раніше вже розповідалося про будівництво (у 1964-1975 роках) спортивного комплексу, який і на сьогодні є єдиною в області спортспорудою такого рівня. Саме на базі цього комплексу в лютому 1975 р. було відкрито дитячо-юнацьку спортивну школу комітету фізичної культури і спорту Кіровоградського облвиконкому. Школа просто вражала тодішніх кіровоградців, бо мала загальну площу понад 6 тис. кв. метрів, сучасні спортивні зали та плавальний басейн на 4 доріжки. Її обслуговували більше 50 технічних працівників.

Функціонування школи почалося з двох відділень - легкої атлетики та плавання. З юними легкоатлетами працювали тренери В. Новосельцев, Г.П.Михайлюкова, Л.Б. Дяченко, О.Г.Радченко, а з плавцями В.В.Манько та Г.П.Чужа. Впродовж свого першого навчального року школа організувала 40 змагань і підготувала 209

розрядників. Буквально з першого ж року тут було започатковано ритуал посвячення в спортсмени.

Перші 2 роки становлення школи її колектив очолював О.П.Березан, а змужніння закладу і поступовий та послідовний і неухильний шлях надбань і здобутків проходили під керівництвом В.М.Кашкурцева, М.Й.Гасмана, В.О.Ковальова, М.І.Аношкіна, О.Л.Андрійчука, О.М.Соколовського. Нині школу очолює С.Л. Рой.

Знаковим для історії ДЮСШ став 1978-1979 навчальний рік, коли було створено відділення гімнастики і свої перші кроки під керівництвом тренерів А.С.Жидовича та Ю.М.Рубан зробили майбутні «законодавці моди» у гімнастиці цілого тодішнього Союзу. Відділення запрацювало настільки плідно, що вже першого року існування його вихованки Л.Бутенко та Л.Іванова стали чемпіонками центральної ради «Буревісника». А вже наступного року

сталася подія, яка сприяла виходу ДЮСШ облспорткомітету на всесоюзний рівень: керівництво школи та керівництво обласної ради ДСТ «Динамо» уклали угоду про спільну діяльність у розвитку гімнастики.

Відповідно до цієї угоди спортшкола виділила 2 великі зали для облаштування під спортивну гімнастику, а спільно з «Динамо» їх обладнали найсучаснішим на той час знаряддям. Слід зауважити, що в той час саме в ДСТ «Динамо» було зосереджено кращі гімнастичні сили всього СРСР, а стати чемпіоном «Динамо» дорівнювало чемпіонству Союзу. Завдяки організації спільної діяльності ДЮСШ таким чином отримала відчутну підтримку: все краще, що було надбане динамівцями в методичному чи організаційному плані, запроваджувалося й у Кіровограді і стало запорукою подальших великих успіхів у розвитку гімнастики та вихованні цілої когорти гімнастів, знаних у всьому світі.

У 1980-1981 навчальному році вже працювали 18 груп спортивної гімнастики (12 тренерів), а за підсумками року М.Й.Гасман був визнаний кращим тренером області. **Наступного року на базі ДЮСШ уже проводилися фінали III молодіжних ігор України з гімнастики, головним суддею яких була олімпійська чемпіонка П.Астахова. Це вже було визнання як бази для розвитку гімнастики, так і суто спортивних досягнень кіровоградців.** Справжнє ж піднесення в розвитку цього виду пов'язане з поверненням у Кіровоград і початком роботи в ДЮСШ Едуарда Нечая, талановитого тренера й організатора, який – з одного боку – мав серйозні методичні наробки і власну систему підготовки спортсменів високого класу, а з другого боку – зумів підібрати групу

талановитих або здібних соратників і так організувати їхню роботу – цікаво, творчо, плідно, - що успіх ставав неминучим. Прикметно, що ядро цього колективу склали вихованці заслуженого працівника фізичної культури і спорту М.Й.Гасмана, який за час свої тренерської роботи підготував більше 40 майстрів спорту.

З вихованців Е.Й.Нечая та його команди виросли перші учасники Олімпійських ігор від нашої області заслужені майстри спорту України Олеся Дудник і Руслан Мезенцев, майстри спорту міжнародного класу Світлана Зелепукіна, Наталя Пантелєєва, Наталя Сіренко, Ольга Тесленко, Тетяна Ярош і велика група майстрів спорту України та кандидатів у майстри, серед яких – чемпіони і призери змагань найвищого рівня Г.Дядечко, В.Арсеньєв, І.Поповкіна, Н.Кришня, О.Мазуренко, О.Абашина, Н.Побер і низка інших, які принесли славу не лише собі, а й своїй школі. **А стосовно їхніх наставників, то здається майомовірим знайти ще в якомусь місті України (такому, як наше), де б в одному колективі сформувалося (виросло!) 8 заслужених тренерів України з одного виду спорту!**

В СДЮШОР «Надія» сталося саме так: високого звання тут удостоїлися, крім

Плавальний басейн
в СДЮШОР «Надія»

самого Е.И.Нечая (який мав ще й звання заслуженого тренера Росії та СРСР), С.В. Куценко, О.О.Сіренко, Т.П.Радченко, Є.Є. Ящук, О.А. Андрійчук, О.Л.Яровінський, Н.І. Тимофеева.

Вагомі здобутки має і відділення плавання «Надії». Заслужені тренери України В.В.Манько, В.О.Желтяков та тренер В.І.Гуцу підготували переможця молодіжної першості Європи МСМК Інну Нікітіну, дворазового срібного призера юнацької першості Європи Сергія Пальчикова, бронзового призера Всесвітніх літніх юнацьких спортивних ігор Ірину Донець, багаторазового переможця і призера низки всеукраїнських змагань Юлію Чистякову, майстрів спорту, призерів багатьох національних змагань О.Кузніцову, Л.Вернигору, В.Шутову, А.Глуценка, А.Григор'єва, Г.Бакай та інших висококласних спортсменів. А у березні 2008 юна вихованка В.І.Гуцу Ганна Євчак на зимовому чемпіонаті України та молодіжному чемпіонаті здобула 9 золотих медалей, ще й встановила при цьому 4 рекорди України.

Таким чином школа стала провідним центром підготовки спортсменів європейського і світового рівня завдяки творчій роботі висококваліфікованих і відданих справі тренерів-викладачів та сумлінності й старанності адміністративно-господарського персоналу. Саме високі спортивні досягнення та змістовна й цілеспрямована організаторська робота колективу стали запорукою надання школі в 1987 році статусу спеціалізованої дитячо-юнацької спортивної школи олімпійського резерву, а 1993 року школа зареєстрована як державна обласна СДЮШОР «Надія».

Великим плюсом викладацького колективу школи є його творча співпраця з факультетом фізвиховання педуніверситету ім. В.Винниченка. 20 випускників цього факультету займаються викладацькою та методичною роботою в СДЮШОР. Це дає школі підставу і можливість здійснювати методичний контроль за роботою всіх ДЮСШ області незалежно від їхньої відомчої підпорядкованості, а також вивчати, узагальнювати і поширювати кращий досвід роботи спортивних шкіл.

За роки діяльності «Надії» встановилися тісні й плідні контакти її колективу з добровільними спортивними товариствами «Динамо», «Авангард» (нині «Україна»), «Колос», «Спартак», спортклубом «Гарт», облвідділенням «Інваспорту», ШВСМ та інш., особливо в організації навчально-тренувальних зборів, змагань, масових фізкультурно-спортивних заходів. СДЮШОР також надає свою базу для занять з підвищення майстерності вихованців інших областей.

Маючи великий творчий потенціал, СДЮШОР «Надія» є «постачальником» спортсменів до складу збірних області, а число залікових очок, які вона здобуває для Кіровоградщини на змаганнях всеукраїнського рівня, складає, як правило, чверть того, що виборюють вихованці всіх ДЮСШ області. Контингент юних спортсменів, які навчаються в СДЮШОР сьогодні, складає понад 600 осіб, та, окрім навчально-тренувальної й виховної роботи з ними, заклад проводить ще й широку оздоровчу роботу серед населення: близько півтисячі людей – дітей і дорослих – систематично займаються фізкультурно-оздоровчими вправами під керівництвом тренерів школи.

СДЮШОР № 2 імені В.Верхоланцева

Ця школа була створена 1991 року безпосередньо комітетом фізичної культури і спорту облвиконкому (так тоді іменувалася ця структура) для вдосконалення роботи з розвитку легкої атлетики, гандболу та бейсболу і, зокрема, зосередження в ній кращих сил з цих видів спорту. Очолив школу знаний в області фахівець і організатор спорту Вахтанг Гвамберідзе, до викладання були запрошені кращі спеціалісти з вищою освітою та значним досвідом роботи.

Перші роки школа організовувала свою роботу на орендованій базі-спорткомплексі тодішнього виробничого об'єднання «Друкмаш» та стадіоні «Піонер». Але продумана система навчально-тренувального процесу та високий рівень його організації забезпечили успішну роботу ДЮСШ та відповідно зростання її авторитету. Паралельно вирішувалися питання створення власної бази і невдовзі школа вже мала легкоатлетичний манеж 96х24 м. з тренажерним залом та медико-відновлювальним центром, сучасний бейсбольний стадіон-комплекс з трибунами та технічними приміщеннями, запасними бейсбольним та софтбольним полями. Адміністративно-побутовий відділ школи забезпечений сучасною комп'ютерною технікою, господарський - необхідною автомобільною, технічною та радіомовною апаратурою й інструментами. Таким чином школа отримала можливість (поряд з навчально-тренувальною роботою) вести ще й оздоровчу роботу серед населення.

Завдяки добре поставленому навчально-тренувальному процесу ДЮСШ № 2 упродовж низки років ставала переможцем огляду-конкурсу серед дитячо-юнацьких спортивних шкіл області. У 2002 році за високі досягнення в спорті школі надано статус спеціалізованої дитячо-юнацької школи олімпійського резерву управління з питань фізичної культури, спорту і туризму (нині – в справах молоді та спорту) облдержадміністрації.

На базі школи проводиться велика кількість змагань, що сприяє як підвищенню майстерності спортсменів, так і популяризації фізкультури і спорту, залученню до фізкультурно-оздоровчих занять значної кількості молоді, тобто виконанню Закону України «Про фізичну культуру і спорт». З урахуванням цього школі у 2005 році присвоєно ім'я Героя Радянського Союзу В.О.Верхоланцева, який особисто багато зробив для розвитку і популяризації фізичної культури і спорту, тривалий час очолював обласну комісію з

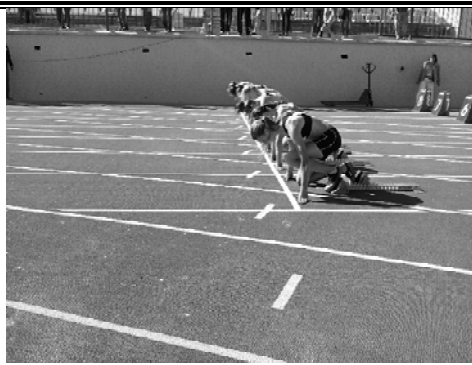
На бейсбольному стадіоні

комплексу ГПО. В пам'ять про Валерія Олександровича на базі школи щорічно в лютому проводяться легкоатлетичні турніри.

Нині школу очолює досвідчений організатор, заслужений працівник фізичної культури і спорту України Віталій Винокуров, навчально-тренувальний процес здійснюють 28 тренерів, серед яких 2 заслужені працівники фізичної культури і спорту, 2 заслужені тренери, 6 тренерів вищої категорії, 7 майстрів спорту України. Діють 48 груп, у тому числі – 29 початкової підготовки, 12 навчально-тренувальних, 6 спортивного удосконалення та 1 вищої спортивної майстерності.

У школі працюють 5 відділень: бейсбол, софтбол, футбол, легка атлетика та бокс. До занять залучено близько 700 дітей. 15 з них входять до складу збірних команд країни, ще 15 є кандидатами та 9 резервістами національних збірних команд України. Вихованці школи широко представлені в складах збірних області: збірні команди з бейсболу і софтболу стовідсотково складаються з учнів СДЮШОР № 2, а з легкої атлетики – на 70 відсотків. За роки діяльності в школі підготовлено більше як 70 майстрів спорту.

З діяльністю СДЮШОР № 2 пов'язаний найбільший успіх Кіровоградського жіночого гандболу. Слід зауважити, що цей вид спорту активно розвивався на наших теренах з післявоєнного часу. Жіночий гандбол культивувався в середніх спеціальних та вищих навчальних закладах, спортивних клубах, ДЮСШ, гандбол входив до програми спартакіад та інших спортивних заходів. Логічним завершенням багаторічних зусиль з

Легка атлетика. Увага, на старт!

розвитку гандболу стало створення команди «Інгул», яка під керівництвом висококласних спеціалістів С.О.Ольшеского та М.В.Янка здобула право виступати у вищій лізі, а в 1991 році мала п'яте місце в чемпіонаті України.

Саме з того року жіночий гандбол посів одне з чільних місць у ДЮСШ № 2. Щодо роботи з його розвитку була плідною, свідчить перемога кіровоградських дівчат у Всеукраїнських змаганнях «Стрімкий м'яч» 1996 року. Захоплююча, динамічна гра вихованок нашої школи збирала на трибуни велику кількість уболівальників. Світлана Пасічник, Тетяна Коваленко, Катерина Антоненко, Ольга Велика у складі збірної України демонстрували свою майстерність на світових та Європейських чемпіонатах. На превеликий жаль через фінансові проблеми у 1999 році гандбольне відділення ДЮСШ було закрито.

Не менш успішною (і на щастя – більш благополучною) є історія відділення легкої атлетики. Починали, як зазначалося, на орендованій базі, нині ж відділення має власний легкоатлетичний манеж. Навчально-тренувальні заняття проходять також на спеціалізованому стадіоні динамівців (пожежної частини) та

спортклубу «Ікар». Очолює відділення відомий марафонець, колишній чемпіон та рекордсмен області, член збірної ВДФСТ профспілок України Володимир Абраменко. У відділенні чітко відпрацьована система роботи, в якій творчо поєднуються матеріально-технічне й методичне забезпечення з індивідуальними особливостями підготовки спортсменів. Налагоджена плідна співпраця з іншими спортивними організаціями та загальноосвітніми школами.

Завдяки цьому впродовж своєї історії відділення має вагомі успіхи: серед його вихованців майстри спорту міжнародного класу Андрій Твердоступ та Ігор Страх, МС Наталя Абраменко, Наталя Вітряк, Юрій Петренко, Олександр Самойленко, Наталя Євдокимова, а також Максим Маруценко, Ганна Галенко, Сергій Матковський, які в різний час були переможцями та призерами чемпіонатів України, а

Н.Євдокимова перемагала на юніорській першості Європи. Їхню естафету гідно продовжують сьогоднішні кращі учні відділення Аня Пешкова, Олександр Ситник, Олександр Абраменко, Артем Артеменко, Геннадій Поставнюк, Вікторія Гладушевська, Юрій Цимбал, Дмитро Яковенко, котрі вже стабільно пробиваються до числа переможців і призерів юнацьких чемпіонатів України. Поза сумнівом, перед відділенням відкриваються гарні перспективи.

Найбільш вагомий внесок зробила СДЮШОР ім.Верхоланцева в розвиток бейсболу. За досить короткий час було створено матеріально-технічну базу для цього виду, яка відповідає міжнародним стандартам і вимогам. У відділенні займаються нині 38 груп (262 учні), з ними працюють 13 тренерів, серед яких 2 заслужені тренери та 2 тренери вищої категорії. Очолює відділення МСУ С.М.Лимаренко.

З самого початку діяльності відділення вдалося організувати винятково плідну роботу, віддача якої виразилася в тому, що вже багато років збірні команди України комплектуються, в основному, з вихованців школи і здобули визнання на європейському рівні. Таким чином нинішні наставники юних бейсболістів, окрім вищої освіти та значного досвіду тренерської роботи, мають ще й особистий вишкіл у складі збірних команд України. Це, безперечно, дає їм змогу передавати учням не лише знання, вміння, майстерність, а й відчуття і розуміння атмосфери змагань високого рівня, виховувати бійцівські якості. Це дуже важливо, оскільки їхні вихованці не лише систематично перебувають серед переможців чемпіонатів України (кіровоградські бейсболісти більше десяти разів ставали чемпіонами України і стільки ж разів володіли кубком країни), а й складають (як і їхні попередники) основу збірних України на міжнародних змаганнях. І при цьому виступають досить успішно. Наприклад, збірна країни, основу якої склали кіровоградці, а очолив Сергій Лимаренко, перемогла 2007 року в Європейському юнацькому чемпіонаті, а пізніше гідно виступила в Сполучених Штатах Америки.

На славу і здобутки, а головне – творчу організацію роботи бейсбольного відділення орієнтуються нові підрозділи школи – відділення софтболу, футболу та боксу. Відділення софтболу, очолюване МС В.В.Аношком, діє з 1997 року. В ньому займаються понад 100 дівчат під керівництвом 5 тренерів. Незважаючи на доволі короткий термін існування, відділення вже набуло певного досвіду роботи й домоглося помітного рівня майстерності, завдяки чому його вихованки неодноразово здобували призові місця в першостях України.

Відділення футболу (керівник МС В.П.Самохвалов) діє з 2004 року. Азами гри в футбол у 10 групах початкової підготовки оволодівають близько 200 хлопчиків 7-12 років.

Поступово створюється і матеріально-технічна база для розвитку боксу, на ній з 2006 року вже працюють з юними любителями цього виду спорту 2 тренери-сумісники.

Те, як у СДЮШОР № 2 імені В.Верхоланцева вміють поставити навчально-тренувальну справу, дає підстави сподіватися, що і в цих, нових для школи, напрямках діяльності, її колектив матиме гарні результати.

Обласна школа вищої спортивної майстерності

Ця школа створена в грудні 1993 року відповідно до розпорядження представника Президента в області з метою підготовки спортсменів вищих категорій до складу збірних, у тому числі й національних команд України з різних видів спорту. Скажемо так, якщо звичайна дитячо-юнацька спортивна школа має своєю метою навчити юного спортсмена азам майстерності, розвинути його природне дарування, то мета ШВСМ - створення умов для високого рівня навчально-тренувального процесу і підготовка провідних спортсменів до відповідальних стартів.

Окрім того, доволі часто трапляється так, що обдарований юний спортсмен якраз у період зростання майстерності та спортивних результатів досягає 18-річного віку і змушений завершувати навчання в ДЮСШ. Тож і ця категорія юних спортсменів знаходить своє місце **в ШВСМ, основою діяльності якої є спортивна підготовка талановитих спортсменів, максимальний розвиток здібностей спортсмена в обраному виді спорту.**

Особливість ШВСМ ще й у тому, що вона є міжвідомчим навчально-спортивним та організаційно-методичним центром, покликаним забезпечити кращих спортсменів – незалежно від відомчої підпорядкованості – умовами тренувань

для досягнення найвищих результатів. І, наприклад, створення обласної ШВСМ саме мало на меті якомога якіснішу підготовку спортсменів області до Олімпійських ігор 1996 року в Атланті, адже саме на цій олімпіаді кіровоградці вперше мали своє представництво. Тому в школі вищої спортивної майстерності розвивалися тільки олімпійські види спорту,

До речі, один з наших олімпійців-96 Олександр Симоненко готувався до ігор саме в ШВСМ.

Першим директором ШВСМ був широко знаний у спортивному світі М.Й.Гасман, його змінив В.В.Манько, потім її очолювали В.М.Кислий та М.Є.Фукс, з вересня 2001 року школою керує відомий в області організатор спорту К.В.Колесник.

Перші успіхи вихованці школи здобули у велоспорті, плаванні, чоловічій гімнастиці, триатлоні. Статут ШВСМ передбачає, що залежно від потреб області її структура може змінюватися, тобто якесь відділення може відкриватися, а інше, в якому немає необхідного контингенту висококласних спортсменів, закриватися. Адже контингент вихованців ШВСМ складають кращі спортсмени: на етап спортивної вдосконалення зараховуються спортсмени, які у попередньому році виконали (або підтвердили) розряд кандидата в майстри спорту, а на етап вищої спортивної майстерності – тільки майстри спорту.

Наприклад, на нинішньому етапі наша ШВСМ має 4 групи спортивного вдосконалення та 6 груп вищої спортивної майстерності, в яких навчаються близько 50 спортсменів. Серед них 1 майстер спорту міжнародного класу, 25 майстрів спорту та 23 кандидати в майстри. **А всього з часу створення в школі підготовлено 1 заслуженого майстра спорту, 3 майстри спорту міжнародного класу та 42 майстри спорту; 20 вихованців школи були переможцями або призерами міжнародних та всеукраїнських змагань, більше 40 – першостей, чемпіонатів України, різних турнірів.** Виходячи з того, що критерієм оцінки роботи ШВСМ є саме кількість спортсменів, підготовлених до збірних команд України, та показники вихованців школи у головних змаганнях року, – діяльність нашої ОШВСМ можна оцінити доволі високо.

Велика частка праці спеціалістів школи в підготовці велосипедиста ЗМС Олександра Симоненка – срібного призера Олімпійських ігор та дворазового чемпіона світу; учасника трьох олімпіад МСМК триатлоніста Андрія Глуценка, призерів чемпіонату Європи-2005 зі стрільби МС Олександра Зайцева та Максима Легкова; бейсбольної команди, яка в останні роки вигравала і чемпіонат, і кубок України.

Нині в ОШВСМ функціонують 6 відділень, в яких на штатній основі працюють тільки заслужені тренери України та тренери вищої категорії. У відділенні бейсболу це заслужені тренери Олег та Юрій Бойки, у відділенні велоспорту (шосе і маунтенбайк) Ольга Заворітня та В'ячеслав Шиповських, у відділенні чоловічої гімнастики естафету

від ЗТУ Олега Яровінського прийняли Віталій Арсен'єв та Олександр Роцин, у відділенні триатлону – ЗТУ Олександр Глуценко, у відділенні кульової стрільби – ЗТУ Ілгам Ібрагімов та Олена Ібрагімова. Хоча слід зазначити, що демократичний і гнучкий статут ШВСМ передбачає можливість – при потребі, запрошення спеціалістів і на тимчасову роботу, а це збільшує її творчі можливості.

Ще одна важлива функція ШВСМ – надання наукової та методичної допомоги тренерам і спортсменам, а також виявлення і залучення до занять спортом обдарованої молоді. Ця функція передбачає таким чином взаємодію ШВСМ з колегами з інших спортивних шкіл. ОШВСМ бачить своє завдання не лише в тому, щоб забрати під своє крило кращих, а й у тому, щоб допомогти колегам з ДЮСШ. Практика підтверджує, що така спільна робота йде всім на користь. А славою ділитися легко, бо залікові очки за успішні виступи спортсменів нараховуються школам, у яких вони зробили свої перші кроки. Кращий приклад корисної взаємодії – бейсбольна команда «КНТУ-ОШВСМ», яку спільно утримують СДЮШОР № 2, ОШВСМ та національний технічний університет.

ОШВСМ сьогодні – ще у процесі росту, пошуку і вдосконалення. І для неї головне – поєднання зусиль зі спортивними товариствами, федераціями, ДЮСШ для досягнення кращих результатів, плідної роботи з новим поколінням спортсменів.

У 2013 році обласна школа вищої спортивної майстерності за досягнуті успіхи удостоєна найвищої відзнаки області «Честь і слава Кіровоградщини».

Діяльність відділення НОК України в області

Становлення обласного відділення Національного Олімпійського Комітету відбувалося в процесі розбудови олімпійського руху в Україні. Як засвідчує один з фундаторів НОК України В.В.Кулик, підготовча робота велася ще з кінця 1988 року, коли «Спортивна газета» надрукувала проект статуту Олімпійського Комітету України. Навколо нього розгорнулася дискусія, суть якої зводилася до того, що Україна повинна мати свій НОК і самостійний вихід на міжнародну арену. На підтримку цієї ідеї в різних ЗМІ було опубліковано багато листів громадян.

Через 2 роки, 22 грудня 1990 року в актовій залі Київського державного інституту фізичної культури і спорту розпочала роботу Асамблея засновників, у якій взяли участь 210 делегатів з усіх регіонів України, які представляли як території, так і національні федерації з олімпійських видів спорту, спортивні товариства, державні органи, громадські організації, ЗМІ.

Від Кіровоградщини для участі в першій Асамблеї були делеговані: О.П.Березан, начальник управління ФІС облвиконкому та його заступник А.С.Подольський, Ю.І. Махно, голова облради ДСТ «Колос», В.О. Ковальов, голова облради ВДФСТ профспілок, О.З. Андреев, заступник голови облради ДСТ «Динамо», О.Л.Яровінський, старший тренер відділення спортивної гімнастики СДЮШОР облспорту управління, В.Ф. Шептицький, ст. тренер відділення хокею на траві ДЮСШ облради «Колос».

Асамблея затвердила Статут НОК України, ухвалила низку інших важливих рішень та обрала склад НОК, до якого увійшли представники 45 національних федерацій і 27 осіб від регіонів, ще 17 місць було віддано народним депутатам України, працівникам державних установ та організацій, видатним спортсменам і тренерам. Першим представником у першому складі НОК України від Кіровоградщини став М.Й.Гасман, а в 1994-1997р.р. – О.П.Березан.

Визнання НОК України Міжнародним олімпійським Комітетом відбулося на 101 сесії 9 вересня 1993 року, яка проходила в Монако.

Статутом НОК передбачено формування відділень НОК в областях, оскільки організація розбудови олімпійського руху тільки через федерації з видів спорту значно звужувала цей процес.

Повноцінне і повноправне Кіровоградське відділення НОК утворене 9 грудня 1997 року на установчих зборах спортивної громадськості. Було затверджено положення, обрано керівництво відділення, головою відділення обраний В.О.Ковальов, начальник управління фізичної культури і спорту обласної державної адміністрації, відповідальним секретарем – О.М.Соколовський. У грудні того ж року відбулась легалізація відділення, а його реєстрація в обласному управлінні юстиції пройшла 24 жовтня 2000 року. З того часу відділення набуло права юридичної особи.

пам'яті Героя Радянського Союзу В.О.Верхоланцева;

– обласні змагання з легкої атлетики пам'яті заслуженого працівника фізичної культури і спорту України, ЗТУ В.К.Іванця;

– обласні змагання з велоспорту пам'яті ЗТУ С.І.Симоненка;

– обласні змагання з важкої атлетики та пауерліфтингу пам'яті Г.В.Шулькіна – голови обласної ради

ФСТ «Україна»;

– міжнародний турнір з греко-римської боротьби пам'яті чемпіона світу Данила Посуняка;

– обласна спартакіада «Здоров'я» серед вихованців ДЮСШ фізкультурно-спортивних товариств під гаслом «Здоров'я дитини – майбутнє України», яку проводить обласна дирекція фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності.

У 2007 році в області за наказом начальника управління освіти і науки облдержадміністрації та за участі відділення НОК відбувся обласний тур Всеукраїнської вікторини «Знавець олімпійського спорту», конкурс дитячого малюнка та літературних творів учнів загальноосвітніх навчальних закладів.

У жовтні 2007 року в м. Кіровограді

Відділення працює у співдружності з усіма організаціями фізкультурно-спортивної спрямованості. Були започатковані вечори за підсумками спортивного року, щороку виготовлялися плакати-календарі з фотографіями 10 кращих спортсменів області та їхніх тренерів, трійки кращих параолімпійців та кращої ігрової команди. Виконком відділення брав участь у спільних засіданнях колегії управління фізичної культури і спорту обласної державної адміністрації. Це давало змогу підняти авторитет відділення, залучати до обговорення нагальних питань більш широкі кола фахівців спорту та громадськості, а також через рішення колегії управління впливати на спортивні досягнення та на організацію пропаганди олімпійських ідеалів. З 2000 року почали традиційно проводити Олімпійський день бігу на честь відродження олімпійських ігор сучасності.

Зважаючи на те, що в області є напрацьований традиційний календар спортивно-масових заходів, відділення бере участь у проведенні таких заходів:

– турнір з бейсболу пам'яті В.Ю.Колодицького;

– обласні змагання з легкої атлетики

відбувся семінар-нарада НОК України з проблем розвитку олімпійського руху за часті Президента НОК України, олімпійського чемпіона, Героя України С.Н.Бубки.

Розвиток олімпійського руху в Україні і в області зокрема почав набувати системності. Була вперше розроблена програма розвитку олімпійського руху, започаткований «Всеукраїнський олімпійський урок», «Олімпійський тиждень», «Олімпійський день», «Олімпійське літо», конкурси: малюнка серед дітей навчальних закладів та ДЮСШ, серед журналістів на краще висвітлення спортивних подій, спортивної фотографії та інші заходи. Всі вони органічно вплітаються в загальний календар спортивно-масових заходів області, збагачують спортивне життя і виконують освітню функцію.

1 жовтня 2010 року відбулася звітно-виборна асамблея відділення НОК України в області на підставі нового положення, яке розроблене за рекомендаціями НОК України і зареєстроване в управлінні юстиції. Це положення чітко і виразно систематизує роботу відділення, його виконкому, комісій, спрямовує на розвиток олімпійського руху. Відділення має свій офіс та веде роботу з добору кадрів. У 2011 році виконком НОК України ухвалив рішення про встановлення стипендій провідним спортсменам, які закінчили спортивну діяльність і бажають поспробувати себе на організаційній роботі з розвитку олімпійського руху. Для кожного відділення виділено по одній стипендії.

З ініціативи відділення разом з Кіровоградським національним технічним

університетом, за участі факультету фізичного виховання та кафедри фізичного виховання КДПУ та ДЛАУ щороку проводиться Всеукраїнська науково-практична конференція «Здоровий спосіб життя - здорова нація - здорове суспільство», в якій беруть участь близько 200 фахівців фізичної культури і спорту, тренери, педагоги, психологи і всі, хто не байдужий до проблем здоров'я нації.

З ініціативи відділення Президент НОК України С.Н.Бубка та представники комісії атлетів відвідали дитячий будинок «Барвінок». Про роботу цього будинку йшла розмова на Генеральній Асамблеї НОК України і 7 жовтня 2010 року було ухвалено рішення про шефство НОК над цим будинком і рекомендовано всім федераціям і відділенням в областях взяти шефство над такими будинками.

Найкращим прикладом пропаганди олімпійських ідеалів, розвитку олімпійського руху є безпосередня участь атлетів області в Олімпійських іграх. Про це є детальна інформація у відповідних розділах цієї книги, а тут лише нагадаємо,

що наші спортсмени 15 разів потрапляли до Олімпійської збірної України:

тричі – триатлоніст А.Глуценко (2000, 2004, 2008);

двічі: гімнастка О.Тесленко (1996, 2000),

велосипедист О.Симоненко (1996, 2000),

гімнаст Р.Мезенцев (2000, 2004),

веслувальник М.Прокопенко (2004, 2008);

по одному разу: гімнастка С.Зелепукіна (1996),

плавчиня І. Нікітіна (2000),

легкоатлетка Н.Євдокимова (2004),

гімнастка В.Голенкова (2008).

Слід додати, що олімпійцями були ще 2 наші вихованці: гімнаст Г. Місютін, легкоатлет А. Твердоступ, які на той час тренувалися не в області і до збірної потрапили з інших міст.

Крім того, у 2007 році дві вихованки СДЮШОР «Надія» представляли нашу державу на літньому Європейському

юнацькому олімпійському фестивалі, який проходив у Белграді (Сербія):

– Валентина Голенкова у змаганнях з гімнастики стала переможницею у командному заліку, багатоборстві, а також у вправах на брусах та колоді та здобула срібну нагороду у вільних вправах;

– Ганна Євчак у змаганнях з плавання здобула срібну нагороду на дистанції 400 м. комплексним плаванням,

На I-х Всесвітніх юнацьких олімпійських іграх 2010 року в Сінгапурі Україну представляла вихованка СДЮШОР «Надія» гімнастка Аліна Кравченко.

На честь 20-річчя заснування НОК України в актовій залі КНТУ відбулося культурно-спортивне свято, в якому взяли участь провідні спортсмени області, тренери, фахівці фізичної культури і спорту, керівники області і міста, представники комісії атлетів НОК України. Виданий календар-плакат з фотографіями учасників Олімпійських ігор та їхніх тренерів.

Саме з такою метою – для вивчення і висвітлення, популяризації та увічнення досягнень у розвитку фізкультури і спорту – почалося в другій половині дев'яностих років минулого століття з ініціативи групи

Першим директором новоствореного закладу стала Лариса Петрівна Смирнова, досвідчений спортивний педагог і тренер, яка до того ж мала схильність до пошукової роботи. Вона проявила неабиякі організаторські здібності та наполегливість у пошуку й відборі документів, експонатів,

інших матеріалів для музею, а також у розміщенні їх в експозиції. Потім упродовж більше 10 років музей очолював колишній голова облспорткомітету В.А.Жученко, голова обласної організації ветеранів спорту. З 2010 року цю посаду займає О.П.Березан. Керівним і координуючим органом музею є рада з 5 осіб.

Експозиція музею має розділи: «З історії спорту», «Спорт до 1941 року», «Спортсмени 1941-1945 років», «Спорт повоєнного періоду», висвітлюються досягнення добровільних спортивних товариств, дитячих спортивних шкіл, інвалідного спорту, провідних спортсменів області, України та історія розвитку видів спорту.

28 березня 2002 року за активну просвітницьку і науково-дослідницьку роботу та популяризацію фізичної культури і спорту серед населення музею присвоєно почесне звання «народний».

Нині в музеї понад півтори тисячі експонатів. Протягом року його відвідують тисячі учнів спортивних і загальноосвітніх шкіл, студенти вищих і середніх навчальних закладів, учасники численних змагань, видатні спортсмени різних років, місцеві ветерани спорту.

Чимало історичних і довідкових матеріалів, окрім експонатів, зберігаються в теках з різних видів спорту і студенти факультету фізичного виховання педагогічного університету на основі цих матеріалів пишуть курсові та дипломні роботи, кращі з яких потім також експонуються. Окрім того, для факультету фізвиховання стало традицією, що першокурсники початок навчання розпочинають у музеї, знайомлячись зі спортивною славою області та досягненнями визначних спортсменів-земляків. У музеї містяться всі видання кіровоградських авторів про спортивне життя області. Є стенд про тренерів-кіровоградців, які працювали або зараз працюють за кордоном. Кожен стенд музею цікавий своєю змістовністю та історизмом.

На стенді «Спортивна слава Кіровоградщини» – цікава статистика: 23 портрети заслужених майстрів спорту, 45 – заслужених тренерів України, 25 – учасників олімпіад, 36 – переможців чемпіонатів та першостей світу і 20 – чемпіонів Європи. Серед них, поряд з легендарними богатирами минулого – З.Яловим, Д.Посуньком, М.Сокуром, чемпіон Мельбурнської олімпіади-1956, борець Валентин Ніколаєв, чемпіонка світу і Європи зі спортивної гімнастики Олеся Дудник, срібні призери Сіднейської олімпіади-2000 – велогонщик Олександр Симоненко та гімнаст Руслан Мезенцев,

чемпіон та призер трьох параолімпіад – плавець Юрій Андрушин.

На стенді «Вони захищали Вітчизну» – Герої Радянського Союзу: лижник В.О.Верхоланцев, городошник М.Ю.Єрещенко, футболіст Г.О.Куrop'ятников, стендовик Д.М.Медведєв, плавець П.Фісанович. Тут же – 40 фотопортретів працівників фізичної культури та спортсменів-учасників бойових дій у великій Вітчизняній війні 1941-1945 років.

До цього розділу експозиції можна віднести й пам'ятний знак воїнам-спортсменам, який споруджено з ініціативи ветеранів спорту і особисто колишнього голови цієї організації Г.А.Змачинського та облспортуправління на центральній алеї стадіону «Зірка». Стела з 22-ма портретами полеглих під час Великої Вітчизняної війни спортсменів-земляків стала священним місцем для фізкультурників і спортсменів, які щорічно,

в день перемоги та день фізичної культури і спорту»проводять тут урочисті мітинги спортивної громадськості міста та вшанування переможців змагань.

Музей став центром організації ветеранів спорту і війни, де з метою патріотичного виховання проводяться зустрічі з учнями, студентами та іншою молоддю, якій не байдужий спорт, із сучасними видатними спортсменами-вихованцями дитячих спортивних шкіл.

Ветерани активно допомагають музею у збиранні матеріалів з історії розвитку окремих видів спорту. Музей є місцем урочистого відзначення ювілеїв ветеранів спорту, прес-конференцій зі спортивної тематики тощо.

За час функціонування музею його відвідали десятки тисяч прихильників спорту, проведено сотні екскурсій та багато інших заходів, які сприяють залученню різних верств населення до здорового способу життя – занять фізичною культурою і спортом.

ЧАСТИНА II

ДІЯЛЬНІСТЬ ДОБРОВІЛЬНИХ СПОРТИВНИХ ТОВАРИСТВ (ДСТ)

Добровільні спортивні товариства – самодіяльні організації, що об'єднують людей, які бажають організовано займатися спортом або фізичною культурою.

Достовірної інформації про те, що в наших краях такі товариства існували в дорадянський період, немає. Але можна припустити, що їх і не було, оскільки в ті часи об'єднання – якщо й були – мали ознаки клубів, тобто люди, – незалежно від своїх професій, – об'єднувались за інтересами чи схильністю до якогось виду спорту. То ж і зустрічаємо в літературі чи в пресі згадки про товариства любителів гімнастики, бігу, велосипеда, вольтижування тощо.

Створення ж добровільних спортивних товариств у сучасному розумінні – об'єднання людей однієї професії для занять різними видами спорту – припадає на перші роки утвердження радянської влади. Заради історичної справедливості слід щоправда зауважити, що приклад тут подала єврейська громада, яка ще у 1918 році утворила на всеукраїнському рівні спортивно-гімнастичну спілку «Маккабі» (напевне, від слова «маккет» – молот). Це легко пояснюється тим, що у дореволюційній Російській імперії євреї переслідувалися (згадаймо хоча б санкціоновані владою єврейські погроми), тому революцію вони сприйняли як власну свободу, а це послужило приводом для створення різних об'єднань, у тому числі – спортивних. Так і в Єлисаветграді виникла спортивно-гімнастична спілка «Маккабі», діяльність якої прослідковується в 1918-1919 роках.

Але нова держава поставилася до цього утворення (як і взагалі до всього, де були національні прояви) з недовірою і підозрою, а в 1919 році засудила такий принцип утворення спортивних товариств і «Маккабі» розігнала, в т.ч. і в Єлисаветграді. Але досвід – іти від громади – був пізніше використаний, коли спорттовариства почали масово організовувати за виробничим або профспілковим принципом.

Першим, організованим на загальнодержавному рівні, стало ДСТ «Динамо». Воно було утворено у 1923 році й об'єднувало працівників правоохоронних органів. Невдовзі таке товариство виникло й у Єлисаветграді. Досвід його організаторської та фізкультурно-масової роботи виявився позитивним і доволі швидко став поширюватися саме за виробничими чи професійними ознаками – товариства металістів, поліграфістів, освітян, будівельників, залізничників і т.ін.

Як у будь-якій новій справі, в організації та діяльності ДСТ поряд з низкою позитивних моментів виявилися й перегини: був час, коли в СРСР так захопилися створенням нових товариств за професійною ознакою, що у 1939 році число їх досягло 99 – стільки було добровільних спортивних товариств при галузевих профспілках. А оскільки деякі з них виявилися неієздатними, а інші не могли налагодити повноцінної роботи, то ще досить тривалий час ішов процес їхнього становлення – реорганізацій, укрупнення тощо, аж поки – на початку 60-х років минулого століття – їх стало в країні 36, у тому числі – 29

профспілкових. Ця кількість, очевидно, була оптимальною, бо ДСТ були тепер організаційно дійовими утвореннями, здатними на високому рівні поставити фізкультурно-спортивну й оздоровчу роботу.

Динамо», а також 6 добровільних профспілкових спортивних товариств мали всесоюзний статус: «Буревісник», «Водник», «Зеніт», «Спартак», «Локомотив», «Трудові резерви», інші 30 товариств були республіканські – у кожній союзній республіці 2 ДСТ: одне об'єднувало колективи фізкультури промислових підприємств, друге – сільські колективи фізкультури. В Україні це були товариства «Авангард» і «Колос».

Подібні процеси – створення, реорганізації, укрупнення тощо – відбувалися і в нашому краї. Документально зафіксовано створення (або діяльність) на наших теренах у різний час добровільних спортивних товариств «Динамо», «Сільмаш», «Трактор», «Харчовик», «Торпедо», «Іскра», «Медик», «Локомотив», «Спартак», «Колгоспник», «Урожай», «Авангард», «Буревісник», «Трудові резерви», «Шахтар», «Зеніт», «Колос». Можливо, були й інші, але про це немає документальних свідчень.

З часом ДСТ «Сільмаш», «Трактор», «Торпедо», «Шахтар» влилися в «Авангард»; «Іскра» (об'єднувала освітян, поліграфістів, культпрацівників), а також «Медик» і «Харчовик» увійшли в «Спартак»; «Колгоспник» та «Урожай» трансформувалися в «Колос». І таким чином на час стабілізації цієї системи, тобто на кінець 1957 року, коли ВЦРПС для уникнення паралелізму прийняла рішення про перехід на територіальний принцип діяльності ДСТ, в нашій області діяли: «Динамо», «Буревісник», «Спартак», «Локомотив», «Трудові резерви», «Зеніт», «Авангард» і «Колос».

Щоправда, в кінці вісімдесятих років минулого століття ВЦРПС зробила спробу об'єднати всі профспілкові ДСТ в одне. Так у 1987 році виникло Всесоюзне добровільне фізкультурно-спортивне товариство профспілок (ВДФСТП). Таке об'єднання відбулося і в області: об'єдналися «Авангард», «Колос», «Спартак», «Зеніт», «Локомотив». Очолив об'єднане товариство відомий в області фахівець фізкультурно-спортивної роботи Ю.І.Махно.

Певно мотивація такого об'єднання була недостатньою, бо вже скоро виявилися його прорахунки, зокрема кошти на розвиток роботи йшли переважно на КФК промисловості, тим часом сільський спорт гостро відчував недофінансування. Це призвело до того, що спорттовариство «Колос» у 1990 році вийшло з об'єднання. Дещо пізніше, у 1992 році, тобто вже в час незалежності України ДФСТ профспілок України перейменувалося в ДФСТП «Україна».

Таким чином, упродовж сучасної історії найтриваліший час і найбільш стабільно в області діяли (чи діють нині) ДСТ «Динамо», «Буревісник», «Трудові резерви», «Спартак», «Колос» і «Україна», яка є правонаступником «Авангарда», «Зеніта» й «Локомотива». *Про кожне з цих товариств – окремий нарис у цій книзі.*

«ДИНАМО»

Як уже зазначалося, товариство «Динамо» виникло 1923 року. За назву засновники взяли термін, утворений від грецького «динаміка, динамічний», що означає сильний, рухливий, моторний, активний, діяльний, енергійний. Спонукала до його утворення потреба покращення фізичної та бойової підготовки особового складу правоохоронних органів. І спершу товариство «Динамо» діяло й поширювалося як фізкультурно-спортивне об'єднання людей саме цієї категорії.

У жовтні 1924 року відбулася установча конференція зі створення «Динамо» в Україні. В тогочасній столиці – м. Харкові зібралися делегати від органів міліції, ДПУ¹, прикордонних та внутрішніх військ. Конференція схвалила ідею створення товариства, а вслід за цим був виданий спеціальний наказ чотирьох правоохоронних структур про утворення «Динамо» і затвердження його статуту.

На жаль, архівні документи не дають нам інформації про перші кроки товариства на наших теренах, але що такі кроки відбулися уже в скорому часі, можна говорити без сумніву, бо за загальносоюзною статистикою «Динамо»

поширило свою діяльність на всю країну ще до 1927 року. Окрім того, збереглася деяка інформація в тогочасній пресі про те, що в правоохоронних органах склалася і запрацювала система фізкультурно-масової роботи, здійснюваної громадськими інструкторами.

Зінов'євцям (кіровоградцям) пощастило, що певний час у тридцяті роки окружний відділ ДПУ очолював великий прихильник та ентузіаст спорту й фізичної культури Дмитро Медведєв. На громадських засадах він очолював і місцеву організацію товариства «Динамо», а також міську раду фізкультури, завдяки чому зробив значний особистий вплив на створення колективів фізкультури не тільки в правоохоронних структурах, а й на підприємствах та в установах, а також на активізацію їхньої діяльності. Д.М.Медведєву належала також ініціатива спорудження методом народної будови міського стадіону.

Звичайно, не обійшлося – як це властиво для того часу - без політизації фізкультурного руху. Так, активно пропагувалося гасло «кожен фізкультурник – ударник, кожен ударник-фізкультурник»,

¹ДПУ - державне політичне управління, орган охорони держбезпеки, який діяв тоді як наступник ВЧК.

того часу зробили багато саме для розвитку фізкультури і спорту.

В товаристві активно розвивалися кульова стрільба, бокс, боротьба, гирьовий спорт, скраклі (городки), легка атлетика, фехтування, гімнастика, волейбол та футбол. 18 липня 1932 року динамівці організували спортивне свято, присвячене п'ятиріччю утворення свого товариства, у якому взяли участь (крім вищеназваних) також велосипедисти,

у спортколективах створювали бригади з фізкультурників, які направлялися на допомогу відстаючим або в село. У Зінов'євській газеті «Соціалістичний наступ» за 10.04.1933 року зустрічаємо обширну інформацію про те, що міська «рада пролетарського спортивного товариства «Динамо» постановила під час весняного висіву дати практичну допомогу [селянам Аджамки], а саме відпрацювати на різних сільгоспроботах 1200 людино-годин, відремонтувати сільгосптехніку, залучити не менше 40 колгоспників до фізкультурно-масової роботи, обладнати в селі спортмайданчики, організувати дитячі ясла та створити гурток «Геть неписьменність». Більше того – в цій же замітці повідомлялось, що бригада динамівців «допомогла виявити та очистити колгосп від класово ворожих покидьків».

Судячи з газетних публікацій, таке шефство було не епізодичним, а широкою системною практикою. З сьогоденного погляду важко сказати, було це позитивом чи негативом, але ми й не беремо на себе права давати оцінки. В контексті нашої розповіді ми просто можемо сказати, що динамівці

мотоциклісти, кавалеристи та тенісисти, на свято були запрошені динамівці міст Житомира та Кременчука. Динамівці були також ініціаторами чи організаторами інших масових заходів, наприклад, з нагоди призову молоді до армії, або на честь закінчення навчального року, або просто з нагоди якоїсь політичної події. Члени товариства зробили головний внесок у спорудження та облаштування міського парку фізичної культури та відпочинку, а також і стадіону, про що вже згадувалось. (І згаданий парк, і стадіон – це все територія нинішнього стадіону «Зірка»). Певний час (до 1939 року) у місті була найсильнішою й футбольна команда «Динамо».

У 1939 році, коли була утворена Кіровоградська область, відбулося й офіційне створення обласної організації товариства «Динамо». По-справжньому обласна організація ще й не розгорнула свою роботу, як почалася Велика Вітчизняна війна. 1944 року, відразу після звільнення Кіровограда, відновилася робота й облорганізації «Динамо». Практичну роботу в ній деякий час вела фронтовичка Т.Архипова, а невдовзі її очолив теж фронтовик, добре знаний в широких фізкультурних колах ще з довоєнних років Василь Козлов, який працював на цій посаді впродовж 16 років, а почав з того, що зі своїми помічниками та активістами налагодив масові змагання, проведення показових виступів та фізкультурно-спортивних свят, організував секційну роботу з видів спорту. Поступово відновилися зруйновані під час війни спортивні споруди, будувалися нові спортмайданчики. Водночас зростав рівень фізичної підготовки співробітників правоохоронних органів.

Динамівці почали виїждати на змагання до інших міст. Першою ластівкою стало запрошення в 1947 році нашої лижниці М.Кудрявцевої до Харкова на першість України. Згодом на всеукраїнських змаганнях успішно виступали легкоатлети А.Родіонов та І.Бакаев, стрілець В.Шелихов, збірна команда городошників.

Шістдесяті роки в історії товариства ознаменовані також стрімким зростанням матеріально-технічної бази фізкультури і спорту. У Кіровограді був споруджений будинок фізичної культури зі спортивним залом 16х36 та 25-метровий стрілецький тир, спортивно-оздоровча база на

Обознівському водосховищі, т.зв. мисливський зупиночний пункт у с.Кримки Олександрівського району, спортивні зали в міськрайвідділах міліції Олександрії, Світловодська, Новоукраїнки. Розвивалася фізкультурно-спортивна база і в подальшому, тож нині в розпорядженні динамівців є спеціалізований пожежний стадіон, футбольне поле, 8 спортивних залів, 12 стрілецьких тирів, 14 приміщень для фізкультурно-оздоровчих занять (у тому числі – 7 з тренажерним обладнанням), водно-оздоровча база, 22 спортивні та 46 гімнастичних майданчиків. А під час відзначення 80-річчя товариства відкрито спортмайданчик зі штучним покриттям для гри в футбол, волейбол і баскетбол.

Розвиток спортивної бази та вдосконалення навчально-тренувальної роботи зумовили відповідне зростання рівня спортивної майстерності динамівців та досягнення значних успіхів у республіканських, всесоюзних міжнародних змаганнях.

Першими динамівцями – майстрами спорту стали борці (самбо, дзюдо) В.Гриценко, О.Щербаков, В.Ханцевич, згодом – ціла низка інших, а Володимир Твердоступ став майстром спорту в чотирьох видах. У лавах облогранізації «Динамо» підготовлено 10 чемпіонів і призерів світових змагань, 12 чемпіонів та призерів Європи; 7 атлетів товариства стали учасниками Олімпійських ігор, при цьому здобуто 2 срібні медалі та 5 залікових місць (5-6). Десятки спортсменів стали чемпіонами і призерами чемпіонатів і першостей України.

З 2004 року обласна динамівська організація має свою ДЮСШ «Динамо-

Олімп», у якій культивуються бокс, гирьовий спорт, таеквон-до та кульова стрільба. Крім того, вона активно співпрацює з цілою низкою спортивних шкіл інших відомств, а також обласною школою вищої спортивної майстерності. Ця співпраця є доволі ефективною в сенсі розвитку спорту високих досягнень.

На початок 2007 року обласна організація налічувала більше 5 тисяч членів. У 12 КФК (7 – першої та 5 другої групи) фізкультурно-масову роботу вели громадські інструктори, а спортсменів високого рівня готували 22 тренери-викладачі, 5 з яких мають звання заслужених тренерів України. За роки незалежності України вони підготували 3 заслужених майстрів спорту, 8 майстрів спорту міжнародного класу, 85 майстрів спорту, 137 кандидатів у майстри та першорозрядників.

Тож завдяки широкій фізкультурно-масовій роботі та досягненням кращих спортсменів «Динамо» має високий авторитет у громадськості та вагомий внесок у розвиток фізичної культури і спорту в області. Визначальними у здобутті цього результату стали зусилля спортсменів та організаторів спорту, відмічених відзнакою ФСТ «Динамо» України «Почесний динамівець», – Олега Андрєєва, Юрія Язикова, Віктора Пащенко, Олександра Куценка, Василя Стецюка, Олега Щербакова, Олега Яровінського, Володимира Гриценка.

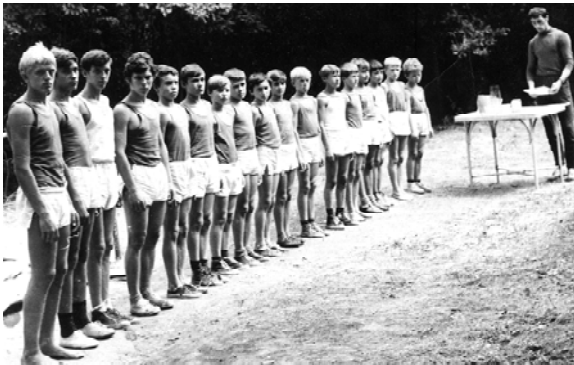
Відповідно до статуту «Динамо» обласну організацію товариства очолює за посадою (і традицією)

начальник управління УМВС в області. За багаторічну діяльність «Динамо» майже кожен з його очільників залишив свій слід у його історії, та самі динамівці вважають, що найвагомішим у розвиток товариства – чи його бази, чи безпосередньо спорту – був внесок генералів М.М.Шавші, М.Т.Попова, В.М.Марусенка.

Практичне керівництво діяльністю організації здійснюють – у статусі заступника голови ради товариства – досвідчені організатори фізичної культури і спорту, як правило, фахівці в цій галузі або відомі в минулому спортсмени. Саме вони забезпечують діяльність обласної організації товариства як у здійсненні масової фізкультурно-спортивної та оздоровчої функції, так і в розвитку окремих видів спорту, які «Динамо» визначило для себе як провідні.

Фізкультурно-масова робота. У колективах фізкультури товариства «Динамо» діють секції з боротьби самбо, кульової стрільби, волейболу, городків, спортивного орієнтування, шахів. Заняття в них ведуть громадські інструктори та штатні тренери.

Упродовж років у товаристві склалася система як самої фізкультурно-масової роботи, так і проведення змагань. Ця

Тренер В.Д. Стецюк і його вихованці. 1972 р.

система передбачає щорічні змагання з службово-прикладних та популярних видів спорту: кульової стрільби, міні-футболу, легкоатлетичного кросу, офіцерського триборства, гирьового спорту, пожежно-прикладного спорту, боротьби самбо, волейболу, шахів. Усі ці змагання проводяться в залік спартакіади серед КФК та спартакіади «Здоров'я». За підсумками змагань формуються команди для участі в фіналах Спартакіади ЦР ФСТ «Динамо».

Фінали Спартакіади проводяться з 8 видів спорту, і кіровоградці, як правило, виступають на них доволі успішно. А 2007 року нашим динамівцям вдалося посісти в своїй групі областей перші місця в гирьовому спорті і шахах, другі – у стрільбі з бойової зброї та пожежно-прикладному спорті, а також п'яті місця в інших чотирьох видах. А в підсумку вони здобули 1 місце в комплексному заліку та право на перехід у наступному році до другої групи команд областей України.

Спортивна гімнастика. У 1980 році обласна організація «Динамо» з ініціативи тодішнього заступника голови ради Олега Андреева уклала угоду з ДЮСШ облспорткомітету (нині СДЮШОР «Надія») про співпрацю у розвитку гімнастики. На базі спортшколи було утворено динамівське відділення спортивної гімнастики, яке очолив відомий тренер Едуард Нечай. Поєднання матеріальних та організаторських зусиль динамівців і спортшколи виявилось надзвичайно плідним. У той час Всесоюзна рада «Динамо» багато уваги приділяла розвитку спортивної гімнастики, саме в цьому товаристві були зосереджені кращі гімнастичні сили всієї країни і стати

чемпіоном «Динамо» фактично дорівнювало чемпіонству країни. Тож все краще з організації навчально-тренувального процесу, що було надбано в динамівській системі, автоматично запроваджувалося і в Кіровограді, з іншого боку, обласна організація «Динамо» через свою центральну раду в Москві зуміла придбати для відділення гімнастики дуже цінне і ефективне (і, зрозуміло, – дуже дефіцитне) тренувальне обладнання. До речі, в Кіровограді в ті часи проходили гімнастичні змагання й всесоюзного рівня.

Все це і стало запорукою спільного успіху Е.Нечая та його команди, які підготували цілу когорту спортсменів найвищого рівня, зокрема дворазову чемпіонку світу, абсолютну чемпіонку Європи Олесю Дудник; срібного призера XXVII Олімпійських ігор Руслана Мезенцева, триразову переможницю молодіжного чемпіонату Європи Тетяну Ярош.

Самбо і дзю-до. Умови для розвитку боротьби, зокрема самбо і дзю-до, були створені в обласній організації «Динамо» в шістдесяті роки. Успіхи динамівців у цих видах боротьби закономірно пов'язуються з організаторською і тренерською діяльністю Я.І. Ямпольського і В.Б.Покришкіна,

саме вони підготували згадуваних уже майстрів спорту О.Щербакова, В.Гриценка, В.Ханцевича, В.Кулешкова, які неодноразово ставали чемпіонами свого товариства, переможцями чи призерами інших всеукраїнських змагань. А вихованець В.П. Довженка Сергій Мезенцев був і чемпіоном Радянського Союзу (1981).

На жаль, у дев'яності роки динамівці не змогли подолати фінансових проблем, і відділення самбо й дзю-до припинило свою діяльність. Ці види спорту нині культивуються в КФК на аматорських засадах.

Велоспорт. Успіхи обласної організації товариства «Динамо» у велоспорті пов'язані з приходом у це товариство в дев'яності роки Олександра Симоненка, який на той час був уже добре підготовленим і широко знаним спортсменом. Ставши динамівцем, він і надалі успішно виступав на змаганнях найвищого рівня, став срібним призером Олімпіади в Сіднеї. Водночас його прихід у «Динамо» став поштовхом для розвитку велоспорту в КФК товариства і нині серед динамівців уже є срібний призер Європи Є.Ніколенко, срібний призер України А.Канюк та ще кілька перспективних спортсменів.

Стрілецький спорт. Стрілецький спорт культивується в «Динамо» з часу заснування товариства – практично кожна низова організація товариства вважала своїм обов'язком створити стрілецьку секцію або гурток. Цей вид спорту був

обов'язковим при складанні нормативів ГПО.

Зі створенням в СРСР ТСОВІАХІМА (пізніше – ДТСААФ) його організації активно співпрацювали з динамівськими як у розвитку бази для стрілецького спорту, так і в удосконаленні тренувальної роботи. Спільно організовували й проведення змагань – від низових до всесоюзних.

Перший успіх до кіровоградців прийшов у кінці п'ятдесятих років минулого століття, коли на спартакіаді Уккрази «Динамо» відзначився В.Шелихов. Деяко пізніше кандидатами в майстри спорту стали правоохоронці Б.Богорад та В.Стояновський.

Суттєві зрушення відбулися в шістдесяті роки, коли в області було збудовано півтора десятка стрілецьких тирів на рівні тогочасних вимог. У сімдесяті роки під керівництвом тренера С.В.Малиги були підготовлені перші в області стрільці – майстри спорту, чемпіони Уккрази «Динамо» С.Смутко та О.Селинян. Інший тренер, О.М.Шилов, привів до майстрівського звання Ю.Язикова -призера низки всеукраїнських змагань. Пізніше Ю.В.Язиков сам став тренером, а його

вихованці, майстри спорту І.Декалюк, Т.Бурдильна, А.Луньов, Є.Кузьмін вибороли перші місця на чемпіонатах Уккради «Динамо».

Нині стрільців «Динамо» тренує І.М.Ібрагімов. Його учень МС О.Зайцев був чемпіоном Європи 2005 року, переможцем низки всеукраїнських змагань, а МС М.Легоков, теж переможець всеукраїнських змагань, став призером чемпіонату Європи 2006 року. Призерами високого рівня змагань ставали МС С.Дівчук та А.Сальникова, великих успіхів у стендовій стрільбі досяг у вісімдесяти роки вихованець почесного майстра спорту І.К.Вільного Костянтин Мандрик: він був чемпіоном України, СРСР, Європи, володів Кубком Європи серед юніорів.

Нині «Динамо» має гарні перспективи в стрілецькому спорті, поскільки у спеціалізованому відділенні ДЮСШ «Динамо-Олімп» навчається багато здібних дітей.

Легка атлетика. Різні види легкої атлетики культивуються в обласній організації «Динамо» практично з часу її створення. Вони завжди входили до програм різноманітних комплексних змагань, спартакіад тощо, а

легкоатлетичний крос є невід'ємною частиною всіх відомчих змагань.

Поштовхом до розвитку окремих видів легкої атлетики – як спорту високих досягнень – став у кінці 70-х років прихід в облорганізацію «Динамо» досвідченого тренера В.Д.Стецюка, в минулому (1965-1986) – рекордсмена області зі стрибків у висоту. Налагодження на новому, більш високому рівні навчально-тренувальної роботи зумовило помітний ріст результатів і вже 1979 року була здобута перша бронзова медаль (на чемпіонаті ЦР ФСТ «Динамо» в Москві).

Високі результати мали в різні роки динамівці В.Добробатько (спринт) О.Нікляєв (висота), О.Єфремов (десятиборство), М.Бадов (довжина) Т.Трегубенко (400 м), а також юні (на той час) спортсмени Ю.Соломко, О.Добробатько, Н.Белосвіткова, які багато разів ставали призерами чемпіонатів Уккради «Динамо». Вихованець кіровоградського «Динамо» Андрій Твердоступ у 2004 році був у складі збірної України в естафеті 4x100 на Олімпійських іграх в Афінах, бігун Д.Томілін (тренер В.Іванець) став чемпіоном України на 800 метрів, стрибун у висоту О.Самойленко – рекордсменом України серед юнаків.

Триатлон. Триатлон в облорганізації «Динамо», які в області взагалі, започаткував у дев'яності роки спортсмен і тренер з багатоборства ГПО О.В.Глуценко. На І спартакіаді України в 1995 році вже виступали перші його вихованці О.Ковальський, Д.Косаренко, А.Глуценко. Дебют виявився доволі успішним, а Н.Вербицька посіла третє місце серед молоді і стала першим майстром

легкоатлетичний крос, гирьовий спорт, тхеквондо, військово багатоборство, пожежний спорт. У розвитку цих видів кіровоградське «Динамо» упродовж своєї історії мало значні успіхи.

У шестиборстві у вісімдесяті роки кіровоградські динамівці постійно виборювали призові місця, випереджаючи такі могутні організації, як Київська, Львівська, Одеська, Донецька та ін. А Володимир Твердоступ у складі збірної СРСР посів I місце (як у командному, так і в особистому заліку) на спартакіаді динамівців соцкраїн у 1981 році.

Велику кількість висококласних спортсменів підготовлено під керівництвом заслуженого тренера України В.А.Сіянка. У 2003 році юнацька збірна області з ППС (тренер Д.А.Головко) перемогла в чемпіонаті України. На чемпіонаті України 2007 року команда нашого головного управління МНС стала першою в естафеті з бойового розгортання, а юнацька збірна посіла III загальнокомандне місце.

Зроблено успішні кроки в розвитку нового для області виду – військово-спортивного багатоборства, в яке входять стрільба з пневматичної зброї, рукопашний бій та рукопашний бій з застосуванням холодної зброї. Підготовлений олександрійським тренером А.В.Ярошевським військовослужбовець С.Шокало у 2006 році став чемпіоном Європи і майстром спорту міжнародного класу, а через рік - і чемпіоном України, і чемпіоном світу.

Розвивається в КФК «Динамо» звичайний **футбол та футзал**. Цей вид ніколи не втрачає популярності, і нині він теж входить до заліку динамівських спартакіад. В окремі роки динамівські

спорту з триатлону. Згодом майстрівський норматив виконали О.Умрихін, О.Глущенко, майстрами міжнародного класу стали В.Турбаєвський, А.Ястребов. А найбільших успіхів досяг син тренера Андрій Глущенко, який неодноразово ставав переможцем та призером чемпіонатів та кубків України, Європи і світу, учасником трьох Олімпіад.

Тхеквон-до в обласній організації «Динамо», як і бокс, розвивається з часу заснування ДЮСШ. У цьому відділенні займаються 150 дітей під керівництвом тренерів С.О.Жеребнова та В.В.Тихоненка. Серед їхніх вихованців є срібний призер Європи Т.Аллахвердієва, переможці та призери юнацьких першостей України В.Халін, Є.Мараш, В.Ткаченко, С.Собченко, С. Курило, Є.Василенко. Прибічники тхеквон-до мають у своєму розпорядженні спеціалізований спортзал у будинку фізкультури «Динамо».

Службово-прикладні та неолімпійські види спорту. Невід'ємною складовою частиною роботи динамівських КФК є розвиток службово-прикладних та неолімпійських видів спорту, зокрема: багатоборство ГПО, службове шестиборство, стрільба з бойової зброї, офіцерське триборство, рукопашний бій,

футболісти доволі успішно виступали й на загальноукраїнській арені, а в дев'яності роки, коли з командою працював колишній гравець «Зірки» підполковник міліції В.Музичук, вона виграла й чемпіонат ФСТ «Динамо» України.

У залік щорічних спартакіад «Динамо» проводяться також змагання гирьовиків. Цей вид спорту в товаристві доволі популярний і мають динамівці низку непоганих результатів. Від майстрів-ветеранів (зокрема, О.Ютиша, О.Євтєєва, О.Хижняка, С.Мельниченка) естафету прийняло молоде покоління і гідно продовжило добру традицію – бути серед переможців та призерів. Так, О.Луцев'ят, Р.Демидов, В.Котов ставали чемпіонами й призерами всеукраїнських змагань, згодом В.Котов здобув (2006) срібло чемпіонату світу, а наступного року – вже золото світового рівня. Водночас його тренер С.Л.Шевченко теж став у 2007 чемпіоном світу серед ветеранів. Залишається додати, що збірні обласної ради «Динамо» з гирьового спорту є постійними учасниками чемпіонатів ФСТ «Динамо» України і, як правило, виступають успішно.

Мають наші динамівці високі результати в офіцерському триборстві, рукопашному бою, стрілецькому спорті, легкоатлетичному кросі, а з 2007 року – і в скелелазінні.

Ініціатор та організатор сучасних Олімпійських ігор П'єр Куберетен вбачав у цих іграх джерело натхнення для всього цивілізованого світу, тому вважав, що не є обов'язковою перемога на Олімпіаді, головне – участь! Звичайно, перемога на Олімпійських іграх – унікальна, видатна подія для будь-якої людини, але ж, погодьтеся, пройти через «вогонь, воду і мідні труби» відбірних змагань, щоб здобути право на участь в Олімпіаді – це теж незвичайне випробування, яке проходять одиниці. За історію обласної організації «Динамо» такого успіху – участь в Олімпіаді – домоглися семеро спортсменів товариства: О.Симоненко, Р.Мезенцев, О.Тесленко, А.Глуценко, О.Зелепукіна, Т.Ярош, А.Твердоступ. Звичайно, у їхній підготовці брали участь і інші товариства, державні структури, та все ж значний внесок у цю справу зробило ФСТ «Динамо».

«АВАНГАРД»,

«УКРАЇНА»

У жовтні 1957 року секретаріат ВЦРПС ухвалив рішення про реорганізацію добровільних спортивних товариств і, як уже зазначалося вище, було узаконено 6 загальносоюзних ДСТ та 30 республіканських – по 2 в кожній союзній республіці, зокрема, для України «Авангард» і «Колос». «Авангард» мав об'єднати колективи фізкультури 14 галузей народного господарства (тобто 14 профспілок) в єдине спортивне товариство. Таким чином «Авангард» створювався не на голому місці, йому випадало організувати в єдине товариство уже існуючі колективи фізкультури, активізувати їхню діяльність і створити нові для піднесення масовості фізичної культури і спорту. Тож станом на 1.01.1958 року нове товариство об'єднало 136 колективів фізкультури і близько 12 тисяч фізкультурників, а через рік КФК уже було 165, а фізкультурників більше, як 14,7 тисячі.

Першим головою облради «Авангард» став В.Т.Пилипенко, фронтовик, орденоносець з 12-річним стажем викладача фізвиховання. В КФК товариства культивувалися 28 видів спорту, найпопулярнішими на той час були стрільба, волейбол, легка атлетика та

футбол. Кращими колективами були КФК заводів «Динамо» та «Більшовик», «Кремгесбуду». На 33 підприємствах, що входили в обслуговування «Авангарду», була запроваджена виробнича гімнастика. Тоді в товаристві уже були 4 майстри спорту, його представники брали участь у фіналах змагань центральної ради ДСТ з гімнастики, акробатики, волейболу, футболу й баскетболу, боротьби та фехтування. Місця наші авангардівці мали від 3 до 11; 2 з них увійшли до збірної ЦР ДСТ (1 мотокросник, 1 фехтувальник).

1958 року авангардівці взяли участь у VI всесоюзній спартакіаді профспілок, якій передували масові змагання в КФК - спартакіади колективів, які проходили спочатку в цехах, потім - на підприємствах, потім - у районах і містах, а завершувалися обласними фіналами. Це, безперечно, послужило значним поштовхом до розвитку масовості, а водночас і підвищення майстерності: цього року вже 5 кіровоградських спортсменів увійшли до збірних центральної ради «Авангарду». Від самого початку рада ДСТ багато уваги надавала розвитку футболу: команда цього товариства «Зірка» представляла область у турнірах команд майстрів, пізніше такого ж права домогся ще один авангардівський

колектив - «Шахтар» з Олександрії, та й у внутріобласних змаганнях серед колективів фізкультури кіровоградські, знам'янські, олександрійські, світловодські авангардівці найчастіше ставали чемпіонами та володарями кубка області, переможцями турнірів на приз «Кіровоградської правди». На початку 60-х років в облраді ДСТ тон задавали КФК «Червоної зірки», швейної та меблевої фабрик, Олександрійського рудоремонтного та Кіровоградського агрегатного заводів, Маловисківського цукрозаводу, Заваллівського графіткомбінату, Семенівсько-Головківського вуглерозрізу, Олександрійського райенергоуправління. В колективах та міських (Олександрія, Кремгес) радах ДСТ працювали 38 тренерів. Найуспішнішим з них був М.І.Романенко (у майбутньому - заслужений тренер України і взагалі одна з найпомітніших особистостей нашого спорту), який у 1963 році підготував 4 майстрів спорту з класичної боротьби. Разом з ним у кращому КФК «Авангард» - спортклубі «Зірка» першими здобутками «засвіти-

лися» М.Й.Гасман, Е.Й.Нечай (гімнастика), К.Башликова (легка атлетика), М.С.Биков (гандбол).

Помітно зріс рівень організаційної роботи. Наприклад, спартакіада 1964 року в СК «Зірка» проводилася з 12 видів, за участі 16 цехів і дільниць; на високому рівні пройшли міські спартакіади в Олександрії (11 команд) та Кремгесі (8 команд). У командному заліку спартакіади області «Авангард» посів I місце, його представники склали 70 відсотків збірних області на III спартакіаду України. В ході спартакіадних змагань 5 авангардівців стали майстрами спорту. Борець О.Коршунов переміг у першості СРСР серед юнаків, бігун Г.Манойло був другим на спартакіаді України, там же срібло здобула й жіноча гандбольна команда. Організовано проходили в товаристві спартакіади «Здоров'я», були започатковані зльоти туристів. На середину 60-х років ДСТ мало вже 8 стадіонів.

Облраду товариства в цей час очолив молодий енергійний керівник О.Я.Капустін, що, безумовно, дало поштовх до

пожвавлення роботи. Число фізкультурників у товаристві зросло до 33 тисяч, підтягнулися до рівня кращих СК «Машинобудівник» Кіровоградського машинобудівного технікуму, КФК Олександрійського електромеханічного заводу. Дніпровського комбінату твердих сплавів та «Дніпроенергобудпрому» (обидва – Кремгес). **В системі діяли 400 колективів фізкультури цехів і дільниць. Спартакіада ДСТ 1965 року проходила з 17 видів спорту, на ній було встановлено 37 рекордів товариства і області. Авангардівці знову перемогли у міжгалузевій обласній спартакіаді, яка проводилася з 13 видів спорту (авангардівці перемогли в 10), і знову 70 відсотків збірників області на республіканські фінали були представниками цього ДСТ. На цей час вже працювала ДЮСШ товариства, в якій навчалися 450 здібних дітей. У Кремгесі (нині Світловодськ) почала діяти водна станція і в товаристві з'явилися реальні зрушення в розвитку плавання та веслування.**

Тенденція до зростання показників діяльності «Авангарду» тривала і в 70-ті роки. Збільшувалось число людей, охоплених фізкультурно-оздоровчими заходами, а паралельно – майстерність спортсменів. Наприклад, в Олександрії діяли 37 колективів фізкультури, у їх спартакіаді брали участь 17 тисяч Фізкультурників, більше 2 тисяч стали розрядниками. Тренер з легкої атлетики М.Жереб'ятьєв підготував майстрів – збірниць України Л.Ручку, В.Пилипенко, А.Дмитренко. Примусили про себе говорити КФК Семенівсько-Голоківської брикетної фабрики, ТЕЦ 1-2, ТЕЦ 3,

Морозівського вуглерозрізу. Зростало число груп здоров'я, з року в рік збільшувалась кількість людей, охоплених на підприємствах виробничою гімнастикою (наприклад, 1972 рік - 28 тисяч, 1974 - 33 тисячі), бо на підприємствах утримували тоді понад 40 інструкторів-методистів.

Високими темпами зростало захоплення спортивним туризмом: на середину 70-х років в «Авангарді» діяли 70 туристських секцій, близько 8 тисяч людей участували в турпоходах, походах вихідного дня, у різного роду змаганнях і конкурсах. На підприємствах галузей, що входили до обслуговування цього ДСТ, у ті роки з'явилося більше 40 фізкультурно-оздоровчих і туристських баз. І з цього показника авангардівці були або кращими, або серед кращих в області.

Відбулися помітні зрушення в розвитку матеріально-технічної бази товариства. Не обійшлося, щоправда, й без негативу: у 1972 році «згори» була нав'язана так звана спеціалізація об'єктів фізкультури і спорту, внаслідок чого авангардівський спортзал, не довго думавши (бо обком партії сказав), спеціалізували під спортивну гімнастику, внаслідок чого прихильники інших видів спорту залишилися без бази. Але це лиш епізод (хоч і прикрій), а в принципі база росла, уже діяв, наприклад, прекрасний стадіон і спорткомплекс заводу чистих металів у Світловодську, інші споруди і це давало змогу авангардівцям і масовість розвивати, і майстерність підвищувати.

Повсюдно проводилися огляди-конкурси колективів фізкультури цехів, спартакіади з багатоборства ГПО, за 1973-1975 роки в колективах товариства значківцями ГПО стали 11,7 тисячі людей, розрядниками більше 18 тисяч, 28

кандидатами в майстри спорту, а 11 - майстрами. У низовій ланці змагань 1974 р., які передували VI спартакіаді СРСР, взяли участь 78 КФК - понад 51 тис. членів колективів. У республіканському етапі молодіжних ігор авангардівці набрали 173 очки із 240 очок доробку області. Лави спортсменів високого класу поповнили борці А.Баранник, М.Денисенко, гімнастки Л.Шуміхіна, Г.Калінічева, боксер В.Степанов, дівчата з гандбольної команди. Трохи пізніше золото молодіжної першості СРСР здобув борець С.Зелінський, юнацька футбольна команда «Авангарду» перемогла спочатку на змаганнях центральної ради ДСТ, а потім і в міжвідомчій першості України, друге місце посіли наші авангардівці в комплексному заліку серед навчальних закладів системи.

3 1975 року і до реорганізації товариства в 1987 році обласну раду ДСТ «Авангард» очолював досвідчений і авторитетний організатор і знавець спорту Г.В.Шулькін. Він доклав чимало зусиль для примноження здобутків і авторитету товариства. Великої масовості набули в КФК «Авангарду» спартакіади «Юність», «Здоров'я», змагання під девізами «Всією родиною – на старт», «Бригадою – на стадіон» та ін. 8 тисяч дітей брали участь у

розіграші призу клубу «Шкіряний м'яч», активно в «Авангарді» розвивався й дитячий хокей (на приз клубу «Золота шайба»). Велоспорт будівництво спортмайданчиків за місцем проживання і там теж проходили авангардівські заходи. Цікавими були спартакіади серед мешканців гуртожитків, наприклад, у Світловодську в таких змаганнях брали участь мешканці 28 робітничих гуртожитків системи. 72 КФК «Авангарду» і 62 тисячі юних членів вийшли на старт змагань I етапу VII літньої спартакіади України, 100 авангардівців було серед 270 збірників області на республіканські фінали.

Чемпіонами та призерами ЦР «Авангарду» з легкої атлетики були Л.Ручка, Л.Левченко, В.Легких, В.Посипай, П.Армашов. Футболісти «Зірки» С.Глизенко, В.Гошкодеря, С.Бабенко, В.Мунтян увійшли до складу збірної ЦР ДСТ і стали срібними призерами всесоюзних змагань профспілок, а серед учнів технікумів системи кіровоградці були першими (1978).

На той час припадає помітне зміцнення матеріально-технічної бази товариства. Вже діяли 2 плавальні басейни (Світловодськ і Олександрія), реконструйовано Олександрійський стадіон «Шахтар», прийняв спортсменів і фізкультурників спорткомплекс Побузького нікелевого комбінату, який мав секції боротьби, важкої атлетики, велоспорту і легкої атлетики. Число фізкультурно-оздоровчих та туристських баз системи зросло до 47.

На дуже високому рівні розгорнув роботу плавальний басейн «Дельфін» КФК Бандурівського вуглерозрізу

м.Олександрії, яким керував здібний спеціаліст і організатор М.Й. Олефіров. Там працювали 30 абонентських груп загальнофізичної підготовки дітей, 30 груп середніх навчальних закладів та 10 груп, сформованих ЖЕКами. Басейн упродовж п'яти років поспіль входив до числа кращих спортоб'єктів СРСР, двічі відзначався перехідним червоним прапором Всесоюзної ради добровільних спортивних товариств профспілок.

Вагомі здобутки мав колектив фізкультури Світловодського заводу чистих металів. Заводська спартакіада проводилася тут з 13 видів спорту. Збірна Світловодська, укомплектована, в основному, спортсменами ЗЧМ, стала чемпіоном області. Плавильник цього заводу Г.Яненко став чемпіоном України з багатоборства ГПО, В.Ленець – бронзовим призером ЦР «Авангарду». У цьому ж КФК виросли й плавчині Ю.Кривчак та М.Корвегіна. На заводі діяли 32 групи здоров'я. Винятково уважним до цих питань – здоров'я і спорту – був директор заводу А.М.Тузовський. І радує душу, що нині спорткомплекс у Світловодську носить ім'я цієї людини.

Піднялись на той час КФК Світловодського комбінату твердих сплавів, Кіровоградських «Друкмашу», заводу дозавтоматів, тресту «Кіровоградтяжбуд», виробничого об'єднання «Дніпроенергобудпром». Велику популярність мало проведення тижнів – спортивного орієнтування, бігуна, спортивних ігор тощо. На початку 80-х років саме в «Авангарді» запровадили хокей на траві, і вже дуже скоро наші авангардівки під керівництвом В.Шептицького і В.Мурзака примусили про

себе заговорити, ставши срібними та бронзовими призерами (в різних вікових групах) чемпіонатів України.

В ті роки в обласній раді «Авангарду» діяли 5 ДЮСШ: 1600 учнів, 43 тренери, 50 навчальних груп, 10 груп спортивного вдосконалення. У цих спортшколах виросли десятки майстрів спорту, зокрема у 80-ті роки С.Ненько, Ю.Цимбалюк, І.Баранець, О.Ковальова, Ю.Гавриленко, В.Тарасенко, С.Заворотня, Т.Сизова та ін.

Як і в попередні періоди, у 80-ті роки облрада «Авангарду» була незмінним переможцем соціалістичного змагання на кращу постановку фізкультурно-масової і спортивної роботи.

І теж, як і раніше, авангардівці приносили найбільше очок для області в республіканських змаганнях. Наприклад, у фіналах третіх спортивних ігор молоді було 85 авангардівців. Вони здобули 725 очок – четверту частину загального доробку області. Серед переможців і призерів були представники товариства борець А.Ясинський, гімнасти С.Донець і В.Арсеньєв, легкоатлети А.Моргайленко і В.Шило та ін. Переможцями ігор були кіровоградські футболісти в складі збірної «Авангарду». У республіканських фіналах VIII літньої Спартакіади народів СРСР авангардівці були представлені в 9 видах спорту і здобули 492 залікові очки, що стало вирішальним для здобуття областю третього місця в своїй групі (на попередній спартакіаді область була останньою).

У товаристві виросла ціла плеяда високого рівня тренерів, зокрема В.Іванець, О.Заворітній, В.Шептицький, О.Кацман,

товариства – ВДФСТ профспілок. На обласному рівні до нього увійшли «Авангард», «Спартак», «Колос», «Буревісник», «Локомотив» та «Зеніт».

Про те, які надбання принесли в ці об'єднання перші 4 ДСТ («Авангард», «Спартак», «Колос», «Буревісник») йдеться в окремих нарисах про кожне з них. Але не можна ж забути чи відкинути

О.Рощін, В.Санжара, В.Храпаченко; авторитет у всій області мали тренери-педагоги, які надзвичайно плідно працювали за місцем проживання, – Д.Бадіян та А.Король, керівники спортивних споруд М.Олефіров та А.Пахомкін, інструктори-методисти підприємств В.Андрющенко і С.Медовий.

Передостанньою сторінкою діяльністю облради ДСТ «Авангард» на цьому етапі стало січневе 1987 року підведення підсумків змагання на кращу організацію фізкультурно-спортивної роботи: у I групі кращими були визнані КФК заводу чистих металів, «Дніпроенергобудпрому» та «Друкмашу», у II групі – КФК «Кіровоград-тяжбуду», заводу дозуючих автоматів та швейної фабрики, а серед ДЮСШ – «Зірка» та розрізу «Бандурівський».

А крапкою в літописі діяльності обласної ради ДСТ того періоду стало квітнєве засідання президії, на якому було затверджено ліквідаційну комісію для ліквідації міських рад «Авангарду» у зв'язку зі створенням обласної ради добровільного фізкультурно-спортивного товариства профспілок. Це було пов'язано з уже згадуваною ухвалою секретаріату ВЦРПС 1987 року про створення в СРСР єдиного профспілкового фізкультурно-спортивного

зроблене в свій час у «Локомотиві» та «Зеніті», тож видається доцільним згадати тут – хоча б побіжно – їхній внесок у загальну справу розвитку фізкультури і спорту в області.

Локомотив. Це – одне з найстаріших у Союзі добровільних спортивних товариств (з 1936 року об'єднує фізкультурників залізниці) – в області було представлене колективами фізкультури залізничників міст Знам'янки, Помічної та Гайворона. Відносно нечисленне (порівняно з іншими), воно мало непогану технічну базу: спорткомплекс та стадіон у Знам'янці, стадіон у Помічній, водно-веслувальна та городозна бази в Гайвороні. Діяли ДЮСШ – у Знам'янці та Гайвороні.

А Знам'янська районна рада ДСТ, яка об'єднувала залізничників області і яку тривалий час очолював відомий в області спортсмен та організатор спорту О.Є.Янчук, мала чималі здобутки. Знам'янські легкоатлети-дискоболи А.Хороленко та Р.Мокросноп були кандидатами до збірної України. На доволі пристойному рівні розвивався велоспорт. Футбольний клуб «Локомотив» з року в рік був серед переможців та призерів обласного чемпіонату і першості Одеської

залізниці, більше десяти років виступав у чемпіонаті України серед колективів фізкультури.

Гайворон, маючи кращу в області базу для розвитку скраків (городків), на якій проходили всесоюзні змагання, мав і чудові спортивні показники: тут щороку зростали принаймні 1-2 майстри спорту з цього виду. Плідно працювала й веслувальна база, вихованці якої нарівні з колегами кіровоградської спартаківської бази складали кістяк збірної області.

Зеніт. З погляду сьогодення це ДСТ було дещо штучним утворенням, поскільки об'єднувало фізкультурників і спортсменів т.зв. закритих підприємств (тобто підприємств оборонного комплексу). За великим рахунком – це були авангардівці, але з певними обмеженнями в організації фізкультурно-спортивної роботи та її гласності. Однак незважаючи на ці обмеження, доволі плідно працювали КФК Кіровоградського й Світловодського радіозаводів, Олександрійського автоштампу, Знаменського «Пуансону», Гайворонського «Актану», інш. Активно діяли 2 спортшколи – КФК Кіровоградського та Світловодського радіозаводів. Особливо плідною була робота ДЮСШ Кіровоградського «Радію», яка виникла з ініціативи тодішнього голови профкому цього підприємства А.О. Молодченка за місцем проживання заводчан. Починалася школа з розвитку боксу, її тренер О.І. Міхеєв підготував цілу групу майстрів спорту й отримав звання заслуженого, а

один з його учнів -С.Тараненко теж став тренером, а нині займається бізнесом і активно підтримує розвиток боксу в області. Пізніше (з 1987 року) в цій ДЮСШ стали культивувати велоспорт і саме там проявився тренерський та організаторський талант М.Д.Терещенка, С.І.Симоненка, В.С.Зайця, до здобутків яких належить і підготовка срібного призера Олімпійських ігор О.Симоненка. До речі, в об'єднане ДФСТ профспілок ця школа перейшла вже з цією спеціалізацією.

Прийнято вважати, що об'єднання зусиль саме по собі корисне, поскільки при цьому позитив (тобто надбання) примножується, а негатив (тобто хиби й прорахунки) – нівелюється.

Як уже згадувалося, об'єднане товариство постало на наших теренах у лютому 1988 року під керівництвом Ю.І.Махна. Воно дійсно об'єднало всі кращі

спортивно-фізкультурні сили області (окрім динамівців). Для прикладу можна взяти обласний центр, де ДФСТ профспілок обслуговувало більше 126 тисяч людей, об'єднаних у 151 колектив фізкультури та 5 спортивних клубів («Зірка», «Ікар», КДПІ, КІСМ, «Машинобудівник»). Фізкультурно-

спортивну роботу забезпечували 233 штатні працівники та 656 громадських інструкторів і тренерів. Та водночас, практично з перших кроків об'єднання, почали проявлятися й проблеми такого

великого ДСТ, у якому не можуть бути в увазі всі КФК і де обов'язково з'являються ті, кому не вистачить моральної чи матеріальної підтримки. Як уже говорилося, першим не захотів миритися зі становищем пасинка «Колос». Це ДСТ вийшло з об'єднання як на республіканському, так і на обласному рівні. Після виходу «Колоса» обласну організацію очолив В.О.Ковальов, а в березні 1992 року – Г.В.Шулькін. Тепер товариство отримало назву **ФСТП «Україна»**.

Організаційні пертурбації в товаристві збіглися в часі з загальним падінням економіки України. Одні підприємства катастрофічно знижували виробництво, інші взагалі банкрутували, то зрозуміло, що водночас гинула й база фізкультури і спорту. Прийшли в занепад не лише згадувані вище туристсько-оздоровчі бази підприємств, спортивні споруди, а навіть санаторії-профілакторії підприємств і оздоровчі дитячі табори, басейни, стадіони. Тут доречно згадати добрим словом Г.В.Шулькіна, який навіть за цих умов знаходив варіанти та засоби, як не допустити ще більшого розвалу і продовжити ту роботу, яку належить виконувати товариству.

Лише з середини дев'яностих, коли підприємства почали знаходити свою нішу в економіці і оживляти виробництво, поступово відбувалося й повернення до пожвавлення фізкультурно-спортивної роботи в «Україні». На кінець дев'яностих у товаристві вже повноцінно діяли 5 стадіонів (серед них і новий – заводу «Поліграфтехніка»), 14 спортзалів, 40 спортивних майданчиків, 12 відновлювальних центрів, інші спортспоруди й приміщення, на базі яких працювали

169 первинних фізкультурних організацій. У чотирьох ДЮСШ «України» навчалися 1350 дітей і підлітків.

Помітно пожвавишало фізкультурне життя в трудових колективах, підвищився рівень організації щорічних міжгалузевих робітничих спартакіад. Пожвавленню роботи сприяло й те, що на підприємствах почали поновлювати штатні посади інструкторів-методистів.

На час десятиріччя діяльності облради «України» в її лавах зросли 2 заслужені майстри спорту, 18 МСМК та 111 майстрів спорту України. Саме в цьому товаристві почали культивувати пауерліфтинг, краща представниця якого О.Сухорукова (Жукова) стала чотириразовою чемпіонкою світу, а її одноклубниці В.Щербань та С.Зварич – призерками Європи. Та й обидві футбольні команди майстрів області – «Зірка» та «Поліграфтехніка», – які здобували право грати у вищій лізі, – саме з цього товариства

Нині обласна рада «України» впевнено рухається шляхом відродження традицій найсильнішого серед ФСТ області. В товаристві культивуються легка і важка атлетика, веслування, футбол, дзюдо, бокс, художня гімнастика, велоспорт, карате (кіокушінкай) та інш. І в кожному з цих видів представники «України» мають високі результати, здобувають призові місця всеукраїнських змаганнях, входять до збірних команд України. На рахунку спортсменів облради «Україна» понад 350 медалей різного ґатунку, здобутих на першостях, чемпіонатах і розіграшах кубка України. Можна не сумніватись, що ці досягнення примножаться при подальшому організаційному зміцненні колективів фізкультури та вдосконаленні діяльності ради товариства.

«СПАРТАК»

На початку 1935 року керівний орган профспілок СРСР (він звався «Всеком-профрада») ухвалив постанову про створення в країні фізкультурно-спортивного товариства, яке об'єднало б фізкультурників підприємств промкооперації. (У колективах промкооперації спортивні гуртки та секції діяли подекуди ще з 1925-1926 років). 4 квітня того ж року відбувся всесоюзний з'їзд, який затвердив статут нового ДСТ, яке взяло собі назву «Спартак». На початок 1937 року було створено (в країні) 3700 колективів фізкультури, які об'єднали 120 тисяч людей. Культивувалися 13 видів спорту.

В нашій області теж діяли КФК промартілей, але організаційне становлення товариства відбулося 1939 року, водночас зі створенням області. Як свідчать документи, з січня того року почало роботу «бюро українського товариства «Спартак» по Кіровоградській області», метою якого була організація діяльності товариства на наших теренах. Очолював це бюро, а потім раду ФСТ Н.Й. Братславський. На жаль, в архівних документах не збереглося біографічних даних цієї людини, відомо лише, що очолював він обласну організацію і у післявоєнний час.

У перші роки в КФК «Спартак» найбільш популярними були важка та легка атлетика, волейбол, фехтування, баскетбол, шахи та шашки. Саме в цих видах прийшли до кіровоградських спартаківців і перші успіхи – ще в довоєнний час чемпіонкою та призером РР ДСТ з легкої атлетики стали В.Діордієва та І.Агеєв. Команда важкоатлетів «Спартак» (О.Водяник, І.Дунай, А. та В.Бочковські, О.Санжара, Г.Смирнов) була чемпіоном і області, і республіканської ради ДСТ.

Зразу по війні товариство почало відроджувати роботу колективів: у 1945 їх уже було 57. Прийшли й нові спортивні успіхи: 1947 року баскетболісти «Спартак» склали збірну міста, яка стала чемпіоном І спартакіади України. В цій команді грала Зоя Білоус – майбутня збірниця СРСР, заслужений майстер спорту.

Але головним завданням КФК вважалися не так спортивні досягнення, як масова фізкультура, запровадження комплексу ГПО, підготовка громадських інструкторів та суддів, адже штатних працівників були одиниці, проведення масових змагань – кросів, «зоряних естафет» тощо, а також комплексних змагань між колективами фізкультури. За

цими показниками наш «Спартак» мав 18 місце в Україні.

У 1950 році обласну товариство очолив І.М.Фінкель. У цей час були зроблені перші кроки в розвитку матеріальної бази ФіС, причому створювалися не лише найпростіші спортивні споруди, а й, наприклад, водна станція в Кіровограді (в міському саду, там норми ГПО з плавання складали ще й у шістдесяті роки). Ще однією цікавою справою увійшла в історію обласна організація «Спартак» - шефством над сільським спортивним товариством «Колгоспник». Штатні працівники та активісти «Спартак» виїздили в райони, де допомагали в створенні КФК «Колгоспника» та налагодженні фізкультурно-масової роботи в них. Поскільки це шефство тривало багато років, то в подальшому вже влаштовувалися спортивні змагання між шефами та підшефними.

До речі, один з кращих спартаківських КФК п'ятдесятих років - промартілі ім. Кірова - був у сільській місцевості (в Новогеоргіївському районі). Він мав волейбольний майданчик, яму для стрибків, саморобний турнік, спортформу, м'ячі, боксерські рукавички та агітаційний куточок. Колектив об'єднував більше 40 постійних членів, з них 28 були значківцями ГПО, а 5 - розрядниками.

Звичайно, міські КФК промартілей були багатшими на спортивну базу, а відповідно - й на якіснішу фізкультурно-масову роботу. Лідерами на той час були КФК «Індпошиву» та «Новатора» (Кіровоград), «Бупрому» (Знам'янка).

У 1953 році, коли обласну очолив відомий в області організатор спорту В.Г.Язиков, в товаристві з'явилася практика визначати кращих тренерів. Того

року такого титулу були удостоєні М.Ковальський, тренер з баскетболу, який підготував 12 значківців ГПО і 7 розрядників, та тренер з фехтування А.Грабар, у доробку якого було 13 значківців ГПО та стільки ж розрядників. Підвищився рівень спортивних досягнень спартаківців, в обласних змаганнях 1953 року вони мали 15 перших (особистих та командних) місць, 7 других та 6 третіх. На їхньому рахунку було 8 обласних рекордів, восьмеро спортсменів увійшли до збірних Уккради ДСТ. Чемпіонами Уккради були кіровоградські баскетболісти. На той час у товаристві вже культивувалася стендова стрільба і засвітилася чемпіонська зірка І.К.Вільного.

Відбувалася подальша активізація фізкультурно-масової роботи. Наприклад, 1957 року ДСТ організувало 22 змагання серед промартілей, наступного року - спартакіаду та 15 інших масових змагань. Росла майстерність. Скажімо, 1957 року А.Грабар знову був визнаний кращим тренером, але не за підготовку значківців ГПО, а за те, що чемпіонами міста і області з фехтування були тільки його вихованці, а 4 з них увійшли в збірну України. Кращим був визнаний також тренер акробатів Г.Л.Паша, чиї учні В.Коваленко та Г.Пшенична стали чемпіонами України серед юнаків.

У 1960 році відповідно до постанови ВЦРПС відбулася реорганізація ДСТ з товариства промкооперації в профспілково-кооперативне, а ще дещо пізніше - з ліквідацією промкооперації - воно стало просто профспілковим товариством. Це фактично започаткувало якісно новий етап в історії ДСТ. Обласна «Спартак» прийняла в своє обслуговування КФК підприємств і установ, спеціаль-

них навчальних закладів, місцевої промисловості і комунального господарства, зв'язку, автотранспорту і шосейних шляхів, геологорозвідки, культури, охорони здоров'я, торгівлі та харчопрому. Головою обласної ради реорганізованого товариства обрали молодого, енергійного, але вже досвідченого фізкультурного організатора спорту Г.В.Шулькіна.

Шістдесяті роки були доволі плідними в діяльності «Спартака». На початок цього десятиліття до товариства належало близько 240 КФК, понад 100 з яких були об'єднаними. Виробилася система організації масових змагань між ними, практично щороку відбувалися спартакіади, які проходили в кілька етапів: змагання між цехами (підрозділами) підприємств, потім змагання між колективами підприємств, далі – між містами та районами, нарешті – обласні фінали. Для прикладу скажемо про спартакіаду ДСТ 1964 року: на етапі «підприємства» змагались 238 КФК, 51 тис. учасників; на етапі «міста, райони» взяли участь 59 команд; в обласному фіналі – всі райони і міста області. Серед міст перемогли Кіровоград, Олександрія, Кремгес, серед районів – Ульяновський, Кіровоградський, Олександрійський.

На те десятиліття припадає також започаткування інших комплексних змагань, наприклад, спартакіада «Здоров'я», в якій брали участь близько 1000 профорганізацій, обслуговуваних «Спартакком», або спартакіада серед студентів (учнів) спеціальних навчальних закладів, або масові старты під девізом «Бадьорість і здоров'я» тощо. Була також форма організації змагань по обкомах

профспілок, що входили в зону обслуговування «Спартака», а на другому етапі – змагання між обкомами профспілок.

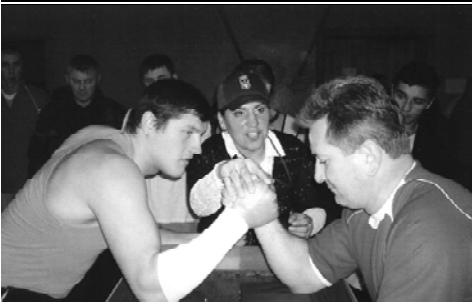
Поступово розвивалася фізкультурно-спортивна база, завдяки організаторській роботі облради підтягувалися до рівня кращих нові колективи фізкультури. В ці роки тон почали задавати КФК АРЗ, автобусного парку, заводу «Динамік», міськпромторгу (Кіровоград), Олександрійського авторемонтного заводу, Знам'янського і Маловисківського автобусних парків.

Ознаменувалося це десятиліття й початком роботи ДЮСШ товариства, спочатку в ній було 3 відділення (фехтування, веслування і плавання) з контингентом 200 дітей і підлітків, у подальшому школа розширювалась, а віддача від її роботи з року в рік зростала.

Маючи відносно невеликий склад штатних працівників, облрада дбала про поповнення лав фізкультурного активу: 630 голів КФК і фізоргів, близько тисячі громадських інструкторів, 540 суддів, понад 200 інструкторів виробничої гімнастики працювали на загальну справу розвитку фізкультурно-масової та спортивної роботи.

На цьому фоні помітно зростала й спортивна майстерність спартаківців. Щоправда, на загальнообласному рівні представники «Спартака» перемагали нечасто, а як правило, були другими після «Авангарду», але робили вагомий внесок у копилку здобутків області. Нагадаємо окремі з них.

На фінали республіканської спартакіади 1963 року до збірних області пробилися 72 спартаківці, фехтувальники

зі спартаківської ДЮСШ стали третіми в Україні, призерами стали й веслувальники В.Конфедерат та Д.Барський. У фіналах наступної республіканської спартакіади в складах збірної області було 57 спартаківців, з них чемпіонами стали веслувальники М.Новіков і В.Макаренко; В.Зайковська (кульова стрільба), команда футболістів; ще більше спартаківців стали призерами змагань. На V спартакіаді УР «Спартак» перемогли фехтувальники В.Литвиненко та Л.Кущенко.

Високих результатів добивались спортсмени спеціальних навчальних закладів області. Не можна не згадати успіх КФК тодішньої ШВЛП, який 1966 року у першості СРСР серед навчальних закладів системи Цивільної авіації здобув I місце в змаганнях з легкої атлетики, баскетболу, гімнастики та футболу. До речі, футболісти ШВЛП були й чемпіонами Уккрази «Спартак».

Голова облради товариства М.В.Артеменко, який очолив її ще 1964 року, націлював як штатних працівників (їх було близько 70 осіб), так і численний фізкультурний актив на збереження позитивних тенденцій у діяльності товариства і в сімдесяті роки. Відбулися певні зрушення в розвитку фізкультурно-спортивної та оздоровчої бази. В системі

діяли 2 стадіони, 9 спортивних залів, 118 спортмайданчиків, 4 лижні бази, 7 тирів, 27 туристських баз. Добре поставлена була фізкультурно-оздоровча робота в турбазах «Перлина» (ШВЛП), «Політ» (авіазагін), «Хвиля» (Олександрійського міськкому профспілки медпрацівників), «Світанок» (Світловодського АТП № 10037) та ін. У товаристві вперше в області був започаткований альпінізм.

Тривала практика проведення спартакіад та інших масових комплексних змагань. Особливо популярною в товаристві залишалася спартакіада серед обкомів профспілок, що входять у «Спартак». Як і раніше, в цих змаганнях найчастіше перемагали освітяни, авіатори, медпрацівники. До числа кращих у товаристві підтягнулися КФК авіаторів, м'ясокомбінату, олієекстакційного заводу, облікарні, об'єднаний КФК профспілки освітян.

Як і в попередні роки, спартаківці були широко представлені в збірних командах області на фінали республіканських спартакіад. **Так, 1970 року на рівні Уккрази «Спартак» чемпіонами та призерами стали 39 кіровоградців та гандбольна команда під керівництвом В.Гурського.** 1973 року в складі збірних області на фіналах V літньої спартакіади України було 25 спартаківців, які набрали 206 очок (чверть загальнообласного доробку). Найбільше очок ' набрали фехтувальники, веслувальники, велосипедисти та стендовики. У цих же видах, а також легкій атлетиці й кульовій стрільбі відзначилися наші спартаківці під час фіналів наступної, VI літньої спартакіади України.

З року в рік високих результатів домагалися тренери М.Д.Терещенко

(велоспорт), А.Д.Габар (фехтування), М.С.Кукуруза (веслування), В.І.Орленко (легка атлетика). Один наш спартаківець був призером першості СРСР, 2 -ВЦРПС, 7 - України, 5 - центральної ради «Спартак» та 31 – Уккрази цього товариства. Уперше в історії не лише «Спартак», а й нашої області взагалі 2 спортсмени (С.Симоненко та В.Храпаченко) були запрошені в центр олімпійської підготовки ДСТ профспілок.

Постійно зростає рівень роботи спартаківської ДЮСШ, яка була серед кращих, а то й кращою в огляді-конкурсі роботи спортшкіл, що проводився в області. До позитивів роботи облради «Спартак» цього часу слід віднести й активне шефство її КФК над ЖЕКами в період повсюдного пожвавлення фізкультурно-спортивної роботи за місцем проживання.

Початок вісімдесятих пройшов під знаком підготовки товариства до 50-річчя його утворення. Активізувалися всі складові і напрямки його роботи. Почала діяти федерація масової фізкультури та активного відпочинку. Система масових закладів включала в себе:

- спартакіади серед трудящих середнього та старшого віку;
- змагання комсомольсько-молодіжних бригад;
- спартакіади призовної молоді;
- змагання з багатоборства ГПО;
- спартакіади серед дітей і підлітків за місцем проживання під девізом «3 дворових майданчиків - до олімпійських висот».

Великого розмаху набула фізкультурно-масова робота за місцем проживання: створювалися підліткові клуби з відпо-

відною спортивною базою, змістовно працювали підліткові клуби, які опікалися спартаківцями, в Кіровограді (ЖЕК № 3), Світловодську (ЖЕК №3), Олександрії (ЖЕК №1) та ін. 30 команд хлопців взяли участь у змаганнях футбольного клубу «Шкіряний м'яч».

На момент ювілею «Спартак» (квітень 1985), як зазначив у доповіді на урочистому засіданні голова облради товариства В.О.Ковальов, обласна організація обслуговувала трудові колективи 784 підприємств і установ, 11 спеціальних навчальних закладів 9 галузей (обкомів профспілок). У них діяли 142 колективи фізкультури, які об'єднували 45 тис. членів. В системі облради було 93 штатні працівники та великий загін громадського активу – близько 6 тисяч громадських інструкторів та понад 4 тисячі громадських суддів.

У розпорядженні спартаківців було 2 стадіони, 70 спортивних майданчиків, 3 лижні бази, 11 спортивних залів, водно-спортивна база. Культивувався 21 вид спорту. Спартаківська ДЮСШ навчала 325 дітей, 6 вихованців у переддень ювілею стали майстрами спорту. До рівня кращих у цей час підтяглися КФК УТО, заводу «Ремпобуттехніка», низки автотехнічних підприємств, підприємств громадського харчування та державної торгівлі.

Напередодні ювілею 6 спартаківців посіли І місця в чемпіонатах України, 4 – центральної ради та 21 – Української ради ДСТ. Призові місця мали: 2 – першостей СРСР, 20 – України, 14 – центральної ради та 102 – української ради «Спартак». 13 спартаківців стали членами опорних

пунктів олімпійської підготовки (6 велосипедистів, 6 фехтувальників та 1 веслувальник).

Але через 2 роки (у 1987) цей етап в історії обласної ради «Спартак», на жаль, завершився: як уже говорилося, це ДСТ, як і інші профспілкові товариства, влилося в єдине ВДФСТ профспілок. Після цього були неодноразові спроби відновити славне своїми традиціями товариство, та тільки через майже 15 років це вдалося зробити.

У грудні 2001 року відбулася установча конференція представників колективів тих галузей, які колись об'єднував «Спартак», на якій і було ухвалено рішення про відродження товариства, а вже 14 січня 2002 року обласна організація була зареєстрована відповідно до чинного законодавства.

До «рідного» товариства повернулися колективи фізкультури підприємств та установ поштового та електричного зв'язку; житлово-комунального господарства; місцевої промисловості та побутового обслуговування; охорони здоров'я; автомобільного транспорту та шосейних шляхів; торгівлі та громадського харчування; геологорозвідки; державної льотної академії, тобто майже всі ті, які раніше були в «Спартаку», окрім них – ще інноваційних та малих підприємств. Причому, якщо раніше опіка цих колективів товариством «Спартак» «передписувалася» згори (рішенням ВЦРПС), то новостворена обласна рада «Спартак» уклала спеціальні угоди про співпрацю з кожною галузевою профспілковою структурою області.

Першим головою обласної організації фізкультурно-спортивного товариства

«Спартак» став І.Є.Гоцул, потім облраду ФСТ очолив В.Б.Саласенко. Відроджена обласна організація переживає ще етап становлення, але вже заявила про себе якісною роботою в фізкультурно-масовому, оздоровчому та навчальному напрямках. У 2002 році створено нову ДЮСШ «Спартак», в якій 25 кваліфікованих тренерів працюють у відділеннях боксу, легкої атлетики та художньої гімнастики. З 2007 року діє також кіровоградський міський осередок ФСТ «Спартак». Обласна організація об'єднує нині 82 колективи фізкультури.

Як визнання нашої обласної організації на загальнодержавному рівні, слід розглядати той факт, що вже кілька років поспіль саме їй доручають проведення Всеукраїнської спартакіади дітей і підлітків «Юний спартаківець» з боксу. З іншого боку – це й показник якісної роботи відділення боксу спартаківської ДЮСШ, яке вже підготувало 4 кандидатів у майстри спорту (Д.Березнього, Д. і В.Саласенків, Є.Пархоменка).

Є внесок відродженого «Спартак» в підготовку інших здібних спортсменів, які сьогодні проходять вдосконалення в ШВСМ.

Оптимізм, енергія, ентузіазм нинішніх спартаківців дають надію, що їм та їхнім наступникам до снаги відродити славні традиції товариства.

«КОЛОС»

Про розвиток фізкультурно-спортивного руху на селі перша інформація з'являється лише в середині 20-х років минулого століття. Саме на цей час припадає виникнення фізкультурно-спортивних гуртків у селах, зародження і певне пожвавлення фізкультурно-масової роботи. При цьому спеціальних структур, які б цим займалися, не було, частіше фізкультурною опікувалися комсомольські організації, подекуди - сільські ради, а часом шефські колективи з міст.

У 1927 році відбувалася IV всеукраїнська спартакіада, у якій вперше взяли участь фізкультурники села, а передували фіналам цієї спартакіади змагання за такою ж програмою в районах та округах. А за два роки (у 1929), як свідчать архівні дані, відбулася I сільська спартакіада в Бобринецькому районі, а вслід за нею - I сільська спартакіада Зінов'євського округу. Очевидно вони передували I всеукраїнській сільській спартакіаді, яка пройшла у 1930 році. У 1936 році наші земляки брали участь у змаганнях I колгоспної спартакіади України. На той час все популярнішими стають масові змагання зі складання нормативів ГПО, спортивні свята й спартакіади.

Тоді ж були й перші спроби створити в сільській місцевості добровільні спортивні товариства. Як уже відмічалось, «бум» у створенні ДСТ припадає на 1939 рік, коли в СРСР їх виникло аж 99, тобто при кожній профспілці, що діяла в країні. У сільській місцевості діяли (в тому числі – за деякими архівними свідченнями – і в нашому краї) два товариства: «Колгоспник» об'єднував фізкультурників колгоспів, а «Урожай» – фізкультурників сільгоспідприємств та радгоспів.

Єдиним сільське спортивне товариство під назвою «Колгоспник» стало у серпні 1950 року, коли було ухвалено відповідну постанову уряду УРСР. Зразу ж після цієї постанови повсюдно почали створюватися первинні фізкультурні осередки та районні ради ДССТ. Першим головою новоствореного товариства став Іван Карасьов. Завдяки активній організаторській роботі на початок 1952 року в області вже діяли 705 первинних фізкультурних організацій, які об'єднали майже 26 тисяч фізкультурників. 623 з них мали спортивні розряди, а 872 були значківцями ГПО.

Це, у свою чергу, стало запорукою розгортання фізкультурно-масової й

Стадіон "Колос", м.Долинська

оздоровчої роботи в сільській місцевості, можна без перебільшення сказати, що спортивне життя в багатьох селах просто завирувало: діяли гуртки і секції, влаштовувалися змагання, спортивні свята, спартакиади сіл тощо. Стрімко розвивалася фізкультурно-спортивна база в сільській місцевості, в перші роки діяльності «Колгоспника» в селах було збудовано 72 футбольні поля, 322 волейбольні майданчики, 28 стрілецьких тирів.

Зрозуміло, що поліпшення фізкультурно-масової роботи на всіх рівнях уже скоро позначилося й на майстерності сільських спортсменів та досягненні високих результатів. Першим майстром спорту СРСР став новоукраїнський атлет Федір Бондур. Повернувшись після армійської служби (а служив він у Білорусі й устиг стати її кількоразовим чемпіоном з боротьби), Федір Михайлович створив у Новоукраїнці досить сильну борцівську команду, а сам 1955 року став чемпіоном

IV спартакиади сільських спортсменів України, а потім і Всесоюзної спартакиади. Пізніше Ф.Бондур ще неодноразово повторював свої досягнення. А його переможну естафету підтримали майстер спорту зі стендової стрільби Віра Веригіна, здобувши «бронзу» чемпіонату Європи, та її «соратники по зброї» Іван Вільний та Микола Маковеев – призери чемпіонатів СРСР та України. Як раніше зазначалося, в кінці 1957 року в СРСР відбулася чергова (тепер уже – надовго) реорганізація добровільних спортивних товариств – перехід на територіальний принцип організації їхньої діяльності. Внаслідок цієї реорганізації в країні створювалося 36 ДСТ: 6 загальносоюзних та 30 республіканських – по 2 у кожній республіці, в. т.ч. одне об'єднувало колективи фізкультури промисловості, друге - колективи сільської місцевості. В Україні воно отримало назву «Колос» і під цим прапором (щоправда, з дворічною перервою) діє по сьогодні. Дещо пізніше в

«Колос» влилися фізкультурники підприємств меліорації та водного господарства, м'ясо-молочної та харчової промисловості, лісового господарства, сільського будівництва та ін., що безумовно посприяло зміцненню товариства.

Саме на час реорганізації, тобто кінець п'ятдесятих припадає значне піднесення в розвитку і діяльності обласної ради «Колоса». Значних зусиль до вдосконалення роботи ради, організаційного зміцнення товариства та активізації участі сільських спортсменів у змаганнях різного рівня доклав особисто голова ради того часу В.В.Андросов. А з приходом на цю посаду В.Л.Солонченка (очолював раду товариства у 1958-1978 роках) відбулося якісне зрушення і в розвитку матеріальної бази сільського спорту. Поступово від обладнання найпростіших споруд переходили до будівництва справжніх стадіонів.

Перший стадіон товариства – в Олександрівці – став до ладу 1967 року. Поскільки він був першим, то допомагала в його будівництві й обласна рада «Колоса». Але головними дійовими особами все ж були місцеві ентузіасти, а найактивнішим з них – Микола Шишка, який очолював районну організацію «Колоса» упродовж 35 років і в пам'ять якого на цьому стадіоні встановлено меморіальну дошку та проводяться щорічні волейбольні турніри.

Вслід за Олександрівкою були зведені стадіони в Новомиргороді, Новоукраїнці, Новоархангельську, Долинській, Бобринці, Новгородці. Про велику увагу, яка приділялась розвитку матеріальної бази у товаристві, свідчить той факт, що впродовж

більше 20 років у штатному розписі обласної ради «Колоса» був окремий відділ спортивних споруд. І на цих сторінках варто згадати керівника цього відділу – сумлінного і самовідданого трудівника В.І.Яковицького.

Наступник В.Л.Солонченка Олександр Кучерявий (був головою ради «Колоса» у 1978-1985 р.р.) продовжив справу як організаційного зміцнення низових колективів товариства, так і розвитку матеріальної бази сільського спорту. Більшість сільських колективів фізкультури і спорту мали штатних інструкторів, сільські фізкультурники постійно брали участь у спартакіадах допризовної молоді, оглядах «Краса і сила», спартакіаді «Бадьорість і здоров'я».

У розвитку фізкультурно-спортивної бази на той час припадає спорудження навчально-курсової бази ДСТ «Колос» – унікальної на цілу країну будови, яка з одного боку багато дала для розвитку сільського спорту, а з іншого – мала в подальшому нещасливу долю і нині для спорту області просто втрачена. Цей комплекс був споруджений на кошти ВЦРПС, його замовниками були Кіровоградська облпрофрада та облрада ДСТ «Колос», вони ж організовували там суботники та інші форми громадських робіт. Комплекс став до ладу в червні 1985 року і мав кілька спортзалів, низку підсобних приміщень, навчальних класів і навіть гуртожиток готельного типу – для прийому на навчання інструкторів-методистів.

Та надбанням області база побула всього кілька місяців – уже в вересні того ж року Укрпрофрада (нібито за згодою партійного керівництва нашої області)

ухвалила рішення – передати базу на баланс ЦР «Колоса». З жовтня 1985 року комплекс став навчально-курсовою базою республіканського рівня з умовою, що тут розмістяться наші обласні ради «Буревісника» та «Колоса», їхні спортшколи, а також обласний методичний кабінет з виробничої гімнастики.

Так спочатку й було. Та згодом центральна рада «Колоса» почала вимагати з місцевих орендну платню, що в подальшому змусило спочатку облраду «Буревісника», а згодом і «Колоса» відмовитися від цього приміщення, припинили діяльність спортшколи. А згодом занепади й Всеукраїнські курси ЦР «Колос» з підготовки інструкторів-методистів. Нині господарем комплексу стало АТ «Українська автомобільна корпорація». Її представник у Кіровограді ВАТ «Кіровоградавто» і в думці не має розвиток спорту, тож «спортивна біографія» комплексу, на превеликий жаль, печально завершилася.

Та повернемося до діяльності обласної ради «Колоса» та її низових ланок у другій половині минулого століття. Ще одним з важливих напрямків діяльності того часу стало створення в сільській місцевості дитячо-юнацьких спортивних шкіл. На перших порах тренерами-викладачами в

них були зазвичай сумісники, а заняття велися на орендованій базі, часом – доволі примітивній. Та незважаючи на це, ДЮСШ мали дуже вагому віддачу як у плані організації дітей, піднесення масової фізкультури і спорту, так і в сенсі виявлення, розкриття та

розвитку талантів і здібностей юного покоління. І ця віддача дедалі зростала.

Особливо ж у випадках, коли до керівництва ДЮСШ ставали творчі особистості. Для прикладу можна назвати тогочасну Новоукраїнську ДЮСШ. У 1958 році її очолив майстер спорту Альберт Масол, чемпіон ЦР ДСТ «Колгоспник» 1956 року, а потім ще й семиразовий чемпіон ЦР «Колос». До навчально-тренувального процесу в школі А.В. Масол залучив кращі сили м. Новоукраїнки, спільно домоглися оснащення на сучасному рівні відповідним обладнанням. Школа мала кілька філіалів у селах району. Велика заслуга тієї школи не тільки в розвитку масовості, залученні значної кількості дітей до занять фізичною культурою і спортом, а й у тому, що понад 50 її вихованців ставали чемпіонами різного рівня змагань як у своїй системі, так і в міжвідомчих спартакіадах.

До позитивів у діяльності «Колоса» того часу слід віднести також введення в трудових колективах посад інструкторів з фізкультури і спорту. Якщо врахувати всіх інструкторів, у тому числі й тих, хто працював на половину або чверть посадового окладу, то всього їх тоді було

біля 300! Їхня робота сприяла чіткішій організації фізкультурно-спортивного руху, розвитку масовості, а водночас і зростанню спортивної майстерності, вихованню спортсменів високого класу, які уславили і себе, і наш край.

Кращим самбістом світу був у свій час наш колосовець Роман Щербаків, кіровоградський «Колос» виховав майстра спорту міжнародного класу з велоспорту, бронзового призера кубка Європи Павла Кондратенка. Легендарні успіхи мав гирьовик з Новоукраїнського «Колоса» Вілій Ютиш – володар 17 золотих, 10 срібних та 5 бронзових медалей з першостей українського та загальносоюзного рівня. Велику славу здобули й інші колосівські гирьовики В.Кубанов, В.Келар, І.Намісник, легкоатлети Н.Абраменко та В.Рибалко. І понині в спортивних лавах залишається ушлюблений успіхами кіннотник з Олександрійського району Володимир Воцакін.

Славу кращих по праву поділяють їхні наставники - заслужені тренери України В.Іванець, В.Мурзак, В.Шептицький, Т.Шулешко, Л.Медведев, С.Крайтор, Олена та Євген Гончаруки, які в різний час працювали в товаристві «Колос», а деякі з них і сьогодні плідно працюють у цьому ДСТ.

З 1985 року обласну раду товариства «Колос» очолює досвідчений і авторитетний організатор фізкультури і спорту, заслужений тренер України і Юрій Махно. Він постійно дбає про піднесення рівня організаторської роботи для активізації та пошавлення фізкультури, спорту і оздоровлення трудівників агропромислового комплексу, послідовно і наполегливо домагається розвитку

матеріально-технічної бази ФіС, зокрема реконструкції стадіонів товариства.

У новітній історії товариства був епізод, коли в кінці вісімдесятих Всесоюзна Центральна рада профспілок вирішила об'єднати всі профспілкові ДСТ в одне Всесоюзне добровільне фізкультурно-спортивне товариство профспілок. Відповідно в області «Авангард», «Колос», «Спартак», «Зеніт», «Локомотив» об'єдналися в одне. Але дуже скоро вияснилося, що кошти на розвиток і діяльність об'єданого товариства йшли переважно на КФК промисловості, а сільський спорт гостро відчував дефіцит фінансування. З цієї причини спорттовариство «Колос» через 2 роки вийшло з об'єднання і понині доволі успішно і плідно веде самостійну діяльність.

У товаристві впродовж років склалася чітка система взаємодії всіх ланок (облрада – райради – низові осередки) та організації й проведення змагань. Починається робота з села чи селища, де виявляються сильніші, паралельно (спільно з органами і закладами освіти) проходять старти в загальноосвітніх школах під девізом «Хто ти, майбутній олімпієць?». Ці старти є водночас відбором перспективних здібних дітей до ДЮСШ.

Дуже важливо, що наша область є в Україні одним з лідерів у створенні сільських фізкультурно-спортивних клубів при сільських та селищних радах. Справа в тому, що в час реорганізації сільгоспвиробництва та ліквідації колгоспів і радгоспів фактично зникла й система організації фізкультурно-спортивної роботи, що існувала тоді. Так ось новостворені ФСК, а їх на сьогодні в області більше 240, якраз і взяли на себе функцію організатора роботи низового осередку.

Наступний етап у системі організаторської і змагальної діяльності товариства – спартакіади сільських та селищних рад, районів, міст, працівників промислових підприємств АПК. Вершина цієї піраміди – змагання обласного рівня, а саме:

- спартакіада на звання «Краще спортивне село Кіровоградщини»;
- змагання серед учнів навчальних закладів I-II рівнів акредитації (колишніх технікумів) агропромислового комплексу, в яких з цього року заявляються також учні навчальних закладів інших систем;
- галузеві спартакіади: працівників лісового господарства, ДАК «Хліб України», меліорації та водного господарства,

харчової та переробної промисловості, об'єднання цукровиків – спочатку між колективами самої галузі, потім – міжгалузеві змагання. Завершається цей цикл щорічними обласними сільськими спортивними іграми. Для підготовки проведення ігор створюється організаційний комітет, він та план його дій затверджуються в обласній державній адміністрації, облрада «Колоса» та оргкомітет отримують у цій роботі підтримку головного управління (нині – департамент) агропромислового розвитку і управління молоді та спорту.

Для історії варто зафіксувати деякі особливості та підсумки цих щорічних змагань. Змагання за звання «краще село» облрада ФСТ «Колос» започаткувала ще 1994 року разом з редакцією газети «Кіровоградська правда» як огляд-конкурс. Першими його переможцями були села Перегонівка Голованівського, Луганка Петрівського, Дмитрівка Знам'янського, Полтавка Компаніївського, Оникієве Маловисківського районів. Але згодом редакція від проведення цієї акції відійшла, а облрада ФСТ прийшла до висновку про необхідність введення в конкурс елементу безпосередньої змагальності. Була вдосконалена програма змагань (футбол

або волейбол, шашки, настільний теніс, армреслінг та перетягування каната) та система нарахування балів за досягнутий результат. Відповідно змінилася й назва – замість огляду стала проводитись спартакіада. При цьому обласній спартакіаді передують районні, на яких визначається найкращий

Урочисте відкриття спартакіади «Колоса»

представник на обласний фінал. Починаючи з 2000 року, переможцями спартакіади ставали села Бірки (двічі) та Стара Осота Олександрівського, Дмитрівка Знам'янського, Тарасівка Бобринецького, Маловодяне Долинського, Солгутове Гайворонського районів. Варто також підкреслити, що така спартакіада проводиться тільки на Кіровоградщині.

Обласні спартакіади працівників різних галузей агропромислового комплексу проводяться теж упродовж багатьох років, але міжгалузеві фінали раніше проводились водночас з фіналами сільських спортивних ігор, а нині (з 2002 року) вони проводяться окремо, що - з одного боку - збільшує кількість змагальних заходів, з іншого - підносить їх престиж та інтерес до них з боку сільських спортсменів.

Як уже зазначалося, логічним завершенням усіх змагань, що проводяться в ФСТ «Колос», можна сказати - апофеозом сезону, є обласні сільські спортивні ігри. В них беруть участь збірні колективи всіх районів, змагання проводяться з семи видів спорту, зокрема, волейболу, легкої атлетики, гирьового спорту та ін. Окрім того, в загальний залік району йдуть результати спортивно-розважальних конкурсів спортивних родин. До речі, спортивна сім'я Куделі - Микола, Алла та їхній син Андрій - з Долинського району, переможець обласних фіналів, стала згодом також срібним призером всеукраїнських змагань.

Стало правилом, що обласні сільські

спортивні ігри проводяться на стадіонах, які напередодні пройшли реконструкцію, а таких у системі ФСТ «Колос» нині є 10, тобто за право проведення обласних спортивних ігор ведеться змагання між районами, а це є додатковим стимулом до

розвитку матеріально-технічної бази фізкультури і спорту.

Найуспішніше і найстабільніше і обласних сільських спортивних іграх виступають спортсмени Олександрівського району, які були 5 разів переможцями та тричі - срібними призерами. Двічі в обласних фіналах перемагали бобринчани, двічі вони були на другому місці і також двічі - на третьому. По одному разу переможцями змагань ставали спортсмени Новоукраїнки та Малої Виски, в призерах бували такої долиниці та гайворонці.

У низку щорічних фізкультурно-спортивних заходів, здійснюваних у ФСТ «Колос», органічно увійшли змагання (здебільшого - вже традиційні) в пам'ять або на честь якихось подій, або - ще частіше - відомих у краї людей. Безпосередньо обласна рада, окрім уже згадуваного волейбольного кубка пам'яті Миколи Шишки організовує також

легкоатлетичні змагання пам'яті Володимира Іванця та кубок з бейсболу імені В'ячеслава Колодицького. За прикладом облради змагання на призи знаменитих земляків проходять у Бобринецькому, Новоукраїнському, Знам'янському, Онуфріївському, Добровеличківському, Устинівському, Вільшанському, Олександрійському та інших районах.

Склалася певна система і в організації змагань з найпопулярнішого в селі виду спорту – футболу. В одних районах навесні проводять кубок відкриття сезону, в інших – розіграш кубка районної газети або турнір на приз якоїсь знатної людини. Але незалежно від цих, так би мовити, разових заходів, кожен район проводить свою першість з футболу, в якій беруть участь 12-13 команд. Кращі представники районів є учасниками чемпіонату області, який облрада ФСТ «Колос» проводить спільно з федерацією футболу області. Із 23 команд, які змагаються в трьох групах чемпіонату області, 15 представляють ФСТ «Колос».

Продумано і послідовно здійснювана система змагань і підготовки спортсменів, поступове поліпшення матеріально-технічної бази, а також - що надзвичайно важливо – діяльність у системі «Колоса» 10 дитячо-юнацьких спортивних шкіл з філіалами в 60 населених пунктах і охопленням більше 3 тисяч дітей, – все це забезпечує і спортивне зростання, і високі результати спортсменів. Підтвердженням цього є стабільно успішні виступи кіровоградських спортсменів на Всеукраїнських сільських спортивних іграх: наша збірна з року в рік посідає на цих іграх місце в першій десятці областей України, а в 2003 році, здобувши 13 медалей (3

золоті, 2 срібні та 8 бронзових) завоювала третє місце на цих іграх і отримала кубок від голови Верховної Ради України.

Зрозуміло, що чітка робота описаної системи потребує відповідного фінансового забезпечення, як зрозуміло й те, що цю проблему в наш час вирішувати дуже не просто. Це спонукає керівників усіх ланок ФСТ до пошуку як взаємодії з владними структурами, так і меценатів та спонсорів. Добре, що збереглося централізоване фінансування з бюджету фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності. Воно спрямовується на розвиток та підтримку сільських ДЮСШ, зокрема на проведення навчально-тренувальних зборів, на виїзди дітей на змагання, удосконалення фізкультурно-спортивної бази, а також частково на оплату праці тренерів. Ініціативність та наполегливість обласної ради ФСТ «Колос» знаходить підтримку й розуміння депутатів обласної ради, завдяки чому на підтримку сільського спорту виділяються певні кошти з обласного бюджету. Окрім того, розпорядження голови облдержадміністрації «Про проведення обласних сільських спортивних ігор...» передбачає всебічну матеріальну та фінансову допомогу з районних бюджетів для підготовки команд. Що стосується 83 інструкторів з фізкультури і спорту низової ланки, то частину з них утримують сільські чи селищні ради, в яких є ФСК, інших – трудові колективи. Таким чином у ФСТ «Колос» різними можливими шляхами розв'язують фінансові проблеми і, незважаючи на певні труднощі, утримують діяльність організацій товариства на достойному рівні.

«БУРЕВІСНИК»

Так склалося історично, що в області в різний час діяли 2 різні спортивні товариства, які мали назву «Буревісник».

Перше з них існувало у 1946 р., і помітного внеску в розвиток фізкультури краю не зробило і 1957 р. було ліквідоване, як зазначалося в документах, – у зв'язку з утворенням ДСТ «Авангард».

А з початку шістдесятих років в області починає діяти обласна організація студентського спортивного товариства – як складова частина Всесоюзного ДСТ «Буревісник», утвореного в 1957 році.

У нашій області це товариство об'єднало спортсменів і фізкультурників двох вищих навчальних закладів – педагогічного інституту та філіалу Харківського політехнічного інституту. На початок шістдесятих років у товаристві було понад півтори тисячі членів, на штатній основі працювало 29 осіб, на громадських засадах діяли близько 300 інструкторів та суддів, 1 футбольне поле, 2 баскетбольні та 4 волейбольні майданчики, 1 човнова станція. Очолював раду ДСТ В.Й.Савченко, який працював тут на громадських засадах. Перші вагомі успіхи до спортсменів товариства прийшли в кінці

60 років. В ДСТ тоді вже працювали 14 штатних тренерів, серед них найуспішнішими в той час були І.А.Павлюкевич, О.Г.Циганенко, М.Й.Гасман, В.Я.Ушаков, В.Б.Покришкін. 1966 року облрада «Буревісника» була дев'ятою в комплексному заліку Уккради, а наступного – 1967 року – стала п'ятою. Того ж року вона стала переможницею республіканського та всесоюзного огляду-конкурсу на кращу постановку роботи на громадських засадах.

У сьомій спартакіаді (1968 р.) України представники нашого «Буревісника» – гімнасти стали першими в I і II турах серед команд II групи, легкоатлети і баскетболісти – четвертими. Переможцями українських змагань були легкоатлети Г.Манойлов і О.Садовнича, велосипедисти В.Заєць і

Г.Стебліна, гімнастки С.Боброва та О.Левочкіна.

У наступні кілька років (1969-1972) кіровоградські спортсмени-студенти продовжували успішно виступати на всеукраїнському рівні: перемога в комплексному заліку VIII спартакіади, в універсіадах Уккради (III група областей). Когорту успішних тренерів поповнили В.С.Бикова, М.Є.Фукс, А.С.Ровний, а пізніше – О.І.Міхеєв, О.В.Герушта, В.О.Дубін, Ю.Ю.Ревенко. Завдяки їхнім зусиллям високі результати здобули спортсмени Є.Шеховцов, К.Заславець, М.Мокросноп, В.Гуть, М.Литвинов, В.Савчук, В.Фурлет, М.Кричун.

У 1971 році в товаристві були створені перші платні групи (легка атлетика, велоспорт, бокс), причому платні вони були не для тих, хто займався, а облпрофрада оплачувала роботу тренерів.

Ще 1962 року в товаристві (на базі факультету фізвиховання педінституту) було відкрито ДЮСШ з гімнастики. Це була

єдина в Україні спеціалізована спортшкола, в якій набували майстерності 180 дітей.

На високому організаційному рівні працювала облрада «Буревісника» і під керівництвом М.М.Чернова у сімдесяті роки. На той час уже виробилася система в проведенні комплексної спартакіади облради та інших комплексних змагань. У спортивному календарі облради ДССТ, крім комплексної, були спартакіади ГПО, спартакіади першокурсників, спортивні фестивалі. Облрада на той час уже перебувала серед команд II групи областей і посідала серед них V місце в комплексному заліку XII спартакіади України, а спортивний клуб педінституту був третім серед педагогічних навчальних закладів України.

Більше 40 спортсменів «Буревісника» входили до складу збірних команд області на фінали VI спартакіади України. На цій спартакіаді боксер В.Марков (тренер О.Міхеєв) став бронзовим призером. Чемпіонами Уккради «Буревісника» були в цей час борець В.Савчук, гімнастка І.Поперешниченко, боксери М.Грушевський та А.Савчук. Збірна облради з футболу стала другою в Україні (після Київського інституту фізкультури).

Облрада «Буревісника» отримала відчутну фінансову підтримку облпрофради, яка частково профінансувала заходи з розвитку олімпійських видів спорту, якими займалися в товаристві 3 тисячі студентів. З допомогою облпрофради в сімдесяті роки був модернізований спортивно-оздоровчий табір, який діяв ще з 1957 року і щозміни приймав 200 студентів. Після оновлення, в якому активну участь взяли й студенти, цей

гімнастики. Срібними призерами стали велосипедисти, серед призерів були також легкоатлети та самбісти. Того ж року Віктор Савчук першим серед спортсменів товариства став майстром спорту міжнародного класу.

З часу заснування облорганізації «Буревісник» його керівники працювали на громадських засадах і лише 1979 року було встановлено штатну посаду голови. На неї було обрано досвідченого викладача, тренера і організатора спорту Миколу Євгеновича Фукса. На жаль, в кінці сімдесятих – на початку вісімдесятих, у силу низки об'єктивних та суб'єктивних факторів, у спортивній та фізкультурно-масовій роботі ДССТ намітився деякий спад. Наприклад, педінститут «з'їхав» з 8-го місця в Україні на 12, а КІСМ серед своєї категорії ВНЗ «загубився» аж на 41 місці з 43. Але це зниження показників було доволі оперативно подолано і вже X звітно-виборна конференція (23.11.1984) констатувала, що в огляді-конкурсі серед тренерів України товариства М.Й.Гасман посів I місце, В.С.Бикова і О.В.Герушта – другі місця, О.Г.Циганенко – III. Баскетболістки і велосипедисти на III

оздоровчий центр став одним з кращих в Україні.

Успішними для представників кіровоградського «Буревісника» стали VII республіканські студентські спортивні ігри 1976 року. Збірна облради взяла участь у фіналах з 8-ми видів спорту, при цьому борці класичного стилю стали срібними в командному заліку, велосипедисти – третіми. Чемпіонські звання здобули боксер О.Соловійов та борець В.Савчук (він же згодом став і чемпіоном СРСР). Призові місця вибороли велосипедист М.Канцуров, борець О.Демешко, боксери Я.Рибченко і А.Когачов. Спортклуб педіну посів III місце серед спортклубів міносвіти. На четвертому році існування ДЮСШ «Буревісника» підготувала групу сильних гімнасток, чотири з яких – І.Поперешниченко, Л.Даніялова, С.Шевченко, Л.Іванова – стали членами збірної Уккради «Буревісника».

Ще вагоміші спортивні здобутки мав наш «Буревісник» на республіканських змаганнях 1978 року: чемпіонами Уккради товариства стали баскетболістки під керівництвом В.Дубіна, збірна з художньої гімнастики та жіноча збірна зі спортивної

спортивних іграх молоді України піднялися на третю сходинку п'єдесталу пошани. Віктор Савчук знову переміг (цього разу – на VIII спартакіаді народів СРСР), серію успішних стартів продемонстрував С.Пальчиков у складі збірної СРСР з плавання. Переможницею спочатку Уккради, а згодом і ЦР «Буревісника» з кульової стрільби була 1984 року О.Климовська.

Призерами республіканських змагань стали велосипедисти-шосейники І.Хрипта і О.Шмиголь. Високі результати показували плавці М.Чаплигін, О.Лифоренко, легкоатлет В.Бондар. Когорту тренерів з високими здобутками поповнили С.І.Симоненко, В.Л.Завражний, С.О.Ольшевський. Саме під керівництвом С.Ольшевського кіровоградські гандболістки вперше піднялися на п'яте місце в Україні.

Кількість членів ДССТ виросла на той час до 7 тисяч, щороку близько 1,5 тис. з них виконували нормативи ГПО, стабільно поповнювали лави майстрів спорту, КМС та першорозрядників.

Як наслідок цих успіхів КІСМ став четвертим серед 27 ВНЗ своєї групи, а КДПІ - теж четвертим серед 13 педінститутів, що мають факультети фізвиховання.

І в наступні роки оборада ДССТ «Буревісник» працювала досить плідно. Систематично і на доволі високому рівні проводилися:

- масові змагання в спортивних клубах;
- багатоборство комплексу ГПО;
- легкоатлетичні пробіги до різних дат і подій;
- спартакіади «Здоров'я»;
- спартакіади оздоровчо-спортивних таборів;
- спартакіади студентських гуртожитків;
- тижні: лижника, стрільця, призовника, спортивного орієнтування;
- фінали спартакіади обласної ради.

У 1987 році ці фінали мали проводитися в 12 видах спорту в залік XXII літньої спартакіади ДСТ.

Але в квітні цього ж року в зв'язку зі створенням єдиного ВД ФСТ профспілок президія обласної ради «Буревісника» ухвалила рішення про ліквідацію ДССТ і передачу його символіки (прапори, вимпели, емблеми) спортивним клубам педагогічного інституту та інституту сільськогосподарського машинобудування.

«ТРУДОВІ РЕЗЕРВИ»

Всесоюзне добровільне спортивне товариство під такою назвою було утворене у 1943 році розпорядженням Раднаркому СРСР, а в 1959 Радмін СРСР надав «Трудовим резервам» повну самостійність і поклав на них керівництво і контроль за фізичним вихованням учнів профтехосвіти. Метою товариства були організація і проведення оздоровчих заходів, розвиток масової фізкультурної та спортивної роботи серед учнів і працівників навчальних закладів системи професійно-технічної освіти. Вся ця робота зосереджувалася в колективах фізкультури училищ, а загальне керівництво діяльністю КФК (в рамках області) здійснювала обласна рада ВДСТ. Відповідно до статуту обласну раду очолював (за посадою) начальник обласного Управління

профтехосвіти, а безпосередню організаційну роботу вів його штатний заступник.

У нашій області в повоєнний час колективи фізкультури були створені в усіх ремісничих, професійно-технічних та технічних училищах (їх було тоді близько півтора десятка). КФК займалися фізичним розвитком учнів, їхньою підготовкою до складання нормативів комплексу ГПО та розрядних вимог єдиної всесоюзної спортивної класифікації. Щоправда, у той час відроджуване народне господарство вимагало нагального поповнення лав виробничників, тому підготовка їх велася за скороченими програмами і за короткий час перебування в училищах учні, хоч і займалися в секціях, не могли набути високого рівня тренуваності та – відповідно – значних спортивних показників. Проте для загального фізичного розвитку своїх вихованців КФК все ж робили добру справу.

А на спортивній арені вони більш-менш голосно заявили про себе аж у другій половині 60-х років. На той час в області було вже 19 училищ, помітно мінявся їхній статус: ремісничі училища реорганізовувалися в професійно-технічні та технічні, будувалися нові

училища, зміцнювалася матеріальна база старих. Водночас розвивалося матеріально-технічне забезпечення для розвитку фізкультури і спорту.

Колективи фізкультури «Трудрезервів» у 1967 році мали в своєму розпорядженні 9 комплексних спортивних майданчиків, 7 футбольних полів, 17 баскетбольних і 27 волейбольних майданчиків, 16 спортивних залів та гімнастичних кімнат. Примітно, що значну частину спортспоруд побудували учнівські колективи училищ.

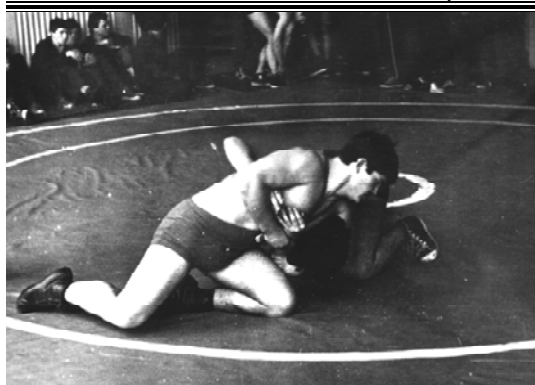
Як свідчать архівні документи, чільна увага КФК зосереджувалася на впровадженні та вдосконаленні ранкової та виробничої гімнастики, підготовці значківців ГПО, розвитку масовості. Число фізкультурників – членів товариства «Трудові резерви» складало в різні роки від 81 до 98 відсотків загального контингенту учнів. Кожний випускник училища був значківцем ГПО, кожний другий – розрядником. Та водночас піднімалася й суто спортивна робота, запроваджувалася система спортивних змагань: вже щорічно проходили спартакіади училищ, а як їх підсумок – обласні спартакіади товариства. Переможці обласних фіналів потрапляли на республіканську спартакіаду. Виступали трудрезерівці також у обласних міжвідомчих спартакіадах, а КФК профтехучилищ райцентрів - у районних міжвідомчих спартакіадах. Наприклад, успішно змагалися в районних спартакіадах учні Знам'янського третього училища, а спортсмени КФК Новгородківського СПТУ здобули у 1970 році 4 кубки у фіналах районної спартакіади.

У той час облраду товариства очолював начальник управління профтехосвіти Т.І.Яровий. Він вів цю роботу на громадських засадах, штатним заступником був П.П.Штанденко. На V обласній звітно-виборній конференції (1969 рік) на посаду заступника обрали досвідченого організатора фізкультурно-спортивної роботи М.Ф.Ковальського, який трудився на цій ниві близько півтора десятка років і зробив помітний внесок у дальший розвиток фізкультури і спорту в «Трудових резервах».

На початку 1972 року облрада «Трудових резервів» об'єднувала 22 колективи фізкультури. В них культивувалися футбол, легка атлетика, волейбол, бокс, класична боротьба, настільний теніс, баскетбол та інші види спорту. Близько 7,5 тис. учнів займалися в різних секціях і брали участь у спартакіадах училищ, а в фіналах обласної спартакіади взяли участь більше 1500 спортсменів. Успішно виступили на фіналах члени КФК Кіровоградських техучилищ № 1 і 4, МПТУ

*Другий зліва – начальник облуправління профтехосвіти, голова облради «ТР»
Д.І. Дузь, третій – його заступник
М.Ф. Ковальський*

Нетривалий термін навчання в профтехосвіті, а відповідно й занять у КФК «Трудових резервів», не давав змоги «доводити» спортсменів до високих спортивних результатів і, наприклад, у міжвідомчих обласних спартакіадах їм важко було на рівних змагатися з представниками «Авангарду» чи «Спартак», «Буревісника» чи «Динамо». Але згодом, після закінчення навчання, вони

– 2, 4, 6, Олександрійських ТУ-1, МПТУ-1 і 10, СПТУ-1. Саме на їхній основі були утворені збірні області на республіканську спартакіаду. Область посіла на ній 5 місце, найбільше залікових очок дали борці, боксери і баскетболістки. Особливо відзначився на цій спартакіаді борець з МПТУ-4 Г.Зубенко, який став чемпіоном і успішно виступив згодом у складі збірної України.

У сімдесяті роки, коли облраду ВДСТ уже очолював Д.І.Дузь, спортивна робота помітно активізувалася – як за рахунок удосконалення навчально-тренувальної роботи, так і завдяки дальшому розвитку і зміцненню матеріально-технічної бази фізкультури і спорту. Програма літніх обласних спартакіад розширилася до 10 фіналів – додалися кульова стрільба, багатоборство ГПО та спортивне орієнтування. При формуванні збірних облради на VIII республіканську спартакіаду «Трудрезервів», крім традиційно сильних КФК, що вже згадувалися, до збірних пробилися й представники Олександрійського профтехучилища № 7, Ульяновського №11, Бобринецького № 2, Гайворонського № 5. При цьому стрільці-юнаки з Ульяновки вибороли I місце, а їхні землячки – четверте.

поповнювали лави спортсменів саме цих товариств, а багато з них не просто поповнювали, а приносили їм славу. Згадаймо, наприклад, В.Малохатка, Є.Орденка, В.Кириченко, В.Маруса, М.Штефана, Г.Зубенка, М.Латиша, В.Капінуса, О.Рижечкіна, В.Литвиненка.

У колективах КФК «Трудрезервів» плідно працювали відомі в області тренери М.Сушко (кл. боротьба), Б.Тертилов (бокс).

Після Д.І.Дузя облраду ВДСТ «Трудові резерви» очолювали М.Г.Гайдамака та Л.М.Капченко і вони теж багато уваги приділяли розвитку фізичної культури і спорту в товаристві. Посаду заступника голови, який вів безпосередню практичну роботу колективів фізкультури посідали З.Т.Костенко та О.Є.Янчук.

1992 року ДСТ «Трудові резерви» реорганізоване в спортивний клуб «Гарт» (його головою став О.Є.Янчук), але статус ДСТ і назва «Трудові резерви» були таким чином втрачені.

З 2001 року фізкультурно-спортивну роботу серед учнів системи профтехосвіти організовує обласне управління з фізичного виховання та спорту Комітету фізвиховання та спорту Міністерства України.

ЧАСТИНА ІІІ

ВІД АЛЬПІНІЗМУ ДО ФУТБОЛУ (розвиток видів спорту)

У спорті, як і взагалі в житті, – скільки людей, стільки й уподобань. На Кіровоградщині мають своїх прихильників близько 60 видів спорту, якими більш-менш регулярно займаються. Поширення їх, звичайно, різне. Скажімо, тих, хто вважає, що «краще гір можуть бути лиш гори», тобто альпіністів, в області всього кілька десятків, любителів важкої атлетики чи стрільби – сотні, а тих, хто захоплюється футболом або бігом, – тисячі.

Кожен з поширених в області видів спорту має свою захоплюючу історію, і про низку їх – найбільш популярних або найбільш успішних – у цій книзі є окремі розповіді, тут же видається доцільним просто прослідкувати деякі характерні тенденції.

Є види спорту (скажімо, біг, плавання, гімнастика, підняття ваги, велоспорт, веслування), настільки природні для людини, невід'ємні від її повсякденного життя, що як були вони десятки чи сотні років з людиною, так, певно, й існуватимуть, допоки існуватиме людина. А є такі види, які своєю емоційністю, азартом боротьби, навіть пристрасністю приваблюють і захоплюють людину і стають теж невід'ємною частиною її життя, часом – не як безпосереднього учасника, а як уболівальника. Це, зокрема, футбол і волейбол, баскетбол і гандбол, а останнім часом й бейсбол та софтбол, бокс і різні види боротьби, стрільба і фехтування та деякі інші.

Тож цілком закономірно, що і у нас, на Кіровоградщині, саме названі види спорту є стабільно найпоширенішими. То саме про них, їх розвиток на наших теренах і піде розповідь в окремих розділах. Що ж стосується інших видів, то їхнє поширення постійно коливається, навіть складається враження, що популярність скидається на моду. І шкода, наприклад, що практично зійшли нанівець такі гарні і популярні колись види як акробатика і городки. Як один з напрямків гімнастики акробатика відома ще з часів давніх єгиптян і греків. Мала вона величезне поширення й у нас, особливо ж у ті часи, коли практикувалося проведення спортивних парадів, зокрема, в 30-х, а потім у 50-60-х роках акробатика була одним з найкоштовніших елементів цих парадів, та й поза тим вона була дуже популярною, змагання проводилися від низового до всесоюзного рівня. До речі, саме наші акробати були серед перших майстрів спорту в області. Та в сімдесяті роки вона почала відходити і з парадів, і зі спортивних арен. І лишився на сьогодні лиш приємний спомин.

Подібне трапилося й з дуже популярною ще донедавна старовинною народною грою скраклі (у нас прижилася російська назва «городки»). Вона була так поширена, що частенько не вистачало інвентарю і любителі гри самі виготовляли кілочки (скраклі), а то й кії. Не забути, як ще в 60-70 роках минулого століття на стадіоні «Зірка» були сектори для «городашників» і вони ніколи не пустували. А скільки було вболівальників! Нині цей вид спорту культивується лише в Гайвороні, де на стадіоні «Побужець» діє корт з чотирма

майданчиками, більше десятка гайворонців є майстрами спорту з цього виду, а Анатолій Телятников входить у збірну України і був у її складі чемпіоном світу (2006).

Останніми роками почали втрачати популярність стендова стрільба, фехтування, веслування, гандбол та деякі інші. А відносно новий вид – триатлон, незважаючи на творчі зусилля заслуженого тренера України О.Глуценка та окремі високі досягнення (наприклад, чемпіонство В.Цветкова в 2010р.) – так і не набув значного поширення. Причини цього – як у недостатній матеріально-технічній базі та неповноцінному кадровому забезпеченні, так і в тому, що сьогоднішня молодь виявляє підвищений інтерес до нових видів спорту і готова з захопленням ними займатися. Тож і трапилося, що у нас не просто з'явилися, а й швидко завоювали неабияку популярність дівчачий хокей на траві та бейсбол. У програмах спартакіад товариства «Колос» міцно закріпився новий для області вид – армреслінг. Прагнення юнаків до спортивного загартування і вдосконалення втілюється в поповненні секцій і груп з різних видів єдиноборств, тим часом дівчата і молоді жінки шукають можливості записатися в групи аеробіки, шейпінгу, фітнесу.

Саме таким чином здобули у нас «права громадянства», окрім щойно названих, ще й маунтенбайк, кікбоксінг, туризм (бодібілдинг), пейнтбол, спортивні танці, у-шу тощо. Час покаже, чи зрівняються ці види за популярністю з традиційними, але поскільки молодь тягнеться до них, то обов'язок фізкультурно-спортивних організацій – створити умови для їх розвитку. Але в цій ситуації виникає серйозна проблема: майже повна відсутність штатних тренерів з армреслінгу, вітрильного спорту, мініфутболу, пейнтболу, пляжного волейболу, тайського боксу, тенісу, спортивного туризму, скелелазіння тощо.

БАСКЕТБОЛ

Баскетбол почав розвиватися на наших теренах у двадцяті роки минулого століття, переважно серед учнівської та студентської молоді. Поштовхом до організованого та більш масового розвитку цього виду стали випускі розсилка по країні правил гри та змагань, здійснені 1923 року Вищою радою фізичної культури СРСР. Перша інформація в пресі про баскетбольні змагання в місті з'явилася в 1926 році: замітка про гру між командами кавалерійського училища та інструкторським складом окружної ради фізкультури. Тоді ж були створені команди при робітничих клубах. Щорічні змагання серед команд шкіл велися з 1927 року.

На період 1926-1929 років припадає будівництво значної кількості баскетбольних майданчиків. Тоді ж виникла й низка баскетбольних команд, зокрема, чоловічі «Кущівка», «Харчосмак», «Робітпрос», «Змичка», «Червоний профінтерн», жіночі – «Балка», «Водосвіт», «ЦБК». Стали систематичними зустрічі між ними.

У 1928 році сформувалася перша в історії міста Зінов'євська збірна команда баскетболістів, до якої входили Коган, Звержховський, Євсєєв, Рітор, Аврашков, Богуненко, Броун, Балашов, Додін, Ямпольський, Матусовський. Зберегла історія і прізвища кількох найбільш майстерних баскетболісток того часу, зокрема Дубінської, Канєвської, Левицької, Жосан, Потапенко, Красновської, Шаповалової, Кучерявої. (На жаль, не збереглися ініціали багатьох спортсменів).

Популярними були в той час матчеві зустрічі з командами інших міст:

Миколаєва, Одеси тощо. За десять передвоєнних літ з'явилися нові баскетбольні майданчики. Найчастіше змагання проходили на майданчиках парку культури, вчительського інституту, а в зимовий час – у новозбудованих спортивних залах сільськогосподарського й машинобудівного технікумів, середньої школи № 6.

У післявоєнний час баскетбольне життя поступово, хоч і повільно, поживавлювалося. На той час уже була утворена область, здійснювалася в її масштабі цілеспрямована фізкультурно-спортивна робота, то і баскетбольні федерації та секції створювалися як при міських, районних комітетах фізкультури і спорту, так і в колективах фізкультури. Завдяки цьому баскетбол помітно поширився на периферії. Наприклад, лише в Олександрії за 1947 рік виникли 10 нових майданчиків, а баскетболісти цього міста невдовзі стали гідними суперниками кіровоградців і в п'ятдесяті роки чотири рази ставали чемпіонами області.

1947 року Кіровоград удостоївся честі проводити першість України, у фінальній зустрічі наша жіноча команда перемогла збірну Херсона, а чоловіча – програла команді Миколаєва. У 1948 році чоловіча команда сільських спортсменів стала кращою в Україні у своїй галузі.

Значне піднесення баскетболу відбулося в кінці п'ятдесятих – на початку шістдесятих років зі створенням факультету фізичного виховання педінституту. Тренери В.Я.Ушаков та С.І.Ілючек підібрали здібних спортсменів, змістовно організували навчально-

тренувальну роботу і керовані ними як чоловіча, так і жіноча команди мали чудові результати і вписали славні сторінки в історію нашого баскетболу. Члени цих команд В.Дубін, О.Гах, Л.В'язовський, М.Добрянський, І.Лазарєв, М.Аношкін у подальшому стали провідними тренерами і зробили значний внесок у розвиток баскетболу в області.

Плідно працювали в ДЮСШ системи народної освіти тренери О. Рітор (Кіровоград), О.Новіков (Олександрія), а в системі «Трудових резервів» М.Ковальський: їхній внесок у розвиток баскетболу – це десятки висококласних спортсменів, які входили потім до збірних України і Союзу, блискуче виступали на міжнародних змаганнях. Згадаймо баскетболісток В.Назаренко, З.Стасюк, В. Протас, Т.Коноваленко, М.Дуванську, баскетболістів А.Шалогана, О.Глейзера, В.Новиченка, В.Рибалка.

Вагомі успіхи мав наш баскетбол у 60-80 роки, коли на високому рівні грали команди педінституту, школи вищої льотної підготовки, заводу тракторних гідроагрегатів, інституту сільгоспмашинобудування, «Червоної зірки», швейної фабрики. Команда нашої ШВЛП ставала один раз чемпіоном та двічі срібним призером чемпіонату навчальних закладів Міністерства Цивільної авіації; чемпіоном спартакіади України була команда школярів області, а команда дівчат у 1969 році виборола друге місце на всесоюзному фіналі.

Крім Кіровограда, баскетбол активно і успішно розвивався в Олександрії, Світловодську, Знам'янці, Новоукраїнці, Гайвороні, Бобринці, Малій Висці.

Найбільші досягнення кіровоградського баскетболу закономірно пов'язуються з іменем Віктора Дубіна, який запам'ятався як здібний гравець, а пізніше

– як талановитий тренер. Тривалий час він очолював збірні команди області і мав з ними високі спортивні здобутки. Добре, що в Кіровограді ось уже багато років проводиться всеукраїнський турнір пам'яті В.Дубіна.

У час найвищого розквіту баскетболу в області діяли 445 спортивних залів та більше 900 відкритих баскетбольних майданчиків, працювали 28 штатних тренерів і близько 2000 громадських інструкторів. Лише в обласному центрі у першостях міста брали участь 120 команд. Провідні кіровоградські майстри й організатори баскетболу В.Звержховський, О.Рітор, В.Ушаков, С.Ілючек, О.Новіков, О.Гах, В.Дубін та С.Медовий мали звання судді республіканської категорії.

На жаль, у 90-ті роки занепад багатьох сфер суспільного життя зачепив і спорт, та й баскетбол у тому числі. І майже 2 десятиліття не вдавалося вдихнути нове життя в цей вид спорту.

Рішучі кроки для відродження

баскетболу були зроблені у 2011-2012 роках за безпосередньої участі тодішнього голови ОДА С.М. Ларіна, який посприяв залученню до цієї справи низки спонсорів – прихильників баскетболу, зокрема компаній «Велта», «Тристар», «Хлібодар». За їхньої підтримки створені й успішно заграли кілька команд. Зокрема, БК «Кіровоград» стала переможцем сезону в першій лізі. У всеукраїнській юнацькій баскетбольній лізі срібло здобули хлопці 2000 року народження із Світловодської ДЮСШ. А найбільшого успіху – друге місце у вищій лізі – домоглася жіноча команда «Єлисаветград-Баскет». При цьому її гравчиня А.Ягупова визнана кращою молодою баскетболісткою Європи, а О.Жержерунова – кращою центровою України.

Обласна федерація баскетболу, яку очолив колишній баскетболіст, а нині підприємець С.О. Сухий, активно займається також розвитком масового баскетболу.

БЕЙСБОЛ

У 1983 році наш ансамбль «Весна» був на міжнародних фольклорних фестивалях у Великій Британії. І там танцюристи з американського колективу запропонували нам у вільний час зіграти в бейсбол. Ми відмовилися, мовляв, у нас такої гри немає. Вони здивувалися: як то нема, коли наш бейсбол походить від вашої гилки!

А й справді – була колись в Україні така народна гра, ще й доволі поширена: грають 2 команди хлопців, одна в «городі», друга – в «полі». Та, що в «городі», – подає, тобто «гилить» – підбиває палицею м'яч, щоб перебити через «поле», а гравці, що в «полі», – намагаються його перехопити і т.д. Із-за тієї палиці, якою «гилять», гра й звалася «гилкою». Про цю гру писав ще І.Нечуй-Левицький, а мені – ще хлопчаком у перші повоєнні роки – вдалося й пограти в своєму селі, на вигоні... Згодом «гилка» ніби загубилася, хоча в енциклопедії про неї почитати можна. А кілька десятиліть тому вона повернулася – з тим же змістом, але вже не «на вигоні», а на спеціально обладнаних майданчиках і вже не з «гилкою», а спеціальними битами, та й зі спеціальним екіпіруванням гравців. Певно-таки, хтось із наших земляків, потрапивши колись в Америку, навчив цій грі місцевих, а вже потім, з часом її модернізували. І вже такою – модерною, і вже під назвою бейсбол (англ. – низовий м'яч)

вона прийшла (чи повернулась?) й до нас – в Україну в 1986, а в Кіровоград – у 1988 році.

Коли для гри не підходять природні умови (як колись вигін, палиця і звичайний м'яч) і коли скільки разів доводиться вживати слово «спеціальний», то зрозуміло, що для становлення бейсболу потрібно було, окрім ентузіазму, доволі солідне фінансування. Так ось цю проблему розв'язав бізнесмені благодійник О.В.Нікулін. Він взагалі мав велику прихильність до спорту, в його підприємстві РНВЦ «Горн» був навіть спортивний клуб, який очолював відомий організатор спорту В.Колодицький. «Горн» активно співпрацював з обласним і міським управліннями фізкультури і спорту.

Тож коли Ю.Колаковський (екс-воротар «Зірки») при організаційній підтримці керівника міськспорткомітету А.Подольського взявся створювати бейсбольну секцію на базі КВЛУ ЦА, то фінансово це забезпечив саме О.В.Нікулін.

Згодом з членів секції утворили

команду і спершу вона майже повністю складалася з кубинців, які ще до приїзду до нас знали ази або мали навички гри в бейсбол. Але вже у 1989 році, коли команда заявила на чемпіонат України, в її складі переважали українці і посіла вона 8 місце, ще через рік стала шостою, а в складі її були вже лише місцеві.

З початком дев'яностих починається й піднесення бейсболу. Відділення та групи прихильників цієї гри створюються в навчальних закладах, при дитячо-юнацьких центрах, а також у низці дитячо-юнацьких спортивних шкіл. Важливо й те, що відомі далі опікувався О.В.Нікулін, з підтримкою і допомогою облспорткомітету та низки керівників будівельних організацій йому вдалося за доволі нетривалий час створити матеріально-технічну базу для бейсболу на рівні міжнародних стандартів. Примітно, що коли в Кіровограді група міських депутатів зробила спробу частину цього стадіону розподілити під приватну забудову, проти цього настільки активно виступила громадськість, що спроба не вдалась. Це

свідчить, що бейсбол полюбився нашим землякам і вони хочуть його подальшого розвитку.

Ефективним центром розвитку бейсболу стало відділення СДЮШОР ім. В.Верхоланцева, яке очолює відомий кіровоградський бейсболіст С.М.Лимаренко. У відділенні займаються бейсболом 38 груп, з ними працюють 13 тренерів, серед яких – 2 заслужені тренери та 2 тренери вищої категорії. Свідченням ефективності й віддачі роботи відділення є те, що його вихованці упродовж багатьох років складають основу збірних команд не лише області, а й України.

Починаючи з 1995 року, наші бейсболісти 17 разів ставали чемпіонами України, 16 разів – володарями Кубка країни. Ті з них, що пройшли ці переможні шляхи в попередні роки, нині тренують нові покоління і передають їм не лише знання, вміння, майстерність, а й бійцівські якості, відчуття і розуміння атмосфери змагань найвищого рівня. Юрій і Олег Бойки мають звання заслужених тренерів України, при

цьому Олег ще з 1997 року незмінно керує збірною України. З великою віддачею працюють С.Лимаренко, Р.Дейкун, С.Хименко, Р.Лопата та ін. При цьому С.Лимаренку у 2007р. було доручено тренувати юнацьку збірну України, яка складалася в основному з кіровоградців і перемогла на чемпіонаті Європи, а пізніше гідно виступила на світовій першості в Детройті (США). І в наступні роки тривають успішні виступи кіровоградських бейсболістів на міжнародній арені.

У 2011-2012 роках у бейсболістів області виникла низка проблем і труднощів, але своєчасне втручання обласної влади та залучення спонсорів для розв'язання фінансових питань дозволили стабілізувати ситуацію, і наші бейсболісти не лише вчергове стали чемпіонами України, а й перемогли на зональних змаганнях чемпіонату Європи. Як визнання авторитету і заслуг кіровоградського бейсболу можна вважати й те, що президентом федерації бейсболу України обирався в свій час Кіровоградський міський голова О.В. Ніку-

лін, а пізніше – голова облдержадміністрації А. І. Ніколаєнко.

За правилами гри й організації змагань до бейсболу дуже близький **софтбол**, у який грають переважно дівчата. Перші секції софтболу організували в 1998 році колишні бейсболісти М.Пономарьов і А. Царенко. З наступного року почало діяти відділення софтболу в СДЮШОР № 2, потім – секція у селищі Новому, а ще трохи пізніше – в ДСТ «Колос» (тренер Н.Фельдман). Софтбольна команда «Техуніверситет» доволі швидко заявила про себе на всеукраїнській арені, виборюючи призові місця у різного рівня змаганнях. У 2004 та 2008 роках наші дівчата здобували чемпіонське золото України, брали участь у міжнародних змаганнях.

Про плідну роботу кіровоградських тренерів з софтболу свідчить те, що півтора десятка наших софтболісток є лідерами команд цілої низки міст України, в т.ч. Києва. За доволі коротку історію обласного софтболу 30 спортсменок вирости в майстрів спорту, ще 55 є кандидатами в майстри.

БОКС

Ініціатором розвитку цього виду спорту на наших теренах був Г.А.Змачинський, який ще в 30-ті роки створив секцію боксу на базі спортивного клубу «Сільмаш». Ветеран спорту Петро Новіков згадує, що першими почали займатися в секції Юрій Дзюба, Валентин Ткаченко, Матвій

Команда боксерів заводу «Червона зірка» 30-х років

Мощинський, Давид Козачков, Володимир Дворніченко та сам автор спогаду. У 1937р. команда боксерів міста виїздила в м. Одесу на матчеву зустріч, у її складі були, крім названих вище спортсменів, О.Мілай та В.Лук'янов, а тренував В.Ткаченко, який також особисто брав участь у поєдинках.

У 1939 році, після утворення області, команда міста брала участь у першості України (як представник області) у другій групі, чемпіоном України у легкій вазі став П.Новіков.

Після Великої Вітчизняної війни тренування боксерів на базі спортивного

клубу «Трактор» відновилися у 1947р. Як і до війни, організаторами були Г.Змачинський та П.Новіков. Тоді ж була створена боксерська секція при спортшколі «Молодість», яку очолив В.І.Кучерявий. Влітку функціонував установлений на розі вулиць Леніна і Калініна боксерський ринг, де й проходили і змагання, і тренування (взимку тут заливалася ковзанка).

У 50-ті роки на базі спортклубу «Трактор» вже постійно проводилися першості міста і області, а також матчеві зустрічі з боксерами інших областей. До збірної області тоді входили (ініціали в протоколах не вказувались): Задніпрський, Яхно, Білосветов, Мішуровський, Зайцев, Кожемяченко, Рибак, Молчанов, Стадник. В.Кожемяченко в 1950 році був чемпіоном України серед юнаків, а пізніше, перебуваючи в армії, став чемпіоном Прибалтійського

військового округу. Призові місця у першостях ЦР «Трактор» та ЦР «Трудові резерви» здобував чемпіон області Анатолій Пуїс, ще один чемпіон області П.Андрющенко був у п'ятірці кращих в Україні, а також в ЦР «Трактор» та «Трудові резерви». Мали успіхи й інші збірники області: О.Задніпрський – призер ЦР «Трактор». Л.Родіонов – переможець у матчевій зустрічі з полтавцями, В.Короп – призер першості України, Ю.Прудко – чемпіон ЦР «Трактор».

Першим серед кіровоградських боксерів звання майстра спорту отримав

неодноразовий чемпіон України Юрій Володін, у 1952 р. кіровоградські боксери стали чемпіонами ЦР «Трактор», а в 1954 – «Торпедо». 1958 року збірна області в складі П.Андрющенка, Б.Ковінька, Ю.Огородова, В.Полтавського, О.Кержнера, Р.Грінберга, О.Бонєва, О.Степанова, Я.Погрібного, О.Кравчука вдало виступила в Донецьку на першості ЦР «Авангард». Зокрема, Ю.Огородов посів перше місце в напівважкій вазі, а В.Полтавський – третє в середній.

Після завершення тренерської роботи Г.А.Змачинського організацією боксерських справ зайнялися його вихованці О.Кравченко, Б.Ковінько, а пізніше Б.Тертілов. Б.С.Тертілову вдалося залучити до занять боксом цілу групу студентів факультету фізичного виховання, в тому числі – перспективних атлетів В.Долгуня, Л.Бабинського, І.Гринька, Л.Черепанова. Згодом Б.С.Тертілов запросив у Кіровоград здібного і досвідченого тренера А.О.Яценка. Цей дует створив дієздатний колектив боксерів, які на третіх республіканських іграх молоді вибороли II місце. Тут Володимир Долгунь завоював звання чемпіона у важкій ваговій категорії. Це була перша така висока його

Б.С. Тертілов

нагорода, а пізніше він був багаторазовим чемпіоном України, здобував європейське золото, став майстром спорту міжнародного класу. Його соратники – вихованці дуету Тертілов-Яценко

*Першість Кіровоградської області
На рингу: Олег Кравченко і Павло Андрющенко*

Л.Бабинський, І.Гринько, В.Сорокін, Л.Черепанов, О.Китаєв, О.Синько, О.Порошок теж у подальшому виступали успішно і систематично приносили області призові місця у республіканських змаганнях.

У 70-80 роки на боксерській ниві плідно працював тренер Олексій Міхеєв. Він зробив значний внесок у розвиток матеріально-технічної бази цього спорту, підготував групу гарних спортсменів і тренерів.

На початку 90-х, уже в час незалежності, активно діяла секція боксу при спортивному клубі «Славяне», тренер В.П.Зверєв. З його ініціативи та за підтримки спонсорів М.Онула і Л.Черепанова в дискобарі «Гефест» був установлений ринг, де проводилися змагання з боксу. Тут же проходили поєдинки і з кікбоксингу, який набував тоді неабиякої популярності. У кікбоксингу

Фрагмент бою
Євгена
Пархоменка

особливо успішно виступав Олексій Нечаєв, який 1990 року став чемпіоном Європи і володарем чорного пояса (5-й дан версії ІСКА). Того ж року він став чемпіоном світу за версією ВАКО, а через 2 роки повторив цей успіх. Окрім того, він був чемпіоном Євразії, Європи, СНД.

У 2001 році чемпіоном світу серед боксерів-професіоналів став наш земляк Віктор Фесечко, вихованець тренера А.О.Яценка.

В останні кілька років найбільша увага розвитку боксу приділяється в містах Кіровограді, Олександрії та Світловодську. Саме в них зосереджена й переважна більшість майстрів спорту з цього виду – відповідно 8, 7, 3. Бокс культивується в товариствах «Динамо» та «Спартак», ШВСМ, СДЮШОР-2, ДЮСШ-1. Саме в останній працює згадуваний уже тренер В.П.Зверєв, який нині є старшим тренером збірної України серед молоді.

Динамівський тренер Валентина Бондар підготувала боксера А.Куйду, який у 2006 році був п'ятим на юніорському

чемпіонаті Європи. Результативно працює тренер В.Б.Саласенко. Його вихованець Є.Сметана у 2005 році посів п'яте місце на юнацькому чемпіонаті світу, інший учень – Д.Саласенко став призером Європи 2009 року серед студентів. Ще більших успіхів досяг Є.Пархоменко (СДЮШОР-2), який навесні 2011 року виборов золоту медаль чемпіонату України, завдяки чому потрапив до складу збірної України і став бронзовим призером чемпіонату Європи серед молоді. На тому ж чемпіонаті срібну нагороду здобув його товариш по команді (теж вихованець СДЮШОР-2) Д.Макаров. Пізніше він взяв участь у міжнародному турнірі класу «А» в Туреччині, де став чемпіоном у ваговій категорії до 91 кг.

Успішними були також виступи на міжнародних турнірах класу «А» інших вихованців В.Саласенка та В.Зверєва: в Херсоні чемпіонами цього турніру стали Д.Саласенко та Є.Сметана, а в Сімферополі Є.Сметана виборов срібло, а брати Вадим і Дмитро Саласенки – бронзу.

БОРОТЬБА

Боротьба відома з найдавніших часів і чи не кожен народ мав свої – національні – її види. Як вид спорту в організованих змаганнях боротьба культивується (під назвами «класична», «вільна», «французька», «греко-римська») з кінця XIX – початку XX ст. і слід зауважити, що і наші земляки вже тоді мали в цьому спорті певні успіхи. Наприклад, 1902 року на змаганнях у Парижі атлет з Новогеорґіївська Захар Ялов став чемпіоном світу з французької боротьби. У 1912 році Микита Сокур з с.Березівки (нині Маловисківського району) був у складі збірної Росії на Олімпійських іграх у Стокгольмі. Ще через 4 роки чемпіоном світу з французької боротьби став богатир з Лелеківки Данило Посулько. Він же зробив і перші кроки в організації

Захар Ялов

систематичних занять з боротьби, керуючи секцією атлетичної підготовки в спортклубі «Червоної зірки».

Справжньої ж організованості заняття боротьбою набули в п'ятдесяті роки минулого століття. На той час припадає і поява справжніх зірок цього спорту. Особливу славу здобули знам'янчани Валентин Ніколаєв та Григорій Гамарник: обидва вони 1955 року стали чемпіонами світу в своїх вагових категоріях, а наступного року на XVI Олімпійських іграх В.Ніколаєв став переможцем, а Я.Гамарник посів п'яте місце.

Кардинальні зрушення в розвитку боротьби в області почалися з приїзду в Кіровоград талановитого тренера, випускника Київського інституту фізичної культури Миколи Івановича Романенка. Першими його учнями були О.Герушта, Ю.Брайченко, В.Макаренко, Л.Шаманський, В.Липчанський, О.Коршунов, В.Живогляд, А.Посулько, В.Ковальов. Вони стали й першими майстрами спорту і першими чемпіонами, і не лише України та СРСР, а й Європи та світу. Деякі з них прославилися не лише як спортсмени, а й в інших галузях людської діяльності. Наприклад, Леонід Шаманський став доктором наук, Володимир Липчанський – кандидатом наук, Вячеслав Живогляд генералом авіації, Олег Коршунов – льотчиком-випробувачем.

Та більшість вихованців заслуженого тренера України М.Романенка – як з числа перших, так і з тих, хто пройшов його школу пізніше, зокрема, М.Бондар, М.Сушко, В.Редозубов, В.Марус, В.Савицький,

Тренер М.І. Романенко з вихованцям

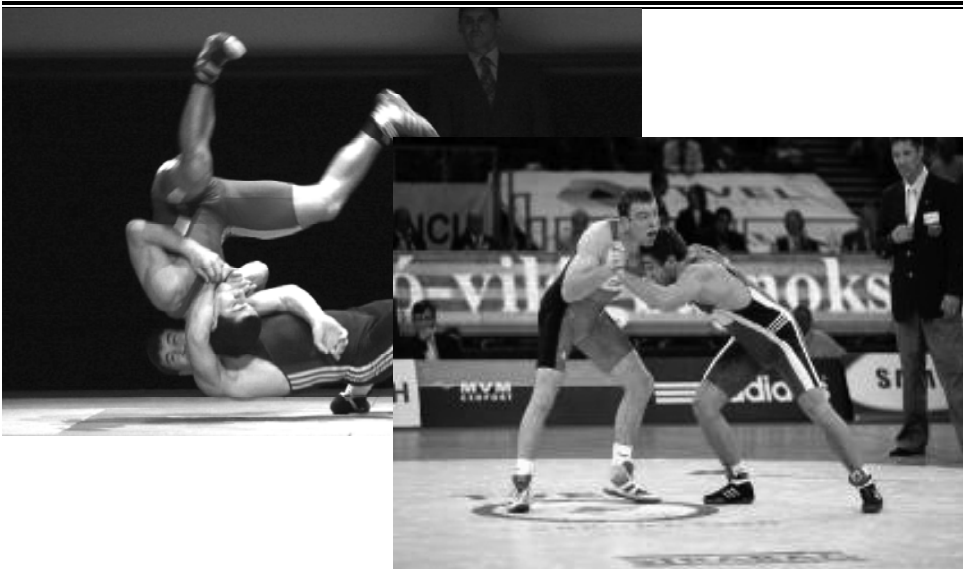
М.Горбань, С.Єрьомін, А.Колесник – пішли шляхом свого вчителя, стали тренерами і зробили вагомий внесок у розвиток боротьби в області. А багато хто продовжує цю справу і нині.

М.І.Романенко починав свою тренерську діяльність в ДСТ «Авангард» і віддав цьому товариству, зокрема спортклубу «Зірка», багато років життя. Завдяки йому та в міру підготовки тренерських кадрів боротьба почала культивуватися в товариствах «Колос», «Буревісник», «Трудові резерви», в яких успішно працювали його вихованці, а пізніше – і їхні учні. Та, власне, і нині вони плідно працюють як у спорттовариствах, так і в ДЮСШ системи освіти.

Водночас цей вид спорту набув солідного розвитку в містах і районах області. Зокрема, в Знам'янці високих результатів домогся тренер Юрій Клюка (заслужений тренер України), в

Олександрії – Микола Король, у Світловодську – Володимир Трофименко, в Новоукраїнці – Федір Бондур і Альберт Масол, у Новомиргороді Микола Барченков і Веніамін Лебідь. Серед найбільш успішних борців названих тренерів не можна не згадати Віктора Савчука – чемпіона світу 1979 року і Спартакіади народів СРСР 1983 року; МСМК Олександра Ушакова – чемпіона СРСР серед молоді 1980 року та Європи 1981 року; Олександра Коршунова – чемпіона Європи серед юніорів, а також чемпіонів і призерів першостей Союзу і України Ф.Бондура, Б.Абдулаєва, М.Савченка, В.Рєдозубова, О.Демещенка, О.Бугаєнка, Ю.Уланова, С.Зелінського, А.Баранюка, А.Ясинського, С.Ніколаєнка, О.Кириченка та ін.

Нині з молодим поколінням плідно працюють М.Горбань (він водночас є й тренером збірної області), М.Бондар (голова обласної федерації), П.Заворотній,

Фрагменти поєдинків з турніру на честь Миколи Романенка

М.Чорний, О.Скриннік, Ю.Клюка та інші тренери, в чийх руках – майбутнє борцівського спорту області.

У шістдесяті-сімдесяті роки в області активно почали розвиватися нові для нас види боротьби – **дзюдо і самбо**. Успіхи в цих видах пов'язані з організаторською та тренерською роботою Я.Ямпольського і В.Покришкіна (самбо), В.Довженка і Г.Алексєєва (дзюдо), які підготували цілу групу висококласних спортсменів – переможців та призерів різного рівня змагань, серед яких і чемпіон СРСР С.Мезенцев. В.Покришкін та В.Довженко очолювали збірну області, причому В.Довженко двічі визнавався кращим тренером Кіровоградщини.

Пізніше – у дев'яності роки – з різних причин відбувся спад у розвитку цих видів, та на початку нового тисячоліття завдяки зусиллям керівних спортивних структур та ентузіастів намітилося поступове піднесення. Цьому сприяв і прихід у 2004

році до керівництва федерацією підприємця А.Табалова, а на посаду старшого тренера майстра спорту С.Нечмоні. Поступово налагодилася систематична робота в низці ДЮСШ та спортивних клубів у Кіровограді, Світловодську, Голованівську, Побужжі, Смоліному тощо. Самбо і дзюдо культивуються нині у всіх містах та половині районів області.

Склалася й система проведення змагань, у яких і зростає майстерність дзюдоїстів та самбістів. У змаганнях міст і районів області, що пройшли на початку 2010 р., взяли участь близько 180 спортсменів, а перемогли серед міст – Кіровоград, Олександрія, Світловодськ, а серед районів – Маловисківський, Голованівський, Гайворонський.

Є вже нові успіхи й на всеукраїнській арені. Срібною призеркою чемпіонату України стала І.Федорченко, бронзовими – М.Новикова та О.Войтюк. Всі вони є кандидатками в збірну України.

ВАЖКА АТЛЕТИКА

У наших краях, як і загалом по Україні, споконвіку поважливо ставилися до сильних, атлетичних парубків і чоловіків, які могли і бичка підняти, і гирею перехреститися, і воза з багнуки витягти, коли волам це не під силу. Власне саме з таких силачів-аматорів і починається історія важкої атлетики краю задовго до організаційних заходів з її запровадження.

Першим, про кого маємо достовірну історичну інформацію, був Захар Ялов з Наддніпрянщини (нині – Світловодський район). Цей унікальний за природними даними парубок завдяки наполегливим тренуванням став у 1902 році чемпіоном світу з боротьби, а боротьба аж до 1940 року, як і бокс та підняття ваги, входила до важкої атлетики.

Другим самородком нашого краю був лелеківець Данило Посунько, який міг у «солдатській стійці» (тобто чисто самими руками, оминаючи голову) вижати

120 кілограмів – видатне на той час досягнення. Змагався Д.Посунько в парі зі своїм товаришем по флотській службі, уродженцем села Березівки (нині – Маловисківський район) Микитою Сокуром. Д.Посунько першим у Єлисаветграді в двадцяті роки минулого століття почав прилучати до свого мистецтва молодь, тобто став першим тренером.

Збереглася інформація про інших наших земляків-богатирів: Петра Валуйського, Івана Куценка (Ян Циган), Івана Круця. До речі, І.Круц, багаторазовий чемпіон України п'ятдесятих років, у своєму рідному селі Роздол (Голованівський район) створив гурток силачів, серед яких були відомі в подальшому штангісти В.Свірненко, П.Довгань, В.Непоменко – переможці та призери змагань обласного й більш високого рівня.

Організаційна робота в Єлисаветграді (Зінов'євську) з розвитку важкої атлетики в 20-30 роки зосереджувалася передусім у робітничому спортивному клубі «Червоної зір-ки», де діяв гурток гирьового спорту. Еста-фету керівника і тренера

цього гуртка Д.Посунька перейняв великий ентузіаст спорту Георгій Змачинський. Саме йому належала ініціатива включення до програми міських, а пізніше – ок-

ружних спартакіад важкої атлетики (тобто підняття ваги, боксу і боротьби). Вперше цей комплексний вид включили до програми 1923 року і спочатку червонозорівці були поза конкуренцією, але в наступні роки все успішніше виступали спортсмени з кавалерійської школи, першого і другого міських робітничих клубів, авіабригади. У довоєнний час наші важкоатлети мали вже

й помітні успіхи. Зокрема, 1935 року команда атлетів «Сільмашу» виборола друге місце у першості Одеської області. У 1939 році 20 наших земляків пробилися на фінал I Української комплексної важкоатлетичної спартакіади. Серед них були й 6 штангістів, у тому числі – місцеві чемпіони Г.Змачинський, І.Дунай, М.Вербовський.

Післявоєнне відродження і становлення важкої атлетики як окремого виду спорту теж пов'язане з товариством «Сільмаш» (з 1953 року – «Трактор») і зокрема з плідною діяльністю Г.А.Змачинського. Він виховав цілу групу здібних спортсменів, серед яких Б.Пустовойт, В.Малахатко і Г.Машнягуца продовжили його справу вже тренерами – підготували нове покоління відомих штангістів – призерів першостей ЦР ДСТ «Авангард» В.Іващишина (перший МС в Кіровограді), В.Нагальюка, братів В. і О.Рагозіних, Ю.Нестеренка, братів Ю. і Г.Овчаренків, М.Люлька та ін.

Активно в ті роки діяла важкоатлетична секція Кіровоградського гарнізону, вихованці якої В.Житній, М.Розумов, Ю.Дашевський, П.Мочак складали гідну конкуренцію сільмашівцям (авангардівцям). Тим часом важка атлетика почала культивуватися в інших спортивних товариствах, зокрема, в «Колосі», а дещо пізніше і в «Буревіснику».

Водночас у цілій низці районів області важка атлетика із самодіяльно-стихійного захоплення окремих силачів почала набувати організованого характеру. Особливо успішно запрацювала секція штангістів в Олександрії, де важковаговик Олег Богданов – перший майстер спорту цього міста – зібрав велику групу здібних

спортсменів, які невдовзі склали справжню конкуренцію представникам обласного центру в боротьбі за чемпіонство. Коли за олександрійську збірну виступали поряд з О.Богдановим М.Крост, А.Гра, С.Іванов, Ю.Дашевський, Г.Ярош, В.Романенко, то вони неодноразово перемагали кіровоградців у популярних в кінці 50 – початку 60 років матчевих зустрічах.

На обласних змаганнях все частіше за призові місця змагалися представники! Ульяновського (лідер М.Рудченко), Долинського (О.Сердюк), Устинівського (Ю.Чорний), Світловодського (В.Неживой, згодом – Ю.Ющенко) районів. Важка атлетика активно розвивалася також у Новоукраїнському, Бобринецькому, Знам'янському, Добровеличківському районах.

На цей же час припадає сходження до вершин спортивної слави нашого земляка Зиновія Архангородського. Здібний штангіст і, як виявилось пізніше, талановитий тренер, він після закінчення Центрального інституту фізкультури в Кіровоград не повернувся, на жаль, а поїхав у Кривий Ріг, де створив центр підготовки важко-атлетів. Пізніше він створив такий центр у

Дніпропетровську, а в 1986 році – в Харкові. У цих центрах він підготував десятки спортсменів, серед яких 2 чемпіони світу, 24 майстри спорту міжнародного класу. З.Архангородський заслу-

О. Богданов

видатними. Першими яскраву сторінку в історію важкої атлетики краю вписали сестри Олена і Оксана Сухорук: Олена 1994 року стала чемпіонкою світу з пауерліфтингу, а потім ще тричі повторювала це досягнення і першою удостоєна звання заслуженого майстра спорту, а Оксана стала чемпіонкою Європи в класичному важкоатлетичному двоборстві, встановивши два європейські рекорди.

жений тренер СРСР і України, Харківська академія фізкультури і спорту щорічно влаштовує змагання важкоатлетів на приз його імені.

З середини 60-х років відбувалося відродження раніше популярного, та на якийсь час призабутого гирьового спорту. Високі спортивні результати мали кіровограді В.Гвамберідзе, В.Шерстньов, В.Балакірев, А.Козирев, В.Беркунов, новоукраїнці Віль та Олег Ютиші, бобринчанин І.Гольша, долинчанин В.Шеремет та багато інших. Пізніше В.Ютиш та І.Гольша стали чемпіонами світу серед ветеранів.

Успіхи в розвитку важкої атлетики від початку дев'яностих років до сьогодні закономірно пов'язуються з плідною тренерською діяльністю заслуженого тренера України В.В.Іващишина та одного з кращих його учнів В.П. Жукова, чемпіона Європи, теж заслуженого тренера України. Причому, поряд з класичною важкою атлетикою вони активно розвивають сучасну його модифікацію – пауерліфтинг. Успіхи їхніх вихованців як на всеукраїнській, так і на міжнародній арені є по-справжньому

Пізніше переможцями та призерами змагань найвищого рівня ставала ще ціла плеяда важкоатлетів і вони заслужено носять звання майстрів спорту міжнародного класу: Л.Синькевич (чемпіонка світу), О.Слатеньков (перший чемпіон України), В.Щербань (чемпіонка світу), С.Зварич (призер чемпіонатів світу), А.Мірошніченко (призер чемпіонатів світу), О.Нестеренко (чемпіон світу серед ветеранів), Т.Рильцева, Я.Фурдуй, К.Войтюк, Ю.Довгаль, Т.Варламова (чемпіонка Європи). Такої кількості МСМК немає в жодному виді спорту, які культивуються в нашій області.

ВЕЛОСПОРТ

Велосипедні перегони як спортивне змагання відомі в нашому краї з кінця 19 століття, коли в Єлисаветграді створилося товариство велосипедистів і 1897 року був облаштований перший у місті велодром (тоді називався циклодром). До товариства входили представники чиновництва, інтелігенції, учнівської та – в невеликій частині – робітничої молоді. У двадцяті роки велоспорт уже мав значне поширення і включався до програм спартакіад, що проводилися в місті з 1923 року. А в 1928 велосипедисти з робітничого клубу «Червоної зірки» взяли участь у велопробігові Зінов'євськ-Миколаїв-Зінов'євськ. І в 30-ті роки члени гуртка велосипедистів цього спортклубу задавали тон у міських та окружних змаганнях, а коли в 1939р. створилася область, то й на перших обласних змаганнях.

Офіційна інформація щодо подальшого розвитку велоспорту в області аж до 50-х років вкрай обмежена, відомо тільки про те, що на аматорському рівні він культивувався в тому ж «Сільмаші», і коли у 1956 році проводилися перші офіційні змагання, то стартували в них саме аматори з цього товариства, яких тренував (і сам брав участь у змаганнях) червонозорівець Петро Іпатов – кумир перших організованих велосипедистів міста.

Отже перші офіційні велозмагання сучасності відбулися 1956 року на єдиному на той час клаптику асфальтованої дороги від Новопавлівки до Вишняківки – 12 км в один кінець. Дистанція дорівнювала 20 км, змагалися всього 18 спортсменів (6 дівчат

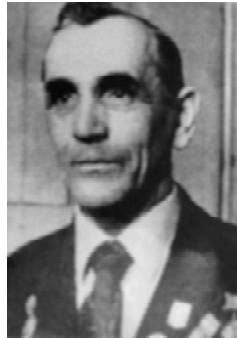
і 12 юнаків). Серед них були Н.Пуда, В.Віктенко, яких привабив до перегонів і тренував згадуваний П.Іпатов і які в майбутньому ставали переможцями низки змагань.

З того ж року велоспорт у м. Кіровограді отримав статус організованого виду спорту. Основною базою підготовки спеціалістів-спортсменів стало відділення велоспорту, відкрите на щойно створеному факультеті фізичного виховання Кіровоградського педінституту ім. О.С.Пушкіна.

Постійна тренувальна робота почалася в спортивних товариствах «Трактор» (пізніше «Авангард»), «Спартак» та дитячій спортшколі народної освіти. Першими тренерами були студенти факультету фізичного виховання: М.Терещенко – ДСТ «Спартак», М.Поляков і Л.Петушков – СК «Червона Зірка» («Трактор»).

Регулярні змагання на першість міста Кіровограда та області проводяться з 1958 року. Визначним періодом розвитку велоспорту були 1960–1976 роки, коли він став по-справжньому масовим. Активно запрацювали секції в містах Кіровограді й Олександрії.

Подальшому розвитку цього виду спорту сприяла постанова облспорткомітету про створення федерації та включення велоспорту до програми районних та обласних спартакіад.

П. Іпатов

Змагання з велоспорту стали не тільки масовими, а й видовищними. В святкові дні влаштовувалися велопробіги вулицями міст Кіровограда, Знам'янки, Олександрії, а також райцентрів. Організовувалися багатоденні велогонки, велокроси тощо.

До кіровоградських велосипедистів приходять перші значні успіхи. Їх здобувають Євгенія Буз – перший майстер спорту, чемпіонка України, призер першості СРСР, член збірної команди України, а також майстри спорту Т.Сакара, М.Симоненко, В.Іванова, Г.Стеблина та ін. У вісімдесяти роки – і далі на високому рівні працюють тренери-вихователі В.Івасенко, В.Іваніна, М.Лежненко – м. Олександрія; О.Заворітній, В.Заєць, В.Тарасенко, м. Кіровоград, С.Симоненко – КІСМ.

Значна увага приділялась розвитку велоспорту в товариствах «Авангард», «Україна», «Буревісник», «Спартак», «Колос».

Збірні команди і окремі спортсмени посідали призові місця, входили до складу збірної команди України. Найбільших успіхів досяг вихованець тренерів С.Симоненка та О.Заворітного Олександр Симоненко – чемпіон світу, срібний призер Олімпійських ігор, заслужений майстер спорту.

До складу збірної команди України входили Є.Ніколенко – м/с, срібний призер чемпіонату України; А.Канюк – майстер спорту.

За роки активного розвитку велоспорту (шосе і трек) в області підготовлено близько 200 майстрів спорту, а тренери Сергій Симоненко, Олександр Заворітній стали заслуженими тренерами України. Провідним тренером області і одним з кращих тренерів-вихователів України

тривалий час був Олександр Заворітній, який створив або віродив спортивні школи велосипедного спорту при спорттовариствах «Авангард», «Україна», СК «Червона Зірка» та міськкомітету з фізичної культури та спорту, готував чемпіонів і членів збірної команди України. Традиції попередників підтримуються нинішнім поколінням велосипедистів. Наприклад, у 2011 році дві срібні нагороди за сумою двох етапів чемпіонату України здобули наші землячки О.Демидова у гонці-критеріумі, а А.Кива – серед юніорок.

Активно розвивається в області порівняно новий вид велосипедного спорту – маунтенбайк, і тут теж зусилля наших тренерів і спортсменів відмічаються вагомими успіхами. На чемпіонаті України 2011 року, що проходив у Чернівцях, дві золоті медалі здобув вихованець ДЮСШ «Радій-VELO» А.Шевцов – у багатоденній гонці та гонці вгору. Вихованка ДЮСШ і ШВСМ О.Гуцан фінішувала з кращим часом у командному заліку збірної «Колос-І» і показала другий особистий час, а ще одне срібло здобула у гонці вгору. Чемпіоном у гонці вгору став О.Сесмій, четвертою фінішувала наша велосипедна четвірка у командному заліку. У лютому 2013 на зимовому чемпіонаті України у Львові 3 срібні та 3 бронзові нагороди здобули: С.Демидова – «срібло» в командній та груповій гонках, «бронзу» – в спринті й скетчі, О.Гуцан – «срібло» в спринті, «бронза» – в командній гонці.

Ці та інші приклади свідчать, що в цьому виді спорту вдалося не лише зберегти високий потенціал розвитку, а й постійно нарощувати його, а О.В. Заворітня гідно продовжує справу передчасно померлого чоловіка.

ВЕСЛУВАННЯ

Веслування в його прикладному сенсі – як військове, транспортне, рибальське тощо – відоме з сивої давнини, а як вид змагання, вид спорту започатковане у XVIII столітті в Англії. Самодіяльне веслування, як перегони молоді на човнах, було поширене на водоймах нашого краю теж здавна. А як офіційно організований вид спорту започатковане на Кіровоградщині у 1959 році, коли ко-

митет з фізичної культури і спорту доручив обласній раді ДСТ «Спартак» розгорнути роботу з розвитку веслування. Для вивчення практики та досвіду організації веслування до м. Миколаєва був відряджений голова ДСТ Г.В.Шулькін.

Він же запросив і першого спеціаліста з цього виду Є.Є.Репняка. Головним напрямом роботи було визначено підготовку байдарочників і каноїстів. Того ж року з'явилися перші бажання навчатися веслувати і після деякої підготовки вони навіть поїхали на перші офіційні змагання – II спартакіаду України.

Водночас на Новомиколаївському водосховищі була обладнана й перша водно-спортивна база. Власне, для неї було використано існуючу ще з 1949 року комунгоспівську базу прокату човнів для самодіяльного веслування відпочиваючих. Була вона доволі примітивною –

дерев'яний павільйон, у якому зберігалися човни та інвентар. Тепер же там розмістили перші, придбані в Херсоні, 4 байдарки – одиночки, байдарку-четвірку та 2 каное з відповідним інвентарем. З часом база модернізувалась, а в 70-80 роках була збудована нова, сучасна, яка належить нині ДЮСШ «Спартак» ДСТ «Україна».

Першого успіху наші байдарочники домоглися під керівництвом тренера

Є.Репняка у 1961 році – на змаганнях Ук- ради «Спар- така» у Терно- полі четвірка в складі І.Остро- вого, В.Конфе- дерата, В.Литви- нова та М.Шлі- єнкова стала бронзовою на 500-метровій дистанції.

Наступного року кіровоградські байдарочники й каноїсти на такій першості виступали вже в кількох видах і вибороли 9 загальнокомандне місце. А вже 1964 року на першості України «Спартак» в Херсоні наші веслувальники піднялися в загальному заліку на друге місце. Найбільший внесок у цей успіх зробили байдарочники В.Макаренко, В.Онищенко, В.Литвинов, В.Санжара та каноїсти А.Стоянов і М.Ярошук. Того ж року на першості Центральної ради ДСТ «Спартак», що проходила в м. Твері (тоді Калінін) кіровоградці підтвердили свій високий клас,

виборовши третє місце. Успішним був виступ нового поповнення веслярів Н.Пашкової, О.Грудини, В.Онищенко. А особливо відзначився МС Микола Новіков, який щойно переїхав у Кіровоград. На цих змаганнях він став золотим і бронзовим призером на різних дистанціях.

У подальшому М.Новіков, продовжуючи змагатися, став тренером і разом з Є.Репняком підготував перших місцевих майстрів спорту В.Онищенка і В.Литвинова. 1967 року майстрами спорту стали М.Кукуруза і Г.Буханов. З того ж року М.С.Кукуруза почав працювати тренером, і всі подальші успіхи наших веслувальників пов'язані з його тренерською роботою. Вони регулярно брали участь у всіх змаганнях, що проводилися Українською та Центральною радою ДСТ «Спартак» і, як правило, виступали досить успішно. Під його керівництвом майстрами спорту СРСР стали Б.Литвинов, В.Онищенко, В.Храпаченко, О.Куценко (входив до збірної ЦР «Спартак»), С.Ткаченко, Ю.Карнаух, А.Антонов, О.Цариченко, В.Рябов, В.Ясиненко, В.Санжара, новоархангельські веслувальники Е.Соколов і О.Вовненко та інші. Вихованець М.С.Кукурузи В.Ясиненко у 2003 році став четвертим на юнацькій

першості світу в Японії. Того року М.С.Кукуруза очолював юнацьку збірну України.

Мали кіровоградці певні успіхи і в академічному веслуванні. Так, у 1980 році наша землячка А.Пустовіт стала срібним призером олімпійських ігор, а інша кіровоградка О.Закаблуківська у вісімдесяти ж роки неодноразово ставала чемпіонкою України, 1989 року – чемпіонкою Всесоюзної універсиади.

На початку нового тисячоліття виникла ще одна база підготовки веслувальників – у смт Вільшанка. Започаткував там веслування кіровоградський тренер В.І.Онищенко, а потім естафета перейшла до вільшанського тренера С.Крайтора, який виховав видатного спортсмена Максима Прокопенка. М.Прокопенко успішно виступав на чемпіонатах світу: 2000 рік, Франція – 4 місце, 2001, Румунія – 2 місце, 2002, Хорватія – знову 2 місце, 2003, Бразилія – 5 місце, того ж року на змаганнях у Польщі – знову 2 місце. 2004 року він посів 5 місце в складі збірної України на Олімпійських іграх в Афінах.

На сьогодні веслування культивується і розвивається в товариствах «Україна» та «Колос».

ВОЛЕЙБОЛ

Волейбол виник у 1875 році в США, а на початку XX століття поширився на європейському континенті. Він набув популярності в двадцяті роки, а в 1925 році вже проводилися змагання. Перший чемпіонат України пройшов у липні 1928 року в Харкові. На ці змагання виїздив ентузіаст спорту взагалі і волейболу зокрема В.Л.Звержховський, який привіз у місто волейбольний м'яч і правила гри. Сітку виготовили його студенти з педагогічного технікуму (з 1929р. – інститут соціального виховання, з 1930р. – педагогічний інститут). З цього й почав розвиватися волейбол у наших краях. Як правило, організаторами волейбольних баталій були інструктори фізичної культури. В 30–ті роки ініціаторами розвитку цього виду спорту були разом з В.Звержховським О.Петров, Г.Змачинський, Е.Додін, І.Дунай, Ю.Гросман, В.Ткаченко, О.Самойленко, І.Павлюкевич. Всі вони і самі грали, і організовували команди в колективах, і проводили змагання. Серед жінок таку ж роботу проводили перші волейболістки Л.Лєснова, С.Ісаєва, Г.Ткаченко, К.Шевченко.

Міський спорткомітет створив у 1934 році секцію спортивних ігор – прообраз сучасної федерації.

Перший зафіксований документально успіх кіровоградських волейболістів припадає на 1939 рік, коли чоловіча команда «Сільмашу» пробилася на фінал всеукраїнських змагань ЦК профспілки працівників сільськогосподарського машинобудування. Але Велика Вітчизняна війна призупинила спортивне життя.

У 1946 році з армії повернулися спортсмени О.Півень, Г.Змачинський, СДибенко, М.Красновський, які почали відродження цього виду спорту. Значну роль у розвитку волейболу зіграв обласний комітет спорту, який був відновлений 17 квітня 1944 р.

У всіх спортивних програмах планувались і проводилися змагання з волейболу. Для популяризації гри до Кіровограда запрошувалися провідні команди України. Так, з 28.02. по 06.03.1947р. в Кіровограді проводився турнір п'яти міст України – жіночих команд Харкова, Львова, Одеси, Запоріжжя, Києва. Місцеві команди участі у змаганнях не брали.

Газета «Кіровоградська правда» повідомляла, що 26 червня 1947 року в місті була проведена першість з волейболу серед чоловіків. Команда «Спартак» посіла перше місце, друге – команда заводу «Більшовик». У грудні в місті пройшов бліц-турнір серед 11 чоловічих волейбольних команд, де перше місце виборола команда педінституту. Перемогла ця команда і в першості міста 1948 року серед навчальних закладів.

Волейбол став популярним і в Олександрії. Так, 26.03.1948р. тут відбулася першість серед шкіл та училищ (головний суддя О.Дибенко).

У ці роки волейбол культивували в спорттовариствах «Динамо», «Сільмаш» («Авангард»), «Здоров'я» (пізніше «Медик»), «Наука» («Іскра»), «Локомотив». «Колгоспник», колективах фізкультури підприємств, дитячих

спортивних школах, системі профтехосвіти.

В лютому 1951 року пройшли масові змагання у районних центрах, про що сповіщав через «Кіровоградську правду» суддя В.Твердоступ. На Всесоюзний день фізкультурника (24 липня 1951 року) відбулось волейбольне свято на пляжі Новомиколаївки, а в парку ім. Леніна – зональні змагання з волейболу на першість України. У цих змаганнях взяли участь чоловічі та жіночі команди Ворошиловградської, Кіровоградської, Сумської та Тернопільської областей. Наші чоловіки посіли останнє місце, жінки – третє.

У п'ятдесяті роки теж систематично проводилися різні турніри, матчеві зустрічі з командами інших міст України. В районах активно розвивали волейбол колективи фізкультури товариства «Колгоспник».

Збірні команди міста і області тренували в той час В.Л.Звержховський та М.М.Красновський. У 1953 році в області з'явився перший професійний тренер з волейболу – випускник Київського інституту фізкультури Г.М.Букринський. Він викладав у ДСШ і тренував чоловічу збірну команду. У 1955 році він повернувся до столиці, а на його місце прибув випускник Одеського факультету фізвиховання В.Л.Колбасін. Але він теж працював недовго і до тренування збірних знову повернулися кіровоградці М.Красновський (чоловіча збірна) та Т.І. Балануца (жіноча).

У вересні 1956 року в Кіровограді відкрився факультет фізичного виховання педінституту. Там почали навчання

Волейбольна збірна області на матчевій зустрічі в Полтаві. 1952 р.

волейболісти К.Мartiшевський, В.Рибінцев, Б.Шведов, Г.Криця, Г.Медвідь, А.Івакін – це був кістяк команди, яка багато років була лідером волейболу в області.

19 листопада 1956 року волейбольні команди чоловіків і жінок виїздили на матчеву зустріч до Черкас і перемогли (3:1 – чоловіки, 3:2 – жінки).

У березні 1958 року юні волейболісти на зональних змаганнях серед школярів (Миколаївська, Херсонська, Полтавська, Кіровоградська) стали переможцями (юнаки – I місце, дівчата – III місце).

24 серпня 1958 року на день фізкультурника відбулось урочисте відкриття IV Всесоюзної літньої спартакіади профспілок. У цей день по всій області пройшли змагання, зокрема й з волейболу. 52 команди волейболістів взяли участь у XIII обласній спартакіаді школярів. Команда м. Олександрії стала переможцем зональної першості республіканського товариства «Авангард». Волейболісти колгоспу «Жовтнева революція» Новгородківського району стали переможцями серед сільських спортсменів області. Перше місце серед

Чемпіонат Кіровограда з волейболу

чоловіків на першості спартаківців виборола команда Новомиргородської артілі «Червоний шкірник».

Для розвитку волейболу (як, власне, й багатьох інших видів спорту) надзвичайно важливе значення мала діяльність факультету фізичного виховання. Наприклад, один з найвидатніших наших волейболістів К.Мартішевський, ще будучи студентом і гравцем, з 1959 року почав і тренерську діяльність, а в 1964 уже тренував чоловічу збірну міста і області. Інший студент і теж гравець збірної О.Є.Янчук успішно керував у ті роки жіночою волейбольною збірою. А завдяки багатьом їхнім колегам волейбол став культивуватися в усіх без винятку ДСТ, а також у містах і районах області.

Плідно працювали в м.Кіровограді тренери В.Л.Сосін, В.О.Карпов, А.З. Черній, Є.О. Хромочкін, М.В. Кольцова, С.О. Лавров, М.І.Шевченко, Б.О.Лапирьов, в Олександрії – М.Й.Олефіров, О.І.Дибенко, В.Г.Шарко,

В.Л. Кулішкін, у Світловодську – І.Я. Лінецький, І.Б. Березович. Саме завдяки їм та їхнім соратникам було закладено фундамент, на якому волейбол розвивався в подальші роки.

Їхня заслуга також у тому, що вони підготували багатьох спортсменів, які ставали чемпіонами і призерами найпрестижніших змагань, з успіхом виступали й виступають нині в командах майстрів усієї України. Крім того, кіровоградські волейболісти проявили себе і як здібні організатори змагань і турнірів, кращі з них – В.П.Бричка, К.К.Мартішевський, М.Й.Олефіров, С.А.Поляновський, О.О.Стасюк та Є.О.Хромочкін – отримали звання суддів республіканської категорії.

Як і інші види спорту, волейбол на початку незалежності України пережив певну кризу, проте нині, завдяки зусиллям федерації та ентузіастів, здійснюються кроки з його відродженням. У спортивних колективах і секціях цим прекрасним видом спорту займаються нині більше двох тисяч спортсменів.

Учасники чемпіонату міста з пляжного волейболу

ГАНДБОЛ

Зародження гандболу в наших краях припадає на середину двадцятих років, а перша команда виникла у червонозорівському робітничому клубі в 1926 році. Тоді ж у міськсаді було обладнано перший майданчик для ручного м'яча. Згодом у місті виникло ще кілька команд, на початку 30-х років уже діяли команди технікумів механізації сільського господарства, машинобудівного та товариства «Буревісник» (яке діяло в 1947–1955 р.р. і не було студентським). Історичні джерела та преса свідчать, що тоді ж таки – у 30 роки – відбувалися зустрічі кіровоградських гандболістів з командами Запоріжжя, Житомира, Первомайська, Одеси, Миколаєва, Херсона. На жаль, не збереглися імена перших ентузіастів та популяризаторів цього виду спорту.

Післявоєнне відродження гандболу в Кіровограді пов'язане з плідною роботою М.С.Бикова. Саме Михайло Самійлович у п'ятдесяті роки створив у місті чоловічу і жіночу гандбольні команди та федерацію

ручного м'яча. На стадіоні «Трактор» (нині «Зірка») був збудований гандбольний майданчик, а взимку змагання проходили в спортивному залі «Червоної зірки». Ініціатором створення гандбольних команд в Олександрії був Георгій Тацький.

Серед перших вихованців М.С.Бикова майстерною грою відзначалися О.Касьяненко, Ю.Цуканов, В.Жердієв. Пізніше О.Кас'яненко, ще будучи студентом факультету фізвиховання, започаткував гандбол у Знам'янці і підготував там кількох талановитих спортсменів-гандболістів, які в подальшому теж доклали зусиль до розвитку цього виду спорту. Він ініціював у 1964 році проведення змагань гандболістів серед залізничників, на які з'їхалися команди Одеси, Харкова, Миколаєва, Херсона, Кіровограда, при цьому знам'янці стали на цих змаганнях другими. З того часу в Знам'янці упродовж багатьох років проходили змагання з гандболу на приз імені О.Касьяненка. Його організаторські

Команда з гандболу. Тренер М. Биков, 1960 р.

Професійна жіноча гандбольна команди «Інгул»

здібності підтвердилися з поверненням у Кіровоград – він створював нові команди, був час, коли особисто тренував 4 колективи. Закономірно, що саме він змінив М.С.Бикова на посаді тренера збірної «Авангарда». Активно працювала федерація гандболу, завдяки чому на рубежі 1950-1960 років гандбол почали культивувати всі добровільні спортивні товариства. Кращими були команди «Авангарда», «Спартак», «Буревісника», якими керували вихованці М.С.Бикова В.Гурський, А.Подольський, пізніше М.Крикуненко, О.Пильник. Зросла й майстерність кіровоградських гандболістів і вже у 1958 році як чоловіча, так і жіноча команди області виграли зональні турніри та посіли четверті місця в першості України. Закладений фундамент і набуті традиції стали запорукою й однією з передумов створення в Кіровограді професійної жіночої команди «Інгул». Її діяльність підтримував відомий меценат В.Ф.Шмідт, а президентом клубу був В.М.Суворов. Тренували команду С.Ольшевський та М.Янко. Команда виступала доволі успішно, а в сезоні 1997-1998 рр. посіла

п'яте місце у вищій лізі чемпіонату України. Захоплююча, динамічна гра наших гандболісток збирала на трибуни велику кількість уболівальників. Кращі з них – С.Пасічник, Т.Коваленко, К.Антоненко, О.Велика запрошувалися до збірної України на європейські та світові чемпіонати.

У 1996 році юнаки 1980-1981 років народження під керівництвом

тренерів Н.Гуменюк та О.Балануци стали переможцями всеукраїнських змагань «Стрімкий м'яч», перемагали вони і в інших юнацьких турнірах України.

З різних причин, передусім фінансових, на рубежі нового тисячоліття гандбол почав занепадати. Не стало й команд майстрів. Нині спортивні організації вживають заходи для відродження цього захоплюючого виду спорту. Активісти ручного м'яча провели загальнообласні збори, на яких утворили обласну федерацію на чолі з заступником начальника управління освіти і науки ОДА С.Д.Дузем та намітили план діяльності з відновлення гандболу. Запрацювали відділення ручного м'яча в низці дитячо-юнацьких спортивних шкіл.

Активно працюють тренери В.Гурський і О.Балануца в ДЮСШ № 1 міськспорт-управління, П.Ковганюк в Ульяновці, Ю.Лежненко та Є.Гавришевський у Зна-м'янці, Н.Хмара-Кононенко в Петровому. Пожвавилася робота з розвитку гандболу в Олександрії, Олександрівському та Компаніївському районах.

Відроджується практика проведення змагань з ручного м'яча.

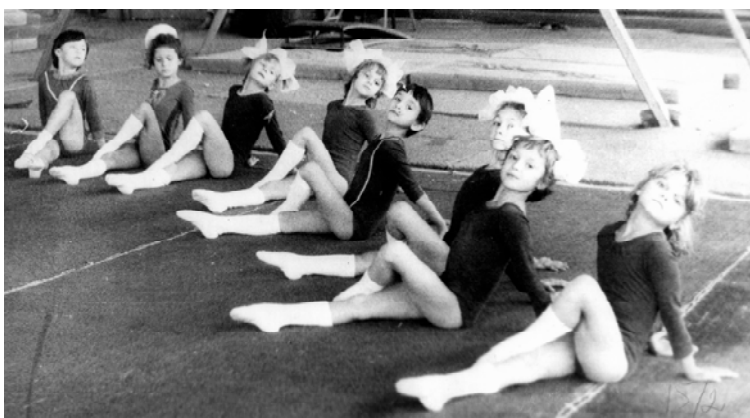
ГІМНАСТИКА

Перші кроки гімнастики як фізкультурно-спортивної діяльності припадають на сімдесяті роки дев'ятнадцятого століття – час заснування в Єлисаветграді кавалерійського та реального училищ. Програмами навчання та виховання в цих училищах були передбачені гімнастичні вправи. Під такою ж назвою – гімнастичні вправи – запроваджувалася гімнастика в кінці XIX, на початку XX століть в інших навчальних закладах та молодіжних і скаутських клубах чи організаціях. У 1918 році в місті виник навіть гімнастичний клуб єврейського спорттовариства «Маккабі», проте товариство проіснувало недовго і прихильники гімнастики перейшли в інші товариства, які в той час виникали. Зокрема, діяла така секція і в робітничому клубі «Червоної зірки». Популярність цього виду спорту підтверджує те, що починаючи з 1924 року до програм окружних спартакіад включалися: «змагання з вільних групових рухів (з булавами, з палками, вільні вправи); ...гімнастика – вправи на турніку та паралельних жердинах».

У післявоєнний час у Кіровограді з'явилося кілька гуртків гімнастики, якими керували М.Френкель, Д.Берест, П.Пирогов, С.Задорожній.

Якісно новий етап у розвитку гімнастики в місті та області пов'язаний з творчою діяльністю М.Й.Гасмана, випускника Київського інституту фізкультури. Він приїхав у 1953 році викладати в педучилищі, яке згодом було реорганізоване в факультет фізичного виховання педінституту. Працюючи в училищі, а потім на факультеті, М.Й.Гасман разом зі згаданими вище тренерами та іншими ентузіастами гімнастики розгорнув активну організаторську роботу, наслідком якої стало утворення обласної федерації та гімнастичних груп у спортивних товариствах і навчальних закладах.

Змістовний навчально-тренувальний процес недовзі приніс гарні спортивні результати на різного рівня змаганнях – від районних і міських до першості України та республіканських рад ДСТ. Першими членами збірних області стали Т.Довженко, В.Статовська, Л.Чекмарьова, Л.Мельник, Ю.Толчинський, В.Мунтянов, В.Смирнов, О.Рожков. Т.Довженко першою з наших

Юні гімнастки

СДЮШОР «Надія»), а також співпраця ДСТ «Динамо» з цією спортшколою, яку Центральна рада «Динамо» забезпечила новітнім обладнанням. Це був золотий час кіровоградської гімнастики, коли естафету Е.Нечая і О.Яровинського продовжила нова плеяда талановитих тренерів: С.Куценко, Т.Радченко, О.Сіренко, Н.Тимофеева, В.Фурлет,

гімнастів отримала звання майстра спорту СРСР. Ці та ціла низка інших спортсменів–вихованців М.Й.Гасмана стали з часом гарними тренерами і плідно працювали з дітьми і молоддю в ДЮСШ, загальноосвітніх школах, добровільних спортивних товариствах. Завдяки цьому спортивна гімнастика успішно розвивалася в «Динамо», «Авангарді», «Спартак», «Буревіснику», «Трудових резервах», а також у містах і районах області.

Серед вихованців М.Гасмана наступного покоління знову було чимало талановитих спортсменів, а двоє з них – Е.Й.Нечай та О.Л.Яровинський – успавилися пізніше як тренери, котрі підготували чемпіонів і призерів першості світу і Європи, учасників олімпійських ігор, зокрема О.Дудник –чемпіонку світу і Європи, Р.Мезенцева –срібного призера XVII Олімпійських ігор та чемпіона Європи, Т.Ярош – бронзового призера чемпіонату світу та триразову переможницю молодіжних чемпіонатів Європи та ін.

Успішному розвитку гімнастики сприяло переобладнання під гімнастику спортзалу «Авангарду», введення в дію спортшколи облспорткомітету (нині

Є.Ящук, О.Андрійчук. За підготовку цілої когорти висококласних майстрів всі ці тренери відзначені званням заслужених, а їхній патріарх М.Й.Гасман – заслужений працівник фізичної культури і спорту. В жодному іншому виді спорту область не має такого загону фахівців найвищого рівня. Та й небагато областей України можуть похвалитися таким здобутком.

Ці відзнаки цілком заслужені з огляду на високі досягнення їхніх вихованців О.Дудник, Р.Мезенцева, Г.Місютіна, С.Зелепукіної, О.Тесленко, Т.Ярош, В.Голенкової, Н.Пантелеєвої, В.Арсен'єва, Г.Савельєва та багатьох інших, які пробивалися на Олімпійські ігри або перемагали чи були призерами змагань найвищого світового та європейського рівня.

Визнанням кіровоградської школи гімнастики є також запрошення наших тренерів на роботу в зарубіжні країни. Успішно працювали або працюють нині М.Гасман у Китаї, Е.Нечай у Росії та Малайзії, О.Яровинський у Кореї, Т.Радченко в США, О.Сіренко в Канаді, О.Дудник в Єгипті.

Звичайно, та матеріально-технічна

Валерій Мунтянов на кільцях

база для гімнастики, яка була створена в 70-90 роки минулого століття, застаріває, а оновлюється повільно, тож часом нашим кращим спортсменам доводиться тренуватися в більш сучасних центрах інших міст. Проте набутий досвід і традиції, ентузіазм, самовідданість і творчість тренерів і організаторів гімнастики дають підстави сподіватися: ми ще матимемо успіхи у цьому видовищному спорті.

Художня гімнастика започаткована в Кіровограді 1956 року тренером Н.І. Логвиненко (в майбутньому – заслужений тренер України), а розквіту набула зі створенням факультету фізвиховання. Це пов'язано було передусім з плідною роботою викладача факультету В.С. Бикової, яка підготувала 40 майстрів спорту (першою була В.Ковальова). Команда В.Бикової постійно була призером всеукраїнських студентських змагань.

Разом з Биковою, а пізніше – самостійно працювала ціла група її вихованок, МС, які розвинули і примножили

здобутки нашої художньої гімнастики. Зокрема, О.Шевченко підготувала 15 МС, в т.ч. чемпіонку ЦР «Спартак» Є.Горяєву, а в тандемі з Л.Брехунцовою – збірну команду, яка у 2003 році стала чемпіонкою універсиади України. У 2007 році збірна області була бронзовим призером чемпіонату України серед спортивних клубів.

Результативно працювали або працюють нині вихованки кіровоградської школи художньої гімнастики А.Шульга, А.Шевченко, Н.Бурмак, М.Овчаренко, Н.Паніна, В.Гриценко, С.Худякова, О.Гейдарова, Л. Палій, С.Ямашкіна, І.Кондрашова. Завдяки їхнім зусиллям художня гімнастика культивується в спортивних школах, ДСТ «Спартак» і «Україна», в містах Олександрії та Світловодську.

На чемпіонаті України 2010 року команда нашої області посіла сьоме загальнокомандне місце (з 25 областей).

КІННИЙ СПОРТ

У наших краях, як і в Україні взагалі, завжди було високорозвинене конярство, тож здавна були відомі й перегони на конях – як народна розвага. Зрозуміло, що змагання ці носили цілком аматорський характер. Що ж стосується кінних змагань як організованого спорту, то вони стали активно розвиватися в області у 50-ті роки минулого століття завдяки піднесенню діяльності двох наших кінзаводів – Олександрійського та Онуфріївського.

Олександрійський кінзавод (№ 174) був створений у 1933–1934 роках на базі радгоспу «Індустрія» в с. Лікарівці, а Онуфріївський (№ 175) – у 1947 році на базі радгоспу «Онуфріївка». Метою діяльності заводів на початковому етапі був розвиток конярства для потреб Червоної Армії. Саме з цієї причини ними тривалий час опікувався відомий радянський воєначальник С.М.Будьонний, який не лише навідував заводи для контролю, а й дбав про їх розвиток. Утім займалися заводи й вирощенням коней для потреб народного господарства.

У післявоєнний час, коли потреби як армії, так і народного господарства помітно знизилися, на перший план вийшло вирощування коней для спортивної мети. 174-й та 175-й заводи почали забезпечувати породистими кінськими спорттовариства, які культивували кінний спорт, водночас частина наших рисаків продавалася за кордон, де вони високо цінувалися, оскільки були придатними для різних видів змагань – виїздки, дербі, кросів, долаття перешкод тощо.

Поштовхом до розвитку кінного спорту

в області стало створення на обох заводах кінноспортивних секцій. Цьому посприяв великий ентузіаст конярства взагалі й кінного спорту зокрема голова облвиконкому в 1953–1963 роках Г.А.Турбай. До речі, з його ініціативи було обладнано іподром і в обласному центрі. Плідну роботу новостворених секцій уже скоро засвідчили успішні виступи наших кіннотників на різних змаганнях і виконання нормативів майстра спорту Іриною Хромовою, Борисом Мурашовим та Василем Горбенком. А 1958 року кіровоградці створили справжню сенсацію: збірна області, до якої входили і згадані майстри спорту, стала переможницею II спартакіади України! Ця перемога, щоправда, мала несподівані наслідки: столичне спортивне керівництво за великі гроші закупило й перевезло до Києва коней, на яких здобувалася перемога, а слідом знайшли в столиці квартири і запросили тренерів та спортсменів.

Проте кінний спорт у Лікарівці й Онуфріївці не занепав, вихованці І.Хромової та Б.Мурашова продовжили традиції своїх наставників, і хоч у подальшому чемпіонами України не ставали, все ж у десятці кращих перебували постійно.

Низку призив на всесоюзних і міжнародних змаганнях виборов жокей, майстер спорту В.Кубран. А взагалі наші спортсмени та спортсмени з інших міст, але на конях, вирощених нашими заводами, на різних змаганнях у Львові, Москві, Празі, Парижі, Берліні та інших містах здобули понад 80 призив. На жеребці Іхорі,

вирощеному в Лікарівці, наїзник І.Кизимов здобув «Гран-прі» на XIX Олімпійських іграх у Мехіко, а через 4 роки – золоту медаль на Олімпіаді в Мюнхені.

У 1970 році наїзники Онуфріївського кінзаводу вибороли II місце у всесоюзних змаганнях чистопородних скаунів.

У кращі роки на наших заводах постійно утимувалося близько півтисячі племінних коней чистокровних верхових порід, їм належать 5 рекордів швидкості бігу. Тренер з Онуфріївського заводу

А.М.Нечай був відзначений орденом «Знак Пошани».

Яскраву сторінку в розвиток кінного спорту в наш час вписав майстер спорту міжнародного класу з Лікарівського кінзаводу Володимир Воцакін (тренер Л.Воцакіна). Він двічі перемагав у змаганнях на кубок України, тричі – на кубок СРСР, а ще 3 рази (1992, 1998, 1999) здобував Кубок світу. Нині Володимир Андріанович тренує здібну молодь.

ЛЕГКА АТЛЕТИКА

Початок організованих, системних занять легкою атлетикою в нашому краї припадає на другу половину позаминулого століття. Особливе значення для розвитку цього виду (як і фізкультури та спорту взагалі) мало створення в Єлисаветграді кавалерійського та земського реального училищ. Програмами цих навчальних закладів передбачалися заняття фізичною культурою, в т.ч. бігом, стрибками, метанням тощо. Учнівську молодь це захоплювало і урочних занять їм було замало, тож невдовзі почали працювати спортивні, в т.ч. легкоатлетичні, гуртки та секції в позаурочний час. А ще пізніше до занять у цих гуртках почали допускати й не учнівську, зокрема робітничу, молодь. На рубежі XIX–XX століть у місті відбувалися вже й легкоатлетичні змагання. Число змагань зростало в міру збільшення кількості спортивних клубів та товариств, яке відбувалося на початку двадцятого століття. З встановленням радянської влади заняття фізичною культурою, в т.ч. й легкою атлетикою, набули системного характеру, особливо з впровадженням Всевобучу, активізувався й змагальний напрямок. Уже 1922 року

пройшла міська спартакіада Єлисаветграда, а наступного року – перша окружна спартакіада Єлисаветградського округу. Відповідно до духу того часу основу програм цих спартакіад складали військово-прикладні види спорту, але були й легкоатлетичні види, зокрема, біг, стрибки, естафета тощо.

Ще більше стало легкоатлетичних дисциплін на II окружній спартакіаді, яка проходила 28.06 – 5.07.1924 року. Програма змагань включала: біг 100м, 1500м, естафетний біг 4x100м, стрибки з місця та з розгону у висоту та довжину, потрійний, метання списа, штовхання ядра.

Історія зберегла й прізвища переможців у деяких легкоатлетичних дисциплінах. Ними стали: біг 100 м – Щелаков – 11.0 сек., стрибок у довжину з розгону Свистунов – 4.30см, стрибок у довжину з місця Баусинов – 2.32 см, стрибок у висоту з розгону Свистунов – 151 см, стрибок у висоту з місця – Жиленко – 120 см, штовхання ядра – Блохін – 8.97 см.

Ще більшу питому вагу мала легка атлетика у програмах перших *сіпських* спартакіад Бобринецького та Зінов'євського округів, що пройшли у 1929 році.

На початок тридцятих років динамівці Зінов'євська вже мали свій комплексний спортивний майданчик (де нині стадіон «Зірка») з легкоатлетичними земляними біговими доріжками й секторами. Зрозуміло, що на цьому спорткомплексі змагалися не лише динамівці, а й представники інших товариств, робітничих секцій та учнівської молоді. Як писала 22 серпня 1934 року газета «Соціалістичний наступ», «по своєму розмаху спортивно-технічна робота в Зінов'євську посідає одне з передових місць в Одеській області, а в окремих видах – легка атлетика, спортивні ігри, тяжка атлетика – навіть випереджає Одесу».

З утворенням у січні 1939 року області та обласної управлінської структури з питань фізкультури і спорту стало більше організованості в проведенні змагань. Зокрема, у червні 1939 р. пройшли перші обласні комплексні легкоатлетичні змагання. На них було показано низку доволі високих результатів. Так, В.Вербовська перемогла на стометрівці з часом 13.3 сек., що було повторенням всеукраїнського рекорду. На цій же дистанції у чоловіків 11.9 сек. показав сільмашівець П.Новиков, він же став переможцем і в стрибках у довжину, встановивши рекорд області – 6 м 17 см. У стрибках у висоту перемогла В.Діордієва (130 см), а ядро далі за всіх штовхнув ще один відомий червонозорівський спортсмен Г.Змачинський.

Можна згадати ще й такі спортивні події: 15 вересня 1939 року 20 працівників кіровоградського заводу «Більшовик» здійснили легкоатлетичний воєнізований похід на 25 км, серед учасників було 7 жінок. У тому ж місяці пройшли обласні змагання серед школярів з легкої атлетики,

в яких взяли участь 75 учнів з Кіровограда, Олександрії, Рівного та Новоукраїнки. Перше місце посіли школярі Олександрії.

16 кращих легкоатлетів взяли участь у республіканських змаганнях у м. Харкові. 8 жовтня 1939 року проведені перші змагання з легкої атлетики серед сільських колективів, а потім збірна команда сільських спортсменів взяла участь у республіканських змаганнях у м. Києві. Наш легкоатлет Т. Кабачок посів II місце в бігу на 5000 м і в складі збірної команди України взяв участь у Всесоюзних змаганнях сільських спортсменів-легкоатлетів.

У післявоєнний час легка атлетика набула нового значного поширення. Вона культивувалася в новостворених добровільних спортивних товариствах «Трактор», «Буревісник», «Труд», «Наука», «Іскра», «Урожай», «Медик», «Шахтар», «Трудові резерви».

В розвиток легкої атлетики області вагомий внесок зробили тренери І.А.Павлюкевич, В.І.Савченко, Б.М.Лосєв, М.М.Чернов, Е.В.Кушнірович, М.Й.Столін, О.Л.Півень, Л.І.Самойленко, М.І.Панін, Л.М.Притюпа, Б.М.Лапирьов.

З 1952 року розпочалось масове проведення змагань серед колгоспних колективів фізкультури, районних та обласної спартакіад сільської молоді та шкільних спартакіад. У програмах всіх заходів чільне місце відводилось легкій атлетиці.

Завдяки цим змаганням відкривалися самобутні сільські таланти-легкоатлети: в Бобринці В.Тікуш, Новій Празі В.Іваник, Олександрії Ж.Таран, Новогеоргіївську Г.Манойло, Кіровограді Ю.Карпюк, Є.Сапа, С.Довгань, І.Агеєв, Г.Змачинський, Знаменському районі І.Ярмиш.

КФК та обласна спартакіада сільських, селищних та районних рад. Всі ці заходи також сприяли подальшому розвитку легкої атлетики.

Поступово сформувалося нове покоління здібних тренерів. З великою віддачею працювали на легкоатлетичній ниві тренери-викладачі В.Бадова, М.Діденко, В.Політовський, Л.Невгоденко,

Так, в особисто-командних змаганнях першості України з легкої атлетики в 1952 році Кіровоградщина посіла 18 місце, а Іван Ярмиш увійшов у збірну команду Радянського Союзу і був учасником Олімпійських ігор в Хельсінкі (1952 рік), де посів 6 місце в спортивній ходьбі на 20 км.

Розвитку легкої атлетики сприяло відкриття в м. Кіровограді факультету фізичного виховання (1956 рік), а також значний розвиток спортивної бази. Зокрема, в Кіровограді була проведена (1957–1959р.р.) реконструкція стадіону «Зірка», будувалися стадіони з легкоатлетичними секторами та біговими доріжками з гумово-бітумним покриттям у містах і райцентрах області.

З 1962 року проводяться спартакіади шкіл-інтернатів області, де виявлені сильні легкоатлети В.Гайворонська, В.Нестерчук, В.Бегметюк, В.Тищенко, В.Білоусов, Т.Сапун, Л.Демиденко та інш.

В 1964 році започатковано проведення Спартакіади «Здоров'я», а також спартакіад парків, сільських клубів, гуртожитків, змагання серед юних спортсменів «Старти надій» та змагання «Всією бригадою на стадіон». У 1968 році проведена І обласна спартакіада серед

М.Жереб'ятьєв, Ж.Таран, І.Мірошниченко, В.Гриценко, В.Орленко, В.Абраменко, О.Соколовський, В.Кислий, А.Кранкус, Г.Михайлюкова, Г.Мимрук, М.Самборський, А.Ровний, А.Ковальов та багато інш. Звання заслуженого тренера в різний час удостоїлися В.Іванець, В.Соколовський, А.Ковальов. Крім того, В.К.Іванець визнаний кращим тренером в історії легкої атлетики області.

Завдяки плідній роботі тренерського корпусу легкоатлети області гідно представляли Кіровоградщину на всеукраїнських, всесоюзних та міжнародних змаганнях. До збірної області входили: В.Живан, В.Гарашенко, Т.Біла, Н.Шитря, Л.Куряченко, І.Мірошниченко, П.Волков, П.Федорченко, Г.Мімрук, А.Ровний, В.Орленко, Ю.Поворозка, В.Коврижкіна, Л.Микізіль, Б.Грабовий, О.Касьян, Л.Ручка, В.Ткаченко, В.Зибін, С.Фаюк, М.Самборський, В.Терент'єв, В.Білоконь, В.Політовський, М.Целуйко, Н.Сирота, О.Демеха, Г.Репенков, Л.Максимчук, О.Десятник, Н.Грабар, З. та М.Пидюри, В.Іванець, В.Юрченко, М.Артеменко, А.Кранкус, Г.Лобжанідзе, М.Биков, М.Федосєєв, І.Золотарьов, В.Бондаренко, М.Ленерман, І.Кукса,

В.Абраменко, А.Хороленко, І.Худяков, О.Смільяк, М.Балан, Г.Ганзенко, Є.Черкасова, Н.Вітряк, П.Армашов.

Майстрами спорту міжнародного класу стали О.Малецький, В.Білоконь, Н.Євдокимова, А.Твердоступ, О.Константинова, І.Страх. А.Твердоступ був учасником Олімпіад у Сіднеї та Афінах. Н.Євдокимова на Олімпіаді в Афінах була четвертою в бігу на 1500 метрів. Алла Мальчик на параолімпійських іграх в Афінах стала бронзовим призером зі штовхання ядра, а в Пекіні здобула золото в цій дисципліні та бронзу в метанні диска. Вже заявляє про себе нове покоління здібних легкоатлетів: Д.Томілін, Г.Галенко, А.Пешкова, С.Матковський, М.Бондаренко, І.Шостак, Г.Синеок, Д.Інеєва, Л.Кутова, М.Маруценко, М.Іванова, Г.Горячий, М.Целуйко, Ю.Петренко, О.Заїка, Д.Головко, О.Самойленко, Г.Ганзенко, В.Коврижкіна, Р.Гасанов, О.Зозуля та ін.

Протягом останніх 30 років в області стали традиційними проведення змагань з легкої атлетики серед різних вікових груп та колективів. Це чотириборство «Дружба», «Хто ти, майбутній олімпієць?», «Тато, мама і я – спортивна сім'я», першості серед дитячо-юнацьких спортивних шкіл, спартакиади міст, районів, кубки та кроси, чемпіонати та матчеві зустрічі, турніри. Всі ці заходи проходять з ініціативи тренерсько-викладацького складу та при підтримці федерації легкої атлетики.

З 2000 року аматори, юні та висококваліфіковані легкоатлети навчально-тренувальні заняття проводять у легкоатлетичному

манежі (96х24) спеціалізованої дитячо-юнацької школи олімпійського резерву–2 облспортуправління (директор В.М.Винокуров), що сприяє росту їхньої спортивної майстерності та успішним виступам на всеукраїнських та міжнародних змаганнях.

Обласне управління фізкультури та спорту, обласна федерація легкої атлетики, обласні ради ДСТ багато зробили для формування високого рівня організаторів легкої атлетики. Зокрема, за час існування області підготовлено більше 20 суддів республіканської категорії, з них 5 (О.Березан, В.Іванець, Б.Лосев, Є.Гуцол та І.Гуцол) мали й всесоюзну категорію. Перший суддя всесоюзної категорії Б.Лосев був визнаний кращим стартером України. А кращим суддею Кіровоградщини за всі часи розвитку легкої атлетики визнано О.П.Березана, який (єдиний за історію області) запрошувався на суддівство змагань XXII Олімпійських ігор, був головним суддею з легкої атлетики на чотирьох спартакиадах України, судив на багатьох міжнародних змаганнях.

Нині ситуація в розвитку легкої

Такий вигляд має стадіон "Зірка" після реконструкції

атлетики доволі складна з причин недостатнього фінансування та відсутності сучасної спортивно-тренувальної бази. Як вважає головний тренер збірної області В.Абраменко, наші легкоатлети та їхні тренери досягають успіхів не «завдяки, а всупереч». А досягнення таки є.

На юнацькому чемпіонаті України цього року в Ялті Я.Качур з Гайворона (тренер В.Кузь) стала чемпіонкою в бігу на 400 м, виконавши при цьому норматив чемпіонату світу. Такий же норматив у потрібному стрибку підкорився А.Думчевій, яка здобула «бронзу». 2 золоті медалі (на дистанціях 1500 і 3000 м) виборов на цих же змаганнях А.Таран (тренер П.Армашов). Трохи згодом на чемпіонаті України з

напівмарафону (м.Дніпропетровськ) переможцем серед молоді став Д.Капінус (тренер В.Політовський), а серед юнаків А.Бондаренко (тренер В.Приймак).

Стабільно високі результати у багатьох змаганнях нині показують стрибун у висоту Д.Яковенко (тренер Г.Здітовецький), бігуни Д.Тесленко (тренер О.Тесленко), О.Шелест (тренер П.Арманов), Т.Мельник (тренер В.Приймак). Саме їх головний тренер збірної вважає ймовірними кандидатами в олімпійці. Обнадіюють і певні зрушення в організаторській роботі федерації легкої атлетики, а також те, що після реконструкції стадіону "Зірка" Кіровоград отримав сучасну (одну з найкращих в Україні) легкоатлетичну базу.

НАСТІЛЬНИЙ ТЕНІС

Цей видовищний вид спорту набув поширення в післявоєнний час, а особливої популярності – в 60-80 роки, коли столи для «малого» тенісу стояли не лише в спортзалах, а й просто в коридорах навчальних закладів усіх рівнів, у вестибюлях чи холах установ і організацій, подекуди – навіть у цехах підприємств. А в розпалі розвитку фізкультурно-масової роботи за місцем проживання ці столи в бетонному виконанні обладнувались і в дворах житлових будинків. Біля цих столів ніколи не було порожньо: де грали «навиліт», а де проводили й турніри.

Як спортивну дисципліну настільний теніс вперше запровадили в спортивному клубі «Червоної зірки». Першим тренером у нас та одним з перших в Україні став найбільш яскравий гравець із «любительських» часів Б.Я.Сліпак. Під

його керівництвом виросла ціла плеяда майстерних тенісистів, при цьому Людмила Кохан та Євген Йолкін стали чемпіонами, а С.Поєдинок, Ю.Полівцев, М.Заворотній та ін. – призерами Української ради ДСТ «Авангард». Б.Я.Сліпак упродовж кількох років входив у десятку кращих тренерів України.

В подальшому центр підготовки висококласних тенісистів перемістився в ДЮСШ № 3, де з 1968 року працював тренер Є.П.Степанов. Першими майстрами спорту в області стали під його керівництвом В.Паньковська та В.Лесюк (пізніше він став і МСМК).

Команда дівчат у складі В.Паньковської, А.Хмелевої, В.Шифриної була третьою на кубку України. В індивідуальних змаганнях Вікторія

*Збірна команда області з настільного тенісу – чемпіони Міносвіти.
Тренер Є. П. Степанов.*

і викладач факультету фізвиховання педуніверситету О.В.Брояковський. Перші помітні успіхи відділенню настільного тенісу ДЮСШ № 3 приніс син тренера Всеволод: він став срібним призером клубного чемпіонату України в «дитячій лізі» і потрапив до складу збірної України на чемпіонат Європи. З 2010 року відбувається поступове відродження настільного тенісу. Утворена

Паньковська неодноразово ставала чемпіонкою України, була членом збірної республіки. Призерами ставали В.Лесюн, А.Хмелева, Н.Слюсаренко, Е.Ташматова, Г.Османов (нині мешкає у США і є чемпіоном серед ветеранів), Т.Гольденберг.

У кінці 80-х – на початку 90-х років активно працювала секція настільного тенісу при клубі облорганізації Українського товариства глухих. Збірна області під керівництвом тренера О.В.Брояковського неодноразово вигравала командну першість України. А член цієї команди, майстер спорту міжнародного класу В.Тушин був запрошений до збірної СРСР на всесвітні ігри глухих спортсменів в Ізраїлі 1989 року, і разом з М.Закладним (з Полтави) виборов «бронзу» в парних змаганнях.

Проблеми організаційного характеру на початку української незалежності не оминули й настільний теніс. Скоротилася, а то й геть зійшла нанівець масовість, до мінімуму впала кількість змагань, а відповідно й майстерність. Був період, коли настільний теніс культивувався лише в ДЮСШ № 3. Заняття в школі вів випускник

обласна федерація цього виду спорту, яку очолив учень Є.Степанова О.Коренецький. Вона почала активну організаторську роботу з налагодження системи змагань та розширення мережі тенісних секцій, клубів, гуртків. Активно працюють тенісні клуби в «Акустиці» під керівництвом Є.Степанова та ДЮСШ-3, де його веде Є.Янков (він же водночас є тренером збірної області), з'явилися центри на факультеті фізвиховання, в льотній академії, клуб на вул. Полтавській. Пожвавилася робота в містах і районах області.

Ці та інші організаційні зусилля вже починають давати позитивні наслідки. Вперше в історії кіровоградського настільного тенісу наша жіноча збірна команда (тоді ще під назвою «Ятрань»), виграла вищу лігу і здобула право виступити в суперлізі. Також уперше (за останні 20 років) Кіровограду було довірено проведення турніру елітної групи. Він пройшов на доволі високому організаційному та спортивному рівні, а наша команда (вже під назвою «Слисавет») виборола 9 місце і закріпилася в суперлізі. Опікується цією командою підприємець А.В. Кролевець.

ПЛАВАННЯ

Прийнято вважати, що плавання як спорт започатковане у нас у 70-ті роки минулого століття з будівництвом плавальних басейнів. Але й до того часу воно мало доволі значне поширення на природних водоймах – і не лише як розвага, а й як спортивні перегони. Згадаймо,

наприклад, що ще з 50-х років на обох міських водосховищах Кіровограда були обладнані спеціальні місця, де влаштовувалися не тільки складання нормативів комплексу ГПО та спортивних нормативів студентів факультету фізвиховання, а й спортивні змагання. Саме на таких водних доріжках показували високі результати в 50-60-ті роки червонозорівці В.Андрющенко, Грабар, Чернега, внуки уславленого богатиря В. та А.Посуньки.

Безумовно, до історії нашого плавання належать і здобутки тих наших земляків чи уродженців, яких доля закинула в інші краї і вже там вони проявили свій талант.

Скажімо, легендарний Леонід Романченко – автор марафонського рекорду з плавання в Каспійському морі – є уродженцем Новогеоргіївська. Інший наш земляк, заслужений тренер УРСР Віктор Данильченко очолював кафедру плавання Київського інституту фізичної культури і спорту. А уродженка Петрового Віра Смілова була в 1979-1983 роках тренером Олімпійської збірної СРСР з плавання.

Сучасний етап у розвитку плавання в області розпочався в 1970 роки, коли один за одним ставали до ладу плавальні басейни в містах Кіровограді, Олександрії, Світловодську, Ульяновці і навіть у селах Трепівці Знам'янського та Перегонівці Голованівського районів.

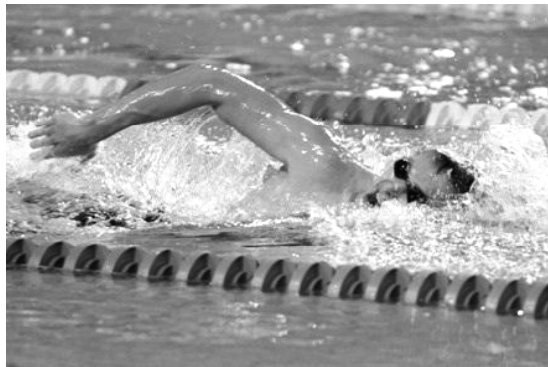
Першого вересня 1975 року в групі з плавання Кіровоградської ДЮСШ було зараховано 800 учнів і заняття розпочали в легкоатлетичному манежі (басейн ще не був готовий), а в листопаді того ж року заняття велися уже безпосередньо в басейні.

Першим тренером був Анатолій Хорішко, потім прийшли В.В.Манько, Т.І.Шматенко, В.І.Гуцу, Ю.С.Поліщук, О.М.Галка. Тренерський колектив працював дружно, наполегливо, самовіддано, творчо і вже невдовзі кіровоградські плавці засвітилися на змаганнях, а область перестала бути білою плямою на карті плавання України. Справжні великі успіхи прийшли у 80-ті роки.

Першим майстром спорту з плавання став вихованець тренера В.Манька С.Пальчиков, який у 1986 році здобув звання чемпіона СРСР і отримав

запрошення до олімпійської збірної країни. Сергій був багаторазовим переможцем юнацьких чемпіонатів Європи, срібним призером Спартакіади СРСР, всесвітньої Універсиади та неодноразовим чемпіоном і призером першостей України і Радянського Союзу. Нині він працює тренером в Малайзії.

Вихованцями В.Манька є також майстер спорту А.Глущенко, який був учасником Олімпійських ігор в Сіднеї та Афінах з триатлону та Ю.Андрюшин – призер параолімпійських ігор в Атланті, Афінах та чемпіон у Сіднеї. В.В.Маньку присвоєно звання заслужений тренер України. У 2007 році його вихованка Анна Товста стала чемпіонкою світу та рекордсменкою Європи серед спортсменів з вадами слуху.

Звання заслуженого тренера удостоєний дещо пізніше і його колега В.О.Желтяков. Найвидатнішою з його учениць є Інна Нікітіна, яка в 1997 році стала чемпіонкою молодіжної першості Європи на 200м (брас) у Шотландії. Інна була неодноразовою призеркою чемпіонатів України, чемпіонкою кадетських ігор у Португалії, учасницею чемпіонату світу в Австралії, а в 2000 році учасницею Олімпійських ігор у Сіднеї.

І.Нікітіна стала майстром спорту міжнародного класу.

Вихованцями В.О.Желтякова також є бронзовий призер всесвітніх літніх юнацьких ігор у Москві 1998 року МС Ірина Донець, МС Юлія Чистякова (багаторазовий призер всеукраїнських змагань) та МС Сергій Коваленко. Вагомий внесок у розвиток плавання вніс і тренер-викладач В.І.Гуцу. Його вихованці: Лариса Вернигора – МС, член збірної команди України 1983-1989 років, срібний призер першості СРСР, бронзовий призер міжнародних змагань; МС Вікторія Шутова – член збірної команди України, срібний призер чемпіонатів України 1989–1990 років, переможець міжнародних змагань «Дружба»; МС Ганна Бакай – учасниця міжнародних спортивних ігор, призер третіх молодіжних ігор України, бронзовий призер спартакіади України та чемпіонка України з комплексного плавання на 500м.

Крім названих плавців-збірників СРСР та України, рекордсменами були також серед чоловіків Ю.Таран, А.Григор'єв, С.Бернадський, І.Сорін; серед жінок А.Вернигора, О.Кузніцова, Г.Волкова.

Низку оригінальних міжнародних досягнень має вихованець олександрійських тренерів з «Дельфіна» Ю.Нагорного і О.Шевченка Ігор Ненько. 2005 року він переміг у марафонському запливі в Цюриху (Швейцарія), у 2004 і 2005 р.р. успішно стартував у 25–кілометрових запливах в озері Мічиган (США), а 5.08.2006 р. першим з громадян колишнього СРСР переплив Ла-Манш (32 км за 10 год. 28 хв.). І.Ненько лауреат премії «Гордість країни – 2006», занесений у книгу рекордів України.

СТРІЛЕЦЬКИЙ СПОРТ

З історії відомо, що стрілецький спорт у нашій місцевості був започаткований у 20-ті роки минулого століття. Як засвідчують спогади почесного майстра спорту І.К.Вільного, 1922 року з ініціативи тодішнього директора «Червоної зірки» В.Г.Дичкова група ентузіастів-заводчан організувала гурток стендової стрільби і спорудила місце для проведення тренувань і змагань. Першими були В. та Н.Дичкови, Г.Дзюрович, М.Никитюк, Г.Петрусенко. 1926 року створився і перший гурток з кульової стрільби, але більше інформації про розвиток кульової стрільби в довоєнний період не збереглося, хоча безсумнівно, що і тренування, і змагання відбувалися, бо ця стрільба була нормативною вимогою комплексу ГПО, а він був обов'язковим.

Зате стендова стрільба розвивалася в той час доволі успішно. Уже в 1928 році І.Дичков та Г.Дзюрович стали чемпіонами України, 1934 року такого ж успіху добився М.Никитюк. У 1939 році відразу три

кіровограки – Т.Никитюк, Д.Дегтярьова та В.Бойко – вибороли звання чемпіонки України. Це придало нашій області неабиякого авторитету і у вересні 1939р. Кіровограду було доручення проведення республіканських змагань з участю 200 спортсменів.

Кращі стендовики 30-40 років, зокрема Г.П.Дзюрович, І.Г.Петрусенко, М.І.Никитюк, стали в подальшому успішними тренерами. Вони працювали в різних спорттовариствах і тим самим

сприяли поширенню свого виду спорту та виховали нове покоління стрільців. М.І.Никитюк, крім того, упродовж майже 30-ти років очолював обласну федерацію цього виду спорту.

У післявоєнний час стендова стрільба ще довго була популярнішою і розвинутішою за кульову. Систематично проводилися змагання, матчеві зустрічі зі спортсменами Полтави, Черкас, інших обласних центрів. Успішно виступали наші стендовики на всеукраїнському, союзному та міжнародному рівнях. Яскраву сторінку в нашу спортивну історію вписала В.М.Веригіна, яка була багаторазовою чемпіонкою України, неодноразовою чемпіонкою СРСР та бронзовим призером чемпіонату світу. Високі досягнення мали І.К.Вільний та його син Валерій, а пізніше – МСМК К.Мандрик, майстри спорту І.Чернявський, О.Чернявська, С.Смирнов, М.Заєць. На жаль, – в основному з причин високозатратності, – цей вид стрільби почав занепадати.

*В.М. Веригіна – призер
чемпіонату світу.*

З п'ятдесятих років дедалі більшого поширення набуває кульова стрільба. Першим почав плідно діяти створений при обкомі ДТСААФ стрілецько-спортивний клуб, а 1956 року біля фортечних валів збудували 50-метровий тир. Завдяки цьому систематичними стали змагання з стрілецького спорту серед учнів, студентів, працівників підприємств і установ Кіровограда. Активізувалася подібна робота в Олександрії, Ульяновці та деяких інших містах і районах. Цей вид став культивуватися не лише в організаціях ДТСААФ, а й спорттовариствах «Динамо», «Колос», окремих ДЮСШ. Тисячі юнаків і дівчат успішно виконували нормативи комплексу ГПО з кульової стрільби.

З розвитком спортивно-технічної бази та удосконаленням навчально-тренувальної роботи помітно зросла майстерність наших спортсменів. У 1969 році юнаки Кіровоградської ДЮСШ під керівництвом М.А. Денисенка вибороли I місце в першості України та здобули перехідний кубок. Того ж року стрільці ШВЛП (тренер О.М.Шилов) теж здобули I місце на спартакіаді навчальних закладів цивільної авіації СРСР.

О.М.Шилов у подальшому надзвичайно результативно працював зі здібною молоддю Кіровограда, підготував восьмиразового чемпіона світу, ЗМС В.Данильченка, майстрів спорту міжнародного класу О.Булкіна (учасник XXII Олімпійських ігор), С.Кротенко (призер першості СРСР), В.Швеця (неодноразовий чемпіон України), О.Шаркова, Т.Скороход, а також близько 20 майстрів спорту. Олег Михайлович удостоєний звання заслуженого тренера України.

М.А.Денисенко є вихователем МСМК О.Самчука та кількох майстрів спорту.

Доречно згадати, що в 1950–1960 роки світову славу в цьому виді спорту здобув уродженець с.Торговиця Новоархангельського району Мойсей Іткіс. Закінчивши школу, він поїхав на навчання до Ленінграда, там захопився стрільбою і завдяки таланту і наполегливості став одним з найсильніших у світі: був багаторазовим чемпіоном світу, Європи та СРСР, установив кілька десятків світових, європейських та всесоюзних рекордів. Заслужений майстер спорту СРСР, кандидат педагогічних наук, викладав у Ленінградському військово-інженерному інституті.

З дев'яностих років на Кіровоградщині плідно працює талановитий тренер І.М.Ібрагімов: під його керівництвом майстрами спорту стали Д.Беляєв, К.Золенко, О.Зайцев, М.Легков, Т.Борисюк, О.Печенюк, М.Білявська. Всі вони в різний час були чемпіонами і призерами першостей України, членами національної збірної, а І.М.Ібрагімов удостоєний звання заслуженого тренера України.

Нині кульова стрільба успішно розвивається в ДЮСШ № 3 м. Кіровограда та спорттоваристві «Динамо».

ТРАДИЦІЙНЕ КАРАТЕ, ТАЕКВОНДО ІТФ

В останні десятиліття в області дедалі більшого поширення набувають спортивні єдиноборства. Зокрема, в Новгородці група ентузіастів під керівництвом О.М.Ветрова відроджує старовинне єдиноборство, яке було ще на перших в історії олімпійських іграх, – *панкратіон*. Є також секції або гуртки *кікбоксінгу* (керівник Д.А.Поляченко), *кіокушинкай* (О.В.Кузьмін), *айкідо* (В.М.Стахнік), ушу (В.Г.Чепуров) та ін. Спортсмени з цих об'єднань, секцій чи гуртків більш-менш системно займаються і вже беруть участь у змаганнях, навіть мають певні успіхи. Та найбільш успішно в нашій області поширюються і розвиваються карате-до і таеквондо

Традиційне карате завдяки ініціативі та наполегливості великого ентузіаста цього спорту В.В.Савченка не лише набуло значної популярності, а й розвивається системно уже впродовж багатьох років і здобуло європейське та світове визнання. В.В.Савченко (лікар за фахом) захопився цим мистецтвом у кінці сімдесятих, згодом створив гурток любителів, який у 1990 році

перетворився на спортивний клуб. Невдовзі цей клуб (у 1993) об'єднав прихильників традиційного карате всієї країни. Так була утворена Всеукраїнська Федерація традиційного карате з головним офісом у Кіровограді, а В.В.Савченка обрали її головою.

Невдовзі згаданий клуб перетворився на всеукраїнський Центр, мета якого – підготовка та вдосконалення спортивної майстерності атлетів, популяризація та розвиток виду, вивчення і врахування світового досвіду підготовки спортсменів. Центр має відповідні умови також для підготовки професійних тренерів та судців, на його базі постійно проводяться різноманітні семінари та майстер-класи за участю провідних майстрів світу. Центр плідно і творчо співпрацює з факультетом фізвиховання педагогічного університету ім. В.Винниченка.

Завдяки цьому через Кіровоградський Центр традиційного карате-до підготовлено цілу когорту тренерів з різних міст України, зокрема В.В.Хижняка, Б.О.Твітера, А.В.Приліпкіна, С.М.Ковбасу, О.А. Колесника та ін., які плідно працюють у Києві, Донецьку, Хмельницькому, Смілі та інших містах України.

За час діяльності Центру в ньому підготовлені заслужені майстри спорту України Володимир Пуча і Віра Кучеренко, 12 майстрів спорту міжнародного класу, 138 майстрів спорту та велика група кандидатів у майстри. Серед спортсменів Центру – переможці та призери чемпіонатів

світу і Європи, чемпіони України. Переможцями найпрестижніших змагань ставали Н.Мальченко, В.Кучеренко, М.Баршнікова, А.Миршавка, В.Пуча, П.Шерстюк, Н.Верлока, Я.Маковоз, С.Горобець, О.Горобець, І.Радковський, К.Шевченко та ін. На різного рівня міжнародних змаганнях та всеукраїнських першостях вихованці Центру здобули 139 золотих, 107 срібних та 75 бронзових нагород. Завдяки діяльності Центру команда України входить до трійки найсильніших команд Європи та четвірки – світу. Директором Центру та водночас виконавчим директором Федерації традиційного карате-до України є нині Л.Савченко.

Президент Центру, голова Федерації В.В.Савченко є й головним тренером збірної України. Він удостоєний звання заслуженого тренера України, має статус судді міжнародної категорії, інструктор і екзаменатор Міжнародної Федерації традиційного карате-до (ІТКР). Він є учнем одного з найвидатніших майстрів і голови ІТКФ Хідетакі Натіяма, під його керівництвом здобув 5-й дан і став першим українцем, чиї досягнення в традиційному карате-до відзначені японським парламентом. В.В.Савченко автор кількох навчальних посібників з традиційного карате-до.

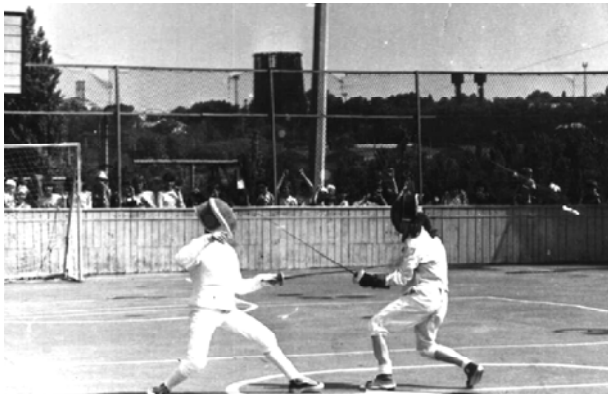
Враховуючи досягнення Кіровоградського Центру традиційного карате-до Міжнародна Федерація оголосила нашу національну Федерацію кандидатом на проведення в Україні чемпіонату світу.

Таеквондо ІТФ у нашій області культивується близько двадцяти років. За цей проміжок часу вже склалася чітка система навчально-тренувальної роботи та організації змагань. Ці питання чітко координує обласна федерація, яку очолює ентузіаст цього виду спорту Д.А. Зайцев. Ефективно працюють центри таеквондо в Кіровоградських ДЮСШ «Динамо-Олімп», «Зірочка», ДЮК «Мрія», «Надія», центр в Компаніївці та ні.

Про плідну роботу тренерів І.Зюнзі (заслужений тренер України), Д.Садового, О.Литвиненка, А.Конопацького свідчать успіхи кіровоградських спортсменів. Наприклад, вихованка І.Зюнзі Тетяна Тетеревятникова вже 8 разів ставала чемпіонкою України, а на чемпіонатах світу і Європи здобула 1 золоту, 9 срібних і 12 бронзових медалей, удостоєна звання заслуженого майстра спорту.

На цьогорічному чемпіонаті України в Харкові, крім Т.Тетеревятникової, чемпіонами стали Ю.Ейвазоф, В.Бобров, Т.Непомняща, ще четверо наших вибороли срібні та п'ятеро – бронзові медалі. Семеро кіровоградців за підсумками чемпіонату запрошені до збірної України і потрапили на чемпіонат Європи в Словенії. Владислав Бобров став переможцем, а срібні медалі вибороли Т.Тетеревятникова, І.Малиновська та М.Рибалко.

ФЕХТУВАННЯ

Фехтування на стадіоні "Зірка"

Вперше фехтування з'явилося у нас з початком діяльності в Єлисаветграді кавалерійського училища. На жаль, інформації про той етап не збереглося.

Друге народження цього виду в наших краях припадає на середину двадцятого століття, коли два ентузіасти – різнобічний спортсмен Анатолій Грабар та викладач фізкультури педінституту Микола Недоспелов створили перший гурток фехтувальників. Новий вид сподобався молоді і невдовзі вже працювало в «Спартак» кілька груп і гуртків. Але гурток

А.Грабаря був першим не лише хронологічно, а й за якістю і результативністю роботи. Такий красномовний приклад: 1953 року А.Грабар був визнаний кращим тренером області за підготовку 13 значківців ГПО та 13 спортсменів-розрядників, а в 1957р. він знову був визнаний кращим тренером, але вже за те, що чемпіонами міста і області з фехтування були

тільки його вихованці, а 4 з них увійшли в збірну України.

Причому, Анатолій Дмитрович тренував і шаблістів, і рапіристів, і шпажистів. І високі результати його вихованці мали у всіх цих видах: майстрами спорту стали рапіристи В.Литвиненко, Л.Кущенко, І.Агеев, І.Стасюк, І.Артеменко, О.Штанденко; шпажисти А.Жданович, В.Олексієнко; шаблісти І.Сидоров, О.Грабар, І.Рюмін, А.Сосна.

1963 року рапіристи Василь Литвиненко і Людмила Кущенко стали чемпіонами Уккради «Спартак».

Учні А.Д.Грабара плідно працювали як тренери і сприяли поширенню фехтування в інших спорттовариствах, а також у м. Олександрії. Цей вид ще тривалий час успішно розвивався. Але в кінці 90-х років почав затухати: з одного боку з різних причин відійшли від спорту справжні ентузіасти, а з іншого боку фехтування стало дуже витратним і культивувати його КФК було не під силу.

У цій главі – розповідь про масовий футбол та команди майстрів
«Зірка» й «Олександрія»

Футбол на наших теренах відомий ще з початку XX століття, але день, коли нашої землі вперше доторкнувся футбольний м'яч, достеменно не відомий. Лише можна стверджувати, що в Єлисаветград футбол потрапив через англійців – працівників заводу Епіворті. Форму завозили з Англії, а управитель заводу Юнгман був суддею всіх матчів. Перше футбольне поле англійці побудували біля міськсаду і було це найвірогідніше у 1907–1910 роки.

Наслідком поширення гри стало утворення міського футбольного гуртка, який у 1914 році був прийнятий у «Всероссийский футбольний союз» (утворений ще в 1897р.). Як сповіщається в Інтернеті на сайті цього ВФС, союз поповнився новачком – Єлисаветградським футбольним клубом. Вступ до союзу надавав єлисаветградським футболістам право грати офіційні матчі з футболістами Києва, Миколаєва, Одеси, Харкова, Юзівки, які раніше стали членами ВФС.

У червні того ж 1914 року про елісаветградський футбол двічі повідомляла московська газета «К спорту»: 1.06 – про футбольний матч місцевих команд «Молнія» та «Діагор»

(збірна старшокласників комерційних училищ), а 22.06 – про засідання комітету південноросійського футбольного союзу, на якому затверджено порядок розіграшу його першості, а команду Єлисаветграда розподілено в західну зону, де вона в I турі мала зустрітися з командою Миколаєва.

Через працівників заводу Ельворті два м'ячі роздобули в 1915 році знам'янці і теж почали пробувати себе в цій грі. Перші футбольні кроки зробили на той час і олександрійці.

У 1922 році в Єлисаветграді були організовані футбольні команди з

[illegible]

робітників заводу «Червона зірка», «Червоний профінтерн», залізничників та кавалерійської школи.

В 1925 робітники заводу «Червона зірка» збудували собі на Новомиколаївці футбольний майданчик, обкопавши його рівчаком, щоб на поле на забрідали телята. Це стало поштовхом для розповсюдження футболу в місті. У м. Зінов'євську (так тоді звалось місто) проводились зустрічі між місцевими командами. Найбільш підготовленими були команди 1-го та 2-го райклубів, заводів «Червона зірка», «Червоний профінтерн», кавалерійської школи, радторгслужбовців, авіабригади. Тоді ж почали проводитись й першості міста з футболу. Найчастіше переможцями були команда «Металіст» (завод «Червона зірка») та команда авіабригади.

У вересні 1934 року вступив у дію перший у місті стадіон і на ньому почали проводитись футбольні зустрічі. Влітку 1935 року в м. Кірово (нова назва Зінов'євська) на запрошення спортивних товариств міста приїздила одна з кращих команд Грузії – збірна Кутаїсі. Проти неї грала краща команда міста – команда заводу «Червона зірка». Але гості перемогли 3:2.

«Сільмаш» (колишній «Металіст») і надалі був найсильнішою командою міста, кілька разів – чемпіоном міста та виступав від Кіровограда в чемпіонатах та кубках України.

Під час війни змагання з футболу не проводилися, хоча, за свідченнями газети «Українські вісті», окремі матчі мали місце. Багато футболістів пішли на фронт. За час війни семеро з них загинули, в тому числі гравці, які представляли «Сільмаш» у всеукраїнських змаганнях: Олександр

Бурд, Павло Капіляня, Сергій Олешко та Арон Черняк.

Після ВВВ футбольне життя поступово відновилось. Уже в 1946 році почали проводитись чемпіонати області. Футбол стрімко набував популярності і культивувався практично у всіх добровільних спорттовариствах. У цих товариствах, звичайно ж, проходили футбольні змагання, а в програмах спартакіад ДСТ футбол був чи не обов'язковим. Проте чемпіонат, а пізніше й кубок області проводилися облспортуправлінням та обласною федерацією футболу не за відомим принципом, а за територіально-спортивним: на чемпіонат заявлялися представники колективів фізкультури, які були сильнішими на своїй території, тобто кращі команди міст та районів.

Як правило, чемпіонату області передували першості міст і районів, де й визначалися учасники обласної ліги. Але з різних причин це не завжди вдавалось, особливо на перших порах, траплялось, що в чемпіонаті було представлено 8-10 міст і районів. Кращими командами того часу були кіровоградські «Трактор», «Динамо», «Буревісник», «Спартак», «Більшовик», олександрійський «Шахтар», Знам'янський та Помічнрянський «Локомотиви», «Спартак» з Новоукраїнки, «Більшовик» з Долинської, «Харчовик» з Малої Виски.

У подальшому в проведенні змагань стало більше організованості й стабільності і чемпіонат проводився в двох групах за спортивним принципом – у I були 10 сильніших команд, які боролись за першість, а в II – 10 (або й більше) команд, які боролись за вихід у першу групу. У кінці сорокових та в п'ятдесятих роках тон у

Чемпіони області з футболу 1978 року ДСО «Локомотив», м.Знам'янка

чемпіонаті задавали кіровоградський «Трактор» (пізніше «Торпедо»), олександрійський «Шахтар» та Знам'янський «Локомотив». З виходом спочатку «Трактора», а згодом і «Шахтаря» до професійної ліги майстрів (тоді – клас «Б» першості СРСР) на перші ролі вийшов знам'янський «Локомотив».

Це було закономірно, бо стало результатом багаторічної роботи з розвитку футболу в Знам'янці. Ще 1924 року там спорудили стадіон, з 1928 проводили першість міста, а після війни відновили її вже у 1944 році. 1953 року «Локомотив» став чемпіоном Одесько-Кишинівської залізниці. У становлення команди зробили свого часу внесок тренери Б.Муравський, В.Дашенко, Д.Федоров, а справжнього розквіту вона досягла в 60-70 р.р., коли біля її керма були В.Нечаєв, а пізніше О.Янчук. Саме тоді «Локомотив» був багаторазовим чемпіоном області, завойовував кубок «Кіровоградської правди», успішно

виступав у змаганнях залізничників, гідно представляв область у першості України серед колективів фізкультури.

Конкуренцію «Локомотиву» на рівні області складали тоді кіровоградські «Радист» (тренер В.Похиленко) і «Ятрань» (Ю.Сприкут), команди Світловодська «Авангард» (Ю.Махно), Гайворона, Новомиргорода, Олександрійського заводу гірського воску, Новоукраїнки, Ульяновки. Саме в цих аматорських командах зробили перші, але впевнені кроки у великий футбол Ю.Замуренко і А.Добрянський (Знам'янка), О.Іонов, В.Лисицький, О.Бережний, А.Старж (Світловодськ), В.Євтушенко і В.Іщенко («Ятрань») та ін.

Облспортуправління, обласна федерація футболу та облнаросвіта багато уваги приділяли в той час розвитку дитячого футболу. Особливо вагомий внесок у цю справу зробила спеціалізована дитячо-юнацька спортивна школа облвно з футболу, яку тривалий час очолював відомий кіровоградський футболіст

Ю.Г.Калашников, а тренерами були В.Даренко, В.Капінус та інші (всього 12 фахівців). Тут було підготовлено не лише плеяду майбутніх майстрів (А.Канчельскіс, М.Михайлов та ін.), а й багато спеціалістів, які долучилися до дальшого розвитку й поширення футболу, зокрема й дитячого за місцем проживання – на призи клубу «Шкіряний м'яч» тощо.

Крім чемпіонату, систематично проводилися змагання за кубок області на приз газети «Кіровоградська правда» (з 1951р.), пізніше – на приз «Народного слова», різноманітні спартакіади відомств і колективів фізкультури, в програмах яких обов'язково був футбол. Всі ці заходи забезпечувалися активною організаторською роботою обласної федерації футболу, яку в різний час очолювали М.А.Демент'єв, В.І.Галенко, Ю.Г.Калашников, О.Кацман, В.А.Гурський. Склався в області й загалом авторитетних футбольних суддів, які не лише забезпечували якісну організацію обласних змагань, а й запрошувалися на суддівство ігор республіканського рівня. Обласну колегію тривалий час очолював інженер радіозаводу Ю.А.Бурунський, великий авторитет мали в Україні арбітри Г.Михалевич, Ю.Безруков, М.Возіян, В.Олексієнко, І.Горожанкін (який першим з кіровоградців здобув категорію судді ФІФА), О.Кацман, В.Кириченко, В.Будніков, С.Чорномаз. Упродовж майже 20 років матчі команд вищої ліги обслуговував як делегат ФФУ Ю.І.Махно.

З часу організації національного чемпіонату України було дещо видозмінено й систему аматорських змагань в області. Перший чемпіонат та розіграш кубка області пройшов у 1992 році. В чемпіонаті

взяли участь 32 команди, змагання проходили у 3-х групах, а потім ще й фінальні змагання. Переможцями стали команди «Червоної зірки», «Металург» (Світловодськ), та «Колос» (Гайворон). У розіграші кубка (де було заявлено 17 команд), перемогла «Поліграфтехніка-2» (Олександрія), а в чемпіонаті – Знам'янський «Локомотив».

У наступні роки схеми проведення чемпіонату інколи незначно змінювалися в залежності від кількості команд-учасниць (а їх бувало від 18 до 30), з різних стадій проводився й розіграш кубка, бо теж було різним число команд – від 4 до 24. Часом за ці роки виникали проблеми організаційного й фінансового порядку. Проте чемпіонат і кубок проводилися щорічно, незважаючи на будь-які проблеми. В цих турнірах найчастіше перемали Знам'янський «Локомотив», кіровоградські «Червона зірка», «Буревісник», «Ікар-МАКБО-94», «Птако-Ятрань», олександрійська «Поліграфтехніка-2». До речі, команда ДЛАУ «Ікар-МАКБО-94» була водночас ще й чемпіоном світу серед студентів-авіаторів. Чемпіонами області, крім цих команд, ставали Гайворонська «Зоря», Бобринецький «Новатор», Новомиргородський «Кооператор». Важливо й те, що до фіналів чемпіонату області в різні роки пробивалися сільські спортсмени Цибулевого, Богданівки, Братолубівки, Соколівського, Первозванівки, Войнівки, Голоківки, Червоної Кам'янки, Нікольського та інш.

Паралельно з цими – найголовнішими змаганнями – федерація футболу щорічно проводить чемпіонати з футзалу серед аматорських команд, серед ветеранів,

серед команд ВНЗ; турніри в залік обласної спартакіади; фінали на приз клубу «Шкіряний м'яч»; обласний етап всеукраїнських змагань «Граємо за Україну разом», першість серед ДЮСШ; навіть першості серед команд райдержадміністрацій, серед команд банківських установ тощо. До речі, започаткована в області першість серед райдержадміністрацій набула поширення на всю Україну й одного разу команда Долинської РДА була чемпіоном країни.

Здобули популярність і визнання започатковані федерацією футбольні турніри на приз В.М.Третьякова (міжнародний) та пам'яті А.І.Кравченка і А.Куценка. Цікаво, що приз В.Третьякова по 2 рази здобували «Динамо» (Київ) та «Чорноморець» (Одеса), одного разу – московський ЦСКА.

За цей час у масовому футболі сформувалося нове покоління високопрофесійних тренерів. Згадані вище команди до успіхів приводили В.В.Даренко, В.М.Винокуров, В.А.Бондар (нині засл. тренер України), В.С.Повстенко (Кіровоград), С.І.Лисицький (Світловодськ), В.О.Лень (Знам'янка), В.Г.Кундель (Бобринець), Г.В.Москалець (Долинська), А.М.Акуліч (Олександрія). Доречно згадати, що команда «Аметист» Олександрійського колегіуму 2006 року була чемпіоном турніру на приз «Шкіряного м'яча» серед дванадцятирічних. Видатним здобутком наших тренерів є й те, що троє вихованців нашого футболу – С.Назаренко, А.Русол та А.Пятов – були в складі збірної України на фіналі чемпіонату Європи 2006 року, а підготували їх до великого футболу тренери М.Калита, В.Бондар і О.Фундерат. Нині в «Дніпрі» впевнено і яскраво грає ще

один наш вихованець Є.Коноплянка, який навчався в футбольному клубі «Олімпік» у Ю.Кевліча. Нині він теж є членом збірної.

Першим головою обласної федерації футболу в нові часи був В.К.Гурський, його змінив Ю.О.Касьонкін, потім В.І.Коротун, Є.Б.Осадчий, а з листопада 2005 – В.А.Безсмертний.

Плідно працює й оновлена суддівська колегія: до 1993 її очолював Олексій Кацман, його змінив В.Кириченко, у 1996–1997 р.р. головою був І.Горожанкін, потім 7 років – В.Безсмертний, а з 2004 року – В.Дяденко. Колегія об'єднує сьогодні більше 20 арбітрів, які забезпечують якісне проведення всіх намічених федерацією змагань. Наш суддя А.Скрипка судить матчі прем'єр-ліги, його колеги В.Дяденко, Г.Махно, В.Федан, Д.Попельницький залучаються до арбітражу матчів І ліги, Є.Поркуян та Н.Алексахіна – ігор ІІ ліги, окрім того, Н.Алексахіна має статус судді ФІФА і систематично бере участь у проведенні міжнародних матчів жіночого футболу, а В.Дяденко двічі був визнаний кращим арбітром ПФЛ. В.Безсмертний систематично виїздить на матчі команд майстрів як делегат ФФУ, а В.Курганов – як інспектор. 15 суддів залучаються до арбітражу Всеукраїнських масових змагань. Ще одним свідченням плідної роботи аматорського футболу є спортивний шлях Голоківського «Украгрокома»: спочатку як аматорська команда багато разів ставав чемпіоном і володарем кубка області, здобув право виступів у другій лізі, а за підсумками сезону 2012–2013 р.р. вийшов у першу лігу, де складав компанію ще двом першоліговим командам області – «Зірці» та «Олександрії».

2. ФК «Зірка»

Деякі краєзнавці-дослідники футболу, зокрема й автори історичного довідника «Зірка-80» М.Ковальов та А.Перевозник, схильні вважати роком народження головної команди краю 1922, коли відбувся перший (а чи справді перший?) запротокольований матч червонозорівської команди. На цій підставі у 2002 році відзначалося й 80-річчя команди. Інші дослідники, серед них і лауреат обласної премії імені В.Ястребова в галузі краєзнавства В.Босько, цілком резонно зауважують авторам довідника, що вони самі ж собі суперечать, показуючи, що команда заводу братів Ельворті грала і була званою ще на самому початку ХХ століття, а 1922 рік – просто один з епізодів її історії.

А поскільки йдеться про те, що «Зірка» (хоч як би вона називалася в різні часи) веде свій родовід саме від одного й того ж підприємства (теж незалежно від його назви в той чи інший час), то можна вважати, що найвідоміша кіровоградська футбольна дружина таки має столітню історію. Проте для наших «Нарисів...» це не так і суттєво, а важливішим є той факт, що ця команда не лише сама розвивалася, а розвивала футбол, була каталізатором прогресу

футболу взагалі, бо – як і ще в дореволюційний період, так і після завершення громадянських воєн – команда була стрижнем, навколо якого крутилося футбольне життя міста. Футбольних команд було коли більше, коли менше, вони мінялися – одні зникали, інші створювались, але та команда, яка з часом стала «Зіркою», була весь час.

У середині двадцятих років ця команда (під назвою «Металіст») була учасницею і найчастіше – переможницею перших чемпіонатів Зінов'євська. Згадуваний історичний довідник «Зірка-80» наводить склад команди 1928 року: Адамовський, Серов, Штамер, Петров, Плєскач, Е.Додін, Алексєєв, Качанов, Кулик, Карпов, Кременецький, Чистоганов, Нельга.

У тридцяті роки, вже під назвою «Сільмаш», команда стає стабільно

Момент гри команди «Металіст». 1929 р.

кращою в місті і представляє його (тоді вже Кірово) в чемпіонатах та розіграшах кубка України. Виступи на всеукраїнській арені не були особливо вдалим, проте набувався досвід, ширилася популярність футболу в нашому краї, зростала кількість змагань. З 1939 року, коли утворилася область, «Сільмаш» успішно виступав у різного рівня обласних змаганнях, ставав переможцем обласного чемпіонату серед юнаків.

Як свідчать архівні документи, футбольне життя не завмерло в місті навіть під час Великої Вітчизняної війни. Зокрема, збереглася інформація, що 26 квітня 1942 року збірна міста зіграла внічю (2:2) з футболістами німецької військової частини, десть через місяць друга збірна міста поступилася (1:3) німецькій команді «Опель», зате наступного ж дня перша збірна обіграла німців з рахунком 2:1. Зрозуміло, що до цих збірних входили в основному футболісти «Сільмашу», які з якихось причин не пішли на фронт.

У відновленні спортивного життя в післявоєнний час активну участь брала й футбольна команда «Червоної зірки» під назвою «Трактор». На початок 50-х років сформувався доволі майстерний колектив, який здобув кубок України (серед колективів фізкультури), кубок центральної ради ДСТ «Торпедо» та кубок Української ради професійних спілок. Особливо врожайним на здобутки став для нашої команди (в той час мала назву «Торпедо») 1955 рік: наші земляки перемогли в своїй підгрупі чемпіонату України, а у фінальному турнірі вибороли бронзові медалі першості України серед колективів фізкультури. Тоді

Капітани 1-ї і 2-ї футбольних команд «Торпедо» В.Трет'яков і М.Васильєв перед фіналом кубка області

ж троє торпедівців – Ю.Горожанкін, А.Литвинов та Ю.Калашников – у складі збірної команди України стали чемпіонами СРСР серед юнаків. Окрім них, до складу тодішнього «Торпедо» входили воротарі Г.Берзон і А.Нестеренко, захисники В.Дашченко, О.Міщенко, М.Васильєв, хавбеки О.Касьонкін, В.Трайтак, нападники Л.Артеменко, В.Трет'яков, А.Галатенко, М.Шелковенко, Є.Леонтович, В.Самойленко, Є.Золотухін.

Практично цей же склад був основою і в 1958 році, коли команда – вже під назвою «Зірка» – почала виступати в чемпіонатах СРСР серед майстрів класу «Б». Перший рік був складним і не вельми успішним, проте вже з 1959 року «Зірка» – незмінний фаворит цих змагань. 1960 року команда мала перше в своїй історії зарубіжне турне – виїздила в Польщу на низку товариських матчів, які провела доволі успішно. Улюбленцями кіровоградської публіки в цей час були воротар А.Нестеренко, захисники Ю.Горожанкін і А.Кравченко, форварди Б.Петров, С.Катков та В.Філін,

чийми (в основному) зусиллями «Зірка» виборола перший «Рубіновий кубок» – приз, заснований в Україні 1961 року для найрезультативнішої команди республіки.

1962 року відбулася малозрозуміла спроба передати команду в товариство «Динамо». Це створило купу організаційних непорозумінь, а закінчилося спортивним провалом – 23 місце в класі «Б», найгірший показник за всі часи. На щастя, помилку вчасно виправили, команда повернулася і до свого спортивного товариства, і до звичних успішних виступів. Стабільна гра і стабільні високі результати дали підставу довірити «Зірці» у 1965 році нове зарубіжне турне, цього разу до Італії, де команда також мала успіх, не програвши жодного поєдинку. Тоді в «Зірці» вже почав грати і брав участь у поїздці до Італії Валерій Поркуян.

Згадана стабільність стала запорукою й того, що у 1966 році підвищився спортивний статус команди – «Зірка» стала учасником чемпіонату СРСР у другій групі класу «А», тобто потрапила в одну компанію з дніпропетровцями, харків'янами, ленінградцями, львів'янами, запоріжцями тощо. Та знітилася команда в цій компанії лише на один сезон, а потім знову піднялася і всі 4 сезони перебування в класі «А» була серед лідерів і стояла в підсумкових таблицях вище «Металіста», «Карпат», «Таврії», «Металурга» та інших визнаних грандів – тодішніх і нинішніх.

Чергова реорганізація першості СРСР з футболу (1971) повернула «Зірку» в другу лігу, тобто фактично в

клас «Б». Але любов кіровоградців до своєї команди не зменшилась, тим більше, що «Зірка» в сімдесяті роки виступала яскраво і результативно: у цей час було здобуто другий (1973), а згодом (1975) і третій кубок України, у її лавах прекрасно проявили себе в цей час В.Веремєєв, В.Білоус, О.Кацман, Ю.Касьонкін, О.Смиченко, М.Порошин, М.Михайлов, В.Самохвалов, О.Іонов, брати А. та М.Хропови, В.Музичук, М.Латиш, В.Євтушенко.

Вісімдесяті роки минулого століття були для «Зірки» нещасливими: команда грала нерівно, переможні серії в її виступах чергувалися з низкими поразок, її, як кажуть у таких випадках, – лихоманило, втрачалися звична стабільність і надійність. На високому рівні в цей час заграли небагато (порівняно з попередніми часами) футболістів, зокрема, М.Калита, Л.Колтун, Л.Федоров, Е.Денисенко, А.Канчельскіс, О.Мизенко, В.Димов. Часто мінялися тренери.

Щоправда, тренери у «Зірки» завжди мінялися часто (та й взагалі це характерно не лише для «Зірки», а загальна тенденція). За 1958-1990 р.р. – час виступів у турнірах майстрів другої та першої ліги в

«Зірці» встигли попрацювати 17 тренерів, з них найдовше (7сезонів) та, напевно, й найбільш плідно працював з командою О.І.Расторгуєв, п'ять сезонів (щоправда – не підряд) команду очолював її вихованець і дуже здібний тренер Ю.І.Горожанкін. Його важкуватий характер дещо заважав у стосунках з так званими батьками команди, через те його звільняли, коли ж «Зірка» втрапляла знову в якусь халепу – знову просили Юрія Івановича повернутися. І він повертався, і все віддавав, щоб виправити становище...

Уболівальникам з великим стажем певно запам'ятався Євген Горянський, який працював у «Зірці» впродовж трьох років; по 2 сезони старшими (тоді не було посади «головний») тренерами були вихованці «Зірки» Геннадій Рудинський, Віктор Третьяков, Борис Петров, а також приїжджі В.Добриков та І.Шандор.

Злетами й падіннями позначені в біографії «Зірки» дев'яності роки та початок

третього тисячоліття. З падіння, власне, почалось, коли весною 1992 року кіровоградцям довелося стартувати в першому національному чемпіонаті України серед команд перехідної ліги. Це збіглося ще й з тим, що припинилося фінансування команди облпрофрадою (як це велося ще з 1958 року). Палкий прихильник футболу взагалі і зокрема «Зірки» В.М.Суворов (на той час – депутат і працівник обласної ради) ініціював створення футбольного клубу, він же став і його першим президентом. Та ще пощастило, що команду в такий складний момент погодився очолити Микола Федоренко. Вихованець Ю.І.Махна ще по Світловодську, він пройшов як гравець школу Донецька й Дніпропетровська і навіть збірної СРСР, а під кінець кар'єри пограв деякий час і в «Зірці». Прийшовши в команду головним тренером, він звернув увагу на місцеві таланти і вже через рік «Зірка» була четвертою в другій лізі і взяла курс на І лігу. У сезоні 1993-94 р.р. цього вдалося досягти, щоправда вже під керівництвом Олександра Іщенко, вихованця «Зірки», двічі володаря кубка України в її складі (1973, 1975), якого запросили, коли утримання команди взяв на себе відомий у Кіровограді підприємець Василь Ковальський. Він став президентом клубу, а поскільки очолював фірму «НІБАС», то й команда стала тепер «Зірка-НІБАС».

Наступний сезон (1994-1995) розпочав по-справжньому золоті сторінки в літописі «Зірки»: виборовши І місце в першій лізі, вона здобула право виступати у вищому ешелоні, тобто пробилася в еліту українського футболу, а в дебютному сезоні спромоглася посісти шосте місце! У

наступні 3 сезони команда грала доволі впевнено, посідаючи 10-11 місця, що було досить престижно, тим більше, що після «Зірки» в підсумкових таблицях опинялися не тільки Кривий Ріг чи Запоріжжя, а й Сімферополь, Одеса, Дніпропетровськ. У цей час через команду пройшла група високопрофесійних гравців, зокрема Л.Федоров, Ю.Мартинів, О.Соболь, В.Скіш, І.Близнюк, І.Руснак, О.Лісковець, І.Макогон.

На превеликий жаль, все гарне швидко минає, і золотих сторінок виявилось мало. Президент клубу В.Ковальський майже не отримував фінансової підтримки інших бізнесменів та міської влади, внаслідок чого не вдалося вирішити низки фінансово-господарських питань, зокрема й реконструкції стадіону. До того ж почалися непорозуміння, тертя та суперечки в керівництві клубу, в результаті яких команду залишив О.Іщенко. Щоправда, коли президентом клубу став Кіровоградський міський голова О.Нікулін, О.Іщенко в команду повернувся, але лиш на один сезон. Надалі її очолював досвідчений і вимогливий Ю.Коваль, але вберегти «Зірку» від повернення до першої ліги не вдалося.

Зате йому ж вдалося й повернутися з «Зіркою» знову до вищої ліги. Це трапилося на початку третього тисячоліття, коли команду взяла під свою опіку обласна державна адміністрація, а президентом футбольного клубу деякий час був особисто голова ОДА В.К.Моцний. Тоді було вирішено чимало організаційно-фінансових проблем, здійснено часткову

реконструкцію стадіону і переведено його до власності обласної громади. Але з виїздом із області В.К.Моцного низка негативних чинників (як об'єктивного, так і суб'єктивного характеру) призвели до втрати «Зіркою» статусу члена ПФЛ.

І знову довелося починати мало не з початку. На прохання керівництва області команду взяла під свою опіку «Корпорація ХХІ століття» бізнесмена і депутата облради М.Л. Онула, яка й розв'язала організаційні та фінансові проблеми відновлення членства команди в ПФЛ, а в 2009 році – й виходу в першу лігу. Так у цьому дивізіоні «Зірка» і грала ці роки. Грала нерівно, посідаючи 3 сезони підряд

XI-XII місця, що не влаштовувало, звичайно, ні вболівальників, ні владу.

У жовтні 2011 у команди з'явився новий господар - промислова група ПрАТ «Креатив», а голова її наглядової ради М.С. Березкін обраний президентом клубу. Він поділяє прагнення любителів футболу про повернення «Зірки» до еліти. В сезоні 2012-2013 р.р. вдалося дещо підсилити гру команди і вона завершила його вже на

восьмому місці. Для досягнення більшого ведеться активна селекційна робота, а на посаду головного тренера запрошено М.І. Федоренка, з іменем якого пов'язано немало доброго в історії команди.

Підсумовуючи, зазначу, що від того, в якій лізі і на якому рівні грала «Зірка», не стає менш яскравим той слід, який вона залишила в літописі українського футболу, і той вагомий внесок, який вона зробила в його розвиток. Для прикладу нагадаю, що двоє тренерів «Зірки» В.М.Третьяков та Ю.В.Махно отримали звання заслуженого тренера України за підготовку високопрофесійних футболістів для

команд майстрів усієї держави. Не знайдеться в Україні міста, у якому не грали б вихованці «Зірки» - чи ті, хто зробив у ній перші кроки, чи ті, хто набував тут майстерності. Більше того, 15 вихованців Ю.І.Махна в подальшому теж стали тренерами і доволі успішними. Це, так би мовити, високий рівень, а є ще й вищий. Маємо на увазі В.Поркуяна, В.Веремєєва, В.Євтушенка, М.Михайлова, А.Канчельскіса, які стали гордістю всього українського й всього тодішнього радянського футболу і знані у цілому футбольному світі.

3. ПФК «Олександрія»

Олександрійський футбол має глибокі історичні корені – перші команди з цієї гри з'явилися ще в кінці дев'ятнадцятого століття. У спогадах сестри видатного вченого Дмитра Чижевського Марії є розповідь про те, як місцева, поміщиця Л.Чеботаєва у своєму маєтку (за 8 кілометрів від Олександрії) розпорядилася облаштувати футбольне поле та встановила призи для переможців футбольних поєдинків. Як згадувала Марія Іванівна, «команда, що перемагала, отримувала призи: породистих поросят, гусей, самовар, чайний посуд...»

У двадцятому столітті футбол в Олександрії набув неабиякого поширення, а особливе піднесення масовості припало на післявоєнні роки, коли бурхливо розвивався Олександрійський буровугільний басейн, створювалися нові підприємства і кожне з них справою честі вважало мати футбольну команду. Вважається, що кількість з часом переростає в якість. Так це, власне, й сталося в Олександрії, коли з великої кількості команд поступово виросла ціла група більш сильних, а вже в їхньому середовищі постала й найсильніша.

Зрозуміло, це була команда «Шахтар», яка представляла об'єднання вугільників.

Воно називалося то трестом, то комбінатом, врешті-решт стало виробничим об'єднанням «Олександріявугілля», та незалежно від назви керівництво колективу опікувалося командою впродовж кількох десятиліть.

У 1948 році «Шахтар», як чемпіон міста, здобув право на участь у першості України серед колективів фізичної культури. Виступи його на республіканській арені не були рівними й стабільними: вдалі сезони чергувалися з провальними, а високе схвалення – з нищівною критикою. Проте олександрійські вболівальники – незалежно від ситуації – завжди підтримували свою команду. А вона тим часом набувала досвіду, поліпшувалася навчально-тренувальна робота, зростала майстерність гравців. Паралельно команда змагалася і в першості області серед колективів фізкультури. Тут її успіхи були більш вагомими – «Шахтар» багато років підряд ставав якщо не чемпіоном, то призером змагань.

У 1962 році «Шахтар» виборов право на участь у чемпіонаті СРСР серед команд майстрів у класі «Б». У цій лізі він провів 9 сезонів, але після чергової реорганізації чемпіонату втратив статус команди майстрів. І в подальшому – аж до 1990 року

– він знову змагався у першості України серед колективів фізкультури. За ці роки 5 разів був призером першості, один раз – фіналістом аматорського кубка України. Але такий рівень футболу вже не влаштовував ні вболівальників, ні керівників шахтарського міста.

У 1990 році з ініціативи директора заводу поліграфічної техніки М.М.Лавренка – палкого прихильника футболу і відданого патріота міста – була створена футбольна команда «Поліграфтехніка», яка того ж року стала чемпіоном і міста, і області. З того часу вищий рівень футболу в Олександрії пов'язаний саме з нею. Звичайно, вважати «Поліграфтехніку» прямою правонаступницею «Шахтаря» не можна, адже це була нова команда, створена на новій базі. Але не забуваймо, що саме «Шахтарем» набувався досвід, саме в ньому виросло багато висококласних майстрів, серед яких, зокрема, тодішні кумири вболівальників О.Тараненко, С.Цепа, О.Грінер, М.Лютій, В.Капінус, тобто складалася історія

футболу міста, закладалися футбольні традиції, іншими словами – формувалася певний футбольний імідж Олександрії. З огляду на це «Поліграфтехніку» слід сприймати як спадкоємця і продовжувача кращих традицій її попередників, у тому числі й «Шахтаря».

1991 року «Поліграфтехніка» (як чемпіон області) дебютувала у першості колективів фізкультури і стала переможцем зони, а в фіналі, що проходив у Маріуполі, здобула бронзові нагороди і право з наступного року грати в першій лізі національного чемпіонату України. Перший матч команда провела 14 березня 1992 року вдома проти черкаського «Дніпра» і перемогла з рахунком 3:1.

Добрий початок мав гарний розвиток у подальшому. За десять турнірів першої ліги олександрійці лише одного разу (в сезоні 1997–1998 р.р.) були за межами десятки найсильніших, а три рази здобували бронзові медалі. Запорукою цих успіхів була плідна навчально-тренувальна робота наставників команди О.Іщенко,

Ю.Коваля, А.Бузника, Р.Покори, яким вдавалося створювати і втримувати збалансований ігровий ансамбль, а з іншого боку – прекрасно розвинена сучасна інфраструктура, про яку неухильно і послідовно дбав президент клубу М.М.Лавренко. Досить сказати, що у той час були реконструйовані стадіони «Ніка» та «Олімп».

За той час «Поліграфтехніка» зіграла 384 матчі, в яких її гравці здобули 171 перемогу (при 99 нічиїх та 114 поразках), забивши при цьому 521 м'яч. Нападник команди Сергій Чуйченко кілька сезонів був серед найбільш результативних форвардів першої ліги, зокрема, в сезоні 1993–94 років він забив 26 голів, а в наступному – 27.

У кінці 1999 року М.М.Лавренко запросив на посаду головного тренера добре знаного в Україні фахівця Романа Покору. Талант тренера, його досвід і вміння працювати з людьми та поставити на високий рівень навчально-тренувальний процес зробили свою справу: в сезоні 2000–2001 років олександрійці стали третіми в І лізі і здобули право виступати у вищому ешелоні вітчизняного футболу. Вперше в історії команда з райцентру Кіровоградщини піднялась на таку високу спортивну вершину.

У вищій лізі «Поліграфтехніка» (а з 2003 р. – ФК «Олександрія») провела 2 сезони. В обох сезонах команда посідала 13 місце, що – як для дебютанта – не так уже й погано. Але після завершення турніру 2002/03 років

через фінансові проблеми команда знялася з розіграшу, а наступний сезон (майже тим же складом) провела у першій лізі під прапорами вінницької «Ниви».

Через рік команда повернулася до рідного міста, поновила своє членство в ПФЛ уже під назвою ПФК «Олександрія» і знову почала похід до вершин національної першості. Зрозуміло, розпочинати довелося знову ж таки з групи «Б». За наступні 2 сезони Р.Покора повернув команді статус першолігівської. Потім командою керували В.Богатир і Ю.Букель, а в березні 2008 року на посаду головного тренера повернувся Юрій Коваль, з іменем якого пов'язано чимало гарних віх в історії колективу. Під його керівництвом сезон 2008–2009 років олександрійці завершили на третьому місці.

Щоправда, в наступному сезоні після перших п'яти ігор Ю.Коваля змінив С.Ковалець, але й він, не добувши до кінця сезону, поїхав у Київ, в «Оболонь», а команду очолив добре знайомий кіровоградцями В.Шаран. Та незважаючи на такі часті зміни в керівництві, ПФК «Олександрія» грає стабільно і постійно перебуває серед лідерів першої ліги і реально претендує на підвищення статусу

– повернення до вищої ліги чемпіонату України.

У цій стабільності та впевненості є, безумовно, велика заслуга беззмінного президента футбольного клубу М.М.Лавренка. Він, можна сказати, живе проблемами колективу, на сучасному рівні розв'язує і спортивно-творчі, і соціально-побутові питання, постійно і послідовно дбає про зміцнення складу команди. В розпорядженні клубу – 2 стадіони, житлове містечко для гравців, а на стадіоні «Ніка» виріс – другий в країні після Києва – Будинок футболу. Зусилля М.М.Лавренка для розвитку футболу як в Олександрії, так і в усій Україні, високо поціновує громадськість, що підтверджується фактом його обрання на посаду віце-президента професійної футбольної ліги (ПФЛ) України.

Зусилля президента й молодого амбітного тренера В.Шарана були винагороджені в сезоні 2010-2011 р.р., за підсумками якого «Олександрія» повернулася до вищої ліги. На жаль, у команди були певні проблеми і перед зимовим міжсезонням керівництво клубу (звичайно ж, сподіваючись на краще)

змінити тренерський штаб. Та гра команди не стабілізувалась, не допомогло й запрошення на посаду головного тренера знаного фахівця Л.Буряка. За підсумками сезону «Олександрії» довелося попрощатися з вищою лігою. Змінилося й керівництво ПФК: М.Лавренко склав з себе повноваження президента. Новим президентом обрали відомого бізнесмена-аграрія, народного депутата України С.Кузьменка, який раніше опікувався ФК «УкрАгроКом» і вивів головківську команду в першу лігу. Чемпіонат 2012–2013 р.р. «Олександрія» провела доволі рівно і завершила його на третьому місці в першій лізі. Безумовно, ПФК має всі підстави знову поборотися за путівку до вищої ліги.

Зазначимо також, що за час існування команди «Поліграфтехніка» – ПФК «Олександрія» в ній підготовлено велику групу талановитих, високопрофесійних гравців, найбільш відомі з яких С.Чуйченко, Т.Чопик, О.Бабич, І.Богатир, А.Покладок, В.Слюсар, О.Гребенюк, Ю.Кудінов, О.Казанюк, Ю.Хрієнко, В.Гашин, О.Ярошенко, В.Сахно, С.Селезньов, А.Гаврюшов, Ю.Мокрицький О.Железний, М.Гарбузников, Г.Плотко.

ХОКЕЙ НА ТРАВІ

На відміну від тих видів спорту, які в давнину склалися спершу як народні розваги, а вже потім розвинулися в спорт, хокей на траві виглядає запровадженням «згори»: 1977 року колегія спорткомітету УРСР ухвалила постанову «Про розвиток хокею на траві в фізкультурних організаціях Української РСР». Вслід за цим документом з'явилася пропозиція облспорткомітету до ДСТ: вивчити доцільність розвитку цього виду. Доцільним його визнали в ДСТ «Авангард», де тренер В.Шептицький почав працювати з кількома групами дівчат. У 1982 році груп було вже 4, а учасниць – понад 60, тренувались вони на стадіоні «Зірка». Того ж року була створена й збірна області, яка

взяла участь у III спортивних іграх молоді.

Дебют був не дуже вдалим (18-е місце), проте наполегливість і цілеспрямованість тренера і спортсменок дуже швидко принесли гарні плоди: через 2 роки молода команда здобула бронзу першості України, три наші землячки Т.Мотузенко, Н.Василевська і Г.Алієва стали збірницями України, а Т.Мотузенко – срібною призеркою першості СРСР.

З квітня 1985 року В.Шептицький почав працювати разом з В.Мурзаком. Наступного року відділення хокею на траві передано в облраду ДСТ «Колос», де були значно кращі умови для його розвитку, облаштовано спеціальний стадіон.

Кіровоградська команда стала систематично виборювати призові місця в республіці, а 1987 року здобула золото першості України серед дівчат 1971–72 років народження. Це була талановита команда: через рік вона повторила свій успіх, на її базі сформувалася збірна України, яка успішно виступала в союзних змаганнях. Кращими гравцями були тоді Вікторія і Оксана Белорумови, Оксана Дубченко, Наталя Козачок, Вікторія Гаращенко, Світлана Шмакова.

З настанням незалежності став проводитися національний чемпіонат України, в якому кіровоградські хокеїстки виступали теж на гідному рівні.

З 1995 року в Кіровограді починає розвиватися чоловічий хокей на траві. База його розвитку – факультет фізвиховання педуніверситету ім. В.Винниченка, тут же сформована і команда області. Провідними її гравцями були Є. Гончарук та В. Грановський. У складі молодіжної збірної

України Є.Гончарук став у 1998 році бронзовим призером чемпіонату Європи. Плідно працює з чоловічими клубами Т.Г.Шулешко. Кращі її вихованці Р.Озерський, В.Кіронда, О.Тихоненко та інші успішно виступали в чемпіонатах України та міжнародних змаганнях.

Проте жіночий хокей на траві нашої області залишався більш успішним. Значний внесок у його розвиток зробили Олена Фрітче і Тетяна Саленко. Вони виступали не лише за Кіровоград, а й за професійні клуби інших міст, а також збірні України. Звання майстрів спорту їм були присвоєні за срібні нагороди в чемпіонаті Європи. А в подальшому, за успішні виступи в кубках європейських чемпіонів, чемпіонатах Європи і світу вони удостоїлися звання МС міжнародного класу. Їхні вихователі – тренери В.Ф.Шептицький і В.В.Мурзак стали заслуженими тренерами України.

ШАХИ І ШАШКИ

У шаховому енциклопедичному словникові, виданому 1990 року в Москві, є свідчення про те, що в низці міст України, в тому числі й нашому Єлисаветграді, ще в XIX ст. з'явилися шахові гуртки. А журнал «Шахматный листок», який видавався М.Чигоріним у Петербурзі, в 1879 році розповідав про шаховий матч за листуванням між командами Єлисаветграда й Житомира. Судячи з деяких даних (на жаль – дуже фрагментарних), можна судити, що і в двадцятому столітті шахове життя в наших краях, передусім містах, було досить активним. Та й перший наш земляк, хто здобув звання майстра спорту СРСР ще в довоєнний час, був шахіст Олексій Крюков. Щоправда, тут він лише починав свою спортивну кар'єру, а норматив МС виконав уже в Москві, куди переїхав на роботу в Центральну раду спорттовариства «Темп». Як свідчать спогади його сучасників, він періодично приїздив у рідне місто і брав активну участь у шаховому житті.

Перші шахові кроки зробив тут і найвидатніший з наших земляків-шахістів Олексій Суєтін – міжнародний гросмейстер, тренер чемпіона світу Т.Петросяна, один з найвідоміших у світі теоретиків шахової гри.

Зі створенням області та обласної управлінської фізкультурної структури у

розвитку шахів та шашок з'явилося більше організованості, регулярним стало проведення різного рівня турнірів.

Особливої популярності шахи й шашки набули в 50-60 роки минулого століття, коли гуртки або секції з цих видів діяли в навчальних закладах, червоних кутках підприємств, клубах і будинках культури. Індивідуальні та командні турніри проводилися як за галузевим принципом – у добровільних спор-

тивних товариствах, так і між галузями та відомствами. А в парку Леніна (Ковалівський) з ранку до вечора і без вихідних діяв шаховий клуб, який завжди був ущерть забитий прихильниками шахів і шашок. Були й буквально культові серед кіровоградців постаті, як, скажімо,

С.Шинкаревський, Б.Болтянський, А.Кириченко, Д.Чулак, Є.Бодашко, які ходили з одного колективу в інший, знаходили там ентузіастів і допомагали влаштовувати турніри.

Великий ентузіаст шашок, плановик з «Червоної зірки» А.О.Кириченко, будучи першорозрядником, але напевне маючи педагогічний хист, підготував перших майстрів спорту з шашок М.Контрабарського й А.Куліша. М.Контрабарський у майбутньому доходив до фіналів першості СРСР, а А.Куліш неодноразово ставав чемпіоном України. Як тренер А.Куліш теж підготував кількох МС, чемпіонів і призерів республіканських змагань. Збірна області була в першій п'ятірці України в командному заліку.

Шахісти, окрім згаданого О.Суєтіна, такими успіхами похвалитися не можуть, але федерація багато зробила для розвитку цього виду, щорічно проводила низку змагань, в тому числі й чемпіонати області. Більше десяти разів за часів Союзу чемпіоном ставав викладач педінституту Ю.Пігарьов, 5 разів – інженер з цегельного заводу І.Гітельман, переможцями були також М.Лемборський, М.Варивода, Л.Насековський, Ю.Ходотов.

Обласну федерацію шахів у післявоєнний період тривалий час очолював С.А.Шинкаревський, визнанням його організаторських заслуг і постановки змістовної роботи було те, що області двічі надавалося право проведення командних першостей України. При цьому проходили вони на дуже високому рівні. Наприклад, справжньою подією у спортивно-культурному житті краю стала командна першість України з шахів у грудні 1958 року.

На змагання приїхали збірні всіх областей та міст Києва й Севастополя – 140 гостей, серед яких були всі без винятку провідні шахісти України на чолі з єдиним на той час українським гросмейстером, одеситом Юхимом Геллером. Тодішній клуб ім. Калініна (нині – синагога), де проходили змагання, став у буквальному розумінні місцем паломництва кіровоградців. Нашу команду тоді представляли Ю.Пігарьов, І.Гітельман, Г.Берьозкін, Е.Погребецька. На цій першості Ю.Пігарьов виконав норму кандидата в майстри – першим на Кіровоградщині.

Помітним поштовхом до поширення шахів і шашок стало утворення шахово-шашкового клубу на другому поверсі введеного у 1963 році в дію кращого на той час спортзалу ДСТ «Авангард». Деяко пізніше подібні клуби створилися в м.м. Олександрія та Світловодськ, у деяких районах. У них вирувало шахове життя, на їхній базі проводилися районні, міські, обласні змагання – як галузеві, так і міжвідомчі. Представники «Зірки», «Гідросили», «Етала», СК заводу чистих металів, вищих навчальних закладів були представлені на різних республіканських змаганнях, брали участь у шахових фестивалях у Латвії, Литві, Ленінграді. На чільні місця в обласній шаховій еліті вийшли Г.Дубівка (Кіровоград), В.Петленко і Ю.Ходотов (Олександрія), М.Мартиненко (Світловодськ), які успішно виступали самі та водночас вели велику навчально-тренувальну роботу з молоддю. Олександрієць В.Моїн був у 1961 році чемпіоном України серед юнаків. В ті часи до Кіровограда охоче приїздили визначні шахісти, зокрема С.Флор, О.Суєтін, О.Поляк, С.Палатник, І.Платонов, які

ВЦРПС надумала вчергове реорганізовувати профспілкові ДСТ: всіх об'єднали в одне, вийшло щось некероване, роз'єднали назад, проте по «дорозі туди й назад» багато чого загубили. Серед цих втрат – і шахи.

Проте таланти серед кіровоградців є і навіть при мінімумі організаторських зусиль вони проявляються. Наприклад, на рубежі тисячоліть рейтинг ФІДЕ мали 8, а рейтинг України 14 наших земляків, з них 9 кандидати у майстри спорту. До речі, щоб стати майстром, треба успішно виступити у 8 високореєтингових змаганнях на рік, а це чималі гроші, які держава не виділяє...

проводили надзвичайно цікаві лекції та бесіди про історію та сучасність шахів, а також влаштовували сеанси одночасної гри, які були дуже популярними серед молоді. Наша збірна області в ті роки двічі ставала чемпіоном України за листуванням.

Тодішній голова обласної федерації шахів, доцент КІСМу О.Я.Довжук всіляко намагався підтримувати високий пульс шахового життя в області, проте почали наставати часи, коли самого ентузіазму для успіху справи уже було замало. І хоч на середину вісімдесятих років шахи ще культивувалися у 1275 колективах фізкультури області, але спад уже був неминучим. Бо, скажімо, в спортивних клубах «Зірка», КІСМ, ЗЧМ, Побузького нікелевого заводу, обласних ДСТ «Авангард», «Спартак», «Колос» уже не було штатних тренерів з цього виду, як не було й відділень шахів-шашок у жодній ДЮСШ. Ще більше втрат зазнав цей вид спорту, коли в кінці дев'яностих тодішня

На той же час – початок нового тисячоліття – припадає й низка великих спортивних успіхів учня Г.Г.Дубівки Дениса Лінейкіна, який став – уперше в історії шахів області та й всієї України – переможцем 14 міжнародного турніру пам'яті чемпіона світу Т.Петросяна. Потім Денис був чемпіоном України в своїй віковій групі, учасником солідних міжнародних турнірів у Сербії, Іспанії, Греції, щоправда, запрошень мав ще більше, але фінансові проблеми стали складнішими, ніж шахові.

Рішучий крок до відродження шахового життя в області було зроблено в кінці 2005 року, коли група ентузіастів на чолі з учнем Г.Г.Дубівки І.А.Волковим знайшла потрібні кошти, зібрала в палаці культури ім. Компанійця всіх найсильніших шахістів області і влаштувала восьмиденний шаховий фестиваль, де змагалися, як-то кажуть, від старого до малого. Тоді ж

пройшов і чемпіонат області (після 15-річної перерви!), тоді ж провели й збори, які обрали головою федерації Ігоря Волкова, підприємця, голову обласного відділення Асоціації платників податків. Газета «Народне слово» про цю подію написала як про «знаменування відродження шахового спорту в області».

І справді, в наступні роки пройшло кілька турнірів, зокрема на призи «Народного слова» та до Всесвітнього дня шахів. На 1.07.2009 року десятку найсильніших активних шахістів області складали: В.Ломакін, О.Щербина, С.Грищенко, В.Терещенко, Є.Самарін, С.Браверман, А.Аскері, Б.Басько, М.Щербина, В.Ляшенко. Але знову в масовій шаховій практиці настав спад. Тож поки що нинішній етап у розвитку шахів справедливо було б пов'язувати більше з творчою, часом – подвижницькою діяльністю Г.Г.Дубівки. Ще в 1961 році він почав працювати тренером ДСТ «Авангард», уже в 1964 його учениця Ф.Гершман стала срібною призеркою чемпіонату України; у сімдесяті-вісімдесяті

роки він брав безпосередню участь у підготовці наших команд, які двічі перемагали в турнірах за листуванням. Г.Дубівка був серед ініціаторів створення шахового клубу «Біла тура», який фактично є єдиним центром у місті, де вирує шахове життя. На сьогодні цей клуб за статусом є відділенням ДЮСШ № 1 міського спорткомітету і саме через нього пройшли школу шахової майстерності від азів до міжнародного рівня Денис Лінейкін, чемпіон України 2000 у віковій групі до 12 років, Богдан Басько – теж чемпіон та двічі призер таких же чемпіонатів, і ще ціла низка талановитих юних шахістів. «Біла тура» практично є епіцентром пропаганди шахів та організації всіх турнірів, які проводяться в місті і області.

Обнадійливим для подальшого розвитку шахів є те, що нинішнього (2014) року за фінансової підтримки ПГ ПрАТ «Креатив» та активної особистої участі її очільника Максима Березкіна в парку Ковалівському відновлено міський шаховий клуб.

ТЕХНІЧНО-ПРИКЛАДНІ ВИДИ СПОРТУ

Історія розвитку видів спорту на Кіровоградщині була б не повною, якщо хоча б коротко не розповісти про технічно-прикладні види. Їх розвитком теж займалися фізкультурно-спортивні організації, але першу скрипку грали спочатку ТСОАВІАХІМ, потім ДТСААФ, а з часу незалежності України – ТСОУ (Товариство сприяння обороні України).

Організації ТСОУ області часом самостійно, а часом у спілці з колективами фізкультури культивують: авіаспорт, авто-і мотоспорт, радіоспорт, водні види, багатоборства та ін.

Візитною карткою Товариства вважається **авіаційний спорт**. У 1933 році в м. Зінов'євську була відкрита планерна школа, яка мала три планери, а в 1936 році на базі школи створили аероклуб ТСОАВІАХІМ, шефом якого була 15 авіабригада важких бомбардувальників (ВПС), її пілоти були інструкторами в аероклубі. Польоти проводились на літаках У-2 (ПО-2) на аеродромі Новоолексіївка (тепер там колгоспний ринок). Перший випуск 25 пілотів відбувся в 1937 році, серед них було 4 дівчини. В 1941 році аероклуб був евакуйований до Ростова-на-Дону. Відновив він свою роботу в м. Кіровограді в 1948 році. Були створені дві літакові та одна планерна ланка, парашутний екіпаж.

Польоти виконувались на літаках ПО-2, ЯК-12, а з 1965 року і на АН-2. Аеродроми базувалися в Лелеківці і Федорівці. З 1964

року аероклуб став авіаційним навчальним Центром, а з 1967 – авіаційним спортивним клубом. За роки існування в клубі підготовлено більше десяти тисяч пілотів, планеристів, парашутистів. Серед них – Герої Радянського Союзу А.Ф.Ковачевич, В.К.Іщенко.

Нині Кіровоградський АСК готує спортсменів-пілотів, парашутистів, пілотів надлегких літальних апаратів (дельтаплани, мотodelьтаплани та ін.). Наші авіатори неодноразово ставали призерами і переможцями міжнародних змагань, світовими рекордсменами є П.О.Банников, Т.Л.Козловська, Т.С.Салтанова, С.П.Карапиш (Тараненко).

Зокрема Світлана Карапиш (Тараненко) встановила світовий жіночий рекорд з групових жіночих стрибків на точність приземлення, має більше 4,5 тисячі стрибків, неодноразова абсолютна чемпіонка України з класичного парашутизму, призер міжнародних змагань у Німеччині, Франції, Росії та ін.

Очолює авіаспортклуб Г.М.Карапиш, майстер спорту з парашутного спорту з 1985 року, має більше двох тисяч стрибків, більше 3,5 тисячі годин нальоту, майстерно керує кількома типами літаків, зокрема – ЯК-12, АМ-2, ЯК-18, ЯК-18Т, ЯК-52, ЗЕТ-42 та ін.

Особливою подією 2012 року для авіаспортклубу стало проведення на аеродромі «Федорівка» відкритого 54-го чемпіонату України з літакового спорту

(вищий пілотаж). Змагатися у вищому пілотажі, боротися в небі за звання найкращого пілота приїхали понад сорок осіб із восьми регіонів країни та сусідньої Білорусі. Найскладніші елементи, фігури вищого пілотажу вони демонстрували на літаках Як-52 та Як-55.

Водно-моторний спорт на Кіровоградщині представляє Валерій Бобов. Він з 1967 року щорічно виступав пілотом на спортивних і гоночних суднах всіх типів і класів – катерах, моточовнах, скутерах, глісерах. 8-разовий чемпіон України, переможець кубка України. Активну участь бере в суддівстві змагань з мотокросу, гонках на виживання та ін.

Велику популярність упродовж кількох десятиліть мав на Кіровоградщині **мотоспорт**.

Однією з найколеритніших постатей у мотоспорті області є олександрієць Володимир Сушин. Тренувався на мотоциклах різних класів і з різних видів мотоспорту. Легко долав найскладніші траси, був серед перших на іподромних, шосейно-кільцевих гонках і мотогонках на льоду. В 1969 році став майстром спорту СРСР. В 1972 і два наступні роки на іподромних і шосейно-кільцевих мотогонках він був визнаний найсильнішим в Україні. Його справу і славу продовжив син Олександр, який у 1976 році виборов звання чемпіона республіки з мотогонок на льоду і друге місце в мотогонках на іподромі. Нині В.І.Сушин працює в Олександрійській ЗАШ ТСО України інструктором-методистом, підготував групу висококласних спортсменів.

Яскраву сторінку в історії українського та радянського мотокросу залишив начальник Кіровоградського спортивно-

Л.М. Чорний, МСМК, мотокрос, чемпіон України 1968–1969 рр.

технічного клубу ДТСААФ, майстер спорту, чемпіон Союзу 1964 року, заслужений тренер України Л.М.Чорний. Він був тренером збірної області і сам виступав за неї, згодом очолював збірну країни у класі 125-ти кубиків.

Любителі мотоспорту пам'ятають також імена Валентина Бородея, Євгена Рибальченка, Людмили Настоящої, Олега Флоринського та багатьох інших, які не раз приносили перемогу нашій команді. У першості республіки кіровоградці нижче п'ятого місця не опускались.

В ТСО України успішно розвивається **спортивна радіопеленгація**, – вид радіоспорту, суть якого полягає в оперативному пошуку замаскованих на місцевості радіопередавачів за допомогою приймача-пеленгатора в найкоротший час. Спортивна радіопеленгація в області започаткована у 70-х роках, коли стали надходити приймачі «Лес»-3,5, «Лес»-28. Приймачі розповсюджувались по області, що сприяло створенню команд у районах.

Гарними центрами радіоаматорства в області стали Олександрія, Новоукраїнка, Знам'янка, Олександрівка.

Вся радіоаматорська робота була зосереджена навколо Кіровоградського радіоклубу ДТСААФ, який очолював великий ентузіаст радіоспорту Євген Довженко.

У 1980 роки успішно діяв радіоклуб радіозаводу, який очолив заступник голови обласної організації ДТСААФ А.Тращенко. Тоді кіровоградський завод «Радій» виставляв на обласні змагання до шести рівноцінних команд.

З 1992 року Україна виступає окремою командою на чемпіонатах світу та Європи, бере участь у різних міжнародних турнірах. Для формування збірної команди України проводиться ряд відбірних змагань, ведеться рейтинг спортсменів. На всіх міжнародних турнірах українці показують високі результати, ведучи боротьбу за кризові місця.

Спортсмени Кіровоградської області входять до числа найсильніших радіоспортсменів країни та захищають її честь на міжнародній арені. Зокрема це Наталія Щербатюк, Валерій Геращенко, Елеонора Геращенко, Єгор Коротков, Іван Чернат, Тетяна Сільченко та ін.

Нині єдина секція радіопеленгації в Кіровограді існує при спортивному клубі «Пеленг» ТСО України. З молоддю займається заслужений тренер України Н.І.Щербатюк, учениця заслуженого тренера України А.О.Траценка. Кіровоградські спортсмени показують високі результати на всіх стартах та постійно входять до складу збірної команди України.

Спортсмени обласної організації ТСОУ роблять вагомий внесок у розвиток фізичної культури та спортивного життя нашого краю.

ЧАСТИНА ІІІ

ПЕРСОНАЛІЇ

У попередніх розділах нарисів, аналізуючи історичні процеси чи розвиток фізкультурно-спортивної бази, діяльність добровільних спортивних товариств, чи розвиток видів спорту, ми називали чимало людей, причетних до становлення і розвитку фізичної культури і спорту в нашому краї. Але вважаємо, що про багатьох з них ще треба сказати окремо, поцінуючи їхній значний внесок у цю благородну справу.

Про тих, хто уславив наш край високими спортивними здобутками, про тих, хто їх до цього підготував і привів, про тих, хто творив для цього умови. Згадати хоч невелике число з великого – багатотисячного – загону вчителів, які впродовж десятків років скромною, але наполегливою працею привчають нові покоління до фізичної культури і спорту, здорового способу життя. Згадати й тих журналістів, які присвятили свою творчість висвітленню спортивного життя.

Коротше кажучи, цю главу ми присвячуємо тим людям, які залишили свій добрий слід в історії фізичної культури і спорту Кіровоградщини. Ми розуміємо, що цих людей значно більше, ніж ми зуміли охопити, але час невблаганний і далеко не про всіх удалося знайти достовірні матеріали.

Заслужені працівники фізичної культури і спорту

Балануца Олександр Тимофійович	ДЮСШ ФСТ "Україна"
Безсмертний Віктор Анатолійович	футбол
Березан Олександр Петрович	облспортуправління
Бондар Вадим Анатолійович	футбол
Винокуров Віталій Миколайович	СДЮШОР №2
Гасман Михайло Йосипович	спортивна гімнастика
Жуков В'ячеслав Григорович	пауерліфтинг
Зверев Віктор Павлович	бокс
Іванець Володимир Костянтинович	легка атлетика
Ковальов Володимир Олексійович	облспортуправління
Кузніцова Олена Анатоліївна	плавання, Інваспорт
Куценко Олександр Григорович	міськспортвідділ
Куценко Світлана Володимирівна	спортивна гімнастика
Манько Володимир Володимирович	плавання
Нагорний Юрій Михайлович	плавання
Смілова Віра Григорівна	плавання
Соколовський Олег Миколайович	СДЮШОР "Надія"
Черняхівський В'ячеслав Григорович	Інваспорт

Заслужені тренери

Андреев Анатолій Миколайович	футбол
Андрійчук Олег Леонідович	спортивна гімнастика
Банніков Павло Олексійович	парашутний спорт
Бойко Олег Михайлович	бейсбол
Бойко Юрій Жоржович	бейсбол
Бондар Вадим Анатолійович	футбол
Волгін Віктор Федорович	дзюдо
Глуценко Олександр Васильович	триатлон
Желтяков Віктор Олександрович	плавання
Жуков В'ячеслав Григорович	пауерліфтинг
Заворітня Ольга Василівна	велоспорт
Заворітній Олександр Іванович	велоспорт
Зверев Віктор Павлович	бокс
Ібрагімов Ілгам Маїсович	стрільба кульова
Іванець Володимир Костянтинович	легка атлетика
Іващишин Володимир Васильович	важка атлетика
Іщенко Григорій Андрійович	футбол
Іщенко Олександр Олексійович	футбол
Кацман Олексій Йосипович	футбол
Клюка Юрій Григорович	боротьба
Ковальов Анатолій Олександрович	плавання

Ковальова Юлія Анатоліївна	плавання, Інваспорт
Куценко Світлана Володимирівна	спортивна гімнастика
Майгур Олексій Миколайович	карате
Манько Володимир Володимирович	плавання
Махно Юрій Іванович	футбол
Мурзак Василь Володимирович	хокей на траві
Нечаєв Олексій Валерійович	кікбоксинг
Нечай Едуард Йосипович	спортивна гімнастика
Радченко Тетяна Пилипівна	спортивна гімнастика
Романенко Микола Іванович	боротьба
Савченко Володимир Васильович	карате-до
Симоненко Сергій Іванович	велоспорт
Сіренко Олександра Олександрівна	спортивна гімнастика
Сіянюк Віктор Андрійович	пожежний спорт
Смілова Віра Григорівна	плавання
Соколовський Олег Миколайович	легка атлетика
Стасюк Зоя Леонтіївна	баскетбол
Тимофієва Ніла Іванівна	спортивна гімнастика
Тращенко Альберт Омелянович	радіоспорт
Третьяков Віктор Михайлович	футбол
Фундерат Олександр Анатолійович	футбол
Фурлет Віктор Миколайович	спортивна гімнастика
Чебишев В'ячеслав Олексійович	мотоспорт
Чорний Леонід Миколайович	мотоспорт
Шептицький Володимир Федорович	хокей на траві
Шилов Олег Миколайович	кульова стрільба
Щербатюк Наталія Іванівна	радіоспорт
Яровінський Олег Львович	спортивна гімнастика
Ярошевський Андрій Володимирович	військове багатоборство
Ящук Євгенія Євгенівна	спортивна гімнастика

Заслужені майстри спорту

Андрюшин Юрій	плавання
Банніков Павло	парашутний спорт
Булкін Олександр	кульова стрільба
Веремєєв Володимир	футбол
Веригіна Віра	стендова стрільба
Гамарник Григорій	боротьба
Геращенко Валерій	радіоспорт
Данильченко Віктор	кульова стрільба
Дудник Олеся	спортивна гімнастика
Євдокимова Наталія	легка атлетика
Євтушенко Вадим	футбол
Жукова Олена	пауерліфтинг
Заславець Катерина	легка атлетика

Іванова Валентина	стрільба з лука
Іткіс Мойсей	кульова стрільба
Канчельськіс Андрій	футбол
МальчикАлла	легка атлетика, інваспорт
Мезенцев Руслан	спортивна гімнастика
Михайлов Михайло	футбол
Місютін Григорій	спортивна гімнастика
Мунц Олег	лижний спорт
Назаренко Валентина	баскетбол
Нечаєв Олексій	кікбоксинг
Ніколаєв Валентин	боротьба
П'ятов Андрій	футбол
Поркуян Валерій	футбол
ПустовітАнтоніна	веслування
Пустовойт Борис	важка атлетика
Русол Андрій	футбол
Симоненко Олександр	велоспорт
Свірненко Віталій	гирі
Стасюк Зоя	баскетбол
Терещенко Ірина	плавання, Інваспорт
Тетеревятникова Тетяна	таеквондо ІТФ
Товста Анна	плавання, Інваспорт
Фесечко Віктор	бокс
Цуканов Андрій	футбол, інваспорт
Щербатюк Наталія	радіоспорт

Учасники Олімпійських, параолімпійських та дефлімпійських ігор

Андрюшин Юрій	плавання	1996-Атланта 2000-Сідней 2004-Афіни 2008-Пекін
Булкін Олександр	кульова стрільба	1980-Москва
Веремеев Володимир	футбол	1976 Монреаль
Гамарник Григорій	боротьба	1960-Рим
Глуценко Андрій	триатлон	2000-Сідней 2004-Афіни 2008-Пекін
Голенкова Валентина	спортивна гімнастика	2008-Пекін
ДовгальЮлія	важка атлетика	2008-Пекін
Євдокимова Наталія	легка атлетика	2004-Афіни
Заславець Катерина	легка атлетика	1980-Москва
Зелепукіна Світлана	спортивна гімнастика	1996-Атланта
Зінов'єв Євген	футбол	2012-Лондон
Іванова Валентина (Ковпан)	лук	1976-Монреаль

ІткісМойсей	кульова стрільба	1960-Рим
Ковальов Андрій	плавання	2004-Афіни
Костик Олександр	кульова стрільба	2013-Лондон
Мальчик Алла	легка атлетика	2004-Афіни
		2008-Пекін
Мезенцев Руслан	спортивна гімнастика	2000-Сідней
		2004-Афіни
Мисник Анастасія	легка атлетика	2012-Лондон
Місютін Григорій	спортивна гімнастика	1992-Барселона
		1996-Атланта
		1998-Нагано
Мунц Олег	лижі	2002-СолтЛейкСіті
		2006-Турін
Нікітіна Інна	плавання	2000-Афіни
Ніколаєв Валентин	боротьба	1956-Мельбурн
Полтавський Євген	плавання	2008-Пекін
Прокопенко Максим	веслування	2004-Афіни
Пустовіт Антоніна (Димова)	веслування	1980-Москва
Ромін Сергій	кульова стрільба	2013-Лондон
Свідерська Ольга	плавання	2012-Лондон
Симоненко Олександр	велоспорт	1996-Атланта
		2000-Сідней
Сокур Микита	боротьба	1912-Стокгольм
Твердоступ Андрій	легка атлетика	2004-Афіни
Терещенко Ірина	плавання	2012-Лондон
Тесленко Ольга	спортивна гімнастика	1996-Атланта
		2000-Сідней
Товста Анна	плавання	2009-Тайвань
Цуканов Андрій	футбол	2000-Сідней
Ярмиш Іван	легка атлетика	1952-Хельсінкі
Ярош Тетяна	спортивна гімнастика	2000-Сідней

Чемпіони, призери, переможці першостей світу

Андрюшин Юрій	плавання (1996,2000,2004,2008)
Бондар Валентина	бокс (1996)
Варламова Тетяна	пауерліфтинг (2008,2009)
Веригіна Віра	стендова стрільба (1988)
Войтенко Ярослав	гирьовий спорт (2013)
Гамарник Григорій	боротьба (1955)
Геращенко Валерій	радіоспорт (2004)
Дабіжа Людмила	гирьовий спорт (2013)
Данильченко Віктор	стрільба кульова (8 разів)
Дудник Олеся	спортивна гімнастика (1989)
Жукова Олена	пауерліфтинг (4 рази)

Зварич Світлана	важка атлетика (1997)
Іткіс Мойсей	кульова стрільба (11 разів)
Кисіль Валентина	важка атлетика (2013)
Ковпан (Іванова) Валентина	лук (1973,1975)
Корецький Олександр	самбо (молодь-1999)
Коршунов Олег	боротьба (юнаки)
Костецький Сергій	гирьовий спорт (2013)
Котов Віктор	гирьовий спорт (2008)
Крепін Андрій	рукопашний бій (2009)
Куницька Юлія	самбо (молодь-1999)
Лавринюк Любов	гандбол (1989)
Мальчик Алла	легка атлетика (2001)
Мамонтов Ярослав	гирьовий спорт (2013)
Марфула Микола	гирьовий спорт (2013)
Марчак Вадим	гирьовий спорт (2013)
Місютін Григорій	спортивна гімнастика (1991,1993,1995)
Мулявка Надія	самбо (2002 - юніори)
Нечаєв Олексій	кікбоксинг (1995)
Ніколаєв Валентин	боротьба (1995)
Побережець Сергій	скелелазіння (2005)
Поркуян Валерій	футбол (1966)
Посунько Данило	боротьба (1916)
Савчук Олександр	стрільба (рекордсмен)
Саленко Тетяна	хокей на траві (2001)
Свірненко Віталій	гирі (ветерани) (2008)
Симоненко Олександр	велотрек (1998,2001)
Симоненко Юрій	велоспорт (трек) (2007)
Тесленко Ольга	спортивна гімнастика (1996)
Тетеревятникова Тетяна	таеквандо ІТФ (2-е місце, молодь 2006)
Ткач Олександр	гирьовий спорт (2013)
Фесечко Віктор	бокс (2001)
Фрітче Олена	хокей на траві (2001)
Шевченко Сергій	гирьовий спорт (2002)
Шеремет Володимир	гирьовий спорт (2007)
Щербаков Валерій	важка атлетика (1997)
Ютиш Віталій	гирі (серед ветеранів) (1999)
Ялов Захар	боротьба (1902)

Чемпіони, переможці першостей Європи

Блакитна Вікторія	важка атлетика (2006)
Варламова Тетяна	пауерліфтинг (2008)
Веремєєв Володимир	футбол
Гевондян Шушуна	дзюдо

Геращенко Валерій	радіоспорт (1996)
Григорчук Віталій	пауерліфтинг (серед ветеранів) (2008)
Довгаль Юлія	важка атлетика
Долгунь Володимир	бокс (юніори-1989)
Дудник Олеся	спортивна гімнастика (1989)
Євдокимова Наталка	легка атлетика (1995,1997)
Євтушенко Вадим	футбол
Заєць Маргарита	стендова стрільба
Зайцев Олександр	кульова стрільба
Зверев Віктор	бокс (1976)
Золенко Катерина	кульова стрільба
Іванова Марія	легка атлетика
Канчельскіс Андрій	футбол
Келор Анастасія	важка атлетика
Ковпан (Іванова) Валентина	лук (1976,1978)
Корнюша Олександр	боротьба (1987)
Мазур Михайло	гирьовий спорт
Мальчик Алла	легка атлетика (2003)
Маруценко Максим	легка атлетика
Марфула Микола	гирьовий спорт
Мезенцев Руслан	гімнастика
Мезенцев Сергій	самбо (1980)
Михайлов Михайло	футбол
Назаренко(Кулан) Валентина	баскетбол (1952)
Нікітіна Інна	плавання (1999)
Пальчиков Сергій	плавання (1989)
Пархоменко Євген	бокс
Петросян Георгій	спортивна гімнастика
Свірненко Віталій	пауерліфтинг (серед ветеранів) (2005)
Смільняк Олена	легка атлетика
Стасюк Зоя	баскетбол (1950,1952)
Сухорук Оксана	пауерліфтинг
Тесленко Денис	легка атлетика
Ушаков Олександр	боротьба
Фурдуй Ярослава	пауерліфтинг
Хоменко Людмила	самбо
Шеремет Володимир	гирьовий спорт
Щербатюк Наталія	радіоспорт
Юрченко Юлія	велоспорт
Ютиш Олег	гирьовий спорт

Абраменко Володимир Іванович (1955, с. Зелене Петрівського району). Спортсмен-легкоатлет, тренер, організатор спорту. Закінчив у 1978 році факультет фізичного виховання КДПІ. Особисто мав успіхи в марафоні, був чемпіоном і рекордсменом області, входив у збірну профспілок України. Плідно займається тренерською роботою, **очолює відділення легкої атлетики СДЮШОР № 2, в якому підготовлено 2 МСМК та велику групу МСУ. Нині є також головним тренером збірної легкоатлетів області.** Двічі визнавався кращим тренером року.

Абраменко (Сирота) Наталія Едуардівна (1969 р., смт Олександрівка). Легкоатлетка. Закінчила факультет фізвиховання КДПІ. Чемпіонка області, бронзова призерка чемпіонату України, володар кубка України (1997) у бігу на 800 м. МС. Тренувалася у В.Абраменка. Визнавалася кращою спортсменкою року в області. Нині успішно працює тренером відділення легкої атлетики СДЮШОР №2.

Абрамов Анатолій Анатолійович (1960, м Кіровоград). У 1986 році закінчив істфак КДПІ ім. О.Пушкіна, вчителював. Заслужений працівник освіти. Ще школярем та студентом захоплювався футболом і тенісом. З 1991 р. працював в облуправлінні у справах сім'ї та молоді, потім – заступником начальника облспортуправління, а **в 2005-2008 р.р. – начальником управління у справах сім'ї, молоді та спорту ОДА. Активно підтримував ідею цього видання та взяв участь у його підготовці.**

Аджамський Віктор Анатолійович (1971, м. Кіровоград). Стрілецьким спортом займався з юності. Тренувався у І.Ібрагімова, майстром спорту став ще школярем (СШ № 11). Був чемпіоном Європи, України, ДСТ "Динамо", збройних сил, входив до збірної СРСР. Призер чемпіонатів Європи, переможець і призер низки міжнародних змагань. Чотири рази входив до десятки кращих спортсменів року.

Анастас'єв Григорій Терентійович (1902, с.Глодоси Новоукраїнського району - 1974, Москва). **Найвидатніший фахівець кінного спорту радянських часів.** Починав у рідному селі конюхом, служив у кавалерії. Захопився кінним спортом, **був п'ятиразовим чемпіоном СРСР, ЗМС.** **Особливих успіхів досяг як тренер: упродовж 20 років (1954-1974) був державним тренером СРСР, головним тренером олімпійської збірної на п'яти Олімпіадах (1956-1972).** Підготував олімпійських чемпіонів І. Кизимова (який виступав на коні Іхорі з нашого Лікарівського кінзаводу) та О.Петушкову. Заслужений тренер СРСР. Був також суддею всесоюзної категорії, мав високі урядові нагороди, в т.ч. орден Леніна.

Андрєєв Олег Захарович (1938, м Ромни Сумської області). Займається фізичною культурою і спортом з 1946 року. Закінчив факультет фізвиховання КДПІ в 1961 році, працював у ДЮСШ у м.Світловодську, потім очолював там міський союз спортивних товариств. З 1973 року **упродовж 25 років був заступником голови обласної ради "Динамо".** На цей час припадає низка високих досягнень кіровоградських динамівців, зокрема О.Дудник, Р.Мезенцева, О.Симоненка. **Має урядові нагороди, звання «почесний динамівець».** Нині заступник директора СДЮШОР-2.

Андрюшин Юрій Сергійович (1970 р, м Баку), плавець, параолімпієць. З 1989 проживає в Кіровограді. Закінчив КДПУ. Інвалідним спортом займається з 1993. **Багаторазовий чемпіон світу, Європи, України у різних видах плавання, багаторазовий рекордсмен. ЗМС України. Учасник чотирьох літніх параолімпійських ігор, чемпіон і бронзовий призер. Нагороджений орденами «За заслуги» II ступеня (2000), «За мужність» III ст. та ін.**

Андрющенко Віктор Панасович (1943, с. Олешки, Херсонщина - 1996, м. Кіровоград). Прийшов у 1961 році на завод «Червона Зірка» робітником КНЦ, захоплювався фізкультурою і спортом. 1962 р. вступив на факультет фізвиховання КДПІ, після закінчення повернувся на завод. Працював інструктором, інструктором-методистом, займався фізкультурно-масовою роботою в житлово-комунальному відділі, а **в 1988-1996 роки був головою спортклубу «Зірка».**

Аношкін Микола Іванович (1955, м. Кіровоград) Баскетболіст, неодноразовий чемпіон міста і області. Закінчив КДПІ (1981) та КНТУ (2004). У 1987-1991 рр. був директором ДЮСШ №1 міськвно, 1991-1995 р.р. очолював спортивно-оздоровчий комплекс "Віта", з 1996 до 2003 року – директор СДЮІОР "Надія", а з лютого 2005 р. - директор міського центру фізичного здоров'я населення "Спорт для всіх". Водночас займався тренерською роботою, **був тренером баскетбольної збірної області, очолював обласну федерацію баскетболу**. Має національну категорію судді з баскетболу.

Артеменко Микола Володимирович (1935, с. Українка Кіровоградського р-ну - 1994, м. Кіровоград). Легкоатлет, організатор фізкультурно-спортивного руху. Як спортсмен спеціалізувався в метанні диска та штовханні ядра. Працював у спортшколі міськвно, був директором ДЮСШ ДСТ "Спартак". **У 1964-1981 роках очолював обласну ДСТ "Спартак"**, після цього - СК "Буревісник" педінституту, спортивну школу ДСТ "Спартак".

Архангородський Зіновій Семенович (1931, м. Зінов'євськ-2003, м. Харків). Важкоатлет, тренер. 1954 року закінчив центральний інститут фізкультури (Москва). Майстер спорту (1957). **Організатор і керівник трьох центрів підготовки штангістів вищих досягнень:** у Кривому Розі, потім у Дніпропетровську, ще пізніше - у Харкові. Заслужений тренер України (1964), СРСР (1971), **підготував 24 МСМК, 43 МС, 12 чемпіонів світу і Європи**. Автор книги «Гирьовий спорт», був віце-президентом асоціації «Зірки спорту України». У 2003 році визнаний «Людиною століття» в Україні за розвиток важкої атлетики. **У Харкові щороку проводять змагання пам'яті З.Архангородського.**

Бабаліч Вікторія Анатоліївна (1974, м. Кіровоград). Закінчила медичний коледж ім. Є. Мухіна (1993), Національний університет фізичної культури і спорту (1997). Старший викладач з плавання факультету фізвиховання КДПУ. МС з плавання, неодноразова чемпіонка області, чемпіонка України (1991), входила в збірну України.

Бадіян Дмитро Іонович (1946, м. Кіровоград) У 10 років почав займатися в секції футболу ДЮСШ “Червоної зірки”. Був тренером дитячих команд, у 1964 створив дитячо-юнацький СК “Юність”, з 1968 – інженер спортивних споруд житлового управління “ЧЗ”. У 1973 р. закінчив факультет ФВ КДПІ, працював учителем у школі. 1977 року створив і очолив дитячо-юнацький спортивно-технічний клуб “Зірочка”, реорганізований 2000 року в ДЮСШ. **З 2002 року був головою спортивного клубу “Зірка” ВАТ “Червона Зірка”.**

Балан Микола Миколайович (1938, м. Кіровоград) У 1959 р. закінчив з відзнакою факультет фізичного виховання КДПІ і був залишений на кафедрі ФВ. У 1979 р. отримав вчене звання доцента. У 1997 захистив кандидатську. Займав посади завідувача кафедри ФВ, підготовчого відділення, декана факультету. На громадських засадах **був головою СК “Буревісник”.** Автор науково-методичного посібника “Мала енциклопедія фізичної реабілітації”.

Балануца Олександр Тимофійович (1952, м. Кіровоград). У 1973 році закінчив факультет фізвиховання КДПІ, працював тренером-викладачем з гандболу ДЮСШ. **У 1993 році кіровоградські гандболісти під його керівництвом стали переможцями України серед ДЮСШ.** Багато його вихованців успішно продовжили спортивну кар’єру в різних командах майстрів. 1999 року став одним із засновників Кіровоградського міського гандбольного клубу “Ятрань”. Працює директором ДЮСШ “Спартак” ФСТ “Україна”, є почесним головою гандбольного клубу “Ятрань”. **Заслужений працівник фізичної культури і спорту України.**

Банніков Павло Олексійович (1925, стан. Нижньоозерська, Оренбурська обл), парашутист. З 1947 року служив у Кіровограді в ПДВ. У 1950 році призначений парашутистом-інструктором Кіровоградського аероклубу. МС СРСР, **абсолютний чемпіон України та срібний призер всесоюзних змагань, автор трьох світових рекордів.** Відзначений багатьма високими урядовими нагородами СРСР та України.

Барбун Володимир Іванович (1955, с Добрянкa Вільшанського району). Спортсмен, організатор фізкультури і спорту, займався баскетболом. Закінчив факультет фізвиховання КДПІ. Працював у дитячо-юнацьких спортивних школах тренером-викладачем, потім завучем. У 1996-1998 роках був директором СДЮШОР-2 облспорткомітету.

Бегметюк Володимир Богданович (1957-1996, с.Верхньоінгульське Бобринецького району) Учитель фізвиховання. Закінчив факультет фізвиховання Кіровоградського державного педагогічного інституту ім.О.С.Пушкіна, працював учителем, з 1989 – директором школи. Відмінник освіти України.

Безсмертний Віктор Анатолійович (1957, м Кривий Ріг). У 1982 р. після закінчення Криворізького педінституту почав працювати в Кіровограді, спочатку вчителем, потім педагогом-організатором ДЮСШ “Зірочка”, вів секції футболу, настільного тенісу та хокею. **На час його керівництва припадають найвищі успіхи наших юних хокеїстів у змаганнях “Золотої шайби”.** Очолював ФОК “Водник”, був заступником начальника облцентру “Інваспорту”. З 1997 р. працює в обласній федерації футболу: відповідальний секретар, виконавчий директор, заступник голови, нині - голова. З 2000 року є делегатом-інспектором ФФУ, голова контрольно-дисциплінарного комітету Асоціації аматорського футболу України. Активно займається розвитком в області аматорського футболу, **автор двох книг з історії аматорського футболу. Заслужений працівник фізичної культури і спорту України.**

Безшкуренко Валентина Олександрівна (1980 р., м. Кіровоград). Легкоатлетка. Займалася у О.Тесленка, закінчила факультет фізвиховання КДПУ. Чемпіонка України 1997 та 1999 років у спринті серед юніорів. МС.

Березан Олександр Петрович (1937 р., Чернігівщина). Організатор фізичної культури і спорту. Захоплювався футболом і легкою атлетикою. У 1963 закінчив факультет фізичного виховання КДПІ. Був головою комітету фізкультури і спорту Кіровоградського міськвиконкому (1972-1974), першим директором ДЮСШ облспорткомітету. **Майже 20 років очолював обласне управління фізичної культури і спорту.** Домігся помітних зрушень в організації ФІС. Сприяв створенню народного музею „Спортивна слава Кіровоградщини”, відкриттю пам’ятного знака воїнам-спортсменам, зведенню бейсбольного стадіону в Кіровограді та ін. Суддя всесоюзної категорії з легкої атлетики, **обслуговував Олімпійські ігри 1980 у Москві. Заслужений працівник фізичної культури і спорту України.**

Березкін Максим Станіславович (1980 р., М.Кіровоград). Підприємець, меценат, прихильник спорту. Закінчив КДТУ та інститут бізнесу і ділового адміністрування, магістр управління і менеджменту. Голова спостережної ради ПАТ «Креатив-Груп». **3 жовтня 2011 р. – президент футбольного клубу «Зірка».** Активно займається організацією та фінансуванням реконструкції стадіону, зокрема футбольного поля і легкоатлетичного комплексу, а також зміцненням команди «Зірка». Ініціював та профінансував відновлення приміщення шахового клубу в парку “Ковалівський”.

Бєлаковський Олег Маркович (1921, м. Єлисаветград – 2009, м. Москва). До 1937 року його родина жила в м. Олександрії. Олег грав у футбол за збірну школи. Коли сім’я переїхала в м. Сестрорецьк, подружив на все життя зі славнозвісним В.Бобровим. Навчався у військовій медакадемії, брав участь у ВВВ. 1951 року був запрошений лікарем футбольної та хокейної команд ВПС (ЦСКА). Пізніше був лікарем збірних команд СРСР. Заслужений лікар РФ. Розробив низку методик визначення функціонального стану спортсменів, відновлення після травм і хвороб. Лікував після важких травм багатьох знаменитих спортсменів. Автор кількох книг мемуарів. Лауреат Міжнародної премії «Професія – життя». **У 2006 р. його бронзовий бюст встановлено на Алеї слави ЦСКА.**

Бєлінський Володимир Васильович (1952 р , с. Березівка Маловисківського району). Журналіст. У 1973 закінчив філологічний факультет КДПІ ім. О. С. Пушкіна, у 1988 - відділення журналістики Вищої партійної школи при ЦК КПУ. З 1976 працював в обласній газеті „Кіровоградська правда”, в т.ч. (1979-1986) *заввідділом фізкультури і спорту*. Є автором численних нарисів про спортсменів та статей з питань фізичного виховання. Тривалий час був головним редактором. *Заслужений журналіст України*.

Биков Михайло Самійлович (1931, Черкащина) Легкоатлет (стайер, марафонець), гандболіст. Закінчив факультет фізвиховання КДПІ у 1960 році. Працював тренером, викладачем машинобудівного технікуму, а головне – *відновив у місті гандбол*. Ще студентом він почав створювати чоловічі і жіночі гандбольні команди, *ініціював спорудження на стадіоні гандбольного майданчика, створення федерації гандболу. Тривалий час очолював збірну області*. У 1991 році виїхав у Німеччину.

Бикова Валентина Семенівна (1935, м. Жмеринка, Вінничина). Приїхала в Кіровоград у 1957 р. після закінчення факультету фізичного виховання Черкаського педінституту. Працювала ст. викладачем кафедри фізвиховання, водночас *започаткувала створення гандбольної команди в місті, а дещо пізніше – створення на базі педінституту команди з художньої гімнастики*. Починаючи з 1983 р., ця команда постійно посідала призові місця на всеукраїнських студентських змаганнях. Кіровоградських «художниць» стали запрошувати до збірної України. Двічі визнавалася кращим тренером року.

Білокін Володимир Валерійович (1969, смт Олександрівка). Легкою атлетикою захоплювався з дитинства, перший тренер В.Черкас. Закінчив Київський інтернат олімпійського резерву *Срібний призер чемпіонату Європи (1990), чемпіон і рекордсмен СРСР серед юніорів, багаторазовий чемпіон України* Майстер спорту міжнародного класу. 4 рази визнавався кращим спортсменом року в області.

Богоявленська Жанна Павлівна (1938, м. Олександрія). Виступала в спортивних змаганнях з 14 років, захоплювалась баскетболом, метанням. **У 1959 році стала чемпіонкою спартакиади України в штовханні ядра, входила в збірну України.** Після закінчення факультету фізвиховання КДПІ **більше 40 років працювала в Олександрійській ДЮСШ № 1.** Сама 10 років виступала за «Авангард», постійно перемагала у штовханні ядра та метанні диска. Успішно виступали у змаганнях і її вихованці. Відмінник освіти України.

Бойко Олег Миколайович (1967, с Чемерівці Хмельницької області). Після закінчення Київського інституту інженерів цивільної авіації був направлений у Кіровоград, де й захопився бейсболом. Грав у команді ГОРН. Працював тренером у СДЮШОР №2, нині – в ОШСВМ. Закінчив факультет фізвиховання КДПУ. Заслужений тренер України з 2001 року. **Головний тренер збірної команди України.** Сім разів входив у десятку кращих тренерів року в області. **На конгресі Конфедерації бейсболу Європи визнаний кращим тренером 2013 року в Європі.**

Бойко Юрій Жоржович (1966, с. Троянка Голованівського району). Бейсболом захопився під час навчання на факультеті фізвиховання КДПІ, який закінчив у 1989 році. Працює на кафедрі фізвиховання КНТУ, доцент. Займався в команді ГОРН. У 1996 році став майстром спорту. Працював тренером-викладачем в СДЮШОР №2, нині – в ОШСВМ. З 2005 року – заслужений тренер України, є **тренером збірної України.** Тричі визнавався кращим тренером року.

Бондар Вадим Анатолійович (1969, м. Кіровоград). Футболіст, тренер. Закінчив Смоленський інститут фізкультури. З 1994 року в команді “Зірка”: тренер, тренер футбольного ліцею, тренер ДЮСШ, ст. тренер з футболу ДЮСШ-2. Підготував групу майстрів високого класу, серед яких МСМК А.Пятов. Заслужений тренер України, заслужений працівник фізичної культури і спорту.

Бондар Микола Миколайович (1944, м. Ірпінь, Київщина). Вільною боротьбою захоплюється з 14 років, навчався в спортшколі “Динамо” в Києві. Майстер спорту. В 1970 р. закінчив факультет фізичного виховання КДПІ. **Триразовий чемпіон України.** Тренерською роботою займається з 1968 року, **підготував МСМК О.Ушакова – чемпіона Європи, триразового чемпіона СРСР, та більше десяти майстрів спорту.**

Бондур Федір Михайлович (1928-1996 м.Новоукраїнка). Боротьбою цікавився з дитячого віку, а тренуватися почав, коли був призваний в армію. Тренувався у О.Куценка. Перебуваючи на службі в Білорусі, 6 разів ставав чемпіоном цієї республіки, був чемпіоном збройних сил. Потім виступав за Україну, **був переможцем на всесоюзній спартакіаді сільських спортсменів, бронзовим призером чемпіонату світу. Першим серед борців Кіровоградщини став майстром спорту.** Як тренер підготував майстрів спорту В.Трохименка, А.Масола, А. Колесника, братів Лебедів.

Брижата (Олексієнко) Оксана Володимирівна (1971 р., м.Кіровоград). Багатоборка. Тренувалася у О.Глуценка. Майстер спорту. **Чемпіонка України з багатоборства комплексу ГПО,** призер першостей СРСР. 1992 р. закінчила факультет фізвиховання КДПІ. Тричі входила в десятку кращих спортсменів року в області.

Бродський Андрій Вікторович (1973 р., м.Дніпропетровськ). Підприємець, громадський діяч, меценат. Закінчив Дніпропетровський національний гірничий інститут. З 2006 очолює ТОВ ПКВ «Велта» – гірничо-збагачувальний комплекс з видобутку і переробки ільменіту (с.Коробчине Новомиргородського району). Депутат обласної ради. З 2011 – президент баскетбольного клубу «Кіровоград». «Велта» є генеральним спонсором баскетбольної команди та вклала значні кошти в реконструкцію спортивного залу, в якому нині проводяться змагання команд майстрів.

Варламова Тетяна Олександрівна (1989, м. Кіровоград). Спортсменка-важкоатлет. Закінчила КНТУ, тренувалася у ЗТУ В.Жукова. **Чемпіонка світу з пауерліфтингу серед молоді (2008)**, переможниця або призерка низки інших змагань світового та європейського рівня з пауерліфтингу та класичної важкої атлетики. МСМК.

Веремєєв Володимир Григорович (1948, м. Спаськ-Дальній, Приморський край). Футболом займається з 13 років, перший тренер В.М.Третьяков. З 16 років у "Зірці". **1967 року запрошений до київського "Динамо", в якому провів 15 сезонів (310 ігор, 33 голи)**. У складі команди – 6 золотих медалей чемпіонату СРСР, 4 "срібла", 1 "бронза", 3 володіння кубком СРСР, 44 матчі у Єврокубках, завоювання Європейського кубка кубків та Суперкубка, бронзова медаль Олімпіади 1976 року. **За збірну СРСР зіграв 26 матчів, за олімпійську – 7.** ЗМС. Після завершення кар'єри гравця - на тренерській та адміністративній роботі в київському "Динамо". ЗТУ.

Веригіна Віра Максимівна (1921, Єлисаветград - 2010, Кіровоград) Змолоду захопилася популярною на той час стендовою стрільбою. За фахом – лікар. Стрільбою займалася у відомого стендовика М.Нікітюка, у І.Вільного. Особливих успіхів досягла у 1960 роки: **була чемпіонкою та рекордсменкою України і СРСР, багаторазовою призеркою чемпіонатів світу та Європи.** МСМК.

Верхоланцев Валерій Олександрович (1916, с. Устинове Пермської обл. – 2001, М.Кіровоград). Герой Радянського Союзу. Перед війною проходив військову службу на аеродромі під Кіровоградом. З 1948 року жив у Кіровограді, працював у кооперативному технікумі ім. Сая, вів активну громадсько-політичну роботу, зокрема тривалий час **очолював обласну громадську раду з впровадження комплексу ГПО. Його іменем названо Кіровоградську СДЮШОР № 2.**

Верхоланцева Світлана Валеріївна (1947, м. Кіровоград). Організатор фізкультурно-спортивної роботи. Закінчила факультет фізвиховання КДПІ. З 1973 року і до виходу на пенсію (2002) працювала в апараті комітету (управління) фізкультури і спорту облвиконкому (ОДА), спершу інструктором, а з 1992 року – начальником відділу. Нині є головним фахівцем відділу організації спортивно-масової роботи обласного центру “Спорт для всіх”. Має відомчу відзнаку “Почесний працівник фізичної культури і спорту України”.

Винокуров Віталій Миколайович (1955, с. Улянівка Олександрійського району). Спортсмен, організатор ФІС. Закінчив (1978) КПШУ ЦА та факультет фізвиховання КДПІ (2000). Був головним тренером ФК “Буревісник - Ельбрус”, на базі якої створена у 1997 році команда II ліги “Зірка”, у якій виросла група класних майстрів, у т.ч. збірник України С.Назаренко. У 1999 році очолив ДЮСШ №2, домігся значного розширення і зміцнення матеріальної бази, налагодив змістовну навчально-тренувальну роботу. Школа отримала статус СДЮШОР і вищу категорію, **в ній підготовлені 2 учасники олімпійських ігор, багаторазові чемпіони України та Європи, а всього 62 майстри спорту і більше 40 спортсменів – членів збірних команд України.** Заслужений працівник фізичної культури і спорту України.

Вільний Іван Карпович (1923, м. Єлисаветград – 2004, м. Кіровоград). **Один з найславетніших спортсменів області.** Стендовою стрільбою захопився змолоду, у 1950 -1960 роках **був багаторазовим чемпіоном України**, призером чемпіонатів СРСР та міжнародних змагань. Почесний майстер спорту. Вів тривалий час плідну тренерську роботу: його школу пройшли В.Веригіна, М.Заєць, В.Вільний, К.Мандрик та низка інших відомих стендовиків. Очолював обласну федерацію стендової стрільби, **був головним тренером збірної області. 7 разів визнавався кращим тренером року.**

Вітряк Наталія Леонідівна (1974 р., м. Кіровоград). Легкоатлетка. Тренувалася у В.Іванця. МС. Член збірної та чемпіонка України. У 1992-1993 рр. була визнана кращою спортсменкою року в області.

Водяницький Михайло Федорович (1938, м. Сухумі, Абхазія). З дитинства захоплювався футболом. Грав у команді майстрів „Динамо” Сухумі та Тбілісі. 1962 року приїхав у Кіровоград, грав за „Зірку” та „Шахтар”(Олександрія). З 1965 року займається організаторською роботою у фізичній культурі і спорті: інструктор у КФК, в обшаді „Спартак”, директор ДЮСШ № 3, голова СК пединституту, інспектор міськвно. З 2004 р. – завідуючий оргвідділом облцентру „Інваспорт”.

Волканов Вадим Анатолійович (1968, м Нова Каховка, Херсонщина). Боксер, МС, у 1992-93 рр. перебував у штаті боксерів-професіоналів ліги ПБ України «Колумбус». Закінчив факультет фізичного виховання КДПІ та Національну академію державного управління. **У 1994 році створив у Кіровограді спортивний клуб «Слов'яни»** для підготовки молодих перспективних спортсменів. Нині перебуває на державній службі і водночас очолює обласну федерацію боксу.

Волков Ігор Вікторович (1968 р., м Кіровоград). Закінчив Кіровоградський пединститут та Одеський університет. Займався підприємництвом, обирався депутатом міської ради кількох скликань, головою обласного відділення Асоціації платників податків. Очолював управління в справах преси та інформації облдержадміністрації, був секретарем Кіровоградської міської ради. Захоплюється шахами. **У 2005 обраний головою обласної федерації шахів. Ініціював і організував проведення восьмиденного шахового фестивалю**, а в подальшому - низки різних турнірів, що значною мірою пожвавило шахове життя міста і області.

Воропай Сергій Миколайович (1958, Бовтишка Олександрівського р-ну). У 1980 році закінчив факультет фізичного виховання КДПІ. Працює на факультеті. У 1999 році захистив кандидатську дисертацію. Опублікував більше 60 наукових праць, у тому числі – кілька наукових посібників. Був заступником декана. В 1994-2003 роках - декан ФФВ, підготував трьох кандидатів наук. **З 2000 року – член Олімпійської Академії при Національному університеті фізичної культури і спорту.** Професор. Відмінник освіти України.

Войтюк Тетяна Володимирівна (1953, м.Кіровоград). Фігуристка. Тренувалася у знаменитій Т.Тарасовій, виступала в танцях на льоду (в парі з В Жигалінім) **Чемпіонка СРСР 1972, чотири рази – срібна призерка. Бронзова призерка чемпіонату Європи.** Майстер спорту міжнародного класу. Після закінчення виступів була артисткою балету на льоду, журналісткою, хореографом і тренером.

Вошакін Володимир Андріанович (1958, м. Донецьк) спортсмен-кіннотник і тренер. Закінчив Київський ДІФК (1983). З 1986 – тренер Олександрійської районної ДЮСШ (філії в с. Лікарівці на базі кінзаводу №174). **Володар трьох кубків СРСР, трьох кубків світу багаторазовий чемпіон і володар кубка України. Рекордсмен у подоланні висоти.** МСМК.

Гайворонська Валентина Іванівна (1954-2011, м. Долинська). Займалася легкою атлетикою у тренера О.П. Березана. **Була чемпіонкою та рекордсменкою області у штовханні ядра та метанні диска, входила в десятку кращих легкоатлетів України** (1973 р.). Закінчила факультет фізвиховання, працювала у школі. Вчитель-методист, вчитель вищої категорії, відмінник освіти України, Відмінник фізичної культури і спорту.

Галан Валерій Васильович (1958, м Бобринець) У 14 років захопився боротьбою самбо у 17 – карате, пізніше – рукопашним боєм, офіцерським триборством та багатоборством, у всіх видах – майстер спорту. Закінчив Харківський університет ФК. **4 рази був чемпіоном Європи з карате,** МСМК. Як тренер підготував більше 30 переможців та призерів змагань європейського рівня з різних країн З 1993 очолює збірну України з карате

Галатенко Андрій Корнійович (1925 м. Київ – 1994 м. Кіровоград). В 11 років почав займатися футболом при Київському будинку піонерів. Учасник ВВВ, комісований через поранення. У футбол грав за різні київські команди. На початку п'ятдесятих переїхав у Кіровоград, грав за "Трактор" (пізніше "Торпедо", "Зірка"). **Був центральним нападником і одним з найбільш результативних форвардів у той час, коли команда виграла кубок України (1953) та кубок ЦР профспілок (1955).** Після закінчення кар'єри гравця був тренером ДЮСШ "Зірка".

Галенко Віктор Іванович (1929 м. Зінов'євськ-1982м. Кіровоград). Організатор фізкультурно-спортивної роботи. Закінчив військове училище льотчиків дальньої авіації (1951), служив до 1956 року. Звільнений у запас за станом здоров'я. З 1958 р. в апараті обласного комітету фізкультури і спорту: інструктор, інспектор, з 1969 року – заступник голови комітету. Закінчив у 1967 р. факультет фізвиховання КДПІ. **З грудня 1973 до січня 1978 року працював головою комітету.**

Гамарник Григорій Олександрович (1929 р. м. Зінов'євськ), борець класичного стилю. У 1960 закінчив Київський інститут фізичної культури. Чемпіон СРСР у 1953 та 1956-1958. **У 1955 виборов титул чемпіона світу.** Заслужений майстер спорту СРСР (1955).

Гасман Михайло Йосипович (1931, м. Київ - 2010, м. Кіровоград). 1953 року закінчив Київський інститут фізичної культури, працював у Кіровоградському педучилищі фізичної культури, 1956 переведений на факультет. Викладав, очолював кафедри, два терміни був деканом факультету. Водночас вів плідну тренерську роботу, **підготував близько 30 МС, у т.ч. - перших в області Т.Довженко та Ю.Толчинського; серед його учнів – 7 заслужених тренерів.** Він створив ДЮСШ з гімнастики при факультеті, яка потім перейшла в СДЮШОР "Надія". Мав всесоюзну категорію судді і **як головний суддя провів 15 першостей СРСР, 11 - України, був директором СДЮШОР "Надія", очолював обласну федерацію гімнастики та був віце-президентом федерації гімнастики України.** Працював за кордоном. Заслужений працівник фізичної культури і спорту України, ЗТУ.

Гах Онисим Аронович (1936, м. Кірово). Організатор фізкультурно-спортивного руху. Працював у колективах фізкультури «Червоної Зірки». У 1964 закінчив факультет фізвиховання КДПІ, повернувся на «ЧЗ», був начальником піонерського табору, займався організацією фізкультурно-масової роботи за місцем проживання в системі ЖКВ «Червоної Зірки». **У 1977-1987 роки був головою спортклубу «Зірка».** Потім був адміністратором ФК «Зірка».

Гвамберідзе Вахтанг Георгійович (1946, м. Вовчанськ, Харківщина). Спортсмен-важкоатлет, організатор фізкультурно-спортивного руху. Входив у збірну області з важкої атлетики. Закінчив медучилище ім. Є.Мухіна та факультет фізвиховання КДПІ. Працював в СК «Зірка», **був заступником голови облспорткомітету, очолював спортивний клуб ВДФСТ профспілок,** був директором ДЮСШ №2 облспорткомітету (1991-1996р.р). Суддя республіканської категорії з важкої атлетики.

Герашченко Валерій Михайлович (1962, м. Кіровоград). Закінчив факультет фізичного виховання КДПІ. З 1980 р. займається спортивним орієнтуванням, був неодноразовим чемпіоном України. У 1990 р. почав займатися радіоспортом. З 1995 – член збірної України на чемпіонаті Європи, де відразу ж здобув срібну медаль в особистому заліку та 2 бронзові в команді. В подальшому – **абсолютний чемпіон світу (2006) та Європи (2009).** Загальний його здобуток – 15 золотих, 7 срібних та 8 бронзових медалей з чемпіонатів світу та Європи. ЗМС України з радіоспорту.

Герзов Сергій Костянтинович (1952, Одещина - 2013, м. Кіровоград). Боротьбою захопився під час навчання в Одеському медичному інституті. **Норматив майстра спорту виконав у вільній боротьбі, дзюдо і самбо. Входив до збірної України з самбо як борець і водночас був головним лікарем команди.** В Кіровограді очолював медико-фізкультурний комплекс навчально-курсової бази ЦР «Колоса», пізніше створив і очолював фізкультурно-оздоровчий комплекс об'єднання «Друкмаш». Був лікарем ФК «Зірка», надавав ефективну допомогу травмованим спортсменам інших спортколективів міста. В останні роки очолював студентський санаторій-профілакторій КНТУ. Мав вищу категорію лікаря.

Герушта Олексій Васильович (1939, Тульська обл. РФ - 1998, м. Кіровоград). Спортсмен, тренер, організатор спорту. Класичною боротьбою займався в ДСТ «Авангард» у М.І.Романенка, переможець і призер низки змагань, МС. 1961 року закінчив факультет фізвиховання КДПУ, деякий час працював у школі, а з 1966 і до кінця життя – в КІСМі (КДТУ), в тому числі 12 років - зав. кафедри фізвиховання. **Успішно займався тренерською роботою, серед його вихованців – МСМК В.Савчук, чемпіон світу (1979).**

Главан Ігор Костянтинович (1990, с. Назарівка Кіровоградського району). Легкою атлетикою захоплюється з шкільного віку, спеціалізується у спортивній ходьбі. Першу спонсорську підтримку одержав від фермера О.В. Павленка. Навчається в Білоцерківському сільгоспінституті. Член збірної України, **бронзовий призер Кубка світу в команді**, 4 особисте місце на чемпіонаті світу - 2013 з рекордом України на 50 км. Майстер спорту міжнародного класу.

Глуценко Андрій Олександрович (1977, м.Кіровоград). Триатлоном займається з 1995 року під керівництвом батька О.В.Глуценка. **У 1998 році на молодіжному чемпіонаті світу виборов перше місце та виконав норматив МСМК.** У 2006 році на чемпіонаті Європи здобув бронзову медаль, а в загальнокомандному заліку етапів кубка Європи посів перше місце. **Має більше 20 перемог на чемпіонатах України. Учасник трьох Олімпійських ігор.** Член ДСТ «Динамо». 5 разів входив у десятку кращих спортсменів року.

Глуценко Олександр Васильович (1954, с.Куйбишеве Бобринецького району). Закінчив факультет фізичного виховання КДПІ в 1987 році. Успішно виступав у змаганнях з багатоборства, а потім тренував багатоборців. **Його вихованці були чемпіонами України та СРСР.** Найбільшого успіху під керівництвом О.Глуценка досяг його син Андрій – майстер спорту міжнародного класу з триатлону, учасник трьох Олімпіад. **О.Глуценко підготував 2 МСМК, 35 МС.** Заслужений тренер України. 7 разів визнавався кращим тренером року. Очолює обласний осередок федерації триатлону.

Годований Олександр Миколайович (1943 р смт. Олександрівка). Майстер спорту СРСР з підводного плавання. Цим новим на той час видом спорту захопився 1960 року під час навчання в Ялті. У 1962 році групі перших спортсменів-підводників було присвоєне звання МС. Серед них був і О. Годований. Через рік він **стає чемпіоном СРСР і членом збірної Радянського Союзу**. В її складі здобув кілька перемог у міжнародних змаганнях.

Голенкова Валентина Михайлівна (1992, м. Кіровоград). Спортивною гімнастикою займається з 1997 року в СДЮШОР „Надія” у тренерів С.Скрипчук та О.Машенко. Член ДСТ „Динамо”. У 2006 році на молодіжному чемпіонаті Європи посіла четверте місце, стала МС. З 2008 року є вихованкою ОШВСМ. Того ж року **була другою в особистому заліку на кубку України та першою на міжнародному турнірі в Білорусі. Учасниця XXIX Олімпійських ігор**. Майстер спорту міжнародного класу.

Гончарук Іван Васильович (1949, с.Солгутове, Гайворонський район). Організатор фізкультурно-спортивної роботи. Працював інструктором-методистом з виробничої гімнастики вагонного депо, а в 1975 - 1987 рр. – голова райради ДССТ „Колос”. Три роки очолював райраду ВДФСТ профспілок, потім знову (10 років) райраду „Колоса”, був також начальником відділу РДА.

Гоняєв Михайло Костянтинович (1849-1891) Народився в Криму, помер у Москві, але третину життя (1873-1888) мешкав у Єлисаветграді, був успішним адвокатом. Активно запроваджував у місті гру в шахи та шашки, водночас досліджував історію і теорію цих ігор. Зокрема **написав першу в імперії книгу з історії шахів «Шахматы в России»**, видав кілька книг про правила гри, історію шахових задач та ін. Постійно надавав статті у Московський «Шахматный листок».

Горожанкін Юрій Іванович (1938, м. Кірово (Кіровоград). Футболом захопився у восьмирічному віці, у 14 років виступав за дорослу команду спортклубу “Будівельник”. У 1956 р. уже запрошувався до юнацької збірної України. **За “Зірку” грав 11 її перших сезонів, провів понад 200 матчів**, забив 19 голів, хоча був захисником. Тривалий час був капітаном команди. До 80 річчя “Зірки” включений до її символічної збірної за всі часи. **Легенда кіровоградського футболу, МС.** Як тренер працював у “Зірці” з 1968 до 1992 року (з перервами) був тренером при відомих старших тренерах, але й *старшим тренером пропрацював 5 років*.

Горянський Євген Іванович (1929, м Москва) Футболом захопився з юності. Грав за юнацьку команду “Динамо” (М), потім у Львові, у московському “Локомотиві”. Через травму рано припинив виступи як гравець. Закінчив педінститут. **Три сезони-1959,1960,1961-був старшим тренером “Зірки”**, при ньому команда посідала відповідно шосте, п’яте, третє місця. Після “Зірки” тренував команди Черкас, Миколаєва, потім “Локомотив” і “Зеніт”. У 1973 році був старшим тренером збірної СРСР.

Гоцул Ігор Євгенович (1965, м.Одеса). Виріс у Кіровограді, захоплювався легкою атлетикою. Тренувався у ЗТУ В.Іванця. Проявив організаторські здібності, **один з ініціаторів відродження ДСТ „Спартак” і перший голова його обласної при відновленні**. Має ранг судді міжнародної категорії з легкої атлетики. Закінчив Академію фізичної культури і спорту, магістр за спеціальністю „менеджмент спорту”. У 2003-2008 роках генеральний секретар ФЛА України, у листопаді 2012 року обраний Президентом федерації легкої атлетики України. З 2014 р. – заступник міністра молоді та спорту.

Гошкодеря Валерій Анатолійович (1959, м. Кіровоград - 2013, м. Донецьк). Футболіст, півзахисник, вихованець «Зірки», з 1981 р. - у «Шахтареві», за який провів понад 200 матчів, двічі був півфіналістом кубка СРСР, у 1983 р. - володар Кубка сезону. 5 матчів зіграв за молодіжну збірну. Виступав також за футбольні клуби Польщі. Був тренером у Донецькому «Металурзі» та інших донбаських командах.

Грабар Анатолій Дмитрович (1926, Єлисаветрад-2000, Кіровоград). До 1950 року служив у армії, там захопився фехтуванням. У 1951 році закінчив Львівські курси тренерів з фехтування і з того часу **все життя працював тренером у ДСТ "Спартак". Може вважатися фундатором кіровоградського фехтування.** Причому він тренував і шаблістів, і рапіристів, і шпажистів. Майстрами спорту стали його учні В.Литвиненко, Л.Кущенко, І.Агеєв, І.Стасюк, І.Артеменко (рапіра), А.Жданович, В.Олексієнко (шпага), І.Сидоров, О.Грабар, І.Рюмін, А.Сосна (шабля). Кращий тренер 1972 року в області.

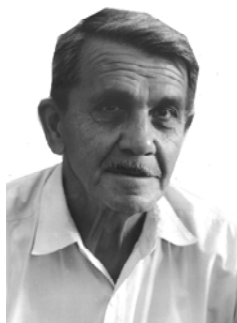
Григор'єв Анатолій Йосипович (1944, м Кіровоград). Визнаний фахівець у сфері фізичної реабілітації. У 1967 році закінчив Київський, а в 1971 – Полтавський педінститут. 1989 року захистив кандидатську дисертацію, з 1991 – доцент, а з 2003 - професор КДПУ **Більше сорока років досліджує проблеми фізичної реабілітації, масажу та рекреаційні аспекти фізичного виховання.** Підготував 8 підручників, 6 навчальних посібників, а всього – близько 100 наукових праць. **Нині керує проектом та є основним автором унікального видання «Енциклопедія фізичної реабілітації».** Заслужений працівник освіти України.

Гриценко Володимир Григорович (1940, м. Кіровоград). Змолоду займався боротьбою самбо та дзю-до, тренувався у В.Покришкіна в "Динамо". МС в обох видах, неодноразово був переможцем та призером всеукраїнських та всесоюзних змагань. 1974 року закінчив факультет фізвиховання КДПІ, працював тренером у "Динамо", **підготував 7 майстрів спорту.** Деякий час **очолював кафедру фізвиховання КНТУ.** Закінчив Київську вищу школу МВС та академію МВС СРСР, доктор юридичних наук, заслужений юрист України

Грінберг Володимир Абрамович (1938-1996, м.Кіровоград). З п'ятого класу займався гімнастикою. Після середньої школи вступив на факультет фізвиховання, який закінчив у 1960 р. з відзнакою. Служив у армії, працював у школах міста. 1968 р. пройшов конкурс на кафедру основ фізичного виховання рідного факультету, де й трудився до передчасної смерті. Тренував гімнастів, вів активну громадську роботу, був заступником декана факультету. **Цікавився історією факультету і взагалі розвитком спорту на Кіровоградщині. Одним з перших висловив ідею книжки про спорт** і вів деякі дослідження. Керував оформленням музею факультету.

Гурський Володимир Климентійович (1940, м. Кіровоград). Гандболіст, тренер з гандболу, у 1961 р. закінчив факультет фізичного виховання КДПІ. Впродовж двадцяти років працював в апараті облради ДСТ “Спартак” та тренером з гандболу. Його команда була 2 рази чемпіоном, 4 рази - срібним і 4 рази бронзовим призером Укрази “Спартак”. **25 років очолював чоловічу збірну з гандболу.** Тривалий час працював у обласній федерації футболу (в т.ч. президентом та виконавчим директором). З 2005 року – заступник директора ДЮСШ “Динамо - Олімп”, з 2013 -директор. Віце-президент федерації гандболу області.

Давосир Ігор Зіновійович (1963, м Тернопіль) У 1989 р. закінчив Тернопільський медичний інститут, а в 1990 – інтернатуру Кіровоградської обласної лікарні. З того часу **очолює обласний лікувально-фізкультурний диспансер**, колектив якого якісно і чітко контролює стан здоров'я кращих спортсменів, тренерів, викладачів фізичного виховання, організовує лікування травмованих, здійснює медичний контроль на змаганнях.

Даниленко (Шибанова) Ірина (1978, М.Кіровоград). Навчалася в СШ №25, захоплювалася гандболом. З дев'ятого класу навчалася у Київському училищі олімпійського резерву України. **Була в складі знаменитого київського «Спартака»**, потім грала за львівську «Галичанку». Кілька років провела в Сербії, у складі команди м.Ніш була двічі чемпіонкою країни та двічі володаркою кубка Сербії. Майстер спорту міжнародного класу.

Данильченко Віктор Михайлович (1945, м. Кіровоград). Навчаючись у школі, відвідував у ДЮСШ відділення стрілецького спорту. Тренувався у Л.М.Шилова (ЗТУ). 1964 р. вступив у Київське військово училище зв'язку, продовжував займатися стрільбою. Виступав за збройні сили. **З 1971 р. щорічно ставав чемпіоном СРСР, а у вісімдесятих був багаторазовим чемпіоном і рекордсменом світу та Європи. ЗМС.**

Дічкова Світлана Володимирівна (1939, м Каховка Херсонської області) Гандболістка, спортом захопилася, навчаючись у Кіровоградській СШ №5. Тренувалася у М.С.Бикова, **була членом збірних області з гандболу та баскетболу у 1954-1961 роках**. Учасниця всесоюзних змагань. Закінчила (1961) факультет фізвиховання КДПІ. Працювала вчителем фізкультури в школах Кіровограда, відмінник народної освіти, вчитель-методист вищої категорії. Ветеран спорту, активістка ветеранської організації, учасниця шахово-шашкових змагань серед ветеранів.

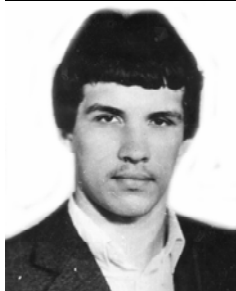
Довженко Володимир Петрович (1947, м Кам'янка Черкаської області). Займатися дзюдо почав у 12 років у ДЮСШ м. Кам'янки. Ставав переможцем і призером всеукраїнських змагань, виконав норму МС з дзюдо та самбо. На Кіровоградщині – з 1973 року: тренер-викладач з боротьби самбо і дзюдо облради ФСТ „Динамо”. **Підготував двох МСМК, 44 МС**. Його вихованці С. Мезенцев та М.Казанцев входили до національної збірної, були переможцями і призерами чемпіонатів Європи та міжнародних турнірів. Двічі визнавався кращим тренером року. З 2004 року працює в ОШВСМ.

Довженко Тамара Миколаївна (1937, м Запоріжжя). Гімнастикою почала займатися 1950 року в спортшколі «Червоної зірки». Навчалася в Кіровоградському педучилищі фізичного виховання, а в зв'язку з його реорганізацією переведена на факультет фізвиховання. Після закінчення інституту працювала в рідній ДСШ, тренувала дівчаток і тренувалася сама. **У 1959 році стала першим майстром спорту з гімнастики на Кіровоградщині**. З 1962 року й до виходу на пенсію працювала в СДЮШОР «Надія». Двічі визнавалася кращим тренером року.

Додін Самуїл Аронович (1906, Єлисаветград). Один з перших спортсменів і організаторів спорту в місті. Був відомим футболістом, працював у ДСТ «Динамо», потім – у міській раді фізкультури. З 1937 р. був техніком-будівельником ДСТ «Сільмаш» на будівництві стадіону, потім інструктором обласного комітету ФІС. У 1946-1947 рр. - директор спортивної школи молоді, а потім 12 років – інструктор в облраді спортивних товариств. У 1959-62 рр. – директор стадіону, пізніше – технічний керівник ДСТ «Буревісник».

Долгунь Володимир Андрійович (1961, м. Красний Луч Луганської обл.). Боксер. У Кіровоград переїхав на запрошення тренера А.С.Яценка. У нього тренувався, навчався на факультеті фізвиховання педінституту. На третіх республіканських іграх молоді став чемпіоном. Пізніше був багаторазовим чемпіоном України, **у 1989 р. був чемпіоном Європи. МСМК. Нині працює в збірній України.**

Дубівка Георгій Георгійович (1941, м Кіровоград) шахіст, шашист. Закінчив факультет фізвиховання КДПІ. Неодноразовий чемпіон області та призер чемпіонатів України з шахів, чемпіон України з шахів за листуванням (1990, 1995). Майстер спорту з міжнародних шашок. **Плідно працює як тренер та організатор шахового спорту. Підготував цілу плеяду молодих висококласних шахістів, серед яких чемпіони України серед юніорів Д.Лінейкін та Б.Басько. Ініціював створення міського шахового клубу "Біла тура" і багато років його очолює.** Є старшим тренером області.

Дубін Віктор Олексійович (1942, м Коломна Московської обл., - 1998, м. Кіровоград). Закінчив факультет фізичного виховання КДПІ в 1968 р., працював на кафедрі спорту і спортивних ігор. Був провідним баскетболістом області, багаторазовим чемпіоном міста і області, учасником всеукраїнських змагань. Проявив себе як здібний тренер, тренував і жіночу, і чоловічу збірні області, які постійно входили в п'ятірки кращих команд ВНЗ. Мав всесоюзну суддівську категорію, часто виконував обов'язки комісара відповідальних змагань. **Нині в пам'ять В.О.Дубіна щорічно проводиться баскетбольний турнір.**

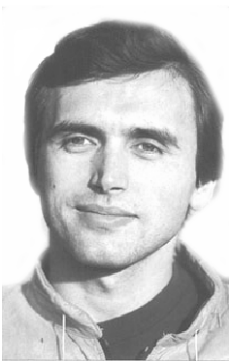
Дудник Олеся Віталіївна (1974, м.Запоріжжя). Гімнастикою захоплювалась з дитинства, була призером всесоюзних піонерських ігор, всесоюзної молодіжної першості на приз газети „Комсомольська правда” та ін. У 1995 році закінчила факультет фізвиховання КДПІ. Тренувалася у Е.Й.Нечая. **Багаторазова чемпіонка світу та Європи.** Заслужений майстер спорту СРСР (1990). 4 рази визнавалася кращою спортсменкою року в області. З 1997 року була тренером СДЮШОР „Надія”. Нині працює за кордоном.

Свдокимова Наталія Віталіївна (1978 р , м.Кіровоград). Легкоатлетка. Займалася у В.Іванця. **Переможець першості Європи** в бігу на 800 та 1500 метрів у 1996 та 1997 роках серед юніорів, учасниця багатьох міжнародних змагань та Олімпійських ігор 2004 р. (четверте місце на 1500 м). МСМК. 5 разів визнавалася кращою спортсменкою року в області.

Свсєєв Анатолій Олександрович (1949-2005, м. Кіровоград). Спортсмен, організатор спорту. З 1966р. більше 10 років працював учителем фізкультури в школах міста. Закінчив факультет фізвиховання. З 1977 року працював у ДСТ «Трудрезерви», потім «Колос»: інструктором, керівником відділу. Тривалий час був держтренером мінмолодьспорту зі спортивного резерву. **З 1999 року був заступником начальника управління ФіС ОДА.**

Свтушенко Вадим Анатолійович (1958, м. П'ятихатки, Дніпропетровщина). Футболіст, під час навчання на факультеті фізвиховання КДПІ грав за студентську команду, потім виступав у «Зірці». З 1980 року- в київському «Динамо» (225 матчів, 59 голів), **володар Європейського Кубка кубків, чотириразовий чемпіон СРСР, тричі володар кубка СРСР.** Один сезон (1988) грав у «Дніпрі» і теж став чемпіоном. ЗМС. Тривалий час жив у Швеції. Був чемпіоном у складі команди АІК, займався тренерською роботою. Повернувшись в Україну, тренував «Зірку», полтавську «Ворсклу». Є експертом футбольних телепрограм.

Желтяков Віктор Олександрович (1971, м. Старий Самбір, Львівщина). Плавець, майстер спорту і тренер. Закінчив факультет фізвиховання КДПУ. Працював тренером-викладачем СДЮШОР «Надія», підготував багатьох переможців і призерів змагань, серед них – МСМК, учасниця Олімпійських ігор І.Нікітіна. **У 1996-2000 роках був тренером збірної України, ЗТУ.** Суддя національної категорії, член тренерської ради України з плавання. Чотири рази визнавався кращим тренером року.

Жирун Василь Петрович (1956-2007, м.Гайворон) 1978 року закінчив факультет фізвиховання КДПІ. Був тренером-викладачем ДЮСШ, інструктором з виробничої гімнастики Заваллівського графіткомбінату. У 1983-1992 роках працював головою комітету фізичної культури і спорту, а в 1992-1998 роках – зав. відділом у справах молоді та спорту Гайворонської РДА. Пізніше був керівником апарату та заступником голови райдержадміністрації.

Жуков Вячеслав Григорович (1963, м. Кіровоград) Закінчив факультет фізичного виховання КДПІ в 1988 році, важкоатлет, **чемпіон Європи**. Тренер з класичної важкої атлетики та пауерліфтингу. **Підготував більше 50 майстрів спорту, в т.ч. 18 МСМК. Серед його вихованців – три чемпіонки та 2 призерки чемпіонатів світу, 6 чемпіонів та 4 призери європейських першостей, тридцять чемпіонів України. ЗТУ. Заслужений працівник фізичної культури і спорту України.**

Жученко Володимир Антонович (1926, с.Костянтинівка Новомиргородського р-ну). Учасник ВВв, інвалід війни, нагороджений орденами і медалями. Закінчив Одеський університет, працював секретарем Кіровоградського обкому комсомолу. **З 1958 по 1974 рік очолював обласний комітет фізичної культури і спорту. Проявив себе здібним і ініціативним організатором.** На час його керівництва припадає запровадження спартакіад – від колективів до обласної, проведення спартакіад «Здоров'я», піднесення фізкультурно-масової роботи за місцем проживання, запровадження нового комплексу ГПО, руху «Старти надій», визначення «десятки» кращих спортсменів за рік ті ін. З 1974 року до виходу на пенсію був заввідділом облвиконкому, а ставши пенсіонером, **очолив у 2000 році музей спортивної слави і доклав багато зусиль до його розвитку.**

Заболотний Геннадій Вадимович (1966 р, м Гайворон), підприємець, меценат, громадський діяч. Обирався депутатом обласної ради. З 2013 року очолює федерацію легкої атлетики області. Активно сприяє популяризації та розвитку легкої атлетики, виступив одним з ініціаторів та організаторів реконструкції стадіону ФК «Зірка» з метою облаштування легкоатлетичного ядра на сучасному рівні.

Заворітній Олександр Іванович (1952, м. Борщів, Тернопіль – 2012, м. Кіровоград). Тренерською роботою з велосипедистами займався з 1974 року. У 1986 р. закінчив факультет фізичного виховання КДПІ. **Підготував більше 60 МС**, серед яких – чемпіони та призери найпрестижніших змагань. У нього 8 років тренувався срібний призер Олімпійських ігор і триразовий чемпіон світу О.Симоненко. Його вихованцями також були добре відомі спортсмени Ю.Юрченко, І.Сінько, Ф.Ярощук, Є.Ніколенко, А.Хрипта та ін. ЗТУ, **був головним тренером збірної області**. Більше 10 разів визнавався кращим тренером року.

Заворітня Ольга Василівна (1966, м. Мала Виска) Закінчила факультет фізвиховання КДПУ Велосипедистка, майстер спорту. Майже 30 років – на тренерській роботі, виховала групу висококласних спортсменів. **У 2013 визнана кращим тренером року в області, удостоєна звання заслуженого тренера України.**

Заїка Василь Прокопович (1937, Устинівка). Майже весь трудовий шлях пов'язаний з організаторською роботою в галузі фізкультури і спорту: голова Устинівської райради ДСТ «Колос», інструктор Долинської райради цього ж ДСТ, інструктор Долинської райради союзу спортивних товариств і організацій. 1967 року закінчив факультет фізвиховання КДПІ. До 1992 року очолював Долинський райспорткомітет, потім працював в апараті райради і райдержадміністрації. Вийшовши на пенсію, продовжує працювати в ФіС -інструктор з фізкультури стадіону «Колос».

Зайцев Денис Анатолійович (1980, м. Кіровоград), захоплювався таеквондо, був учнем І.М.Зюнзі, першим з кіровоградців здобув у 1998 році "бронзу" на кубку України. Був на тренерській роботі, має суддівську категорію. За освітою – інженер-будівельник, працює заступником директора будівельної компанії. **З 2008 року – голова обласної федерації таеквондо ІТФ.**

Зайцев Олександр Олександрович (1986, м. Кіровоград). З 10 років почав займатися кульовою стрільбою у тренера І.Ібрагімова. **Був чемпіоном Європи** серед юнаків, неодноразовий призер міжнародних змагань. Закінчив Національний університет фізичної культури і спорту України у м. Львові і з 2007 року працює тренером-викладачем ДЮСШ «Динамо-Олімп». Його вихованці вже здобувають на чемпіонатах України призові місця.

Заславець Катерина Дмитрівна (1950, м. Кіровоград). Легкою атлетикою займалася зі шкільних років, закінчила факультет фізвиховання КДПІ (1972). Тренувалася у А. Ровного, під його керівництвом стала МС, **чемпіонкою СРСР з легкоатлетичного п'ятиборства**. У подальшому була **чемпіонкою, призеркою та рекордсменкою Європи і світу. МСМК**. Учасниця Олімпіади-80.

Заяць Валентин Сергійович (1946, с.Розкішне Голованівського району). Велосипедист, спортсмен, тренер. Був чемпіоном області, входив у збірну України (1966-68), МС. З 1969 – на тренерській роботі в «Колосі», а пізніше в ДЮСШ «Радій-VELO ФСТ Україна». Підготував 18 майстрів спорту, серед його вихованців чемпіони та призери України. Деякий час очолював ФСТ «Україна», нині директор ДЮСШ «Радій-VELO», має почесну відзнаку товариства «Україна» «За заслуги», суддя Національної категорії.

Зверєв Віктор Павлович (1958, м. Красний Луч Луганської обл.). Боксер, займався у ЗТУ А.Сергєєва, 1976 р. був чемпіоном Європи, МСМК. Закінчив факультет фізвиховання Луганського педінституту. У 1995 р. на запрошення СК «Слов'яни» переїхав у Кіровоград, працював у ДЮСШ №1 міськвно. У 1997-1999 роках та з **2005 донині працює з резервом збірної команди України**. Заслужений тренер України, Заслужений працівник фізичної культури і спорту.

Зверховський Василь Лаврентійович (1905, Єлисаветград - 1997, м. Кіровоград). Спортсмен і **один з найвідоміших організаторів спортивно-фізкультурного руху на Кіровоградщині**. Один з найперших значківців ГПО в місті і організатор упровадження цього комплексу. Викладав фізкультуру в школі і в педінституті (ще в довоєнний час), а в пізніші роки і закінчив (заочно) факультет фізвиховання, і був у КДПІ завкафедрою. Створював колективи фізкультури та спортивні товариства у місті і систематично виїздив для їх створення у районах. **Тривалий час очолював обласний комітет фізкультури і спорту**. Суддя національної категорії з кількох видів спорту. Відмінник фізичної культури та спорту СРСР. **Легенда кіровоградського спорту XX століття.**

Згривець Руслан Федорович (1978, м Кіровоград) Підприємець, громадський діяч, меценат, прихильник спорту. Закінчив КНТУ. Генеральний директор ТОВ «Агрофірма «Хлібодар», депутат обласної ради. Президент футбольного клубу «Локомотив-Хлібодар» (Знам'янка), з 2011 року є президентом жіночого баскетбольного клубу «Єлисавет-Баскет» – одного з лідерів українського баскетболу. Брав участь у фінансуванні реконструкції баскетбольного спортивного залу.

Здітовецький Геннадій Борисович (1958, м.Бердичів Житомирської області). Легкою атлетикою займався з 12 років у знаменитій школі стрибунів В.Лонського і В.Очкурєнка. Був переможцем та призером республіканської ради ФСТ «Спартак». У 1979 році закінчив Київський ДІФК, був направлений у Кіровоград. Працював тренером-викладачем у спортшколах облспорткомітету, ФСТ «Спартак». З 1991 року – в СДЮШОР-2. Серед його вихованців – кілька чемпіонів та призерів всесоюзних та всеукраїнських змагань, рекордсмен області зі стрибків у висоту Д.Яковенко.

Зелепукіна Світлана Володимирівна (1980, м.Кіровоград). Гімнастикою займається з дитинства, вихованка СДЮШОР «Надія», у 15 років стала чемпіонкою України. Успішно виступала на престижних міжнародних змаганнях, брала участь в Олімпійських іграх в Атланті (5 місце в команді). Заслужений майстер спорту. Тричі входила в десятку кращих спортсменів року. Закінчила факультет фізвиховання. Тренери – ЗТУ О.Сіренко, Т Радченко, Н.Тимофєєва.

Зінов'єв Євген Вікторович (1987, м. Кіровоград) Футболом почав займатися з 9 років у спортшколі "Зірочка" у ЗТУ О.Кацмана. Неодноразово включався до збірної області спортсменів з вадами здоров'я, був запрошений до Дніпропетровська, де базується збірна України футболістів-параолімпійців. У складі цієї команди **здобув срібну медаль XIV параолімпійських ігор у Лондоні.**

Змачинський Георгій Анатолійович (1914, м. Єлисаветград - 2004, м. Кіровоград). Змолоду захоплювався багатьма видами спорту, водночас був гарним організатором фізкультурно-спортивної роботи. 1935 року закінчив школу тренерів при Харківському інституті фізкультури. Працював у СК „Зірка”. У той час важка атлетика об'єднувала бокс, боротьбу і штангу, то **його вихованці були чемпіонами та призерами в усіх трьох видах, а штангіст Ю.Володін став у 1959 році майстром спорту. Легенда кіровоградського спорту.**

Зюнзя Ігор Миколайович (1971, м. Мирний Архангельської обл.). Займався фехтуванням, виконав норматив майстра спорту. З приїздом у м. Кіровоград майстра таєнkwондо Б.Гасаненка став його першим учнем і одним з найуспішніших послідовників. Має «чорний пояс», 4 дан. З 1994 р. на тренерській роботі, з 2004 року – тренер збірної області. **Кілька його учнів ставали призерами чемпіонатів світу та Європи, серед них чемпіонка світу, багаторазова чемпіонка України ЗМС Т.Тетеревятнікова.** Є президентом СК "Ван-Вей", заслужений тренер України.

Ібрагімов Ілгам Маїс Огли (1965, м. Баку, Азербайджан). З 1990 р. працює в м. Кіровограді, майстер спорту СРСР, заслужений тренер України, суддя національної категорії. Тренер-викладач зі стрільби кульової ОШВСМ, ДЮСШ "Динамо-Олімп", ДЮСШ № 3. Тричі визнавався кращим тренером року. Підготував: В.Аджамського – чемпіона України, Європи; О.Зайцеву – неодноразову чемпіонку і призерку України та Європи; М.Легкова – призера чемпіонату Європи, неодноразового чемпіона України.

Івакін Аркадій Олексійович (1930, Зінов'євськ - 2011 м. Кіровоград) баскетболіст, член збірної команди області 1950-1960 років. Закінчив факультет фізвиховання КДПІ (1960), тренер-викладач з баскетболу ДЮСШ-1 у 1960-1975 роках. Відмінник фізичної культури і спорту. Активний учасник ветеранської організації.

Іванець Володимир Костянтинович (1943 Кіровськ Мурманської обл. -2006, м. Кіровоград). Закінчив факультет фізвиховання Вінницького педінституту. З 1964 року працював у Кіровограді тренером з легкої атлетики в ДСТ "Авангард" ("Україна"). **Підготував МСМК В.Білоконя О.Малецького, А.Твердоступа та 17 МС.** Чемпіонкою України та учасницею Олімпійських ігор в Афінах була його вихованка Н.Євдокимова. Мав звання відмінник фізичної культури і спорту СРСР, заслужений тренер України, заслужений працівник фізичної культури і спорту. Більше 10 разів визнавався кращим тренером року. **Щорічно, починаючи з 2007р. в Кіровограді проходить чемпіонат України з легкоатлетичного кросу пам'яті В.Іванця.**

Іванина Валентина Павлівна (1953, с Рибчине Новгородківського р-ну). Велоспортом захопилася під час навчання в Олександрійському індустріальному технікумі, закінчила факультет ФВ КДПІ. **Була чемпіонкою України і членом збірної в гонках на шосе.** МС. З 1975 р. працює тренером-викладачем Олександрійської ДЮСШ №2, підготувала багатьох висококласних велосипедистів, у тому числі **трьох МСМК - О.Квачука, В.Малашенкова, М.Дмитрієва.** Нині на пенсії, але продовжує працювати в ДЮСШ.

Іванов Ігор Михайлович (1960, м. Петропавловськ, Казахстан). Закінчив факультет фізичного виховання КДПІ в 1984 році. Майстер спорту з рукопашного бою. За час тренерської роботи підготував чемпіона і трьох призерів чемпіонатів світу, 6 чемпіонів та 20 призерів Європейських першостей, 19 чемпіонів України. 6 його вихованців є володарями чорного пояса. **Є старшим тренером збірної України з рукопашного бою,** голова обласної федерації РБ, суддя міжнародної категорії.

Івасенко Григорій Васильович (1940, с. Рокитне-Донівка, Полтавщина). Займався велоспортом, МС (1965) в шосейних перегонах. Закінчив факультет фізичного виховання Карельського педінституту. **Один з творців відділення велоспорту в Олександрійській ДЮСШ №1**, в якому підготовлено 7 МС, у т.ч. В.Малашенков, О.Квачук, В.Іванина – переможці престижних чемпіонатів. У відділенні гімнастики займався й майбутній олімпійський чемпіон Г.Місютин. **25 років очолював цю ДЮСШ**. Відмінник освіти України.

Іващишин Володимир Васильович (1941, м. Калуш Івано-Франківської області). Змолоду займався важкою атлетикою, МС (1970). У 1975 році закінчив факультет фізичного виховання КДПІ. З того часу - на тренерській роботі. Був тренером-викладачем, старшим тренером-викладачем з важкої атлетики, директором ДЮСШ спортклубу „Зірка”. Заслужений тренер України. **Нині працює в ОШВСМ**.

Ілючек Сергій Іванович (1935, м. Кірово) У 1956 році закінчив Київський інститут фізичної культури. Активно займався баскетболом, входив до збірної інституту, яка 1954 року була чемпіоном СРСР серед спортивних ВНЗ. Був направлений на факультет фізичного виховання КДПІ, **став одним з тих, хто створював факультет і здійснив перші кроки його становлення**. Багато зробив для розвитку баскетболу в місті та області, має республіканську категорію судді. У 1962-1978 роках працював у КНТУ, а після того – викладач музичного училища.

Ілючек Юрій Сергійович (1968, м. Кіровоград) В журналістиці з 1996 року, працював у телекомпанії “ТВ-Центр”, у т.ч. редактором спортивної редакції. З 2006 року – в газеті “Україна-центр”, водночас до листопада 2011 року – в тижневику “Спортревію”. З грудня 2011 року веде спортивну сторінку газети “Новини Кіровоградщини”. Автор публікацій про спортивне життя краю, інтерв’ю з провідними спортсменами. **У 2007 став переможцем Всеукраїнського конкурсу “Україна олімпійська”**. **З 2011 року – голова обласної організації Асоціації спортивних журналістів України**. **У 2014 став лауреатом премії АСЖУ в номінації “За відданість спортивній журналістиці”**.

Іткіс Мойсей Абрамович (1929, с Торговиця Новоархангельського району - 2009, м.С.Петербург), стрілець (кульова стрільба), педагог. У командних та особистих змаганнях, починаючи з 1954, **був тринадцятиразовим чемпіоном світу. Був світовим рекордсменом. Багаторазовий чемпіон Європи та СРСР.** Викладав у Ленінградському Військово-інженерному інституті імені Можайського. Кандидат педагогічних наук. Заслужений майстер спорту СРСР, нагороджений орденом «Знак Пошани».

Іщенко Григорій Андрійович (1946, м. Кіровоград) Футболіст і тренер. Виступав за команди: „Зірка” (Кіровоград), «Шахтар» (Олександрія), дубль „Динамо” (Київ) та ін. Працював головним тренером «Суднобудівника», хмельницького «Поділля», кіровоградської «Зірки» та ін. Заслужений тренер України.

Іщенко Ігор Григорович (1967, м Кіровоград) Футбольний арбітр. Закінчив факультет фізичного виховання КДПІ. Судить матчі з 20-річного віку, спочатку – в аматорському футболі, потім – у другій лізі, а з 1995 – у вищій лізі українського футболу. **З 2000 року - арбітр ФІФА, у сезонах 2003-2004, 2008-2009 років визнавався кращим арбітром України за версією газети “Команда”.** Працює директором школи футбольних арбітрів ім. М.Балакіна.

Іщенко Олександр Олексійович (1953, м Кіровоград). Футболіст, тренер. У складі “Зірки” був володарем кубка України 1973 і 1975 років. Після закінчення кар’єри гравця тренував “Полісся” (Житомир) та “Поліграфтехніку” (Олександрія). 1993 року був запрошений головним тренером “Зірки”. **Під його керівництвом команда завоювала право грати в першій лізі, а через рік пробилася до вищої ліги.** Дебютний сезон “Зірка” провела впевнено, посівши шосте місце. На жаль, через об’єктивні та суб’єктивні причини О.Іщенко пішов з команди. В подальшому тренував інші українські команди, був тренером молодіжної збірної. ЗТУ Виступає експертом у футбольних програмах телебачення.

Калашников Юрій Григорович (1937-2006, м. Кіровоград). Футболом захоплювався з дитинства. У 1955-1956 роках грав за команду "Торпедо" (з 1958 "Зірка"). **Був одним з трьох кіровоградців, які в 1956 році увійшли до юнацької збірної України і стали чемпіонами СРСР.** У "Зірці" був півзахисником, вирізнявся високою технікою. За 1958-1965 р.р. провів більше 260 матчів, забив 10 голів. Закінчив факультет фізвиховання КДПІ, плідно займався тренерською роботою, **більше 10 років очолював СДЮШ № 2 з футболу.**

Калита Михайло Григорович (1961, м. Львів). Футболіст і тренер **Кращі роки футбольної кар'єри провів у Кіровограді, виступаючи за ФК «Зірка»: зіграв 229 матчів, забив 64 голи.** Як тренер також починав у Кіровограді, працюючи у ДЮСШ. Тренував ФК „Миколаїв”, ФК „Львів”. Включений до другої символічної збірної команди „Зірка”, складеної з нагоди її 80-річчя.

Канчельскіс Андрій Анатолійович (1969, м Кіровоград), футболіст. Закінчив Кіровоградську ДЮСШ (тренер В. П. Капінус) та Харківський спортінтернат. Дебютував у "Зірці" у 1986, за два сезони провів 68 матчів. Грав за київське "Динамо" (1988-1989) та донецький "Шахтар" (до 1991). **У складі молодіжної збірної СРСР виграв чемпіонат Європи 1990.** З 1991 по 1995 - гравець англійського клубу "Манчестер Юнайтед" (158 матчів, 36 м'ячів). **Чемпіон Англії 1993 і 1994, володар Суперкубка УЄФА 199.**

Капустін Олексій Якович (1925, Росія-2009, м. Кіровоград). Учасник бойових дій ВВв, в Кіровоград потрапив у складі сотої дивізії повітрянодесантних військ. Демобілізувавшись, залишився в місті, працював в обкомі комсомолу, міськкомі партії, а в 1959 році був направлений головою облради ДСТ «Авангард». **Багато зробив для організаційного становлення товариства та розвитку його спортивної бази.** Заочно закінчив факультет фізвиховання КДПІ. **З 1973 року очолював облраду по туризму і екскурсіях, зробив значний внесок у розвиток туристської інфраструктури області.**

Карпюк Юрій Іванович (1931, Польща) з 1939-у м. Кіровограді, спортсмен – легкоатлет і організатор спорту **Був рекордсменом України в спринті**. У 1953 році закінчив Київський ДІФК, працював там же на кафедрі легкої атлетики, згодом тривалий час - проректором (аж до 2000 року). Суддя всесоюзної категорії, організатор багатьох змагань, **керівник змагань з легкої атлетики на Олімпіаді-80**. Офіційний делегат ФЛАУ на Олімпіаді в Барселоні. **Очолював федерацію легкої атлетики України**, був віце-президентом ФЛАУ.

Касьонкін Юрій Олександрович (1950-2013, Кіровоград). Футболіст, півзахисник. Грати за “Зірку” почав у 18 років і провів за неї 14 сезонів (більше, як 430 ігор). Тривалий час був капітаном (найдовше в історії команди). М.С. Один з найбільш технічних півзахисників за всю історію команди, **включений уболівальниками в символічну першу збірну “Зірки” до її вісімдесятиріччя**.

Касьяненко Олег Костянтинович (1939, м. Кіровоград). Спортсмен займався з шкільних років, гандболіст, тренувався у М.Бикова. Закінчив факультет фізичного виховання КДПІ, ще будучи студентом **започаткував гандбол у Знам'янці**. Пізніше створив кілька команд у Кіровограді. Згодом змінив М.Бикова на посаді тренера збірної “Авангарду”. Проявив себе здібним організатором ФІС: **завідував оборонно-спортивним відділом обкому комсомолу, очолював обласну ДСТ “Авангард”**. Пізніше працював у партійних та правоохоронних органах.

Кацман Олексій Йосипович (1947, м. Кіровоград) Футболом почав займатися у ДЮСШ №2 (перший тренер – В.П. Резнік). У «Зірці» грав у 1965-1966 та 1971-1976: 219 матчів, 44 голи. **Двічі, у 1973 та 1975, у складі «Зірки» ставав володарем кубка України**. Майстер спорту СРСР Виступав також за команди “Чорноморець”, СКА (Одеса), “Суднобудівник” (Миколаїв). **У 1989-1990 був головним тренером «Зірки»**. Арбітр республіканської категорії. Включений до другої символічної збірної «Зірки», складеної уболівальниками з нагоди її 80-річчя.

Кашкурцев Віктор Миколайович (1942, м. Жигулівськ, Росія). Тренер, організатор фізкультурно-спортивної роботи. Приїхав у Кіровоград після закінчення Львівського ІФіС. Працював у ДЮСШ-2 міськвно тренером з тенісу (1969-1975), ініціював будівництво та обладнання в місті тенісних кортів. У 1975-1978 рр. був заступником директора, а в 1978-1989 директором ДЮСШ облспорткомітету (нині СДЮШОР «Надія»). Багато зробив для її становлення і розвитку. Очолював федерацію тенісу, суддя республіканської категорії. Відмінник фізичної культури і спорту України та СРСР У 1990 році переїхав у РФ.

Квасов Віктор Іванович (1941, м. Москва) Футболіст, нападник. Починав у московському «Локомотиві». 1962 року запрошений у «Зірку», в дебютному сезоні забив 13 голів, був включений до списку 33 кращих гравців України. Потім деякий час пограв за донецький «Шахтар» та київський СКА, у 1967-1971 роки знову успішно виступав за «Зірку», забив 78 голів. Постійно запрошувався до збірної України. МС. Запам'ятався яскравою грою, **уболівальники включили його до символічної збірної «Зірки» за всі часи**. Завершивши кар'єру гравця, займається тренерською роботою.

Квачук Олександр Вікторович (1983, м. Олександрія). У 1993 році почав займатися велоспортом в Олександрійській ДЮСШ №1 у тренера В.П. Іваниної. Навчався в Харківському вищому училищі фізичної культури, а потім Харківській академії ФК. Неодноразовий переможець і призер чемпіонатів України, член збірної України. **Переможець кількох багатоденних велогонок, володар кубка світу 2001 року, срібний призер чемпіонату світу (2001) та бронзовий призер чемпіонату Європи (2003)**.

Клюка Юрій Григорович (1964, м. Дружківка, Донецьчина). Боротьбою захоплювався змолоду, а найбільше його здібності проявилися у тренерській роботі. Після закінчення у 1985 році факультету фізвиховання КДПІ працює в Знам'янській ДЮСШ, **підготував багатьох борців високого класу, серед них МСМК М.Савченко, В.Хом'яченко, Б.Абдулаєв**. ЗТУ.

Коваленко Олексій Русланович (1984, м.Кіров (РФ)). Навчався в Кіровоградській СШ №19, займався футболом. Закінчив факультет фізвиховання КДПУ (2006) та економічний факультет КНТУ (2010). Працював учителем у загально-освітніх школах, нині викладач з футболу ДЮСШ «Зірка-Спартак». Активний організатор фізкультурно-спортивної роботи, **був заступником голови обласної організації ФСТ «Спартак», з грудня 2014 – голова цієї організації.** Є арбітром асоціації фут залу України та федерації легкої атлетики України.

Коваль Юрій Григорович (1958, Вірменія) Виріс у Кіровограді поряд зі стадіоном, рано захопився футболом, але був тяжко травмований, довго лікувався. Працював в апараті облспорткомітету, паралельно тренував заводську футбольну команду. **Потім 10 років працював тренером в Олександрійській ДЮСШ. Його вихованці склали основу створеної у 1992 році команди „Поліграфтехніка” і він був призначений її головним тренером.** З нею (вже як ПФК „Олександрія”) перемагав у першій лізі. Тренував інші команди, а в 1999-2002 роках очолював „Зірку”. У сезоні 2008-2009 р.р. знову працював у ПФК „Олександрія” - третє місце в першій лізі. Нині працює в „Зорі”(Луганськ).

Ковальов Анатолій Олександрович (1948, с.Калинівка Кіровоградського р-ну). Закінчив факультет фізвиховання Черкаського педінституту, працював у системі освіти, служив у армії. З 1973 року – на тренерській роботі. Підготував 6 чемпіонів та 8 призерів педвузів України. З 1984 року працює зі спортсменами “Інваспорту”, підготував більше 20 чемпіонів України, а також неодноразового чемпіона параолімпійських ігор Ю.Андрюшина. Водночас працює на факультеті фізвиховання, автор двох навчальних посібників та більше 10 статей. ЗТУ, суддя національної категорії.

Ковальов Микола Миколайович (1955, с.Альбігуй Читинської області), педагог, журналіст. Закінчив Кіровоградське медичне училище та істфак Миколаївського педінституту. **Автор довідників з історії та статистики кіровоградського футболу,** один з ініціаторів святкування 80-річчя команди „Зірка”. З 1994 до 2000 працював у ФК «Зірка». У 2000-2003 – спортивний оглядач тижневика «Україна-Центр» та редактор газети „Спорт-ревію”, спортивний коментатор.

Ковальов Володимир Олексійович (1950, с Суботці Знам'янського району). Організатор фізкультурно-спортивного руху. У 1972 закінчив факультет фізичного виховання КДПІ. **Відтоді працює в галузі фізичної культури і спорту:** був тренером, завучем, директором ДЮСШ, викладав на кафедрі теорії та методики фізичного виховання. Очолював обласну раду ДСТ "Спартак", обирали ДСТ профспілок „Україна”. З **1997 по 2005 - начальник управління з питань фізичної культури, спорту та туризму ОДА**. Нині - завідувач кафедри фізвиховання КНТУ, доцент. **Голова відділення НОК у Кіровоградській області (1997-2014)**. У складі офіційних делегацій України побував на Олімпійських іграх у Сіднеї, Афінах, Пекіні, Ванкувері, Лондоні. Заслужений працівник фізичної культури і спорту України.

Ковальський Василь Степанович (1955, м. Копейськ Челябінської області) інженер, підприємець, благодійник. У 1979 закінчив Київський інститут інженерів цивільної авіації, інженер-механік. Доктор економічних наук. З 1979 по 1991 працював у Кіровоградському вищому льотному училищі цивільної авіації. **У 1992-1994 – генеральний директор НВО «Нібас», президент футбольного клубу «Зірка-Нібас».** З його іменем пов'язані найвищі досягнення кіровоградського футболу: **вихід команди до вищої ліги, почесне 6-е місце у дебютному сезоні (1995-1996).**

Ковальський Микола Федорович (1925-1991, м. Кіровоград). Спортсмен, тренер, організатор спорту. У 1950-1960 роки тренував баскетболістів у ДСТ «Спартак», потім працював викладачем фізвиховання в системі профтехосвіти. **А в 1969 році очолив обласну ВДСТ «Трудові резерви» і керував нею аж до виходу на пенсію у 1986 році.** Домігся значного піднесення як фізкультурно-масової, так і спортивної роботи в товаристві. Вийшовши на пенсію, ще кілька років працював у ТУ №6.

Ковпан Валентина Іванівна (1950, с Петроострів Новомиргородського району), стрілець з лука. Виступала за львівську команду „Буревісник”. **Чемпіонка світу 1973 і 1975 у командних змаганнях. Чемпіонка Європи (1978) в особистих і командних змаганнях. Срібний призер першості світу 1973 і 1975 в особистих змаганнях.** Заслужений майстер спорту СРСР.

Колісник Катерина Василівна (1948, с Кіндратівка, Дніпропетровщина). Організатор фізкультурно-спортивної роботи з 1967 року. 1992 року закінчила факультет фізвиховання КДПІ. Майже 35 років працювала в обласній ФСТ „Колос”: інструктором, ст. інструктором, зав. відділом, заступником голови обласної ради. **З 2001 року очолює обласну школу вищої спортивної майстерності.** ОШВСМ удостоєна відзнаки “Честь і слава Кіровоградщини”.

Колісниченко Наталія Олексіївна (1962, с.Суходільське Долинського р-ну). Хокеем на траві захопилася 1977 року під час навчання в Криворізькому медичному училищі. Потім грала в команді Харківського авіаційного інституту, а пізніше в «Колосі» (Бориспіль), в складі якого **була чемпіонкою та володаркою кубка СРСР, учасниця двох фіналів кубка Європейських чемпіонів.** Заслужений майстер спорту СРСР.

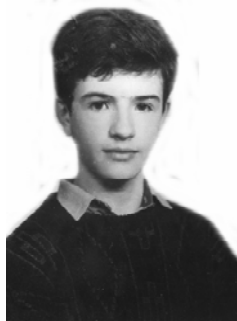
Колодицький Вячеслав Юхимович (1946, м Копейськ Челябінської обл. -1998, м. Кіровоград). Організатор фізкультурно-спортивного руху. 1969 року закінчив факультет фізвиховання КДПІ. Вчителював, працював зав. відділом, а потім заступником голови облради «Колоса». У 1978-1981 р.р. очолював ДЮСШ СК «Зірка», а в 1981-1987 р.р. знову був заступником голови облради «Колоса». При об'єднанні товариств став заступником голови СК ВДФСТ профспілок, потім 5 років очолював СК ГОРН. З 1996 р. **був заступником начальника управління фізичної культури і спорту ОДА. Щорічно в Кіровограді проводиться бейсбольний турнір пам'яті В.Колодицького.**

Колодяжний Сергій Олександрович (1973, м. Кіровоград). Спортсмен, організатор фізкультурно-спортивної роботи. Займався футболом ще коли навчався в школі та в інституті. Грав у команді “Буревісник”. 1996 року закінчив факультет фізвиховання КДПІ. Працював у реабілітаційному науково-виробничому центрі “Горн”, а з 1997 р. – у відділі фізичної культури і спорту Кіровоградського міськвиконкому: спочатку заоргвідділом, потім – заступником начальника. З 2008 року – начальник управління фізичної культури та спорту (нині – молоді і спорту) облдержадміністрації

Коляда Людмила Максимівна (1938, м. Кіровоград). Вчитель фізичного виховання. Закінчила факультет фізвиховання КДПІ, деякий час вчителювала в Читинській обл. РФ. З 1961 - в Кіровограді, 35 років працювала в середній школі №5, а в 1996 - 2009 роках - у сш №14. **Досвід її роботи був представлений на ВДНГ України, впродовж 20 років була керівником методичної ради вчителів фізвиховання** Ленінського району та міста. Має категорії: «старший учитель», «учитель вищої категорії» та «вчитель-методист». За багаторічну сумлінну працю нагороджена медаллю «За трудову доблесть».

Кондратенко Павло Олександрович (1977, м. Кіровоград). Велосипедист. Тренувався у В.Тарасенка («Колос»). Чемпіон України з велотреку, срібний призер кубка Європи, **чемпіон світу серед юніорів у командній гонці на 4 км**. Закінчив факультет фізвиховання КДПІ. МСМК. У 1993-1996 рр. входив у десятку кращих спортсменів року в області.

Коноплянка Євген Олегович (1989, м. Кіровоград) Футболом почав займатися в 13 років у ФК «Олімпік», з 2004 року - в ДЮСШ №2, тренер Ю.Кевліч. У 2006 році запрошений до «Дніпра». У 2007-08 роках входив у збірну України U-19, у 2008-10 роках – U-21. **З 2010 року - в національній збірній України, учасник чемпіонату Європи 2012 з футболу.**

Константинова Олександра Никифорівна (1953, с. Каніж Новомиргородського району). Легкоатлетка, гандболістка. Входила в збірну України, МС з гандболу, тренувалася у М.С.Бикова. **У семиборстві – майстер спорту міжнародного класу**, срібна призерка спартакіади України, входила у двадцятку кращих легкоатлеток світу (1982 р).

Корецький Олександр Онисимович (1974, м.Кіровоград). Борець-самбіст, дзюдоїст. Перший тренер – В.Кулешков. Закінчив факультет фізвиховання КДПУ. Призер чемпіонату Європи (самбо, 1993), **чемпіон світу серед молоді (1994), чемпіон Всесвітньої універсиади (1995)**. МСМК. Двічі визнавався кращим спортсменом року в області.

Корнюша Олександр Петрович (1969, смт. Володимирець, Рівненщина). З юного віку займався греко-римською боротьбою. **У 18 років став чемпіоном СРСР та Європи серед юнаків, тричі був чемпіоном України**. 3 рази срібним та ще 3 рази бронзовим призером України. Закінчив Київський інститут фізичної культури та Національну академію державного управління. Працював тренером на Рівненщині, а з 1994 року – в Кіровограді, був віце-президентом спортивного клубу «Слов'яни». Нині перебуває на державній службі.

Костик Олександр Анатолійович (1988, м.Кіровоград). Спортсмен-інструктор Укрцентру Інваспорту. Кульовою стрільбою займається у О.В. Ібрагімової. **Багаторазовий чемпіон України, переможець і призер ряду міжнародних змагань**. Виборов 4 місце на XXII літніх дефлімпійських іграх у Софії (2013). Майстер спорту міжнародного класу.

Кравченко Анатолій Іванович (1937-1994) футболіст, тренер. *Легенда кіровоградського футболу*. Грав за „Зірку” з 1958 по 1970: 366 матчів, 43 голи. Виступав також за харківський „Авангард” (1962). Плідно працював дитячим тренером. **Щороку в Кіровограді влаштовуються футбольні турніри пам'яті А. Кравченка. Включений до першої символічної збірної ФК «Зірка», складеної вболівальниками з нагоди її 80-річчя.**

Крайтор Сергій Петрович (1976-2013, смт Вільшанка). Веслувальник, тренер-викладач веслування на байдарках і каное Вільшанської ДЮСШ «Колос». У 1992 році закінчив факультет фізвиховання КДПІ. Майстер спорту. Його вихованець М.Прокопенко – чемпіон Європи, срібний призер чемпіонату світу, багаторазовий переможець кубка світу, учасник трьох Олімпіад, Заслужений тренер України.

Красновський Микола Матвійович (1924-2005, м. Кіровоград). Спортсмен, тренер, викладач, організатор фізкультурно-спортивної роботи. Учасник ВВВ. Закінчив факультет фізвиховання КДПІ, працював у ДСТ «Буревісник», потім – більше 30 років – у ДСТ «Авангард», в т.ч. заступником голови облради. Вийшовши на пенсію, ще кілька років працював у товаристві «Колос».

Крендель Ральф Давидович (1934-2012, Кіровоград). У 1968 р. закінчив факультет фізвиховання КДПІ. Працював інспектором міськспорткомітету, старшим педагогом-організатором роботи з дітьми та підлітками міського житлового управління. **З 1982 року впродовж 37 років був учителем фізкультури та керівником фізвиховання середньої школи № 23**, мав категорії «вчитель вищої категорії» та «вчитель-методист». Є співавтором книги «Олімпійський рух та участь у ньому українських спортсменів».

Кривчак Юлія Миколаївна (1965, м. Світловодськ). Плавчиня. Тренувалася у А.Котенка (ДСТ «Авангард» м. Світловодськ). МС. **Переможець молодіжної першості Європи (1981)**, призер чемпіонатів України та СРСР, рекордсменка області. У 1979-1983 роках входила в десятку кращих спортсменів року в області. Нині підприємець.

Кричун Микола Миколайович (1951, м. Олександрія). 1974 року закінчив факультет фізичного виховання КДПІ. Під час навчання успішно займався спортивною гімнастикою, був чемпіоном педвузів, МС. За час тренерської роботи підготував 9 МС, близько 20 КМС, серед яких - чемпіони та призери України, зокрема В.Арсеньєв, С.Донець, І.Нечай та ін. **Визнавався кращим тренером області.**

Куделя Світлана Віталіївна (1992, с. Білоусівка Миколаївщина). Штовханням ядра захопилася під час навчання в Івано-Франківському технікумі фізичної культури, звідки запрошена в Укрцентр Інваспорту. Тренується у ЗТУ О.М.Соколовського, **неодноразова чемпіонка України, чемпіонка Європи, срібна призерка чемпіонату світу, бронзова призерка XIV параолімпійських ігор (Лондон, 2012). МСМК.**

Кузніцова Олена Анатоліївна (1977, м. Кіровоград). Тренер-викладач СДЮШОР „Надія” з плавання (1996-2001), у 2001-2007 рр. на такій же посаді у відділенні інваспорту ДЮСШ №1, з 2007 р. – старший тренер цього відділення. Закінчила факультет фізвиховання КДПУ (1998). **Підготувала групу спортсменів високого класу, в т.ч. чемпіонку Європи, призерку параолімпійських ігор у Лондоні О.Свідерську.** Заслужений працівник фізкультури і спорту України.

Кузьмін Олександр Васильович (1965, с. Лісне Кіровоградського району). Самбо і дзюдо захоплюється з 12 років, у 17 став майстром спорту. Кіокушинкай карате освоїв під час служби в армії. Закінчив (1996) факультет фізвиховання КДПІ. Працював тренером ДЮСШ, деякий час очолював об'єднання ДСТ «Україна». **Майстер спорту в трьох видах єдиноборств, багаторазовий чемпіон України, чемпіон СРСР,** переможець і призер ряду міжнародних змагань, має п'ятий дан у кіокушинкай. **Головний тренер збірної України, віце-президент федерації кіокушинкай України,** суддя міжнародної категорії. У вересні 2014 обраний головою обласного відділення НОК України.

Кукуруза Микола Семенович (1954, м Кіровоград) У 1972 році закінчив факультет фізичного виховання КДПІ. МС з веслування на байдарках і каное, учасник чотирьох спартакіад України, неодноразовий чемпіон та призер ДСТ «Спартак» України та ЦР цього товариства. **Підготував 14 майстрів спорту, понад 50 КМС.** Його вихованець В.Ясиненко був багаторазовим чемпіоном України, а в 2003 р. був четвертим на першості світу. Чемпіонами та призерами України ставали В.Храпаченко, О.Куценко та ін. **Був тренером юнацької збірної України.** 4 рази визнавався кращим тренером року.

Кулешков Віктор Володимирович (1959, м Кіровоград). У 1987 р. закінчив факультет фізичного виховання КДПІ. Майстер спорту з боротьби самбо та дзюдо. Тренерською роботою займався в ФСТ «Колос», СК «Гарт», ДЮСШ № 3. **Підготував двох МСМК – О.Корецького та Ю.Куницьку, 17 майстрів спорту з боротьби самбо та 15 – з дзюдо.** 4 рази визнавався кращим тренером року. Серед його вихованців є чемпіон світу, чемпіон та 3 призери першостей Європи.

Куницька Юлія Олександрівна (1980, м.Кіровоград). Борчиня-самбістка. Закінчила СШ №16, факультет фізвиховання КДПУ ім. В.Винниченка (2003) Чемпіонка Європи (1997), чемпіонка світу (1999). Визнана кращою спортсменкою року в області. Працює інструктором-методистом Кіровоградської районної ДЮСШ ДСТ «Колос».

Куценко Олександр Григорович (1953, м.Кіровоград). З юності захоплювався веслуванням, тренувався у М.С. Кукурузи. **Неодноразовий переможець і призер українських і всесоюзних змагань,** МС. У 1978 році закінчив факультет фізичного виховання КДПІ. Очолював ДЮСШ ДСТ «Спартак», потім (1982-1986) був начальником циклової комісії з фізичної культури КПШУ. Працював головою міської організації ДСТ «Спартак». **З 1988 року начальник відділу фізичної культури та спорту Кіровоградської міської ради.** Заслужений працівник фізичної культури і спорту України. **Очолює обласну федерацію веслування на байдарках і каное.**

Куценко Світлана Володимирівна (1954, м. Хабаровськ). У 1975 році закінчила факультет фізвиховання КДПУ. Тренер зі спортивної гімнастики СДЮШОР. Підготувала велику групу висококласних гімнасток. Зокрема її вихованка І.Тесленко була бронзовим призером першості Європи, а Ольга Тесленко – МСМК, учасниця двох Олімпіад, бронзовий призер чемпіонату світу. **Заслужений тренер України, заслужений працівник ФІС України. 8 разів визнавалася кращим тренером року в області. Очолює обласну федерацію гімнастики.**

Кучерявий Олександр Олександрович (1939, с. Глибока Балка Знам'янського району - 2011, м. Кіровоград). Організатор фізкультурно-спортивної роботи. Працював інструктором Кіровоградської райради, потім - обласної ради ФСТ „Колос”. Закінчив факультет фізвиховання КДПІ. 1979 року став головою облради „Колос”. **За час його керівництва було побудовано або реконструйовано кілька стадіонів у районах, а в Кіровограді введено навчальну базу, яку в 1985 році він очолив і працював у ній до виходу на пенсію.**

Лавренко Микола Миколайович (1956, м. Севастополь). Закінчив КІСМ та Українську академію державного управління. Керівник великих підприємств, працював у виконавчих органах міста Олександрії, області, інших областей. Великий прихильник спорту, багато зробив для його розвитку. З його ініціативи в Олександрії в 1990 р. створена футбольна команда «Поліграфтехніка», яка пройшла шлях від новачка КФК до лідера першої ліги, а часом пробивалась у вищу лігу (нині ПФК «Олександрія»). **Багато років був президентом ПФК, зробив великий внесок у розвиток клубу. Обирався віце-президентом ПФЛ України.**

Лавренюк Любов Іванівна (1971, м. Кіровоград), Гандболістка. Закінчила СШ №17 та Броварське училище вищої спортивної майстерності. Член молодіжної збірної СРСР, чемпіонка спартакіади народів СРСР, **чемпіонка світу серед молодіжних команд (1989)**. У 1991-1999 роках – гравчиня кращої Кіровоградської гандбольної команди “Інгул”, якою керував С.Ольшевський і яка успішно виступала у вищій лізі України. МСМК.

Латиш Микола Іванович (1955, м.Олександрія) Футболіст, тренер. За «Зірку» грав у 1972-76 та 1984-87 роках, провів 173 матчі, забив 19 голів. Виступав за «Шахтар» (1976-1978), московські «Динамо» і «Спартак». У вищій лізі зіграв 163 матчі (31 гол). Входив у 33 кращих (1978), грав у збірній СРСР, у Єврокубках. МСМК. У 1991 деякий час працював тренером «Зірки», у подальшому тренував російські команди. Заслужений тренер Росії.

Литвиненко Василь Григорович (1943, с.Оситняжка Кіровоградського р-ну). Фехтувальник, уже **в 14 років став чемпіоном області**, а через рік - чемпіоном ДСТ „Спартак”. Потім неодноразово був переможцем і призером першостей України з рапіри. З 1965 року-тренер-викладач з фехтування облради ДСТ „Спартак”, з 1982 - в Олександрії: спочатку в „Спартак”, потім в ДЮСШ ФСТ „Україна”. **Підготував 15 майстрів спорту.**

Литвинюк Анатолій Григорович (1940, с.Левківка Новоархангельського району). З 1964 р. працював інструктором райради ДССТ “Колгоспник”, інструктором по спорту колгоспу. У 1971 році затверджений головою районного комітету з фізичної культури і спорту. У 1992 - начальник відділу у справах молоді та спорту Новоархангельської райдержадміністрації. Організацією фізкультурно-спортивної роботи в районі займався до виходу на пенсію. Захоплювався гирьовим спортом, КМС.

Лук'янчук Юрій Григорович (1961, с.Вершино-Кам'янка Новгородківського району). Вчитель фізкультури вищої категорії. Закінчив факультет фізвиховання КДПІ (1983р.), 23 роки працював у школі, підготував призерів районних та обласних змагань з волейболу та настільного тенісу. 5 його учнів закінчили факультет фізвиховання.

Любарський Рафаїл Романович (1933, Зінов'євськ - 2010, м. Кіровоград) Організатор фізкультури і спорту. Закінчив факультет фізвиховання КДПІ, **50 років пропрацював у колективах фізкультури ДСТ "Спартак"**, у т.ч. майже 20 років інструктором - мето-дистом товариства глухих. Саме він ще у вісімдесятих роках ініціював фізкультурно-спортивний рух серед людей з вадами здоров'я. **У 1993 році очолив новостворений обласний центр інвалідного спорту "Інваспорт" і був його начальником перші 5 років.** Мав республіканську категорію судді з ігрових видів спорту.

Майгур Олександр Миколайович (1963 м. Олександрія). Змолоду захоплювався єдиноборством карате кіокушинкай. Майстер спорту в цьому виді Закінчив факультет фізичного виховання КДПІ Займається тренерською роботою, підготував кількох висококласних спортсменів – переможців і призерів престижних змагань Заслужений тренер України.

Малюк Федір Опанасович (1919, Єлисаветград - 2007, м. Кіровоград). Учасник ВВв, тричі поранений, мав бойові нагороди. З 1950 року після закінчення Ленінградського інституту фізвиховання працював у обласному комітеті фізкультури і спорту - інспектором та заступником голови. Пізніше у різних ДСТ, а потім – у педучилищі фізичного виховання, звідки й переведений на новостворений факультет і **став першим його деканом.** **Саме під його керівництвом створена перша матеріально-спортивна база та формувався колектив факультету** У 1966-1976 роках завідувач кафедри фізвиховання КІСМу. Ініціював створення спортивно-оздоровчих таборів студентів у Криму та Закарпатті.

Мальчик Алла Анатоліївна (1977, с Кіровка Маловисківського району). Легкоатлет, спеціалізація – штовхання ядра. Закінчила факультет фізвиховання КДПІ. Тренується у ЗТУ О.Соколовського, член "Інваспорту", виступає серед спортсменів з вадами опорно-рухового апарату. З 2002 року систематично виступає на параолімпійських іграх, чемпіонатах світу і Європи, **здобула близько 20 медалей, у т.ч. 6 золотих. Тричі відзначена орденами України.** Заслужений майстер спорту.

Мандрик Костянтин Анатолійович (1967, м Усольє-Сибірське Іркутської області). З 1980 року почав займатися стендовою стрільбою у тренера-викладача І.Вільного, ще школярем виконав норматив майстра спорту (1984). У тому ж році **виграв першість СРСР**. У 1985-1991 р.р. був членом збірної СРСР та України. **Переміг у кубку Європи 1986 р., чемпіонаті СРСР 1988 року**. Переможець або призер інших престижних змагань, МСМК. Закінчив КІСМ. 4 рази входив у десятку кращих спортсменів року.

Манойлов Григорій Михайлович (1937, с Шевченкове Кіровоградського району – 2012, м. Світловодськ). Легкою атлетикою захоплювався змолоду, був чемпіоном області, України, срібним призером СРСР з марафону, членом збірної України, МС СРСР. Більше 10 років був тренером у Світловодську, підготував кількох відомих спортсменів-чемпіонів України. Майже **23 роки очолював Світловодський спорткомітет**, після виходу на пенсію знову займався тренерською роботою.

Ман'ко Володимир Володимирович (1952, м.Кривий Ріг). Закінчив факультет фізвиховання КДПІ в 1973 році, працював у Кривому Розі. У 1975 році запрошений у м. Кіровоград тренером з плавання ДЮСШ облспорткомітету, з 2010-тренер ДЮСШ "Інваспорт", з 2007 року –тренер збірної РЦ "Інваспорт" України з плавання Укрцентру "Інваспорт". **Підготував велику групу висококласних спортсменів, серед яких С.Пальчиков** - член збірної СРСР, переможець та призер багатьох змагань найвищого рівня, **Ю.Андрюшин - ЗМС, чемпіон** та призер параолімпійських ігор, А.Товста - ЗМС, багаторазова чемпіонка і рекордсменка світу. Заслужений тренер України.

Мариніна Марина Анатоліївна (1967, м Кіровоград). КМС з волейболу, організатор фізкультурно-спортивної роботи. Тренувалася у Кіровоградській ДЮСШ № 1, закінчила з відзнакою Вірменський державний інститут фізичної культури і спорту (1988), грала за збірну Вірменії з волейболу. Повернувшись у Кіровоград, працювала в ДЮСШ № 1, потім провідним спеціалістом у ДСТ "Спартак". З березня 2004 року-директор обласного центру фізичного здоров'я населення "Спорт для всіх".

Мартишевський Костянтин Костянтинович (1938, м. Кіровоград). З шкільного віку захоплювався волейболом. Навчався в ДЮСШ №1. У 1960 році закінчив факультет фізвиховання КДПІ. Почав працювати на кафедрі спортивних ігор і понині, вже **більше 50 років, є викладачем факультету. Педагог-новатор, розробник низки тренажерно-технічних засобів тренувань та сучасних технологій навчання і тренування. Як спортсмен 17 років входив до складу збірної області, запрошувався до збірної України, був срібним призером СРСР.** За час викладацько-тренерської роботи підготував близько 300 волейболістів високих розрядів. Автор 17 книг. Професор, заслужений працівник освіти України.

Масол Альберт Володимирович (1931, м.Новоукраїнка). Борець, учень Ф.Бондура, багаторазовий чемпіон області та призер республіканських змагань, майстер спорту. Закінчив факультет фізвиховання КДПІ, продовжив у Новоукраїнці справу Ф.Бондура з розвитку боротьби. **Більше 30 років очолював ДЮСШ**, де підготовлено кілька десятків переможців і призерів всеукраїнських змагань.

Махно Юрій Іванович (1938 м. Кіровоград) Один з найавторитетніших організаторів ФІС в області. 1961 року закінчив факультет фізвиховання КДПІ. 14 років працював у м. Світловодську тренером ДЮСШ, водночас вів велику організаторську роботу з розвитку ФІС, за що **удостоєний звання почесного громадянина міста.** Повернувшись у Кіровоград, 8 років керував командою “Зірка”, особисто підготував ряд висококласних футболістів. Заслужений тренер України. З 1982 року очолює ДСТ “Колос”. При об’єднанні профспілкових товариств у єдине був головою об’єданого (“Україна”), потім знову повернувся в “Колос”. **Водночас 18 років виконував обов’язки делегата ФФУ, нагороджений золотим знаком ПФЛ України. Єдиний зі спортивних працівників області, відмічений відзнакою обласної і ОДА “Честь і слава Кіровоградщини”.**

Мєдведєв Леонід Михайлович (1951, м. Кіровоград). Закінчив СШ № 6, ще школярем захопився боротьбою самбо. Тренувався в “Динамо”, успішно виступав у змаганнях за це товариство, закінчив медичне училище та факультет фізичного виховання КДПІ. Як тренер плідно працював у товаристві “Колос”. 6 разів визнавався кращим тренером року. Крім тренерської роботи, займався організацією змагань. Має статус судді міжнародної категорії, очолював суддівську комісію області.

Мезенцев Руслан Сергійович (1981, м. Кіровоград). Гімнастикою почав займатися у 1986 під керівництвом заслуженого тренера України О. Яровінського. Член збірної України з 1997. Переможець і призер багатьох міжнародних змагань: **срібна медаль у командних змаганнях зі спортивної гімнастики XXVII літніх Олімпійських ігор у Сідней (2000), бронзова медаль чемпіонату світу 2001**. ЗМС. 7 разів входив у десятку кращих спортсменів року.

Мезенцев Сергій Володимирович (1959, м. Кіровоград). Боротьбою захоплювався з шкільного віку, самбо і дзюдо займався в "Динамо" у тренера В.П.Довженка. **Був чемпіоном України, СРСР**, переможцем і призером багатьох міжнародних змагань 1977-1982 років. Майстер спорту міжнародного класу.

Мисник Анастасія Михайлівна (1991, м. Знам'янка). Легкою атлетикою почала займатися в 16 років у тренера І.Поплавки. Нині тренується у ЗТ України О.Соколовського. Представляє Кіровоградський центр «Інваспорт». **Неодноразова чемпіонка та призерка першостей України, а також кількох престижних міжнародних змагань. На XIV літніх параолімпійських іграх у Лондоні виборола срібну медаль у штовханні ядра.** Майстер спорту міжнародного класу.

Михайлов Михайло Леонідович (1959, Ленінградська область). Футболом захопився у Кіровограді, навчався в ДЮСШ під керівництвом В. Третьякова. Грав за "Зірку" у 1978, провів 20 матчів. Потім грав за "Дніпро", київське "Динамо". Виступав також за бакинський "Нефтчі", донецький "Шахтар" та грецький клуб "Аполлон". Зіграв у вищій лізі 152 матчі, **дворазовий чемпіон СРСР, володар кубка кубків Європейських країн, кубка СРСР. ЗМС СРСР.**

Місютін Григорій Анатолійович (1970, м. Олександрія) гімнаст. Школярем займався гімнастикою в Олександрійській ДЮСШ. З 1981 по 1989 навчався в спортивному інтернаті Луганська. У 1994 закінчив факультет фізичного виховання Луганського педагогічного інституту. **Шестиразовий чемпіон світу, володар кубка Європи, олімпійський чемпіон (Барселона).** ЗМС СРСР.

Мішин Борис Михайлович (1921-2012 м. Кіровоград). Спортсмен, **входив у 1935-1952 р.р. у збірну міста та області з волейболу, гандболу та футболу** Учасник ВВВ, відзначений нагородами. Закінчив факультет фізвиховання КДПІ. Працював учителем у школах міста, а в 1952-1981 р.р. – у Кіровоградському медичному училищі спочатку викладачем, а потім – зав. кафедрою фізичного виховання.

Монашок Микола Дмитрович (1961, с. Орлівка, Рівненщина). Підприємець, громадський діяч, меценат. Займався велоспортом, МС. На Кіровоградщину приїхав після закінчення Дніпропетровського сільгоспінституту, працює в Новгородківському районі. Створив ПАФ «Мюннт» та ТОВ «Прогрес», які перебувають серед найпотужніших господарств області. Три скликання підряд є депутатом обласної ради. **Першим в області створив приватну спортивну школу, а також спортивний клуб «Лідер», в яких уже виховані перші майстри спорту, чемпіони і призери всеукраїнських змагань.**

Моцний Василь Кузьмович (1952, с. Голоківка Олександрійського району). Державний і громадський діяч. Закінчив КІСМ, працював на виробництві, з 1994 до 1998 – Олександрійський міський голова. У 1999-2003 рр. та 2007-2010 рр. – голова Кіровоградської обласної державної адміністрації. Ініціював та організував реконструкцію стадіону «Зірка», багато уваги приділяв розвитку футболу взагалі і, зокрема, становленню команд майстрів. Упродовж кількох років був президентом ФК «Зірка», коли команда грала у вищій лізі.

Мунц Олег Володимирович (1966, м. Ялуторовськ Тюменської області) лижник, параолімпієць. З 2000 постійно мешкає в Україні, виступає за Кіровоградський обласний центр «Інваспорт». **Брав участь у параолімпійських іграх: Нагано, Солт-Лейк-Сіті, Турин і Ванкувер, на яких завоював 5 медалей (одна золота, три срібні та бронзова).** ЗМС України. Нагороджений орденом «За заслуги» II ст.

Мурзак Василь Володимирович (1956, с. Мартоноша Новомиргородського р-ну). Легкоатлет, КМС. Факультет фізичного виховання КДПІ закінчив у 1977 році. Після служби в армії працював на кафедрі спорту і спортивних ігор факультету, а з 1979 – в ДЮСШ «Колос»: тренер-викладач, завуч, директор. З 1985 р. на базі цієї ДЮСШ почало діяти (переведене з «Авангарду») відділення хокею на траві. Вихованки цього відділення неодноразово ставали призерами всесоюзних та республіканських змагань, складали основу збірної України. Заслужений тренер України. Нині працює в ШВСМ.

Нагорний Юрій Михайлович (1947, смт Дзержинка Луганської обл.). 1969 року закінчив Київський інститут фізкультури, працював у дитячо-юнацьких спортивних школах різних міст України, під час служби в армії був призером спартакіади Білорусії. З 1978 року працює в ДЮСШ БВР, м.Олександрія, **підготував більше 10 МС, 8 членів збірних команд.** Чемпіонами та призерами України і СРСР ставали його вихованці А.Бурцев, Ю.Цимбалюк, Є.Смішко. О.Табунщик та інші. **Більше 20 років очолював збірну області з плавання. Заслужений працівник фізичної культури і спорту України,** суддя національної категорії.

Назаренко Валентина Семенівна (1930 м. Кіровоград - 2014, м.Тарту, Естонія). Баскетболістка. Навчалася у відомого кіровоградського тренера О.В.Ритора. **З 1949 р. стала грати за київські команди СКІФ та «Динамо»,** потім - МАІ (Москва). У 1954 р. вийшла заміж за естонського баскетболіста І.Куллама і виїхала в м.Тарту, виступала за УСК. Дворазова чемпіонка СРСР (1952, 1954), а в **складі збірної СРСР – дворазова чемпіонка Європи (1952, 1954).** Після закінчення кар'єри гравця майже 24 роки була вчителькою фізкультури в школі.

Назаренко Сергій Юрійович (1980, м. Кіровоград) Футболом почав займатися в ДЮСШ "Зірка", а продовжив у Дніпропетровському спортінтернаті. З 1997 року виступав за "Дніпро", з 2003 року - за збірну України, **учасник першості світу з футболу (Німеччина, 2004)**. У 2006-2007 роках визнавався **кращим гравцем України** (за версією газети "Команда").

Недоспелов Микола Якович (1915, Донеччина) У 1936 році закінчив Київський інститут фізкультури, працював на Дніпропетровщині. Учасник ВВВ, нагороджений. На Кіровоградщині - з 1947 року, працював викладачем у системі профтехосвіти Олександрії та Кіровограда, а з вересня 1956 р. - завідувач загальноінститутської кафедри фізвиховання КДПІ. Викладав бокс і фехтування. Підготував кількох висококласних спортсменів (Сиромятников, Кривошеєв, Барський).

Ненько Ігор Анатолійович (1975, м Олександрія). У 1982 почав займатися плаванням у місцевому басейні „Дельфін”. У 1998 закінчив фізико-технічний факультет Харківського університету. Захоплюється плаванням на довгі дистанції. У 2005 переміг у марафонському запливі в Цюріху. У 2004 і 2005 брав участь у 25-кілометрових запливах в озері Мічіган. **Першим з громадян колишнього СРСР переплив Ла-Мани. Лауреат премії «Гордість країни - 2006».** Занесений у «Книгу рекордів України».

Нечаєв Валерій Іванович (1938, м.Панченко Ленінградської області). Виріс у Кіровограді. 1965 року закінчив факультет ФВ КДПІ. Працював на кафедрі спортивних ігор, потім тренером з футболу в Знам'янці та Кременчуці. 1969 року повернувся на викладацьку роботу на факультет фізвиховання, тренував футболістів. Його вихованцем є В.Євтушенко. Був замісником декана, зав. загальноінститутської кафедри ФВ. З 1985 року - доцент кафедри фізичної і психофізіологічної підготовки льотної академії. Автор 10 науково-методичних посібників, більше 80 статей.

Нечай Едуард Йосипович (1939, м. Зєя Амурської області). У 1961 році закінчив факультет фізвиховання КДПІ і **майже 40 років працював тренером зі спортивної гімнастики, в т.ч. 23 роки – на Кіровоградщині**. Підготував велику групу видатних спортсменів, серед яких Н.Терещенко – переможниця кубка світу, призерка чемпіонату світу; О.Дудник – триразова чемпіонка світу, чемпіонка Європи тощо. Його вихованки О.Калайда, Н.Дейкун, С.Перевізник, О.Олійник, Н.Лісова постійно включалися до збірних команд. Низку висококласних спортсменів підготував, працюючи в Росії. **Є заслуженим тренером РФ (1977), України (1985), СРСР (1990).**

Нікітіна Інна Олексіївна (1982, м. Кіровоград). Плавчиня, тренувалася у В.Желтякова, була чемпіонкою і призеркою всеукраїнських змагань. У 1997 та 1998 роках ставала чемпіонкою і рекордсменкою юніорських чемпіонатів Європи, майстер спорту міжнародного класу, **учасниця Олімпійських ігор 2000 р.** Кілька разів входила в десятку кращих спортсменів року. Закінчила Київський національний університет фізичного виховання, магістр-психолог.

Ніколаєв Валентин Володимирович (1924, с.Доніно-Кам'янка Знам'янського р-ну). Греко-римською боротьбою захопився у 21-річному віці, навчаючись у Ростові. Мав успіхи у різних стилях боротьби, але найбільші – в «класиці». **Був 10-разовим чемпіоном РФ, двічі чемпіоном СРСР. У 1955 році став чемпіоном світу, а через рік – чемпіоном Олімпійських ігор у Мельбурні.** Отримав звання ЗМС і був нагороджений. Успішно займався тренерською роботою, був, зокрема, старшим тренером молодіжної збірної СРСР. Заслужений тренер РФ.

Ніколаєвська Ольга Володимирівна (1973, м. Олександрія). Плавчиня. Тренувалася у О.Шевченка в ДЮСШ розрізу «Бандурівський». П'ятиразова чемпіонка України, бронзова призерка всесоюзних змагань. МС. Закінчила факультет фізвиховання КДПУ ім. В.Винниченка. Входила в десятку кращих спортсменів року в області. Нині на державній службі.

Нікулін Олександр Васильович (1954, м. Верхній Тагіл,). Закінчив Одеський електротехнічний інститут зв'язку, одержав направлення в Кіровоград, працював за фахом, вів активну громадську роботу, обирався депутатом обласної ради, одним з перших почав займатися підприємництвом. У 1991 р. створив реабілітаційний центр "Горн", **ініціатор розвитку в місті бейсболу. Створений у 1995 бейсбольний клуб "Горн" більше 10 років поспіль був чемпіоном та володарем кубка України.** Організував спорудження в Кіровограді одного з кращих бейсбольних стадіонів країни, відкриття спеціалізованої спортивної школи. Обирався міським головою м. Кіровограда. Нині проживає в Києві, тривалий час очолював федерацію бейсболу України.

Ніщенко В'ячеслав Андрійович (1966, с. Тишківка Добровеличківського району). Легкоатлет. У 1994 році закінчив факультет фізичного виховання КДПІ. Тренерською роботою займався з 1991 року. Серед його вихованців – чемпіони та призери всеукраїнських змагань М.Бондаренко, В.Пархоменко, Г. Синєок та інші. **Був головним тренером збірної області. Віце-президент обласної федерації легкої атлетики.**

Окипняк Василь Григорович (1943, с. Великі Трояни Ульяновського району). Баскетболіст, захопився ним ще школярем. Коли навчався в інституті в Умані, грав за збірну і був помічений київським селекціонером. Грав за «СКІФ», потім «Будівельник», багаторазовий чемпіон України, чемпіон спартакіади народів СРСР. Входив у збірну України та союзу, майстер спорту міжнародного класу.

Олефіров Микола Йосипович (1935, с. Новий Стародуб Петрівського району). 1963 року закінчив факультет фізвиховання КДПІ. З 1957 року працював в Олександрії учителем фізкультури в училищі механізації, тренером-викладачем ДЮСШ, потім директором ДЮСШ №2. **У 1977-1998 роках очолював плавальний басейн „Дельфін”, який за рівнем роботи вважався в той час одним із кращих в СРСР. Підготував 7 чемпіонів України з плавання.** Більше 20 його вихованців стали фахівцями в галузі ФІС. Відмінник фізичної культури і спорту СРСР, відмінник освіти України.

Ольшевський Сергій Олександрович (1956, м.Знам'янка). Спортсмен-гандболіст, ще навчаючись у школі, був бронзовим призером першості України серед школярів. На тренерській роботі – з 1976. Закінчив Луганський педінститут. Працював тренером-викладачем в ДЮСШ, в ДСТ «Буревісник». Особливо успішною була тренерська робота в гандбольній команді «Інгул», яка впродовж 5 сезонів представляла Кіровоград у вищій лізі, в т.ч. у 1997-98 рр. була п'ятою в Україні.

Осадчий Сергій Михайлович (1969, м. Кіровоград) Закінчив Кіровоградський машинобудівний технікум. У спортивній журналістиці з 1998 року. Працював у телекомпанії «ТВ-Центр», у спортивній редакції. У 2003-2011 роках очолював тижневик «Спортрєвю». Автор репортажів про спортивні події, нарисів про людей спорту та інших публікацій про спортивне життя Кіровоградщини.

Павлюкевич Ілля Антонович (1908, м Єлисаветград - 1993, м. Кіровоград) спортсмен, тренер, організатор спорту. Закінчив Одеський технікум фізичної культури (1933), у 1962- факультет фізвиховання КДПІ. **У 1934 році входив у п'ятірку кращих з комплексу ГПО в СРСР.** Викладав фізичну культуру в школі, технікумі механізації сільського господарства, а в 1962-1971 роках на факультеті фізвиховання КДПІ. Тренував легкоатлетів, підготував багато висококваліфікованих спортсменів, у т. ч. К.Садовничу- члена збірної СРСР.

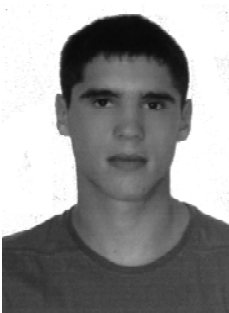
Павлюкевич-Сирота Мальвіна Іллівна (1939, смт. Олександрівка). Різнобічна спортсменка, у 1957-1959 роках була призером республіканських змагань з легкоатлетичного п'ятиборства, у 1960-1965 рр. успішно грала в гандбол, була призером всесоюзних змагань. У 1974-1980 роках брала активну участь у змаганнях з багатоборства ГПО, була чемпіонкою області та призером України.

Пальчиков Сергій Михайлович (1969, м. Кіровоград). Плаванням захопився, навчаючись у СШ № 19. Потім навчався в Харківській спеціалізованій школі-інтернаті. **Перший в області МС з плавання, входив у збірну СРСР, був срібним призером Європи.** Тренувався у В. В. Манька. Закінчив факультет фізвиховання КДПІ, деякий час там же і працював. Тричі входив у десятку кращих спортсменів року. Нині на тренерській роботі за кордоном.

Пантелєсєва Наталія Іванівна (1979, м. Кіровоград) Гімнастка, захоплювалася спортом ще під час навчання в школі. Займалася у ЗТУ Н.Тимофєєвої, пізніше – у О.Сіренко (СДЮШОР “Надія”). Переможниця і призерка низки престижних змагань, член національної збірної України. Майстер спорту міжнародного класу.

Пархоменко Євген Вікторович (1993, м. Кіровоград). Боксом займається з дитинства у тренера В.Саласенка: в ДЮСШ «Спартак», СДЮШОР-2, нині ОШВСМ. Навчається на факультеті фізвиховання КДПУ. Переможець та призер низки всеукраїнських змагань, МС. **Чемпіон України 2011 року та бронзовий призер чемпіонату Європи.**

Пастух Григорій Георгійович (1950, м. Олександрія). З юного віку захоплювався спортом, **був чемпіоном області з волейболу.** З 1970 року - тренер-викладач волейболу в Олександрійській ДЮСШ №2. У 1974 році закінчив факультет фізвиховання КДПІ. Був на комсомольській роботі, з 1979 року – інженер п/б „Дельфін”, **у 1984 році обраний головою міської ради ДСТ „Авангард”, а у 1987 році – головою міськради ДСТ „Україна”.** Водночас очолює ДЮСШ товариства «Україна».

Переверзєв Василь Семенович (1946, с. Покровське, Росія), спортивний журналіст, член НСЖУ. Захоплювався спортом, дописував у газети з дитинства. Брав участь в організації фізкультурно-спортивної роботи – інструктор по спорту в трудових колективах, райспорткомітеті, облраді “Спартак”. Був спортивним оглядачем облтелерадіо, прес-аташе ФК “Зірка”. Постійно друкується в місцевій пресі та всеукраїнських спортивних виданнях (“Український футбол”, “Команда”, “Болельщик”).

ПЕРЕВОЗНИК Андрій Анатолійович (1976, м. Кіровоград). З дев'яти років захоплюється футболом, колекціонує матеріали про «Зірку», зібрав велику колекцію раритетів. 8 років (1992-1999) працював у прес-службі «Зірки», автор багатьох програм та довідників. Довідник 1996 року визнаний кращим в Україні. Провів десятки теле- та радіо-репортажів. Співатор книги, присвяченій 80-річчю «Зірки». У 2008-2009 роках працював у Національному агентстві України з питань підготовки та проведення фінальної частини чемпіонату Європи 2012 року з футболу. Нагороджений відзнакою ФФУ та Грамотою ПФЛ України. З 2013 року – заступник директора ТОВ «Футбольний клуб Зірка».

Перетятко Ганна Георгіївна (1929, м. Золотоноша Черкаської обл). Закінчила факультет фізичного виховання Черкаського педінституту і була запрошена в Кіровоградське педагогічне училище фізичного виховання, реорганізоване в факультет КДПІ. Потім працювала в школі, інституті післядипломної освіти вчителів, а в 1992 році очолила єдину в області ДЮСШ для дітей-сиріт та дітей, які залишились без батьківського піклування. **Ініціювала й організувала спартакіаду області серед шкіл-інтернатів.**

Петров Борис Миколайович (1938, м. Москва) Футболіст, нападник, гравець “Зірки” від її першого матчу в 1958 р. Безсумнівний лідер команди впродовж її перших чотирьох сезонів, володів високою технікою, майстерним ударом. Зіграв за цей час 156 матчів, забив 58 м'ячів. МС. У 1969-1971 роках знову виступав за “Зірку”, хоча вже й не так успішно (за сезон 41 матч, 8 м'ячів). Проте його яскрава гра перших років запам'яталась, й **уболівальники включили його до символічної збірної “Зірки” за всі часи.** У 1973 р. втретє приїхав у Кіровоград – був запрошений старшим тренером. На цій посаді був 2 сезони. У складі московського “Спартака” був чемпіоном СРСР.

Півень Олексій Лукич (1920, м Єлисаветград - 2010, м.Кіровоград). Учасник ВВВ, нагороджений орденом і кількома медалями. **Все життя присвятив фізкультурі і спорту, був серед тих, хто започатковував волейбол у Кіровограді.** Багато років працював у системі народної освіти, мав категорію «вчитель-методист». Тривалий час очолював міське методичне об'єднання вчителів фізичної культури. Відмінник освіти України, відмінник фізкультури і спорту СРСР.

Платонов Сергій Васильович (1977, с Чернухіна, Луганщина). Боксер, майстер спорту (1994), тренером-викладачем працює з 1995 р., у 2000 р. закінчив факультет фізичного виховання КДПУ з 2004 р. - старший тренер-викладач ДЮСШ «Спартак-2002». **Підготував МСМК М.Головізніна - чемпіона Європи, призера чемпіонату світу.**

Побережець Микола Йосипович (1958, с Ємилівка Голованівського району). **Один із фундаторів альпінізму в області.** Сам почав займатися цим видом спорту 1977 року, будучи студентом КІСМу. З 1979 року веде тренерську роботу. Працював у ДСТ «Буревісник», облраді по туризму, ДЮСШ. Засновник кількох секцій скелелазіння. Має вищу категорію тренера. **Підготував багаторазових чемпіонів України, його син Сергій був у 2005 р. чемпіоном світу серед юнаків. Створив і очолює обласну федерацію альпінізму,** постійно проводить змагання різного рівня, має статус судді національної категорії.

Поворозка Григорій Миколайович (1937, с.Костянтинівка Новомиргородського р-ну). З шкільного часу захоплювався футболом (грав за районну, а пізніше – інститутську команди) та легкою атлетикою. У 1959 році закінчив факультет фізичного виховання КДПІ (перший випуск). Працював у школі. З 1965 року працює в спортивних організаціях, **тривалий час був заступником голови облспорткомітету** (заступником начальника управління). Нині працює в СДЮШОР №2.

Подольський Аркадій Сергійович (1946, м. Кіровоград). Спортсмен-гандболіст, організатор ФІС. Закінчив факультет фізвиховання та філологічний факультет КДПІ. У гандбол грав у тренера О.Кас'яненка, входив до збірної області. Працював тренером-викладачем ДЮСШ СК «Зірка», **тренував жіночу збірну команду області**. Очолював міський комітет фізкультури і спорту, потім **був заступником начальника управління фізкультури і спорту облвиконкому**. Відмінник ФІС СРСР. Суддя республіканської категорії. Нині працює у США.

Покришкін Василь Борисович (1936 - 2011, м.Харків). З юності захоплювався боротьбою, зокрема самбо. Закінчив Харківський політехнічний інститут, працював за направленням у КІСМІ. Водночас вів тренерську роботу в „Динамо”, **був одним із засновників школи самбо і дзюдо в Кіровограді**. Підготував групу висококласних спортсменів, серед яких майстри спорту В.Гриценко, О.Щербаков, В.Кановкін та ін. На початку дев'яностих повернувся в Харків.

Полтавський Євген Володимирович (1987, м.Кіровоград). Плаванням займається з 12 років, спочатку у тренера М.А. Сімухова, нині – у ЗТУ Г.П. Удовиченка. Закінчив кібернетико-технічний коледж, нині студент Дніпропетровської академії фінансів. Неодноразовий чемпіон України, бронзовий призер параолімпійських ігор у Пекіні та чемпіонату світу 2010 у Нідерландах, призер кількох чемпіонатів Європи. Нагороджений орденом «За мужність».

Полтавський Василь Миколайович (1938, м. Кіровоград). Факультет фізичного виховання КДПІ закінчив у 1959 році, навчаючись, займався боксом. Був чемпіоном області, успішно виступав у змаганнях і під час служби в армії. Працював у системі освіти, серед його учнів - відомі спортсмени В. та І. Вільні, О.Куценко, С.Лисогор, М.Савченко, В.Храпаченко. З 1975 року працював у медичному училищі, в т ч. **10 років очолював кафедру фізичного виховання**. Має вищу категорію викладача, викладач-методист, відмінник освіти України.

Поркуян Валерій Семенович (1944, м. Кіровоград). Футболом почав займатися у 1957 (у В. Третякова). Грав за “Зірку” (1962-1964, 89 матчів, 21 гол). У 1965 запрошений до одеського “Чорноморця”. **Грав за збірну СРСР на чемпіонаті світу 1966 в Англії, став її кращим бомбардиром** (4 голи у ворота збірних Чилі, ФРН та Угорщини). Грав за “Динамо”, “Чорноморець” та “Дніпро”. Всього у вищій лізі 208 матчів, 43 голи. Заслужений майстер спорту України.

Посунько Данило Герасимович (1887 м. Єлисаветград – 1942, м. Кіровоград). Борець греко-римського стилю, чемпіон Російської імперії та світу (1916). **Легенда кіровоградського спорту**. Виступав у цирку «Гігант». З 1919 року був інструктором з важкої атлетики в Єлисаветградському міському клубі та Кавалерійській школі. Був переможцем I Єлисаветградської олімпіади. **В Кіровограді в пам'ять великого спортсмена проводяться борцівські турніри серед юнаків.**

Прокопенко Максим Сергійович (1984, смт. Вільшанка). Веслуванням займався з підліткового віку, тренувався спочатку в ДЮСШ Вільшанського „Колоса” у С. Крайтора та М. Кукурузи, потім навчався в Миколаївській ШВСМ. Закінчив факультет фізвиховання Миколаївського педінституту. **Перемагав у низці юніорських змагань, пізніше неодноразово ставав призером чемпіонатів Європи та світу.** Учасник трьох Олімпіад. ЗМС. Нині працює тренером у рідній ДЮСШ і одночасно директором спортивно-веслувальної бази.

Прохоренко Юрій Сергійович (1951, м. Кіровоград), легкоатлет. Після закінчення середньої школи навчався у Київському університеті ім. Т. Шевченка, там і захопився стрибками з жердиною і мав помітні успіхи. З результатом 5 м 60 см був чемпіоном Європи в закритих приміщеннях, учасник Олімпійських ігор 1976 року. Майстер спорту міжнародного класу. Закінчив також КДІФК.

Пустовіт Антоніна Миколаївна (1955, с.Корбо-миколаївка Новгородківського району), веслувальниця. Перші кроки в спорті зробила на Кіровоградщині. В подальшому навчалася і тренувалася в м.Миколаєві. Закінчила МДПІ. 1975 року стала чемпіонкою України, в наступні роки була чемпіонкою і призеркою чемпіонатів СРСР. У 1980 р. здобула срібло на XXII Олімпійських іграх. Майстер спорту міжнародного класу. Нині працює зав.кафедрою фізичної культури Чорноморського держуніверситету ім. П.Могили (м.Миколаїв).

П'ятов Андрій Валерійович (1984, м Кіровоград) Почав грати у футбол у рідному місті. У 1998 був запрошений у спортінтернат № 1 футбольної школи "Молодь" (м. Полтава), грав за "Ворсклу". За молодіжну збірну України зіграв 16 матчів. **Срібний призер чемпіонату Європи серед молодіжних команд. З 2007 - гравець донецького "Шахтаря" та національної збірної України.** Майстер спорту міжнародного класу.

Радченко Тетяна Пилипівна (1954, м. Кіровоград) Гімнастка, член збірної команди області, чемпіонка і призерка республіканських змагань. МС. Закінчила факультет фізичного виховання КДПІ. **Працювала тренером-хореографом у СДЮШОР "Надія", а пізніше – тренером-хореографом збірної команди України, яка виборола третє місце на чемпіонаті світу 1999 року.** Заслужений тренер України, відмінник ФІС України, суддя національної категорії. Нині працює за кордоном.

Расторгусь Олексій Іванович (1931-2002, м. Севе-родонецьк). Захоплювався футболом з юності, грав за сеферодонецький «Хімік», пізніше був його тренером. Працював старшим тренером Житомирського «Полісся», де отримав звання заслуженого тренера України. Починаючи з 1975 року, **упродовж семи сезонів був старшим тренером «Зірки» – найтриваліший термін перебування на чолі команди за всю її історію.** З ним «Зірка» завоювала кубок України 1975 року.

Редозубов Олександр Аркадійович (1956, м.Кіровоград). Спортивною гімнастикою захоплювався з дитинства, МС. 1978 року закінчив факультет фізвиховання КДПІ. З 1975 року працював у ДЮСШ облспорткомітету (нині „Надія”), потім – на факультеті фізвиховання КДПІ. З 1981 року – в ДЛАУ. **Є головним тренером збірної команди спеціальної олімпіади України зі спортивної гімнастики.** Його вихованці з вадами опорно-рухового апарату неодноразово були чемпіонами України, Європи і світу. Відмінник освіти України.

Рибальченко Євген (1953, м.Кіровоград - 1975, м.Київ). Мотокросмен, вихованець тренера М.І. Чорного. Неодноразовий переможець молодіжних чемпіонатів України та СРСР, член збірної СРСР. **У 1975 виграв гран-прі на чемпіонаті світу у Швеції,** один з восьми кращих кросменів СРСР – володарів цього призу. Майстер спорту міжнародного класу.

Ритор Олександр Володимирович (1922, м. Єлисаветград -1996, м. Кіровоград). **Один з найактивніших і найпомітніших організаторів ФіС передвоєнного та післявоєнного часу.** Один з перших тренерів з баскетболу. Працював тренером-викладачем ДЮСШ міськвн. Його вихованці захищали спортивну честь міста, області та України. Суддя республіканської категорії, відмінник освіти України та фізичної культури і спорту СРСР. Тривалий час очолював тренерську раду області з баскетболу.

Ровний Анатолій Степанович (1941, м Синецьке, Дніпропетровщина). Закінчив Дніпропетровський технікум фізичної культури та факультет фізвиховання КДПІ і був залишений на кафедрі спорту і спортивних ігор. КМС з десятиборства, викладав легку атлетику, вів відділення підвищення спортивної майстерності, **підготував чемпіонку СРСР з п'ятиборства К.Заславець.** Закінчив аспірантуру Харківського інституту, захистив дисертацію, у 1976 - 1978 рр. був деканом факультету ФВ. У 1980 р. переїхав у Харків, працює в інституті фізичної культури. Захистив докторську, очолює спеціальну вчену раду. **Підготував 15 кандидатів наук, автор більше 180 наукових публікацій.**

Родохліб Михайло Пилипович (1914, м. Керч - 1984, м. Кіровоград), спортивний журналіст. До ВВВ був на комсомольській роботі в Якутії, захоплювався спортом парашутист. У 1944 направлений у Кіровоград кореспондентом ТАРС-РАТАУ. Пізніше працював у "Кіровоградській правді", висвітлював різні теми, але згодом зосередився на висвітленні спорту. Давав репортажі, кореспонденції, аналітичні статті та огляди. **Водночас висвітлював ці теми на радіо (ще до телебачення), навіть вів по радіо прямі репортажі з інших міст і люди сходились на центральну площу (до радіокомітету), щоб їх послухати. На свій час він був своєрідною енциклопедією кіровоградського спорту.**

Романенко Микола Іванович (1931 - 2005, с. Мусіївка, Сумщина). Тренерську роботу з борцями греко-римського стилю розпочав у Кіровограді 1953 року після закінчення Київського інституту фізичної культури. Тоді боротьба культивувалася тільки в СК «Зірка» ДСТ «Авангард». Першими учнями М. Романенка були О. Гаркуша, Ю. Брайченко, В. Макаренко, Я. Шаманський, В. Липчанський, О. Коршунов та ін. Вони ж стали і першими майстрами спорту і першими чемпіонами та призерами України, СРСР, Європи та світу. **Ціла плеяда його учнів самі стали тренерами** (М. Бондар, О. Герушта, М. Сушко, В. Марус, М. Горбань та ін.), **завдяки чому боротьба стала розвиватися і в низці інших ДСТ.** Був заслуженим тренером України. **Тривалий час очолював кафедру фізичного виховання і спорту КНТУ.**

Русол Андрій Анатолійович (1983, м. Кіровоград). Футболом почав займатися в ДЮСШ "Зірка", тренер О. Фундерат. Виступав за команду майстрів "Зірка", потім за "Кривбас" та "Дніпро". 2003 року включений до збірної України U-21, з **2004 року член національної збірної України, учасник першості світу з футболу (2004, Німеччина), забив перший гол команди на цьому чемпіонаті. Відзначений орденом "За мужність", був капітаном збірної.** За станом здоров'я перейшов на організаторську роботу (в "Дніпрі").

Савченко Вілен Йосипович (1922, с.Луценки, Полтавщина – 2005, Кіровоград). Учасник ВВВ. У 1950 р. закінчив Київський інститут фізичної культури, був направлений у Кіровоград у педучилище фізичної культури. З реорганізацією перейшов на факультет фізвиховання, викладав легку атлетику, завідував кафедрою. Плідно працював як тренер, багато його вихованців були неодноразовими чемпіонами міста, області, України. **Був старшим тренером збірної, головою обласної федерації легкої атлетики, очолював ДССТ «Буревісник».**

Савченко Володимир Васильович (1955, м Кіровоград). У 1978 р. закінчив Одеський медичний університет (ортопед-травматолог), у 2005 – факультет фізичного виховання КДПУ. Каратист, МС. **Ініціатор створення у Кіровограді центру японських бойових мистецтв (1990 р.), у 1993 р. ініціював створення федерації традиційного карате-до України, є нині її президентом. Головний тренер національної збірної України, суддя міжнародної категорії.** Має 5-й дан, підготував двох ЗМС, 11 МСМК, більше 20 МС. Серед них – чемпіонка Європи (2006) та світу (2007) Н.Верлока.

Савчук Віктор Васильович (1955, м. Кривий Ріг) Боротьбою захоплювався зі школи, продовжив займатися, навчаючись у КІСМі (1972 - 1976 р.р.), тренувався у О.Герушти, який тоді викладав у цьому інституті, та у ЗТУ М.Бондаря. **Чемпіон світу 1979 року, чемпіон Європи (1981), спартакіади народів СРСР(1983).** Майстер спорту міжнародного класу.

Саласенко Віктор Борисович (1962, м Кіровоград). Боксер, чемпіон молодіжних ігор України (1983). Закінчив (2006 р.) факультет фізвиховання КДПУ. Тренує боксерів на факультеті фізвиховання та в товаристві “Динамо”. Серед його учнів: Є.Пархоменко, чемпіон України 2011 і бронзовий призер чемпіонату Європи; брати Вадим і Дмитро Саласенки – призери міжнародних змагань, а також Є. Сметана, Д.Березний, М.Грабовський, Д.Макаров та інші

Сальков Геннадій Іванович (1964, м Кіровоград) Закінчив КДПІ, захоплювався спортом, проявив себе здібним організатором. У 2001 р. обраний заступником, а **2003 - головою КООФСТ "Спартак"**. Багато зробив для відродження товариства. Відновлено проведення спартакіад - як серед колективів, так і міжгалузевих, інших змагань. Спільно з ФК "Зірка" створена і успішно працює ДЮСШ "Зірка-Спартак", триває підготовча робота для створення такої школи в Олександрії.

Самойленко Олександр Анатолійович (1981, м. Кіровоград). З 10 років почав займатися стрибками у висоту у тренера Здітовецького Г.Б. **У 16 років встановив рекорд області серед юнаків (210 см.), який тримався майже 15 років.** У 2003 році закінчив Київський інститут фізкультури та вступив на строкову службу до внутрішніх військ УМВС. З 2004 року працює в Кіровоградській ООФСТ "Динамо" на посаді провідного фахівця фізкультурно-спортивного відділу.

Самофалов Валерій Петрович (1956, м Київ) Футболіст. З 1975-у Кіровограді. У складі „Зірки” провів 14 сезонів. **Став рекорсменом клубу за кількістю зіграних матчів (понад 500) та кращим бомбардиром (72 голи).** Був капітаном команди, граючим тренером, технічним директором клубу, начальником команди. Майстер спорту СРСР. **У 2002 включений до першої символічної збірної „Зірки”, складеної з нагоди її 80-річчя.**

Свідерська Ольга Михайлівна (1992, м. Кіровоград). Плавчиня, виступає серед спортсменів з вадами опорно-рухового апарату. Тренується у О.А.Кузніцової, обласний центр "Інваспорту". Студентка. **На чемпіонаті Європи 2011 здобула 5 золотих та 1 срібну медаль, встановила 2 рекорди Європи. На XIV літніх параолімпійських іграх у Лондоні здобула 2 срібні медалі.** МСМК.

Свірненко Віталій Петрович (1927, с Красногірка Голованівського району). Змолоду і донині захоплюється гирьовим спортом. Закінчив Київський інститут фізичної культури. Переможець та призер великої кількості змагань, у т.ч. - міжнародних. Лише золотих медалей він завоював 45 (!). виступаючи до цього часу в змаганнях ветеранів. МСМК. Єдиний зі спортсменів нашого краю **відзначений орденом ООН і Юнеско "Крилатий лев"**.

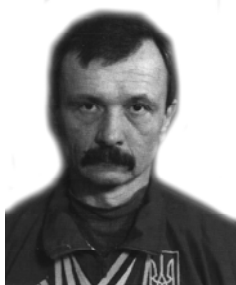
Семенюк Микола Петрович (1944-2014, м. Кіровоград). Журналіст. Закінчив (1971) філологічний факультет КДПІ. Працював у газетах «Молодий комунар», «Кіровоградська правда», «Народне слово» та ін. У кожній з них **багато писав про фізкультуру і спорт, матеріали цієї теми позначені знанням справи, глибиною аналізу роботи колективів фізкультури та спортивних подій.**

Симоненко Олександр Сергійович (1974, м. Кіровоград). Велосипедист - трековик. Тренувався в СК "Буревісник" (КІСМ) у батька Сергія Симоненка, а пізніше у О.Заворітного. Закінчив факультет фізичного виховання КДПІ. Триразовий чемпіон світу в індивідуальній та командній гонках переслідування, призер інших престижних змагань, МСМК. **Срібний призер XXVII Олімпійських ігор. ЗМС. "Людина року - 2001 в Україні", почесний громадянин м. Кіровограда (2003).** Тривалий час був заступником голови об'єднання ФСТ "Динамо". Нині очолює спортивний підрозділ у системі прикордонних військ України.

Симоненко Сергій Іванович (1948, с Красноярове Амурської обл. - 1996, м. Кіровоград). Велоспортом почав займатися з 1964 року, навчаючись у Кіровоградській школі-інтернаті №1, у 1965 став майстром спорту. **Був неодноразовим чемпіоном України, призером чемпіонатів СРСР, входив до збірної Союзу.** Працював тренером у ДСТ "Спартак", викладачем у КІСМІ, **підготував 20 МС, 2 МСМК.** Заслужений тренер України.

Сімухов Микола Анатолійович (1958-2013, м. Кіровоград). Легкоатлет, плавець. Виступав у змаганнях серед спортсменів-інвалідів з ураженням опорно-рухового апарату, був неодноразовим чемпіоном, призером та рекордсменом України, кандидат у збірну. З 1999 – на тренерській роботі, підготував більше 20 чемпіонів та призерів України, в т.ч. Є.Полтавського, Р.Нагорного, А.Деревінського та ін.

Сіренко Олександра Олександрівна (1957, м. Кіровоград). Гімнастка, входила до складу збірних області та України ДСТ “Буревісник”, МС. Закінчила факультет фізвиховання КДПІ. Тривалий час працювала тренером-викладачем СДЮШОР “Надія”, 6 разів визнавалася кращим тренером року, підготувала велику групу висококласних гімнасток, **працювала в тренерському колективі збірної України**. Відмінник фізичної культури і спорту, ЗТУ, суддя національної категорії. Нині працює за кордоном.

Скорик Михайло Михайлович (1939, с. Орловець, Черкащина). 1964 року закінчив факультет фізвиховання КДПІ, був різнобічним спортсменом: гімнаст, тенісист, шахіст, легкоатлет, входив до збірних області. **19 років викладав у КПШУ ЦА**, тренував гімнастів. Його команда постійно виборювала призові місця на спартакіадах Міністерства цивільної авіації, його вихованець Б.Малков був чемпіоном серед навчальних закладів ЦА СРСР з 1986 р. працював у медичному училищі, тенісисти під його керівництвом здобули в 1992 році золоті медалі першості України серед медичних навчальних закладів. Має вищу категорію викладача фізвиховання.

Смиченко Олександр Данилович (1951, м. Кіровоград) футболіст. З 1968 по 1984 виступав за «Зірку». У її складі став володарем кубка України (1975). Входив до збірної України, складеної з гравців першої і другої ліг **Один з кращих центральних оборонців „Зірки”**. **Включений до другої символічної збірної «Зірки», складеної з нагоди її 80-річчя.**

Смілова Віра Григорівна (1937, смт. Петрове) Закінчила у 1959 році Львівський інститут фізичної культури і спорту. Працювала в спортшколах на Луганщині та в Кривому Розі. Очолювала СК «Богатир» заводу «Криворіжсталь». Працювала в СК «Полум'я» (Київська обл.), де підготувала велику групу МС з плавання. **У 1976 році стала тренером збірної команди СРСР, підготувала двох олімпійських чемпіонів - С.Фесенка та О.Сидоренка.** У 1992 році повернулася на малу батьківщину, очолювала комітет (відділ) фізкультури і спорту Петрівської РДА. Заслужений тренер України, заслужений працівник фізичної культури і спорту України, заслужений тренер СРСР, **кавалер ордена Дружби народів, почесний громадянин смт. Петрове.**

Соколовський Олег Миколайович (1961, м. Олександрія). У 1984 р. закінчив факультет фізичного виховання КДПІ. Тривалий час працював тренером-викладачем в ДЮСШ м. Знам'янки, а з 1998 р. – в Кіровограді. У 2003-2013 рр. – директор СДЮШОР «Надія». Водночас займає посаду державного тренера. Постійно тренує А.Мальчик, А.Мисник, які під його керівництвом домоглися видатних успіхів на параолімпійських іграх, першостях світу і Європи. З 2013 – начальник облцентру «Інваспорт». Заслужений тренер (2004) та заслужений працівник фізичної культури і спорту України (2008). Старший тренер параолімпійської збірної України з метання.

Солонченко Валентин Леонтійович (1930, с. Бережинка Кіровоградського району - 2011, м. Кіровоград). Закінчив (1950) Кіровоградське педучилище. Працював у школі. Після служби в армії працював у комсомольських органах. З 1958 **впродовж 20 років очолював обласну раду ДСТ „Колос”**, зробив помітний внесок у розвиток спортивної бази товариства. З 1979 року працював у облвиконкомі.

Сприкут Юхим Олександрович (1937, м. Кіровоград). **Легенда кіровоградського футболу.** За фахом – перукар, через що й мав прізвисько «Фима-парикмахер». Футбольний самородок, у команді майстрів дебютував аж у 24 роки. У товариському матчі з київським «Динамо» (1961) забив два голи знаменитому Олегу Макарову. У 1962-1963 грав за команди «Авангард» (Жовті Води) та «Шахтар» (Олександрія). За кіровоградську «Зірку» виступав 4 сезони: 125 матчів, 33 голи. Закінчив факультет фізвиховання КДПІ. Працював адміністратором «Зірки», тренував аматорські футбольні команди.

Стасюк (Білоус) Зоя Леонтіївна (1925, Зінов'євськ) Баскетболом почала займатися в 13 років у міському палаці піонерів. 1945 року вийшла заміж за відомого баскетболіста К.Стасюка і з ним переїхала в Київ. З 1948 року - **провідний гравець Київського «Динамо», чемпіонка СРСР, двічі володарка кубка СРСР, двічі чемпіонка Європи.** ЗМС. Працювала тренером у дитячо-юнацькому баскетболі, серед її вихованців - переможці юнацьких чемпіонатів Європи, члени національних збірних України. Заслужений тренер України. Суддя всесоюзної категорії.

Стасюк Олександр Олексійович (1935, м Кіровоград). Організатор фізкультури і спорту. У 1962 році закінчив факультет фізичного виховання КДПІ, **25 років (1962-1987 рр.) був заступником голови обласної ради ДСТ «Спартак»,** потім 4 роки заступником голови міської ради КФК і СК. У 1991 р. очолив навчально-спортивний відділ облради ВДФСТ профспілок, а з 1993 до 2004 року був заступником голови облради ФСТ «Україна». Нині заступник директора ДЮСШ «Інваспорт», ветеран спорту. Відмінник фізичної культури і спорту.

Стецюк Василь Дмитрович (1947, с. Березівка Устинівського р-ну). Легкоатлет, з 1964 р. займався у тренера В. Панасова, **його рекорд області зі стрибків у висоту тримався 20 років.** Закінчив у 1968 р. факультет фізичного виховання КДПІ. З 1970 р. працював у системі ДСТ «Авангард», тренував легкоатлетів. З 1977 був начальником фізкультурно-спортивного відділу ФСТ «Динамо», водночас тренером зі службового шестиборства. **Підготував 7 майстрів спорту,** його вихованець В. Твердоступ став у 1981 році чемпіоном спартакіади соцкраїн, входив до збірної СРСР Має відзнаку «Почесний динамівець».

Стусь Олександра Володимирівна (1939, м Каховка Херсонської області). Гандболістка, спортом захопилася, навчаючись у Кіровоградській СШ №17. Тренувалася у М.С.Бикова, **була членом збірних області з гандболу та баскетболу у 1954-1961 роках.** Учасниця всесоюзних змагань. Закінчила факультет фізвиховання КДПІ. Працювала вчителем фізкультури в школах Кіровограда, відмінник народної освіти, вчитель-методист вищої категорії. Ветеран спорту, активно працює у ветеранській організації, бере участь у змаганнях з шашок і шахів серед ветеранів.

Суворов Владислав Миколайович (1939, м.Новоукраїнка – 2013 р., м.Кіровоград). Державний і громадський діяч, прихильник спорту. Закінчив (1963) фізмат КДПІ, служив в армії, працював у системі освіти. Тривалий час був заступником Кіровоградського міського голови, потім очолював об'єднання ринків, заслужений працівник сфери побуту України. Все життя займався фізкультурою і спортом на любительському рівні та опікувався їх розвитком. У 1992 р. при створенні футбольного клубу «Зірка» став першим його президентом, а в 1994-1996 рр. був президентом гандбольної команди «Інгул», яка виступала у вищій лізі України.

Суєтін Олексій Степанович (1926, м. Зінов'євськ - 2001, м. Москва). Шахами захопився в рідному місті. Призер 10 чемпіонатів СРСР, переможець у складі збірної СРСР молодіжного командного чемпіонату світу (1953), переможець 10 міжнародних турнірів, удостоєний звання "Міжнародний гросмейстер". Теоретик, **автор більше 40 книг з теорії та практики шахів. Був тренером та секундантом чемпіона світу Т.Петросяна під час двох його матчів за світову корону.**

Сухий Сергій Олександрович (1972 р. , м.Кіровоград). Підприємець, громадський діяч, меценат. Захоплювався баскетболом, входив у збірну школярів області (тренер М.Аношкін). Закінчив інститут комерції та факультет фізвиховання КДПІ. Очолює ТОВ «Тристар», яке є спонсором баскетбольного клубу «Кіровоград-2» та брало участь у фінансуванні реконструкції баскетбольного спортзалу. У 2011 обраний головою федерації баскетболу області.

Сухомлин Іван Мусійович (1911 р , м. Мала Виска - 1988 р., м.Жуковське, Підмосков'я). Військовий льотчик. Видатний пілот-випробувач. Герой Радянського Союзу. Освоїв 85 типів літаків. Встановив 15 світових рекордів, заслужений льотчик-випробувач, заслужений майстер спорту СРСР.

Сухорук Оксана Миколаївна (1980, м. Кіровоград) Важкоатлетка. Тренувалася у В. Жукова. Чемпіонка України (1999), **чемпіонка і двічі рекордсменка Європи (2000)**. МС. Закінчила факультет фізвиховання КДПУ Тричі входила в десятку кращих спортсменів року в області.

Сухорук Олена Миколаївна (1974, м. Кіровоград). Захопилася штангою, потім пауерліфтингом під час навчання на факультеті фізвиховання КДПУ. Тренувалася у В. Жукова. **Тричі (1992, 1993, 1994) ставала чемпіонкою Європи та чотири рази (1994, 1995, 1998, 1999) чемпіонкою світу. Встановила 12 рекордів. У 2000 році визнавалася найсильнішою жінкою планети.** П'ять разів входила в десятку кращих спортсменів року. Заслужений майстер спорту.

Сушко Микола Євгенович (1946, м. Кіровоград), борець, МС, багаторазовий чемпіон та призер України з греко-римської боротьби. Закінчив факультет фізвиховання КДПУ, працював тренером-викладачем в СК "Зірка", підготував багатьох висококласних спортсменів, у т.ч. **чемпіона України А. Ясинського, переможницю чемпіонатів Європи і світу, МСМК Ю. Куницьку.** Відмінник освіти України.

Табалов Андрій Олександрович (1979, м. Кіровоград). Спортсмен-дзюдоїст, підприємець, державний і громадський діяч. Закінчив Кіровоградський кібернетико-технічний коледж, Брайтонський університет (Англія), Київський міжнародний інститут менеджменту, КНТУ. Працював у бізнесі (в Україні і Англії), у 2008 став генеральним директором групи компаній «Формула смаку», у 2012 обраний народним депутатом України. З 2004 року **очолює обласну федерацію боротьби дзюдо і самбо**, домігся посилення організаторської роботи федерації, надає фінансову підтримку її діяльності.

Тарадай Олег Іванович (1950, с. Тишківка Добровеличківського району). Футбольний менеджер. Закінчив Київський інститут іноземних мов (1972), юрфак Одеського держуніверситету (1986). У 1995-2002 роках прес-аташе, директор футбольної команди "Чорноморець" (Одеса), з 2002 - **менеджер національної збірної України з футболу**.

Твердоступ Андрій Володимирович (1977, м Кіровоград). Легкоатлет, займався в СДЮШОР-2, закінчив Харківський політехнічний інститут. Був переможцем і призером низки престижних всеукраїнських та міжнародних змагань, входив до збірної України. **На Всесвітній літній Універсіаді в Кореї здобув 2 золоті медалі**. Нагороджений орденом "За заслуги".

Твердоступ Віктор Пантелійович (1922, Єлисаветград - 1987, Кіровоград). Навчався у військовому училищі, служив в авіації ВМФ. З 1949 – на організаторській роботі в галузі ФІС: **до 1958 року працював в апараті облспорткомітету, в т.ч. – 2 роки головою**. Потім 7 років - на різних посадах у СК „Зірка”. **У 1965-1973 рр. очолював обласну раду з туризму**, а з 1973 до 1985 знову працював у СК „Зірка”.

Твердоступ Володимир Іванович (1954, м Кіровоград). Багатоборством почав займатися в 1975 році у тренера М.М.Запльоскіна в машинобудівному технікумі. З 1979 року, перебуваючи на службі в органах ВС, почав займатися в "Динамо" у В.Д.Стецюка службовим шестиборством та іншими видами службових багатоборств і став чемпіоном та призером всеукраїнських змагань, членом збірної України та СРСР, чемпіоном спартакіади соцкраїн (1983). **Майстер спорту в чотирьох видах багатоборств**.

Терещенко Володимир Федорович (1940, м Кіровоград). З юності захоплювався футболом, входив до юнацької збірної міста. Закінчив (1963) факультет фізвиховання КДПІ. Працював тренером з футболу в ДЮСШ, інструктором з виробничої гімнастики на "Гідросилі". У 1970-72 р.р. очолював комітет фізкультури і спорту Кіровоград-ської міськради. Потім працював у комсомольських, партійних та правоохоронних органах.

Терещенко Ірина Іванівна (1993, с Обознівка Кіровоградського району). Плаванням займається з десяти років, перший тренер Ю.А.Ковальова, нині тренується у ЗТУ В.В. Манька. Переможниця низки змагань спартакіади «Повір у себе» (2005-2010 рр.), Європейської першості в Німеччині (Дортмунд). **На XXII дефлімпійських іграх у Софії(2013) здобула 2 срібні та 3 бронзові медалі.** Заслужений майстер спорту України.

Терещенко Наталія Анатоліївна (1962, м. Кіровоград), гімнастка, вихованка відомого тренера Е.Й.Нечая. **Багаторазова чемпіонка України, чемпіонка СРСР**, срібний призер спартакіади народів СРСР. Закінчила Московський педагогічний інститут. Володар золотих медалей міжнародного турніру "Дружба" (1977), **єдина гімнастка-представниця СРСР, яка здобула кубок США (1978).** МСМК. Нині тренер-викладач, працює в Москві.

Тесленко Денис Олександрович (1989, м. Кіровоград). Легкою атлетикою за прикладом батьків займається з дитинства. Навчався в спортшколі. Тренувався під керівництвом батька. Спеціалізація – біг на 400 м. з бар'єрами. Стабільно показує високі результати, був чемпіоном і рекордсменом України. Майстер спорту. Член національної збірної, учасник чемпіонатів світу і Європи.

Тесленко Олександр Миколайович (1955, м. Лозова Харківської області). Після закінчення у 1977 року Київського інституту фізичної культури працював тренером-викладачем легкої атлетики в ДЮСШ СК „Зірка”, був тренером обпрати ДСТ „Авангард”, потім знову викладачем у різних ДЮСШ, а в 1994-1997 р.р. – викладачем факультету фізвиховання КДПІ. З 1997 року працює в ОШВСМ. Визнавався кращим тренером року.

Тесленко Ольга Олександрівна (1981, м. Кіровоград). Гімнастикою захоплюється з дитинства, у 13 років уже мала бронзову медаль молодіжної першості Європи, а через два роки на такому ж чемпіонаті – срібну. На Олімпіаді в Атланті була п'ятою у вправах на колоді, а в Сіднеї – шостою в командних змаганнях. Закінчила факультет фізвиховання. У подальшому **була призеркою всесвітньої універсиади, ігор доброї волі та низки інших престижних змагань**. МСМК. Тричі входила в десятку кращих спортсменів року. Тренери - ЗТУ С.Куценко і Т.Радченко.

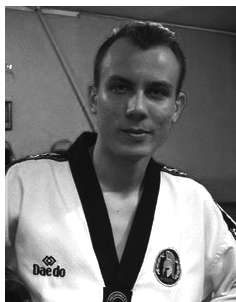
Тетеревятникова Тетяна Сергіївна (1989, м. Кіровоград). Займається таеквондо ІТФ з 2003 року у тренера І.Зюнзі. Закінчила магістратуру КНТУ, навчається на факультеті фізвиховання КДПУ. З 2006 – непереможна чемпіонка України у важкій вазі. З того часу – член збірної команди України. **Здобула за цей час 1 золоту, 9 срібних і 12 бронзових медалей на чемпіонатах світу і Європи**. Заслужений майстер спорту України.

Тимофєєв Віктор Григорович (1937, смт Онуфріївка). Організатор фізкультурно-спортивної роботи. 1965 року закінчив факультет фізичного виховання КДПІ, працював інструктором, а пізніше – головою Кіровоградського міського спорткомітету. Повернувся в Онуфріївку, викладав у СШ № 2, був директором стадіону „Колос”.

Тимофєєва Ніна Іванівна (1944, с Іванівка Курської області). У 1965 році закінчила факультет фізичного виховання КДПІ, деякий час працювала там же на кафедрі фізвиховання, потім вчителем у школі, а пізніше в ДЮСШ. **З часу створення спортшколи облспорткомітету (нині „Надія”) працює в ній тренером з гімнастики.** Підготувала учасницю Олімпійських ігор С. Зелепукіну. Заслужений тренер України. Чотири рази визнавалася кращим тренером року.

Тихоненко Віктор Валерійович (1984, м. Кіровоград). У 2005 р. закінчив Кіровоградський педагогічний університет, історичний факультет, а потім – факультет фізичного виховання. З 2004 року працює тренером ДЮСШ “Динамо-Олімп” ФСТ “Динамо” старшим тренером-викладачем з тхеквондо (ВТФ). З 2006 р. є президентом обласної федерації тхеквондо (ВТФ) та головним тренером збірної області. Має чорний пояс (III-й дан). **Підготував 10 «чорних поясів», двох членів збірної України, які брали участь у чемпіонаті Європи, а також трьох чемпіонів України та близько десятка призерів України.**

Тищенко Василь Іванович (1955, смт Олександрівка). Ще навчаючись у школі-інтернаті, захоплювався спортом, успішно виступав у легкоатлетичному десятиборстві, а пізніше у боксі. Закінчив факультет фізвиховання КДПІ, працював у середній школі. З 1979 року – вчитель фізичної культури, тренер-викладач Олександрівської ДЮСШ. Відмінник фізичної культури і спорту СРСР, тренер-викладач вищої категорії. Вчитель-методист.

Ткаченко Мирослава Вікторівна (1985, м Кіровоград). КМС зі спортивного орієнтування, організатор фізкультурно-спортивної роботи. Закінчила з відзнакою факультет фізвиховання КДПУ, працювала в школі, в обласному центрі туризму, краєзнавства, спорту та екскурсій. З 2007 року-в обласному центрі “Спорт для всіх”, спочатку головним фахівцем відділу організаційно-інформаційної роботи, нині-начальником відділу.

Ткаченко Олександр Савович (1937, с. Красносілля Олександрівського району). Закінчивши школу, працював у ній учителем фізкультури, навчався на факультеті фізвиховання КДПІ (закінчив 1960). Тривалий час був на комсомольській, а потім радянській роботі. Більше як 30 років (1972-2003) очолював відділ культурно-освітньої роботи облпрофради і **координував діяльність всіх ДСТ профспілок області.**

Товста Анна Ігорівна (1991, м. Кіровоград) Плавчиня, виступає серед спортсменів з вадами слуху, тренується у ЗТУ В.Манька в облцентрі "Інваспорт". Студентка факультету фізвиховання КДПУ. Талановита спортсменка, неодноразова чемпіонка України, з 2007 року успішно виступає на чемпіонатах світу, Європи та дефлімпійських іграх. **Завоювала близько 30 медалей, з них 14 золотих. Неодноразова рекордсменка Європи. Відзначена орденом "За заслуги".** Заслужений майстер спорту.

Томілін Дмитро Олександрович (1978, м. Кіровоград). З дитинства захоплювався легкою атлетикою, тренувався у В.К. Іванця, входив у збірну України, **був чемпіоном України** (на 800 м). Факультет фізичного виховання КДПУ закінчив 2003 року, працював провідним спеціалістом КООФСТ "Спартак", з 2009 р. - директор ДЮСШ "Спартак-2002".

Тращенко Альберт Омелянович (1930, м. Іжевськ). Закінчив Київське артилерійське училище, кадровий військовий, займався радіоспортом. Демобілізувався в Кіровограді, працював тренером у ДТСААФ і "Динамо". Закінчив факультети фізпідготовки військових Ленінградського інституту фізкультури та іноземних мов КДПІ. Пізніше створив секцію радіоспорту при об'єднанні "Радій". За час тренерської роботи **підготував більше 20 майстрів спорту, а також 1 ЗМС і 1 МСМК,** неодноразових чемпіонів України, Європи та світу. ЗТУ.

Третяков Віктор Михайлович (1927, м. Зінов'євськ - 2010 р., м. Кіровоград) футболіст, тренер. Грав за кіровоградські команди „Трактор”, „Торпедо” та „Зірка” (1948-1962), був їхнім капітаном. Вигравав кубок України (1953), кубок ЦР „Торпедо”. ***Один з кращих дитячих тренерів України.*** Серед його вихованців ЗМС В. Поркуян, В. Веремеев, М. Михайлов та ін. Заслужений тренер УРСР. ***Щороку у Кіровограді влаштовується футбольний турнір дитячо-юнацьких команд пам'яті В. Третякова. Включений до першої символічної збірної ФК «Зірка», складеної вболівальниками з нагоди її 80-річчя. Легенда кіровоградського футболу.***

Тригуб Борис Павлович (1937-1997, м. Кіровоград) Спортм захоплювався з дитинства. Вступив у педтехнікум фізичної культури, який було реорганізовано в факультет фізвиховання КДПІ. Закінчив його в першому випуску. Працював учителем фізкультури в школах міста, потім очолював ДЮСШ міськвн. Тривалий час очолював кабінет фізкультури та початкової військової підготовки обласного інституту післядипломної педагогічної освіти, працював інспектором-методистом облуправління освіти. Мав звання вчителя вищої категорії та вчителя - методиста.

Тузівський Анатолій Михайлович (1929, с. Черасьєво Кемеровської області – 1990, Світловодськ). Закінчив Уральський політехнічний інститут, видатний організатор виробництва, доктор технічних наук, лауреат Державної премії СРСР. Більше 30 років працював у Світловодську, очолював завод чистих металів. Багато уваги приділяв розвитку соціальної сфери підприємства і міста. Зокрема, ***ініціював спорудження фізкультурно-спортивного комплексу, який був на той час кращим в області. Нині комплекс відроджений і носить його ім'я.***

Турчак Анатолій Леонідович (1962, с. Новогорівка Новоукраїнського р-ну). У шкільні та студентські роки займався акробатикою, гімнастикою, плаванням, велоспортом, настільним тенісом. Факультет фізичного виховання КДПІ закінчив у 1983 році, виявив потяг до наукової та педагогічної діяльності, у 1993 р. захистив кандидатську дисертацію і 10 років завідував кафедрою фізичного виховання. ***3 червня 2003 року – декан факультету.*** Професор, автор близько 50 наукових праць, в т.ч. 14 науково-педагогічних посібників.

Уваровська Лідія Лук'янівна (1932, с. Єлисаветградка Олександрівського району). Займалася плаванням, була членом збірної України в 1949 - 1951 роках. Входила до складу збірної області з багатоборства ГПО, **чемпіонка області і призер чемпіонатів України з комплексу ГПО**. Закінчила факультет фізичного виховання КДПІ. Тривалий час працювала вчителем фізкультури в школах Кіровограда, відмінник освіти України. Активно працює у ветеранській організації.

Уромова Тетяна Миколаївна (1972, м. Кіровоград). Борчиня-дзюдоїстка. Тренувалася у В.Ханцевича. Чемпіонка України, чемпіонка та бронзовий призер першостей СРСР (1989, 1990) та СНД (1992). МС. Закінчила факультет фізвиховання КДПІ. 4 рази входила в десятку кращих спортсменів року в області.

Ушаков Віктор Якович (1932, м. Зінов'євськ - 2003, м. Кіровоград). У 1955 р. закінчив Київський інститут фізичної культури, викладав у Кіровоградському педучилищі фізичної культури і при реорганізації перейшов на кафедру фізвиховання. Водночас тренував баскетболістів, у т.ч. збірні команди, проводив змагання, суддя республіканської категорії. **На факультеті працював 27 років**, в т.ч. 3 роки був деканом.

Ушаков Олександр Григорович (1960 - 2004, м. Кіровоград). З шкільного віку захоплювався вільною боротьбою. Тренувався в ДЮСШ міськвно, тренер – ЗТУ М.Бондар. Закінчив факультет фізичного виховання КДПІ, виступав за ДСТ "Колос". **Триразовий чемпіон СРСР серед молоді, чемпіон Європи серед молоді (1980)**. Майстер спорту міжнародного класу.

Федоренко Микола Іванович (1955, м. Орджонікідзе) Захоплювався футболом з юності, в 1972 році тренувався в м. Світловодську у Ю.І.Махна, який рекомендував його до юнацької збірної. З 1973 року - **в “Шахтарі”, у складі якого був володарем кубка СРСР. Пізніше грав у “Дніпрі”, був чемпіоном СРСР.** МС. За “Зірку” грав у 1988-1989 роках, а в 1992-1993 роках був її старшим тренером, виводив команду з перехідної ліги. Після “Зірки” працював ще в кількох командах. Заслужений тренер України.

Фесечко Віктор Миколайович (1970, м. Кіровоград). Боксер, перший тренер – О.Холодний, потім тренувався у А.Яценка. У 1991 р. став чемпіоном України, потім перемагав на першостях СНД та світу. Зокрема - **чемпіон серед професіоналів за версією WBF 2001 року.** Неодноразовий чемпіон України серед професіоналів. Заслужений майстер спорту. На тренерській роботі-з 1991 року. Закінчив (2006р.) факультет фізичного виховання КДПУ. Нині тренер-викладач ДЮСШ “Спартак - 2002”.

Фомін Сергій Федорович (1986, м. Кіровоград). Кульовою стрільбою почав займатися у 2008 році у тренера І.М. Ібрагімова, нині тренується у О.І. Ібрагімової. Неодноразовий чемпіон України серед спортсменів з вадами слуху. **Дворазовий чемпіон Європи 2011 року,** переможець міжнародних змагань. Майстер спорту міжнародного класу.

Фукс Микола Євгенович (1926, м. Черновець Вологодської обл.). Учасник ВВв. У 1951 році закінчив інститут фізкультури ім. П.Лесгафта. У 1958 році почав працювати на факультеті фізичного виховання КДПІ. Тренував легкоатлетів, лижників, запроваджував новітні методи навчання. **Упродовж 15 років очолював кафедру спорту і спортивних ігор,** зробив великий внесок у підготовку вчителів, спортсменів та тренерів. У 1979 р. **був обраний головою облради ДСТ “Буревісник”.** Вже будучи на пенсії, працював в облспорткомітеті та ШВСМ.

Фундерат Олександр Анатолійович (1972, м.Кіровоград). В 11 років почав займатися футболом в ДЮСШ „Зірка”, з 17 років грав у команді майстрів, але в 1992 році через тяжку травму припинив кар’єру гравця. Працював тренером у різних ДЮСШ, у спортивному ліцеї м.Кіровограда. Після закінчення факультету фізвиховання КДПУ- викладач кафедри спортивних ігор університету. **У 35 років став наймолодшим заслуженим тренером України за підготовку гравця національної збірної А.Русола.** З 2000 року – тренер дитячо-юнацької академії „Шахтар”(Донецьк).

Фурлет Віктор Миколайович (1952, м. Олександрія). Гімнаст, тренер зі спортивної гімнастики. Закінчив факультет фізичного виховання педінституту в 1974 році. Працював тренером-викладачем з гімнастики в Олександрійській ДЮСШ, підготував групу висококласних спортсменів - переможців і призерів всеукраїнських змагань. **Перший тренер олімпійського чемпіона Г. Місютіна.** Заслужений тренер України.

Ханцевич Валерій Степанович (1947, м.Первомайськ Миколаївської області). Борець. Класичною боротьбою почав займатися в 1962, самбо і дзюдо-з 1969 року. У всіх трьох видах - майстер спорту. Був чемпіоном і призером Молдови, України, Російської Федерації, кількох міжнародних змагань. Як тренер підготував більше 30 майстрів спорту. **У 1988-1998 рр. входив у десятку кращих тренерів року в області.**

Харланова Олена Павлівна (1946, с Дмитрівка Знам'янського району). У 1968 році закінчила факультет фізичного виховання КДПІ. Працювала в середній школі, Знам'янському сільськогосподарському технікумі інструктором зі спорту, тренером-викладачем дитячо-юнацької спортивної школи. **За успіхи в розвитку фізкультури і спорту в сільській місцевості нагороджена в 1985 році грамотою Президії Верховної Ради УРСР.**

Хижняк Борис Павлович (1934, с.Витязівка - 2009, м.Кіровоград), педагог, організатор освіти. Закінчив (1957) фізико-математичний факультет КДПІ. Працював у системі освіти. Понад 30 років керував освітою області: заступник, завідувач облвно, завідувач відділом освіти і науки обкому партії. Велику увагу приділяв розвитку фізкультурно-спортивної роботи серед школярів. **Ініціював створення ДЮСШ в Кіровограді та районах області, опікувався їхньою діяльністю**, встановленням нестандартного обладнання в них, був ініціатором створення кількох плавальних басейнів у навчально-вихованих закладах. **Координував роботу з підготовки збірних команд школярів області.**

Хомінська Тамара Федорівна (1921-1999, м. Кіровоград). Спортом і фізкультурою займалася все життя, була активним організатором фізкультурно-спортивної роботи. Учасник ВВв. Очолювала Кіровоградський міськспорткомітет, закінчила заочно факультет фізвиховання КДПІ (1963), тривалий час працювала вчителем фізкультури, відмінник освіти України, відмінник фізкультури і спорту СРСР. Активно працювала у ветеранській організації, очолювала міську раду ветеранів.

Цибульський Микола Григорович (1937, с.Березівка Маловисківського району). Журналіст. Закінчив у 1964 році філологічний факультет КДПІ. Ще з шкільних років захоплювався різними видами спорту, мав певні успіхи, а головне - любив писати про спорт і фізкультуру. **Його репортажі зі змагань, інтерв'ю зі спортсменами і тренерами, розвідки з історії спорту нашого краю, роздуми про проблеми фізичної культури і спорту постійно впродовж багатьох років друкувалися в «Кіровоградській правді», «Народному слові», «Вечірній газеті».**

Циганенко Олександр Григорович (1929, м.Лубни, Полтавщина). З 1950 року навчався в Київському інституті фізкультури, брав участь у змаганнях з легкої атлетики, велоспорту, лижних перегонів, був чемпіоном та призером м. Києва та України. З 1954 року працював у Кіровограді – спочатку в педучилищі фізвиховання, а з 1956 – на факультеті фізвиховання педінституту. Плідно працював як тренер велосипедистів, його команда була призером на багатьох республіканських змаганнях, а в 1982 році виборол 2 місце на універсіаді СРСР **Підготував 28 майстрів спорту.** Кращий тренер області 1972 року.

Цуканов Андрій Сергійович (1980, м. Кіровоград) Футболіст, виступав серед спортсменів з вадами опорно-рухового апарату. Закінчив Дніпропетровський інститут фізичної культури. Грав за збірну України в 1999-2008 роках, **дворазовий чемпіон і срібний призер параолімпійських ігор, дворазовий чемпіон світу та триразовий чемпіон Європи**. Відзначений двома орденами України. Заслужений майстер спорту. Тричі визнавався кращим спортсменом року.

Чабаненко Євгенія Михайлівна (1928, Мала Виска - 2003, Кіровоград). Державний діяч. Працювала на комсомольській, партійній, радянській роботі, очолювала навчальні заклади і завжди сприяла організації фізкультурно-спортивної роботи. 16 років працювала заступником голови облвиконкому з гуманітарних питань і безпосередньо займалася (серед іншого) розвитком фізкультурно-спортивної мережі. **Під її керівництвом побудовано десятки спортмайданчиків, стадіонів, ДЮСШ, в т.ч. і СДЮШОР «Надія».** На приміщенні цієї школи встановлено в її пам'ять меморіальну дошку.

Чебишев В'ячеслав Олексійович (1953, м.Олександрія). Гірничий інженер, журналіст, публіцист, поет. Мотоспортом займається з 1967 р., перші тренери А.М. Лагутін та Л.М. Чорний. Переможець і призер багатьох змагань, МС. **Зробив великий внесок у розвиток мотоспорту, створив у різних містах України кілька клубів, в т.ч. в Олександрії професійний клуб «Європа-крос»,** учасники якого перемагали на престижних міжнародних змаганнях. **Заслужений тренер України (2003р.).** Працював у Польщі, тренував збірну цієї країни.

Чернов Михайло Михайлович (1931, м. Київ - 1997, м. Кіровоград). У 1953 році закінчив Київський інститут фізкультури, був направлений у Кіровоградське педучилище фізичної культури. З його реорганізацією переведений на факультет, викладав легку атлетику, водночас тренував легкоатлетів. У 1968 - 1971 роках був деканом факультету фізвиховання.

Черняхівський Вячеслав Григорович (1941, м. Кіровоград). З дитинства захоплювався легкою атлетикою і футболом. У 1972 р. закінчив факультет фізичного виховання КДПІ. **Впродовж 25 років займався розвитком фізичної культури і спорту за місцем проживання:** створював дитячі футбольні команди, які успішно багато років виступали у розіграші призу клубу “Шкіряний м’яч”, команди з інших видів спорту; а в 1981-1997 рр. був педагогом-організатором житлово-комунального господарства міста, потім області. З 1997 р. – заступник, а в **1999-2013 - начальник облцентру “Інваспорт”**. Заслужений працівник фізичної культури і спорту України.

Шарко Володимир Григорович (1948, с. Аджамка Кіровоградського р-ну). Гандболіст, закінчив факультет ФВ КДПІ (1971). Працював тренером-викладачем Олександрійської ДЮСШ №2. Його вихованці мали високі спортивні результати на обласних та всеукраїнських змаганнях. **З 1977 року й до виходу на пенсію був директором цієї ДЮСШ.** Школа постійно посідає високі місця в обласному огляді-конкурсі.

Шевченко Олександр Володимирович (1962, м. Кіровоград). 1984 року закінчив факультет фізвиховання КДПІ, працював у ДЮСШ, на кафедрі фізвиховання КДПІ, керівником фізвиховання технікуму, викладачем ДЛАУ. З 2007 року очолює обласне управління фізичного виховання комітету ФВС Міністерства освіти і науки України.

Шевченко Ольга Володимирівна (1964, м. Вільногірськ Дніпропетровської області). Художньою гімнастикою почала займатися 1972 року, 1981 стала майстром спорту. У 1982-1986 рр. навчалася на факультеті фізвиховання КДПІ, була чемпіонкою України серед студентів, багаторазовою чемпіонкою області. Працює на кафедрі теорії і методики фізичного виховання, кандидат педагогічних наук, доцент. Водночас тренує гімнасток, підготувала 19 майстрів спорту. Є **головним тренером області, водночас очолює обласну федерацію художньої гімнастики.** Відмінник освіти України.

Шевчук Михайло Семенович (1941-2000, с.Грушка Ульяновського р-ну). Змолоду займався різними видами спорту, а пізніше натхненно описував спортивні події в пресі. Навчався в Київському університеті, член спілки журналістів з 1968 року. У районній газеті, потім у „Молодому комунарі”, пізніше в „Кіровоградській правді” **він постійно публікував цікаві спортивні репортажі, нариси про спортсменів, розповіді про колективи фізкультури.**

Шептицький Володимир Федорович (1949, м.Кривий Ріг). У студентські роки займався гандболом, **еходив до юнацької та молодіжної збірної України.** У 1977 році закінчив факультет фізвиховання КДПІ, працював у школі, профтехучилищі, інструктором облспорткомітету. У 1980 році ініціював створення в ДСТ «Авангард» жіночої команди з хокею на траві. Через певний час разом з командою перейшов у ДСТ «Колос». Працював разом з В. Мурзаком. Багато учасниць їхньої команди запрошувалися до збірної України і були чемпіонками і володарками кубків СРСР, срібними призерками чемпіонату Європи. **Особисто підготував 2 МСМК та 14 МС.** Заслужений тренер України. 7 разів визнавався кращим тренером року.

Шерета Василь Володимирович (1942, м.Знам'янка). У 1965 році закінчив факультет фізичного виховання КДПІ. Обдарований гімнаст, виступав за збірну ДССТ „Буревісник”, посідав призові місця на першостях України. Працював замісником декана та деканом ФФВ. У 1991 році захистив кандидатську дисертацію. З 1993 року-доцент. Опублікував близько 60 праць, у тому числі 4 навчальні посібники. Очолює кафедру теорії та методики фізичного виховання. Відмінник освіти України.

Шилов Лев Миколайович (1929, м. Шуя Івановської області). Стрільбою захопився, перебуваючи в армії, мав певні особисті успіхи, але найкраще його талант проявився в тренерській роботі. В Кіровограді працював у “Динамо”, ДТСААФ, ШВЛП, ДЮСШ міськвно. **Підготував більше 30 майстрів спорту,** в їх числі О.Булкін, С.Кротенко, Л.Жукова та ін. Заслужений тренер України. Чотири рази визнавався кращим тренером року. Найуспішнішим став його вихованець – ЗМС В.Данильченко, багаторазовий чемпіон і рекордсмен України, Європи та світу.

Шишка Микола Мефодійович (1936, с. Нова Осота – 2003, смт. Олександрівка). Організатор спорту. Закінчив Миколаївський суднобудівний технікум (1956), навчався в КДПІ. **З 1959 по 2000 рік був головою Олександрівської райради ДСТ “Колос”, домогся значного піднесення фізкультури та спорту в районі.** З багатьох видів спорту район вийшов на провідні позиції в області. Один з ініціаторів створення в Олександрівському районному краєзнавчому музеї експозиції про розвиток ФІС. **В районі проходять змагання пам’яті М.М. Шишки.**

Шмідт Віктор Федорович (1949 р., м. Октябрьськ, Башкирія). Підприємець, громадський діяч, меценат. Закінчив індустріальний інститут та Кіровоградський технічний університет. Заслужений будівельник України, доктор філософії в інженерній психології. Обирався депутатом міської ради. У середині дев’яностих років фінансово підтримував професійну жіночу гандбольну команду «Інгул», яка успішно виступала у вищій лізі, зокрема, у 1998 році була п’ятою в Україні.

Шостак Ігор Олександрович (1986, м. Кіровоград) Легкоатлет, тренувався у ЗТУ В.Іванця. У 2007 р. закінчив факультет фізичного виховання КДПУ. Працював тренером-викладачем ДЮСШ “Колос”, потім ДЮСШ №2. З 2009 – тренер-викладач ДЮСШ “Спартак-2002”. Підготував срібного призера чемпіонату України серед юнаків Д.Кучеренка, а також команду ДЮСШ “Спартак-2002”, дворазового переможця Всеукраїнської спартакіади “Спартак”.

Шулькін Григорій Володимирович (1934-2001, м. Кіровоград). Спортсмен, організатор ФІС. 1954 року закінчив педучилище фізичної культури, працював головою спорткомітету м. Олександрії. У 1963 р. закінчив (заочно) факультет фізвиховання КДПІ. Працював (1956-1962) в облрадї ДСТ “Спартак” інструктором, начальником навчально-спортивного відділу, головою облради. Потім працював у школі-інтернаті, спортшколах, очолював СК “Зірка”. **З 1975р. був головою облради ДСТ “Авангард”,** при реорганізації спорттовариств у 1987 р. став заступником голови об’єднаного, а в 1992 р. очолив його (уже під назвою “Україна”). Доклав багато зусиль, щоб товариство в тих умовах не розвалилось, а в кінці дев’яностих навіть пожвавило роботу. **Був одним з найбільш авторитетних організаторів фізкультурно-спортивного руху.**

Щерба Анатолій Якович (1950, м.Кіровоград). У дитинстві захоплювався плаванням, веслуванням, гімнастикою, з 1974 року - альпініст. **На його рахунку близько 400 підкорених вершин, деякі – по кілька разів.** Інструктор з альпінізму і гірських лиж. Є одним з найбільш досвідчених інструкторів альпіністських груп з України, СНД та зарубіжжя. **Професійний рятівник у горах** Кавказу, Паміру, Тянь-Шаня.

Щербаков Олег Анатолійович (1949, с. Панчеве Новомиргородського району). Боротьбою захоплювався з шкільного віку, самбо займався в "Динамо" у тренера В.Б.Покришкіна. Неодноразовий чемпіон України, **переможець та призер всесоюзних та міжнародних змагань.** Майстер спорту СРСР.

Щербаков Роман Миколайович (1974, м.Кіровоград). Борець-самбіст. Тренувався у товаристві «Колос» у Л.Медведева. МС. **У 1992 переміг на молодіжній першості Європи, у 1993- на чемпіонаті світу.** МСМК. Визнавався кращим спортсменом року в області. Закінчив ДЛАУ, працює за фахом у Москві.

Щербатюк Наталія Іванівна (1970, м. Кіровоград) Закінчила факультет фізвиховання КДПУ. Майстер спорту міжнародного класу з радіоспорту, **чемпіонка Європи (2005) та світу (2010), всього нею здобуто 20 медалей:** 7 золотих (в т.ч. 2 особисті), 4 срібні та 9 бронзових. Тренувалася у ЗТУ А.Траценка. З 1994 р. почала тренувати молодь. Підготувала трьох майстрів спорту, одного – МСМК, **її вихованці неодноразово ставали чемпіонами й призерами чемпіонатів України, Європи, світу.** Заслужений тренер України.

Юрченко Володимир Никифорович (1937, смт Новоархангельськ – 1997, м.Кіровоград). Учитель фізичної культури. Закінчив факультет фізвиховання КДПІ. Танцював в ансамблі «Ятрань». **Близько 40 років працював у системі народної освіти, мав категорію «вчитель-методист».** Відмінник народної освіти України, відмінні фізичної культури і спорту СРСР. **Першим на Кіровоградщині започаткував музичний супровід на уроках фізкультури.**

Ютиш Вілій Миколайович (1941, м.Новоукраїнка). Спортсмен-гирьовик. Багаторазовий переможець і призер обласних і республіканських відомчих, а потім і міжвідомчих змагань, чемпіон України, **перший серед кіровоградців майстер спорту в цьому виді.** Свої успіхи примножив, виступаючи в змаганнях ветеранів, зокрема **в 57 років став чемпіоном світу.** Всього на його рахунку 20 золотих, 9 срібних та 4 бронзові медалі, здобутих на змаганнях всеукраїнського, союзного та міжнародного рівнів.

Языков Віктор Георгійович (1921, м. Золотоноша Черкаської області – 1970, м.Кіровоград). У 16 років вступив у Одеський технікум фізичної культури. Займався волейболом, баскетболом та легкою атлетикою. Учасник ВВВ. У 1943 році одержав тяжке поранення, залишився без ноги. Після госпіталю приїхав у Кіровоград. З того часу і до трагічної загибелі в 1970 році працював у галузі фізичної культури і спорту: був головою міськспорткомітету, головою облради ДСТ «Спартак», директором ДЮСШ. **Упродовж кількох років очолював облспортуправління.**

Язловецький Валентин Сергійович (1937, с.Плетений Ташлик Маловисківського р-ну). 1962 року закінчив факультет фізвиховання КДПІ і був запрошений на кафедру анатомії і фізіології людини. 1970 р. захистив кандидатську дисертацію, з 1990 р. - професор, **автор більше 200 наукових праць**, в т.ч. більше 20 методичних посібників. **Упродовж 10 років (1980-1990) був деканом факультету.** Відмінник освіти України.

Яковенко Дмитро Валерійович (1992, м. Ананів Миколаївської області). Легкоатлет. Легкою атлетикою захопився ще учнем Кіровоградської СШ №18, тренується у Г.Б.Здітовецького, закінчив факультет фізвиховання КДПУ. **Рекордсмен області в стрибках у висоту, нинішнє особисте досягнення – 225 см. МС, чемпіон України.**

Янчук Олександр Євграфович (1940, м. Олександрія). Різними видами спорту займався з шкільного віку. 1962 року закінчив факультет фізичного виховання, працював на кафедрі спорту і спортивних ігор. Майстерно грав у волейбол, входив до збірної області, успішно виступав на першостях України. Водночас займався й футболом, був кращим бомбардиром команди факультету. Потім тренував волейболісток, під його керівництвом команда інституту була чемпіоном міста і області, четвертою на спартакіаді ВНЗ України. Проявив себе також як здібний організатор фізкультурної та спортивної роботи: **очолював облраду ДСТ “Локомотив”, потім “Зеніт”, а також “Гарт” та управління ФВ комітету ФВС Міністерства освіти і науки України.**

Ярмиш Іван Андрійович (1929, с.Шамівка Знам'янського р-ну). Легкою атлетикою займався ще в рідному селі, а згодом – у Броварах, де працював у локомотивному депо. Виступав за команду армійців, спеціалізувався на спортивній ходьбі, був переможцем і призером першостей СРСР та міжнародних змагань. Майстер спорту. Входив до збірної СРСР, а в **1952 році був учасником Олімпійських ігор у м. Хельсінкі**, де виборов шосте місце.

Яровінський Олег Миколайович (1948, м Кіровоград). Гімнастикою займався з шкільних років, входив до збірної області. У 1970 році закінчив факультет фізичного виховання КДПІ. Працював у ДЮСШ СК “Зірка”, потім в ДЮСШ ДСТ “Авангард”, підготував кількох висококласних спортсменів і був запрошений в СДЮШОР “Надія”. **Його вихованець Р.Мезенцев став у 1996 році чемпіоном Європи серед юнаків, а в 2000 - срібним призером Олімпійських ігор.** Заслужений тренер України, працював у Кореї і там теж підготував срібного призера Олімпіади. Після повернення працював в ОШВСМ. 10 разів визнавався кращим тренером року.

Ярош Тетяна Юріївна (1984, м. Кіровоград) Вихованка СДЮШОР „Надія”, перший тренер з гімнастики О.Мащенко, пізніше тренувалася у ЗТУ С.Куценко та Т.Радченко. **У 14 років на молодіжній першості Європи здобула три золоті медалі.** Успішно виступала і в подальшому, була учасницею Олімпіади в Сіднеї. Переможниця й призерка багатьох міжнародних змагань. 4 рази визнавалася кращою спортсменкою року в області. МСМК. Закінчила Харківський інститут фізичної культури.

Ярошевський Андрій Володимирович (1963, м. Олександрія). Спортсмен-багатоборець. У 1994 р. закінчив Харківське вище військово-інженерне авіаційне училище. У 1995 р. заснував і очолює військово-патріотичний клуб “Захист”, в якому активно розвивається військово-спортивне багатоборство. Заслужений тренер України. З 2005 р. голова обласного відділення всеукраїнської федерації військово-спортивного багатоборства, член президії цієї федерації.

Ясиненко Віталій Юрійович (1985, м. Кіровоград) Веслуванням займався з 13 років у тренерів В.Онищенка та М.Кукурузи. Змагався на байдарках. Пізніше навчався у Миколаївському спортінтернаті та ОШВСМ. **Багаторазовий чемпіон України**, був у 2003 році четвертим на першості світу.

Ящук Євгенія Євгенівна (1954, м. Кіровоград) Гімнастка, член збірної команди області, чемпіонка Уккради ДСТ “Буревісник”. Закінчила факультет фізичного виховання КДПІ, працювала тренером-викладачем у СДЮШОР-2, підготувала групу висококласних спортсменів. **Близько десяти років працювала в складі тренерського колективу збірної України**, яка успішно виступала на Європейських та світових змаганнях, у т.ч. була третьою на чемпіонаті світу 1999 року. Суддя національної категорії, відмінник ФіС України, заслужений тренер України. Нині працює за кордоном.

ЗМІСТ

Від авторів.....	3
------------------	---

Частина I . Загальний історичний нарис

Фізкультура - і засіб виживання, і предмет захоплення, і напрям діяльності. Її початки у нашому краї.....	6
Організаційне становлення ФіС.....	10
У лавах захисників Вітчизни.....	18
Кроки відродження.....	21
До масовості.....	24
До майстерності.....	28
На рубежі тисячоліть.....	35
Спортивні споруди області.....	38
Повір у себе! (Впевнені кроки «Інваспорту»).....	40
Спортивний клуб «Зірка».....	43
Факультет педагогічного виховання педагогічного університету.....	49
СДЮШОР «Надія».....	57
СДЮШОР №2 імені В.Верхоланцева.....	60
Обласна школа вищої спортивної майстерності.....	64
Діяльність відділення НОК України в області.....	67
Музей спортивної слави області.....	71

Частина II Діяльність добровільних спортивних товариств (ДСТ)

«Динамо».....	78
«Авангард», «Україна».....	87
«Спартак».....	95
«Колос».....	102
«Буревісник».....	110
«Трудові резерви».....	114

Частина III Від альпінізму до футболу (розвиток видів спорту)

Баскетбол.....	120
Бейсбол.....	123
Бокс.....	126
Боротьба.....	129
Важка атлетика.....	132
Велоспорт.....	135
Веслування.....	138

Волейбол.....	140
Гандбол.....	143
Гімнастика.....	145
Кінний спорт.....	148
Легка атлетика.....	150
Настільний теніс.....	155
Плавання.....	157
Стрілецький спорт.....	159
Традиційне карате, таеквондо ІТФ.....	161
Фехтування.....	163
Футбол.....	164
1. Масовий футбол.....	164
2. ФК «Зірка».....	169
3. ПФК «Олександрія».....	175
Хокей на траві.....	179
Шахи і шашки.....	181
Технічно-прикладні види спорту.....	185
Частина IV. ПЕРСОНАЛІЇ.....	189

КРАЄЗНАВЧЕ ВИДАННЯ

Станіслав Миколайович Янчуков
Олександр Петрович Березан

ДО СПОРТИВНИХ ВЕРШИН

**НАРИСИ З ІСТОРІЇ ФІЗИЧНОЇ
КУЛЬТУРИ І СПОРТУ НА
КІРОВОГРАДЩИНІ**

Редактор: **Станіслав Янчуков**
Верстка: **Андрій Тараненко**

Зверстано в ТОВ «Центрально-Українське видавництво»
Україна. 25006, м. Кіровоград, вул. Тимірязєва, 69.
Тел.: (0522) 24-48-51, 24-25-96.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до
Державного реєстру видавців,
виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
серія ДК №4234 від 15.12.2011 р.

Підписано до друку 09.11.2015 р. Формат 70x100 1/16.
Папір книжковий. Друк ризографічний. Гарнітура Arial.
Ум.друк.арк. 23,4. Тираж 700. Зам. 298.

С.М. Янчуков.

Фізкультурою і спортом захоплюється змолоду на аматорському рівні, але постійно опікувався їх розвитком, працюючи тривалий час у структурах місцевого самоврядування та федерації профспілок області. Журналіст, краєзнавець-дослідник історії області, в тому числі фізкультури і спорту. Як редактор підготував до друку більше десятка книг спортивної тематики. Лауреат обласної краєзнавчої премії імені В.Ястребова.

О.П. Березан.

Все життя присвятив розвитку фізкультури і спорту спортсмен, тренер, викладач, спортивний суддя, керівник спортшколи, міськспорткомітету і – майже 20 років – очільник обласного управління фізичної культури і спорту. Ініціатор і активний учасник створення народного музею спортивної слави області та пам'ятного знака воїнам-спортсменам. Заслужений працівник фізичної культури і спорту України.